
3 1761 08122684 7

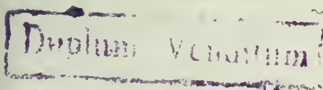
KECSKEMÉT VÁROS

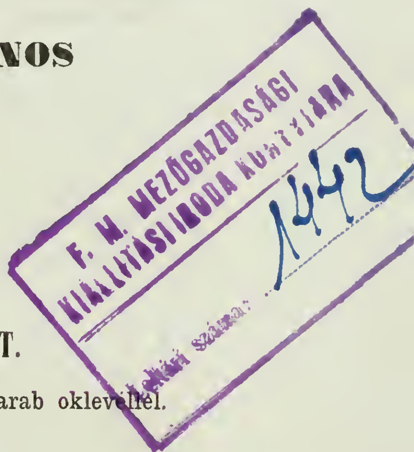
TÖRTÉNETE,

OKLEVÉLTÁRRAL.

HORNYIK JÁNOS

ÁLTAL.

NEGYEDIK KÖTET.

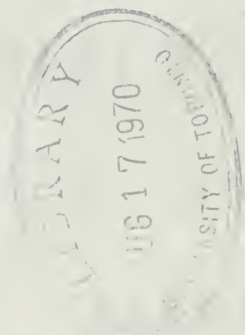
a szövegben és külön háromszáz darab oklevéllel.

KECSKEMÉTEN,

SZERZŐ TULAJDONA.

1866.

Ha fájni fog, szíves olvasó, egy vagy más, mit gyűjteményemben látandasz: emlékezzél meg, hogy vannak fájó természetü igazságok; de azért ismernünk kell, hogy meggyógyíthassuk. Különben is nem én csinálom, én csak elbeszélem azokat.

Gr. Mikó Imre.
Erd. tört. ad. I. k. III. lap.

Nyomatott Kecskeméten, Szilády Károlynál. 1865.

ELŐSZÓ.

E kötet nyomatása, jobb idő reményében, lassan haladt: három hosszú év után követi az elébbit.

Valamint az I. kötet előszavában tettem, úgy ezennel is őszintén bevallom: mikép történetirói dicsőségre soha sem vágytam; azon meglepő, váratlan elismerést, melylyel a M. T. Academia érdemem fölött megtisztelni méltóztatott, parányiságom érzetében reményleni sem merészeltem.

E IV. kötet tárgyal egy forradalmi korszakot, a történelemben és nép nyelvén „Kuruc Világ"-nak nevezettet, mely 160 év előtt vonúlt el hazánk szinpadán, illetőleg Kecskeméten s vidékén. E korszak jellemzéseűl, a szövegben és külön, kivonatban vagy egész terjedelemben közlök 300 darab oklevelet; csak hivatkozással érintek mintegy 200 darabot, — melyekkel a szereplő feleket s általuk előidézett eseményeket és szűlő városom ekkori viszontagságait megismertetni ügyekezem.

Itt van a törvényes koronás királyi Felségnek s kormányközegeinek egy halom hivatalos irata s közoklevele, melyek a fölkelést gyanusítván, mindenképen kárhoztatják; — itt van az ellenpártnak egypárszáz oklevele s hivatalos irata, melyek a kitörést megelőzött események fölött pálcát törnek s a fölkelést okadatolván, részletesen ismertetik; — itt vannak magán személyektől származott s a községek jegyzőkönyveiből merített egykorú adatok, melyek az alakokat és eseményeket fölvilágosítják: mindkét fél okleveleit közlöm azért, hogy a történelmet, az igazság tükrét, az élet oktatóját, egykorú és eredeti kútfők után ismerni tanulhassuk.

E könyv tehát nem iránymunka, se nem pártirat; ilyetén értelmezés ellen, tiltakozásom nélkül is védi magát: II. Rákóci Ferenc fejedelemnek rendelkezésem alatt levő még mintegy 20 darab igen érdekes, de nagyon mérges nyiltlevelét épen azért nem adtam, nehogy azokért — mai viszonyok közt — valaki vétkeltessen.

Isten velünk — senki ellenünk!

Kecskemét, December 1. 1865.

Hornyik János.

TARTALOM.

védleveleket nyernek. Kecskemét s vidéke őrhadának vezérei Deák Ferenc és Illósvai Imre kiütése: Csepel szigetből szavojeni Eugen herceg méneseit s gulyáit elhajtják; Pest alatt a budai rác hadat összetörik; Dunavecsénél a befagyott Dunán átkelnek s Kreutz német és Monaszterli rác hadait megverik; Bácskaságot tűzzel vassal pusztítják. A rácok viszont a magyar helységekre törnek: Izsákot kirabolják s Kecskemétet fenyegetik. A kurucok átalános fölkelést rendeznek. Budára a császári, Egerbe a kuruc hadak számára élelmezés szorgalmaztatik. A fejedelem hadait a Dunához vonja, maga is oda nyomúl. A solti, ordasi és pataji kuruc tábor. A hadak Kecskeméten. A három város 1,000 lovast állít, ezek közt Kecskemét hatszázat. 96—116. lap.

VII. A három város hadai. A rácok vérengző kicsapásai. Kecskemét a rácok támadásainak folytonos célpontja. Csatázás a városiak és rác hadak közt: Félegyházán, Ágasegyházán, Baracson. Védvonal Kecskemét alatt. Ezt a rác áttöri, a város alá rohan, három részről megtámadja, marháit elrabolja. A fejedelem hadjárata Bácska ellen. Szeged ostroma. 116—131. lap.

VIII. Kecskemétnek és vidékének tábori szolgálata s roppant terheltetései. A szegedi várparancsnok követelése. Kecskemét Szegeddeli közlekedéstől eltiltatik. A szegedi parancsnok két kecskeméti tisztviselőt elfogat s azokat börtönnel sanyargatja. A rácok ismét kitörnek. Új hadjárat. Nagyszombati ütközet. 131—148. lap.

IX. Kecskemét vidéke védtelenül. A rácok megint kiütnek. A három város 1,000 fegyveresének kiállítása mellett átalános fölkelésre köteleztetik. Kecskemét hadélelmezési terheltetése. Mezei zsoldos had és portális hajdúk állíttatnak: Kecskemét és Nagykőrös 400 ember kiállítására köteleztetik. Buda és Szeged mozgalmai. 148—160. lap.

X. 1705. A német had Erdélyre ront. Budáról Cegléden, Kőrösön, Kecskeméten át, Csongrád és Szeged felé vonúl. Károlyi Sándor és Bottyán János magyar tábornokok körül rajozva csapdozzák. A három város a német had bevárásától eltiltatik s mindenestül Mátra alá kiköltözésre köteleztetik. Kérelmük sikertelen. Maradnak még is. A német had rájok beszáll, tőlük élelmet és pénzt zsarol. A magyar had támadásai.

Kecskemét s Kőrös melletti csaták. A fejedelem e városokat porrá égettetni rendeli; megbocsát: Kecskemét büntetésül Bottyán János huszár ezredét megruházni köteleztetik. A három város ismét 600 hajdú kiállítására szoríttatik s a szécsényi gyülésben kimondott nemzeti szövetségre feleskettetik. A rác megint vidékünkre tör: Fülöpszállást és Szabadszállást megrabolja s lakosai közül ötvenet levág. 160—173. lap.

XI. 1706. Enyhítés a közterheken. A magyar fegyverek előnye dunántúl. Rabutin Erdélyből ide rendeltetik. Kassától Debrecenig, Csongrádig, Szolnokig kóborol. Kecskemétet háromszor megközelíti s a város népe mindannyiszor átalános kiköltözésre köteleztetik. Auguszt. 24. a Mátra alá bujdosnak s 46 napi bujdosás után Okt. 8-kán térnek haza. November 8-kán történik a második futás, mely 13 napig tart. 1707. Január 14-kén kemény tél közepén harmadszor baracsi pusztára nyomúl a város népe s egy heti nyomorgás után tér haza. E három futás nyomorúságai. Rabutin éhes, eldermedt hadának Budapestre érkezése. 173—183. lap.

XII. 1707. Az ónodi gyűlés. Károlyi Sándor a Maros mellékén, Berthóti István Bácskában a rácokat pusztitja, kik viszont Kecskemét rémséges feldúlásával felelnek. A város elleni véletlen roham. Csaba Mátyás vitézül ellenáll s csapatával együtt felkoncoltatik. A város kiraboltatván felgyujtatik. Elesettek, foglyok és sebesültek száma. Elrablott és elégett vagyon mennyisége. A város gyásza. A dúlás eredménye. 183—190. lap.

XIII. 1708. A rác Nagykőröst támadja meg, de a város megsegittetik. Félnapi ostrom és csatározás után a rác megfut, de a várost felgyujtja s minden határbeli marhát elhajt. A három város oltalmat keres. Kecskemét a budai s szegedi tábornokok által védlevéllel láttatik el: Nagykőrös a fejedelemhez folyamodik. Bercsényi főtábornagy megengedi, hogy a városok saját védelmökre önkéntes csapatokat szervezzenek. A császári tábornokok az adót sürgetik. 191—199. lap.

XIV. 1709. A fejedelem követsége a török portához, melyet Kecskeméttől Makóig két huszár ezred kisér. Ezek visszatértükkor a rácokra csapnak. Ezt tavaszfélen a rácok kecskeméti marhák elrablásával megtorolják. Szűcs Istók kecskeméti hadnagy

---

ÖTÖDIK SZAKASZ.

Kuruc-világ.

1703—1711.

A mindenható engemet eszközül használt, hogy felébresszem a magyarok keblében a szabadságnak, a rosznak megszokásától már-már hülni kezdő szeretetét.

II. Rákóci Ferenc.

I.

A XVIII-dik század hajnala elzsibbasztva találta a magyar nemzetet. Rákóci Ferenc fejedelem elfogatása s megszökése után az élőnek fejére tett tíz, a holt testét előmutatónak biztosított hatezer forint vérdíj visszaemlékeztette a gondolkozókat 30 év előtt Nádasdi, Zrinyi, Frangepán főurak, némely nemesek s mintegy 300 evangelikus lelkész irányában elkövetett kiméletlen elbánásra; a nép nem feledte még 1698-ból a tiszai lázadás után Tokai Ferenc és társai kegyetlen kiirtatását. Amazok tűrték a vagyonpusztító intézményeket, emezek szenvedték a terhek minden kigondolható nemeit, elannyira, hogy már jobb időre gondolni sem merészelvén, mindent a nép romlottságának tulajdonítottak, az eláradt bűnök büntetésének tartottak, és csak az Isten különös kegyelmétől vártak enyhülést. Ily körülmények közt nem kisérlem meg a részletek elemzését; hanem idézek egy azon kori versezetet, mely ama viszonyokat elevenen visszatükrözi:

Óh te kis maroknyi szegény Magyar Nemzet!
A kit ékesgetett vitézi öltözet:
Régi jó hiredről nincs is emlékezet,
Rólad Királyod is már elfelejtkezett.

Noha erős hittel tette fogadását:
    Hogy eleid vérrel szerzett szabadságát,
    Vitéz fegyverivel nyert immunitását
    Megh tartya s nem írat ellenkező mássát.

De nem köllesz magad, csak köll ha vagyon mid,
    A mi kevesed van, bár csak Németnek vidd.
    Idegen nemzetnek még csak szavát se hidd,
    Jótéted helyében hátad mögé megszid.

Ha valami jód van, magának kivánnya,
    Jó kedvvel nem adod: erővel elvonnya.
    Az ország fiait sajátbúl kihánnya,
    A szegény Polgárnak szemét is kivájja.

Az erős helyeket mindenütt ők birják,
    Az főfő tiszteket magoknak kaparják,
    Mindenféle zsirját az országnak szíják,
    És a szegény magyart hitetlennek híják.

Bár mindent jót tettél: elég ha magyar vagy;
    Németnek, olasznak kedveztél: csak rosz vagy.
    Mindent a mit kiván, kedve szerént ne adgy:
    Mi követ, ha nem kár és veszedelem nagy.

Ha jó házban lakol, azt igen órollya;
    Micsoda köntösöd, azt is megvizsgállya;
    Mi a jövedelmed s értéked, számlállya;
    A mit eszel iszol, azt is panaszollya.

Csak tudgyon hazudni: vagyon böcsületi,
    Uj új találmányért újul tekinteti;
    Arany láncz, ajándék s jószág is követi,
    Ha a szegény magyart lépre kerítheti.

A sok Commissárjus, mint a kurta kopó,
    Hizlallya erszényét, mert magyaron kapó;
    Fűrkész, mint a vizsla, mondván: óh ha kapó
    Van é igaz köztök? vagy talán mind lopó.

Neve hol accisa, hol repartitio,
    Hol peniglen seint, avagy hol portio,
    Mindenféle adó, nagy contributio:
    Valamit kimondva gondolhat ki: az jó.

Mind télen, mind nyáron sok föl s alá járó,
Szakadatlan tőled az idegen szálló;
Nem kimél semmit is: tékozló, zabáló,
Nemkülönben mint egy rabló és kóborló.

Ha egy kicsiny korig mezőre ki száll is,
Minden haszon nélkül hiában hever is, —
Mindenik alfelén mintha kelne kelis,
Úgy siet quártélyra faluba éjjel is.

Ottan, ha van miből, gazda csak hizlallyad,
Egy helybűl másikba sétálni hordozzad,
Fuvarral, forsponttal marhádat kinozzad,
És hami féltőd van, gond hogy oltalmazzad.

Mivel te magyar vagy: erőssen megvernek,
Mint a kis gyermeknek, sirnod sem engednek;
Tűrhetetlen igát a nyakadba vetnek,
Mi okért? házadbúl hogy ki füstöllyenek.

Hallottad é hirét a Turcicum Jussnak?
Ha eddig nem tudtad mi, majd meg tanítnak;
Melyrűl nem álmodtál, oly rámára húznak,
Még a bőrödbűl is, félek, hogy kinyúznak.

Ablak-, kémény-adó, tudod é mit tészen?
Hány kemenczéd, ajtód, szeged, ágyod lészen?
Kiki hány itcze bort ád ki, és be vészen?
Egy szóval mindentűl adót tartson készen.

Hány szolgád, szolgálód s cseléded házodban?
Hány font hús és kenyér kelhet el napjában?
Söt hány falatot vett kiki a szájában?
Mindazoktúl adóz s nyög német igában.

Több panaszodat is illenék föltenni,
Nagy sértődésednek orvossát keresni;
De hol van, ki tudná mind elöl számlálni,
Mennyi bajos veszély fogh elől találni.

Azért befejezem rövid verseimet,
Elhidgye bár minden az én beszédimet:
Nem kiván soha jót, hanem veszedelmet,
Német a magyarnak ás alája vermet.

A ki ezt olvassa: ha vagy igaz magyar,
Némettel ne közöld, mert reád úgy agyar,
Abban bizonyos légy, hogy ha lehet megmar,
Örülne, semmivé ha tehetne hamar.

Verseimnek penig ne nézd cziffraságát,
Oda nem czéloztam; sőt gorombaságát
Magam is megvallom; de ha igazságát
Akarod vizsgálni, fontra adgya magát.

Az Isräel népe, valamig kedvére
Járt az Úr Istennek, nem jutott veszélyre;
De mihely elhajlott s fordúlt a vétekre:
Isten kegyelme is fordúlt büntetésre.

Hozott ő reájok idegen népeket,
Kiket nem ismertek s nem tudták nyelveket,
Azok által földig letipratta őket,
És azoknak adta szép örökségeket.

Hogyha penig ismét tértek ők magokhoz,
És felkiáltottak a mennyei Úrhoz,
Igaz szivvel fogtak poenitentiához:
Legottan jutottak kegyelem attyához.

Nem külömben dolgod néked magyar nemzet,
Kinek az Úr Isten sokáig kedvezett;
De szent Fölségéhez sok bűnöd érkezett,
Ostora is azért tehozzád férkezett.

Térj azért magadhoz s fordulj Istenedhez,
Az Isräel népét vedd például ehez:
Hadd el bűneidet s járulj kegyelemhez,
Irgalmas kegyelmes az Úr mindenekhez.

A sok istentelen szitkot, átkot hadd el,
Istent boszúságra ne gerjeszd nyelveddel,
Gyilkos vérontásra kezed ne emeld fel,
Felebarátod hamissan ne vádold el.

Részegség, bujaság ne légyen életed,
Szegény-nyomoritás ne légyen kenyered,
Irígy, se parázna, káromkodó nyelved
Ne légyen: s a mit kérsz, reméljed, meg nyered.

Hamis esküvésre ne szoktasd magadat,
És farkas módjára ne mard barátodat,
Ha kivánod birni békével hazádat
És e nagy igátúl szabadulásodat. [1])

Ez egyszerű versezet — mely valószinűleg átalában elterjedt — csaknem minden akkori nyomorúságot kifejez és menekülést csak isteni kegyelemben keres.

A felvett korszak beálltával — 1703-ik év elején — Kecskemét már megszokta a 20 évi nyomorúságot, s a vidék községeihez képest csakugyan szerencsés állapotot élvezett; mindazáltal épen ekkor merült fel a városnak három kellemetlen viszonya, melyeket elhallgatnunk nem lehet. Első volt a Szentlőrinc puszta iránt a város és császári kamara közt kifejlett vita, mely az ekkor javában folyt újszerzeményi birtokigazolás körüli eljárásra vet világot. Szentlőrincet a város — mint már említve volt — elpusztulása után megvette; 1703-ik évi Febr. 17-ről Nedecki Sándor a város bécsi ügyvivője őseinkhez ekép ír e tárgyban: „Szent lőrinczi pusztának állapottya meginten abba maradott, hogy csakugyan alá mennyen administratiora ad aestimationem, — eleget allegálom azt, hogy bizony nem ér öt száz forintot is, de azt mondgya az Camara, két féle pretium szokott lenni, tudnia illik pretium valoris et pretium affectionis; való dolog, hogy nekem, sem másnak nem ér öt hat száz forintot is, de azt mondgyák, hogy eo ipso minthogy vicinitásában vagyon és el nem lehet Kgltek nála nélkül, veszem észre, meg akarják vonni Kglteket, — Kgltek úgy látom, már

[1]) Egykorú példány a város levéltárában.

ezt abban nem hagyhattya, bele keveredvén ezen galibában, mert ha abban hadná, úgy is azonnal elfoglalnák azon pusztáját Kglteknek; hanem az kit fog az administratio pro aestimatione alá küldeni, Kgltek azt jól kerüllye meg és tempore aestimationis emlékezetet se tegyen, hogy mennyiben bírja, hanem rettenetesen gyalázván az határt, ne is egészben mutassa, hanem mintegy gondolomképpen harmadrészét, vagy végtére felét mutassa megh, soványítván minden szögit az pusztának, azután penig mentűl hamarább expediáltassa azon aestimatiot s ha lehet páriáját kivévén magának; küldgye fel Kglmetek osztán kezemhez, vagy magok Kgltek közűl hozza fel, így alkalmasint segíthetem Kglteket, mert ha valamiképen az aestimator megh tudhattya menynyiben bírja Kgltek, Aulica Camarátúl tartván, soha bizony alább nem meri meg becsülni, hanem inkább felyebb. Én ugyan azt fogtam reá itten, hogy az város csak propter formam iratta magának, hogy senki ki ne válthassa, másképpen ezer forintjában sincsen az városnak, azért így járjon el Kgltek az dologban." [1]) — A császári kamara tehát saját rendszeréhez képest azt akarta: hogy Kecskemét az illető tulajdonostól már megvett Szentlőrincet, értéke szerint ismét megváltsa.

Másik volt gróf Koházi István tábornok földesúrnak azon önkényű intézménye, hogy az eddig önállóságát minden földesúri befolyás mellőzésével megőrzött várost, épen úgy, mint már 1677-ben ő és testvére Koházi Imre igyekezett [2]), közvetlen ha-

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Lásd II. köt. 161. s köv. lapokon.

tósága alá helyezze. 1703. Május 23-ról a nevezett földesúr „Kecskeméth Várossa Birájának s Tanácsinak“ e szavakkal ír: „Sok jókkal áldgyon Isten benneteket. Minthogy jó atyámfiai szükségesnek itélem, hogy köztetek való dolgaimra nagyobb vigyázással légyek, mintsem eddig is voltam, és hogy azokat Isten jóvoltábúl jó rendben lehessen vennem, ahoz való képest Nemes és Vitézlö Bajtay Istvánt eö Kglmét küldöttem közitekben, úgy hogy ugyan köztetek lakván, mind várostoknak közönséges dolgaiban veletek egyet értvén, az midön szükséges lészen, részemrűl fáradozhasson, s mind peniglen engem illető dolgokra, mint oda küldött emberem, szorgalmatossan vigyázhasson, s maga hivatallyában veletek és általatok parancsolatim szerint eljárhasson; hogy azért az megh írt mód szerint közitekben küldött emberemnek ösmerjétek eö Kglmét, és az mit parancsolatombúl dolgaim végett elötökben fogh adni, azt végben vinni el ne mulassátok, akarám ezen levelem által azt elötökben adnom s megh parancsolnom; az megh írt dolgokban peniglen mi módon és miképpen lehessen eö Kglmének legh alkalmatossabban, magatoknak is könnyebbségével, hogy elömehessen, rendet az iránt szabnom, el várom az iránt való informatiotokat.“ [1]) — Mikép füstölte ki Kecskemétrűl a forradalom Bajtai uramat, látni fogjuk.

Harmadik kellemetlen viszony gróf Csáki Lászlónak azon tizennyolc év elötti hatalmaskodásából eredt, minélfogva ö, mint 1685-dik évben volt lévai

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.

és tatai várkapitány, a részére utalványzott quártélypénz végett némely kecskeméti tőzséreket letartóztatott, tőlük 300 forint készpénzt kizsarolt, 1200 forint erejéig pedig mellettök Bottyán János esztergami hadnagytól kezeslevelet vett, mely eljárása rögtön a bécsi főhaditanács által megsemmíttetett s a kizsarolt pénz visszafizetésére és a kicsikart kezeslevél visszaadására köteleztetett [1]); ő azonban ennek teljesítését elmulasztotta, és annálfogva Bottyán János, most már ezredes, a várost megtámadta. E tárgyban ugyancsak gróf Koháry István tábornok 1703-ik évi Augustus 1-röl Bécsből ekép ír a városi tanácshoz: „Jóllehet két ízben is megh parancsoltam vala, oberster Bottyán János uram eö Kglme ellenetek való praetensioját vettétek volna olly eligazításban, hogy az iránt semmi alkalmatlanságtok ne következhetett volna, mert az melly kezes levelet Kecskeméth várossáért adott maghárúl eö Kglme Gróff Csáki László uram eö Kglmének, a mellett nem réghen is Bottyán János uramat kezdette eö Kglme háborgatni; mindazáltal minthogy azt mind eddigh elmulattátok, folyamodván Bottyán János uram eö Kglme itten az méltósághos magyar Cancelláriához, károsítástokra való Parancsolattyát kezdette sollicitálnyi eö Fölséghének; hogy azért kárt ne vallyatok, és itt lételem s késésem alkalmatosságával vihessétek azt véghben, a mit talán máskor nehezebben lehetne véghben vinnetek, vévén ezen levelemet, bizonyos értelmes maghatok emberét késedelem nélkül küldgyétek ide fel Bécsben, a ki

[1]) Lásd III. köt. 120. s köv. lapokon.

hozza fel magával azon resolutiokat, mellyeket Gróff Csáki László uram keresete alúl való felszabadítástok felől obtineáltatok vala itten, — ha az említett leveleket késedelem nélkül, parancsolatom szerént fel foghjátok küldenyi, úgy itélöm, jó véghe lesz dolghotoknak, de külömben megh vallom, tartok tőle, károtok, vagy legh alább galibátok ne következzék.“ [1]) A parancs teljesítve lőn, — és nincs nyoma, hogy akár Csáki László, akár Bottyán János által a város e tárgyban többé háborgattatott volna.

E közben Pestmegye folytatta rendszeres eljárását. Legtöbb baja volt a fegyverjog váltság kirovásával és beszedésével, melynek kirovása megtörtént ugyan, de beszedetése nem sikerült. Jellemző e korban még dívott azon gyakorlat, melyhez képest a megyei közgyűlések és törvényszékek alkalmával összegyűlt tisztviselöket és rendeket a meghívott községek élelmezték. 1703-dik évi Junius 14-ről Huszár János ilyetén körlevelet bocsát őseinkhez: „Isten minden jókkal álgya Kglteket kivánom. Nemzetes Vice Ispán uram eő Kglme Parancsolattyábúl akarám Kkk értésére adnom, hogy pro 25 praesentis az Nemes Vármegyének Törvényszéke, Gyűlése levén, sok böcsülletes Fő s Úri rendek jelen fognak lenni, azért kiki Kgltek közűl azon legyen, hogy illendöképpen maga embereit beküldvén, konyhára való Tyúkfiakat, Lúdfiakat, Bárányokat és más egyéb konyhára valókat küldgyön be, nem különben Abrakot is, hogy tudhassak az Urak közűl kinekkinek illendő képpen az Kgltek javára s meg-

[1]) Eredeti a város levéltárában.

maradására nézve gazdálkodni; én nem repartiáltam, hanem hagyom az Kgltek embörségére, hogy magha javára nézve kiki úgy alkalmaztassa magát, hogy böcsülletet vallyon.“ [1]) — A községek ilyetén gazdálkodását a megye rendeinek mindig volt alkalom megszolgálniok, ekkor is az 1703-ik évi Julius 23-ra kitűzött közgyűlést meghirdető szolgabirói körlevél ekép szól a községekhez: „Azonban kiki Kgltek közűl az N. Vármegye Gyűlését, melly pro 23. Julii termináltatott, maga Földes urainak kiváltképpen tudtára adgya, hogy az kiktől lehet, vagy magok személyekben, vagy arra rendeltetett elégséges Plenipotentiariusok által megjelennyenek, mivel N. Nógrád Vármegye (az mint az el múlt N. Vármegye gyűlésében hallhatta is Kgtek) Kglmes Urunktúl eő Fölségétűl hozott Parancsolatot az Budai Commissiora, hogy eő Kglmek közt és mi közöttünk röndölést, proportiot szabjon, az mint minden tehetségekkel azon meg írt N. Vármegye bennünket igen meg akar terhelni, hacsak az Méltóságos Földes Urak bele nem tekintenek és velünk együtt föl nem kelnek s pártyát nem fogják ily súllyos állapottyában az egész N. Vármegyének.“ [2])

A budai administratioval is fentartotta Kecskemét kedvező viszonyát: teljesítette a rendeleteket, befizette az adót, beszolgáltatta a kirovott élelmezést, és — mint épen ekkor Schweidler Jakab Antal administrator urat egy pár szép lóval megajándékozván — felülről és oldalról magát biztosította, alulról aztán mitől sem tarthatott.

---

[1]) Jegyzökönyv 1702—1708. 139. lap.
[2]) Jegyzökönyv 1702—1708. 142. lap.

Ezen 1703-ik év tavaszán tűzte ki II. Rákóci Ferenc fejedelem a fölkelés zászlóját, ekkor kezdődött ama nyolc évig tartott szabadságharc, mely a nép ajkán és történelem lapjain „Kuruc Világ" nevezete alatt maig is élten él.

Örömest mellőzném Kecskemét város története megirásában a kitéréseket; de különösen itt nem teljesíthetem. Kecskemét irányában e korszak alatt Buda, Szeged és Szolnok, e szomszédos várháromszög, nevezetes hatást gyakorol: a negyedik, Eger, viszontagságait a szabadságháború eddig fölfedezett történelmi adataiból ismerjük; de többiét nem. Meg kell tehát lesnünk ama nagy horderejű szabadságháború kezdetét, első csirájától addig, míg vidékünkre jutott, és a várháromszög mozzanataira figyelnünk kell, hogy Kecskemét ekkori viszontagságait láncolatos renddel taglalhassuk. Egyébiránt azon őszinte nyilatkozataimhoz képest: mikép szülő városom története kapcsában Hazám köztörténelmi adatait ohajtom gyarapítani, — kitéréseimért továbbra is elnézést kérek.

II.

Annyira hágott már a nyomor egész országban, hogy az elviselhetetlenné vált. A tiszavidék népe 1703-dik év elején gyülekezeteket tartott, hogy tűrhetlen sorsán segíthessen, s Bige Lászlót és Pap Mihály orosz papot Lengyelországba küldötte, hogy Rákócit és Bercsényit felkeresvén, őket az ország megszabaditására behívják. Ezek a meghivást sem vakon követni, sem elutasítani nem akarván, a köve-

teket Bercsényi lovászával küldötték vissza, ki két hónap múlva azon kedvező hírrel tért meg, hogy a nép már a hegyek közt gyülekezik, csak zászlókat kiván, melyek alatt felkelhessen, s a nemesség is fegyvert fog ragadni, mihelyt a fejedelem élére álland. Beküldött tehát Rákóci nehány zászlót és egy nyilt levelet, melyben igérte, hogy maga is rövid időn megjelenni fog, intvén a népet, hogy minden erőszakoskodástól tartózkodjék, legfölebb valamely várat igyekezzék elfoglalni. Ez alatt Bercsényit a lengyelországi francia követhez küldötte pénzsegélyért, s maga közelebb jött az ország határához.

A nép nagy számmal gyűlt a Rákóci által beküldött zászlók alá, de a nyiltlevél ellenére Mármaros, Ugocsa és Szathmár megyékben rabolni s fosztogatni kezdett. Nigrelli kassai tábornok és a szathmári német kapitány a megyék nemességétől azt kivánták, hogy felkelvén, ama rablókat szétverjék; de báró Károlyi Sándor, az ifjú szathmári főispán, ez eljárást magához illetlennek tartván, csak akkor hajlott arra, midőn a németek már őt magát és megyéjét is lázadónak nevezgették; megesküdött azért Nigrelli előtt, hogy e rágalmat megcáfolja s a rablókat szétugrasztja. Midőn tehát Szathmár és a szomszéd megyék nemessége felkelt, valamely gyalog és lovas némettel erősítve, a lázadók ellen indúlt s azoknak Máramaros megyében Dolha mellett táborozó mintegy kétezernyi hadát jun. 7-kén megtámadván, szétverte, 5 zászlójukat elvett és 150-net levágott.

Rákóci egy hét múlva értesült e vereségről, midőn épen az országba indúlt, — s ámbár még sem a lengyel uraktól igért segély, sem a Bercsényi külde-

tésétől várt segedelem meg nem érkezett, nehogy a már feje vesztett nép végkép szétoszolják, élére állt annak, rendezni kezdte s tábora mihamar 3000 gyalogra és 500 lovasra szaporodott. Munkács alá ment, de junius végén a Montecucoli ezred által ismét a lengyel határra szoríttatott. Azonban Bercsényi megérkezett, a francia követtől pénzt, némely lengyel uraktól jól felszerelt hadat, mintegy 600 embert hozott. Igy erősödve leszállott a hegyekről s julius közepe táján Tiszabecsnél a folyamon átkelést fegyverrel kierőszakolván, hadát Náményba szállította, honnan julius 18-kán kelt nyiltlevelével a szabolcsmegyei nemességet szólította fegyverre. Diószegnél 3—4 ezer lovas csatlakozott hozzá, s miután a hajduvárosokat gátló Nagy-Kállót bevette, Bercsényi pedig a váradolaszi rácokat kardra hányta, Illosvay Imre Huszt várát csellel, Szűcs János Somlyót hadával elfoglalta, Nagy-Károlyt maga Rákóci feladásra bírta, — Szathmár körül tábort ütött, hol egy hónapnál tovább vesztegelt. Már ekkor a szabolcsi, ugocsai és szathmári nemesség hozzá csatlakozott, alvezéreit a vidék behódoltatására küldötte, maga pedig Szathmárt vette ostrom alá, — amazok a felvidéken a Vágig s alföldön Szegedig és Kecskemétig lobogtatták a szabadság zászlóit. Septemb. 26-kán Szathmár előtti táborából Rákóci már azt irta XIV. Lajos francia királynak, hogy az országot egész a Dunáig érdekeihez fűzte, három izben megverte a rácokat, egy izben az erdélyieket, elfoglalta Kállót, Károlyt, Husztot, Somlyót, Nagybányát, körül táborlotta Szathmárt, Munkácsot, Ungvárt, Nagyváradot és Tokajt.

Ennek előbocsátásával térjünk vidékünkre.

Báró Károlyi Sándor az általa elfoglalt zászlókkal Bécsbe sietett; de mintegy kigúnyoltatva fogadtatván, személyesen vitt s okadatolt jelentésének hitel nem adatott, az általa kért engedmények megtagadtattak.

Bécsben és Budán a felsötiszai lázadásról jó idején voltak értesülve. Láttuk fentebb, hogy a dolhai csata Junius 7-kén történt, a kecskeméti tanács Junius 9-kén már jelentést küld a budai administratorhoz a lázongás eseményeiről, mit Schweidler úr Junius 11-kén kelt válaszában szépen megköszön, s mindamellett is hogy arról már más úton bővebben tudósíttatott, igéri, hogy azt mint ő felsége iránti hűségnek jelvényét felsőbb helyen feldicsérni fogja, egyszersmind kéri, hogy a városiak továbbra is mindenről tudósítsák. [1]) Ez az első adat Kecskeméten, mely a fölkelt nép mozgalmáról itt fönmaradt. De valamint Bécsben Károlyi Sándornak nem hittek, úgy Pesten s Budán sem akarták hinni eredményét a mozgalomnak; mégis készültek, csak mutatni nem akarták. Huszár János szolgabiró Junius 17-kéről kelt körlevelét azzal rekeszti be: hogy „Az Portio pénzt is kiki ezen N. Vármegye gyűlésére beszolgáltassa (Jun. 25-re) mentűl többet lehet, hogy Executiot ne szenvedgyen.“ [2]) Ugyanez napon (Jun. 17.) a kecskeméti tanács ekép határoz: „Akkor — az Budai Dicasterialis Urak eő Ngok Parancsolattyára nézve, közönséges tetczésből elvégezték, hogy az Városnak külső árkát — (az sok orzások, lopások,

[1]) Oklevéltár IV. köt. 1 sz. a.
[2]) Jegyzőkönyv 1702—1708. 139. lap.

s más gonoszságoknak eltávoztatására, söt a z s o k r o s z h í r e k r e n é z v e magunk oltalmára) kiki maga Tizedgyére rendelt részt megtisztítsa s ássa.“ [1]) — Junius 20-ról Imre János pestmegyei pénztárnok és helyettes szolgabiró rendeletével találkozunk: „Kglmes Urunk eö Fölséghe erös parancsolattyát az Tekintetes N. Vármegye engedelmes és alázatos kötelességgel vévén, kinek is ereje által Kglmes Urunk eö Fölséghe Kglmessen és sietve parancsolni méltóztatik Szolnok várának újonnan való fortificatioját végben vinni, az hová is ennyihány T. N. közelebbi Vármegyékbül való számos embörök röndöltettek, az kik közül is ezen T. N. Vármegyére 200 embör obveniált.“ [2]) Ezek közül Kecskemétre 35, Nagy-Körösre 17, Czeglédre 8, Izsákra 5 sat. rovatott ki, a kik három egész hétig való éléssel ellátva Jun. 26-kán Czegléden legyenek, hogy onnan a kirendelt megyei biztos vezetése alatt Szolnokba mehessenek. E rendelet megint e szavakkal végződik: „úgy szintén az Portio pénzt is pro proxime affutura Generali Congregatione, si militarem evitare voluerint Executionem, administrállya.“

Ez elöintézkedések azon valósziníiséget feltételeztetik: hogy Bécsben szintúgy mint Budapesten készültek a fölkelés ellen, s mind az a mit annak kicsinyítésére, vagy fitymálására elmondogattak, a távolabbiak hangulatának fékentartására volt irányozva. Innen magyarázható a derék Károlyi Sándor irányában elkövetett bécsi eljárás is, ki fölött ekép nem csodálkozhatunk, hogy hazafias érzületében

[1]) Ugyanott 137. lap.
[2]) U. o. 139. 140. ll.

gyökerezett hűsége annyira megbántva lett, hogy visszajötte után határozottan Rákócihoz állott.

Tettetés volt tehát, nem hitetlenség a kormányi közegek magukviselete: mert a fölmerült eseményekből eléggé okulhattak. Az a fölkelés, melyet ők nyilvánosan annyira fitymáltak, szélszárnyakon röpült át nemcsak egész Magyarországon, hanem az egész császári birodalom minden tartományain. Már Junius közepén gróf Forgács Simon dunántúli főkapitány és győri altábornok magyar lovas ezredének a francia ellen vezetett egy osztálya a birodalom benső tartományaiból megszökött s haza indúlt a felkelőkhez csatlakozandó, — kiket nevezett tábornok 1703. Jun. 24. Galgócon kelt nyiltlevelével visszarendel, parancsolván, hogy Julius végeig zászlójukhoz visszatérjenek halál büntetés terhe alatt [1]), — ugyanekkor már a felső vidék erődítéséről is komolyan gondoskodtak: Junius 27-dikén ugyanis Huszár János szolgabiró körlevelet bocsát ki, mely szerint Pestmegye nagyszámú szekereket tartozik kiállítani, Budáról Kassára szállítandó lőpor alá, s Kecskemétről 11, Nagy-Körösről 6, Czeglédről 3 szekeret 6-6 ökörrel, ponyvával vagy gyékénnyel fölszerelt jó erős szekereket rendel. [2]) Ugyanazon szolgabiró, ugyanazon napról kelt másik körlevelével meghagyja a községeknek ő Felségétől érkezett parancsolatnál fogva: „hogy kiki az szökött katonákra és hajdúkra szorgalmatossan gondot visellyen, úgy az Passus nélkül járókra, söt ha Passusok vagyon is, akárki légyen, ha hatalmaskodik, bízvást

[1]) Oklvtr. IV. köt. 2. sz. a.
[2]) Jegyzőkönyv 1702—1708. 111. lap.

meg fogja s N. Magistratus kezében béküldgye. Tolvajoknak, Kóborlóknak, or Gazdáknak megfogásokra és kikeresésekre szorgalmatos gondgya legyen Kkk. Azt is kglmessen parancsollya eő Fölsége, hogy az melly Helységekben az előtt Salitrumot csináltanak, ismét hozzá kezdvén csinállyák, és Budára hozván, illendö árát eő Felsége meg adattya, — az portio pénzt is kiki tizenötöd nap alatt behozza, ha militaris executiot szenvedni nem akar." [1]) Julius 3-ról pedig megint azt irja: „Az Istenért, az Kóborlókra, Tolvajokra, szökött katonákra, Hajdúkra, Passus nélkül való járókra és Orgazdákra legyen szorgalmatos gondgya Kkk, jól kikeresse, fogja, üldözze és N. Magistratus kezében hozza, az Portiopénzt megszörözze és mentűl hamarább Perceptor úr kezében beküldgye, ha executiot szenvedni nem akar." [2]) — Julius 4-ről Petrovai László pestmegyei alispán körlevelével találkozunk, mely szerint ő felségének sok rendbeli parancsolati érkeztek a megyéhez, hogy a tolvajokra, orgazdákra és csavargókra szorgalmasan vigyáztasson, — „úgy most is eő Fölséghe kemény és nagy büntetés alatt parancsollya, mivel onnan fellyűl most is feles katonaság Cseh országon által leszökvén, Méltóságos Gróf Pálffi úr eő Nagysága Regementibűl valók." Az utóirat ekép szól: „Az portio pénzt is az melly helység még be nem adta, személy válogatás nélkül egészlen harmadnap alatt béhozza, hacsak Németh Executiot nem akar szenvedni, vagy Biráját beküldgye, hogy azzal az Nemes

[1]) Jk. 1702—1708. 141. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 142. lap.

Vármegye Tisztyei számot adhassanak az Excelsa Budai Commissio előtt, mert már az szófogadatlanságnak éppen nincsen helye, mivel utánnunk sem várakoznak tovább.“ [1])

E közben történt a dolhai vereség s Rákócinak Munkács alól a németek általi kiszoríttatása. Midőn a fejedelem a lengyel határszéli hegyek közé visszamenekült, a népmozgalmat legtöbben elfojtottnak tartották s Rákócit nevetség tárgyává tették. Mutatja ezt Orosz György beregi alispán levele Julius 3-ról [2]), és Rákóci Erzsébet, özvegy gróf Erdődi Györgyné, a fejedelem unokanagynénje, jószágkormányzójának Malonyai Ferencnek 1703. Jul. 5-ről a felső Tiszamellékröl a kecskeméti tanácshoz intézett levele: „Ajánlom Kglteknek kész szolgálatomat. Isten szerencséssen éltesse Kglteket kivánom. Minapi irásom szerint én Kgltek Embereit pro ultima Junii vártam; de elhiszem kétség kivül, hogy az gonosz hírek gátolták megh Kgltek Embereit az feljöveteltül; kitül már Kgltek nem tarthat, mert az constál, hogy azon mostan támadott Tolvajok eő Felsége hadátúl megh verettettek és dissipáltattak; kihez képest Kgltek maga Embereinek felküldését ne halassza — sat. Datum Lúcz die 5 Julii A. 1703. Kglmetek kész szolgája Jóakarója Malonyay Ferencz mpr.“ [3]) — Egy időre megszünt tehát vidékünkön is az izgatottság, s a városi tanács Jul. 22-kén elhatározta: hogy a budai administrator Schweidler úr ő méltósága részére küldendő két egy

[1]) Okl. IV. köt. 3. sz. a.
[2]) Szalay VI. 88 1) jegyzet.
[3]) Eredeti a város levéltárában. — Hogy Malonyai Rákóci Erzsébet Erdődiné Bonorum Directora volt, lásd számvit. k. 170 $^{3}/_{1}$ 50. lap.

szőrű szép csikó lovak kiválasztásáról, s e végett a méneseknek három közelebb való helyre hajtatásáról a főbiró gondoskodjék; Meskó Ádám úrnak, a Német Rend jászkúnsági birtokai directorának, igért 12 Tehén kiválasztására pedig Bodó András esküdt ember kiküldetett s annak elhajtására Győr felé négy lovas legény rendeltetett. [1])

Miután azonban a fejedelem a hegységből ismét kiszállt, Tiszabecsnél győzött és a folyón átkelt, — Budán megint eszmélkedtek. Julius 20-ika után „Méltóságos Budai Dicasteriumnak érkezvén az Nemes Vármegyére kemény és súllyos parancsolattya" — mint Huszár János szolgabiró körlevelében mondja — meghagyatott a megyének, hogy bizonyos számú jó paripás fegyveres embereket állíttasson a községekből, kik négy nap alatt Czegléden, illetőleg Alsó-Némedin együtt legyenek, lóval, fegyverrel, lőszer és szerszámmal s élelemmel kellően ellátva. Pestmegye Jul. 26-án tartott kis gyűléséből Kecskemétre 61, Nagy-Körösre 35, Czeglédre 20, Izsákra 10, Alsó-Némedire 10, Ócsára 5, összesen a hat községre 145 lovast rovott ki. [2]) De a fegyveres nép iránt nem volt bizalom, s a kiállításra kitűzött napon, Jul. 29-kén, már ugyancsak „az Méltóságos Budai Commissio Parancsolattyából" a szolgabiró ezt írja: „mindazonáltal más parancsolattya érkezvén, általam ismét azt parancsoltattya, hogy azon lovasok mindenképpen készen lévén, mindaddig kiki maga helységében készen várakozzék, míglen az N. Vármegyének utolsó parancsolattyát s informatioját nem

[1]) Jk. 1702—1708. 144. lap.
[2]) Oklvtr. IV. köt. 4. sz. a.

veszi. — Az portio pénzt pedig kiki sub poena militaris executionis ad cassam be külgye." [1]) — Már ekkor Bécsben is nagyobb érdekkel viseltettek a tiszai mozgalom iránt; gróf Koháry István tábornok Aug. 1-ről a kecskeméti tanácshoz intézett levelét e szavakkal végzi: „Azonban az Tisza melléki támadásbeli hírekrűl hogy bizonyossat tudhassatok, abban serényen mesterkedgyetek, mellyrűl postai alkalmatossághal tudósitanyi ell ne múlassatok. Ezzel Isten velünk. Vienne 1. Aug. 1703. Földes Uratok Koháry István." [2]) Pestmegye ellenben egész közönyösséggel, a nádor, mint főispán parancsából, ugyanez Aug. 21-re közgyűlést s tisztújítást hirdetett [3]); de a közönyösségből csakhamar felverte a budai Commissionak egy 17,000 forintos kirovása, melyből 4,271 forintot Nehem tábornok ezredének rögtön kifizetni kellett volna, s mivel ezt tenni nem lehetett, Petrovai László alispánt megyeházi szállásán a katonai executio meglepte, ki úgy segített magán, hogy az executiot Oberagner Ferenc megyei vice commissarius vezetése alatt a községek ellen indította. [4])

De nemcsak Buda felől fenyegettetett már Kecskemét s vidéke, hanem Szegedről is, annak örökös kapitánya báró Globic ezredes által önkényes kirovással terheltetvén. Már ekkor ugyanis Rákóci Ferenc fejedelem hadai — mint emlitve volt — Szathmár, Szabolcs és Bihar megyéket hatalmukba kerítvén, ellepték Békés megyét is. Ez utóbbi a Tisza és Maros közt szomszédja Csongrád megye tiszántúli

---

[1]) Oklvtr. IV. köt. 5. sz. a.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Jk. 1702—1708. 147. lap.
[4]) Oklvtr. IV. köt. 6. sz. a.

részének, a szegedi várörség tehát innen elvágatott, élelmezésre számot nem tarthatott, mert az ország Maros és Tisza közti alsóbb része Temesvárral együtt török kézben volt. Egyelőre csak annyit tudunk, hogy a nevezett szegedi kapitány Pestmegyéből Kecskemét, Nagykörös, Czegléd városok és Izsák helység — most már szinte mezőváros — községeire nagy mennyiségű buzát, zabot és árpát rovott ki, nem is egészen önkényesen, hanem Schlick tábornagy utasításából; minthogy azonban e helyek Budavár őrsége élelmezésére voltak rendelve s kötelezve, Kecskemét rögtön Pestmegyéhez tett jelentést, mire Aug. 6-ról Petrovai László alispán eképp válaszolt a városnak: „Vettem az Kgltek levelét, Szegedi Commendans Uram kivánságát értettem; közölvén Méltóságos Budai Dicasteriummal az dolgot, ki is oly resolutiot adott, hogy edgyáltalán végett Kglmes Urunk eő Fölséghe parancsolattya, úgy az Méltóságos Dicasterium híre nélkül senki semmit se adgyon, melyrűl magának is írt az Szegedi Commendantnak Méltóságos Budai Commissio; azért Kgltek ehez tartsa magát, hogyha pedig valamit praestált eddig Kgltek, maga kárának tulajdonítsa, mert sehult sem fog acceptáltatni. Az hírek felől pedig ha valamit hall Kgltek, tudósítson; ezen parancsolatot pedig sietséggel kültés külgye Szegedre Kgltek.“ [1]) Megtörtént; de csakhamar változtak a dolgok. Még e rendelet Kecskemétre sem érkezett, már a kuruc hadak a kecskemétiek tiszapartra dűlő birtoka átellenében, a túlparton helyzett Tiszakürt hevesmegyei

[1]) Jk. 1702—1708. 149 l.

helységig jutottak s ez által az egyszerű nép felizgattatván, a gyűlölt uradalmi tiszteket agyonverte. Az a bizonyos Bajtai István, kit gróf Kohári István földesúr nehány hónap előtt ügynökeül Kecskemétre küldött, magát oly hegykén viselte, hogy a különben rendszerető kecskeméti elöljáróság a tiszakürtihez hasonló szerencsétlenségtől tartott, ugyanazért 1703. Aug. 6-kán az akkori jegyző a tanács határozatát ekép jegyezte be: „Közönségesen unanimi voto et consensu elvégezték eö Kglmek, hogy Nemzetes Vitézlö Bajtai István uram admoneáltassék az aránt, hogy eö Kglme az mostani rosz hirekre nézve magára gondot visellyen, az becsületes Város fel nem vállalván semmi következendö kárát, kitűl Isten óllyon, ha mi lenne, és az becsületes Város ez aránt ne okoztassék, levén elöttünk az szomszédságban történt szerencsétlen Kürti eset, mely dologrúl M. G. Kohári István Kglmes Urunkat s úgy N. és V. Dúl Mihály Urunkat (Kohári Inspectorát) is scripto tenus requirállyuk.“ [1]) — Augustus 18-ról kelt levelében Huszár János szolgabiró már nem titkolja a forradalom terjedését, midön a megye részéröl ezt irja a két városnak: „Ez irásom által kölleték Kkk tudtára adnom, hogy vévén ezen levelemet, mindgyárt válasszon Kglmetek két jó s szava hihetö és utat tudó okos emböröket, úgymint Kecskemétröl egyet és Körösröl másodikat, és külgye föl ide Pestre az N. Vármögye házához, kiket is hogy bizonyos hireknek hozására elküldhessen az N. Vármegye Várod felé, vagy az holott Rákóczinak és

---

[1]) Jk. 1702—1708. 148 lap.

Bercsényinek híreket hallhattyák. Melyben külömben se cselekedgyék Kglmetek." [1]) Azonban alig indította el ama tüzetesen csak a két városhoz a megye nevében intézett parancsot, még ugyanazon napról az egész megyének minden községeihez intézett körlevélben, a kormány rendeletét közli, mely szerint „Kglmes Urunk eő Fölsége Parancsolattya szerént kölleték Kglteknek tudtára adnom, hogy kiki jószágha s feje vesztése alatt, ha valamelly Passus nélkül való járókat és kóborlókat és kémöket Rákóczy vagy is Bercsényi Pátensével való járókat valahol hallana, látna, vagy találna, azokat megfogja, fogassa és fölkerestesse, megfogván Pátensekkel együtt az N. Vármegye Magistratussa kezében béküldgye, erős és kemény vigyázás alatt; ha valamely biztató Pátensét is hallaná vagy hallotta volna, azoknak senki hitelt ne adgyon, annak inkáb fejet ne hajtson, mivel eő Felsége jó gondviseléssel kivánván lönni, már is azoknak lecsillapításukra és kigyökerezésekre segitséget küld. Azonban az minapi N. Vármegye repartitioja szerént az Fegyverös katonák, söt azokon kivül is mönnél többen löhetnek, készen lögyenek, hogy mikoron nekiek parancsoltatik, az N. Vármegyétül eleikben röndölendő Tiszt Uraiméktúl, oda az hova kivántatik, el mehessenek." Ennek zárszavai is a portiobeli restantiáknak súlyos executio terhe alatti beszolgáltatását sürgetik. [2]) Ezutáni harmadnapon Aug. 21. ugyanazon szolgabiró hirdeté: hogy Sept. 3-kán Pestmegye gyűlést tartand, melyre a községek képviselőiket beküldjék, különösen azok,

---

[1]) Oklevéltár IV. köt. 7. sz. a.
[2]) Oklevéltár IV. köt. 8. sz. a.

kiknek Arad alatt marhájok elveszett és másféle károkat is vallottak. [1]) Az portiobeli restantiát kiki behozza, ha militaris executiot szenvedni nem akar" — így végzi ezen levelét is a jámbor szolgabiró. [2]) Augustus végnapjaiban a pesti vásárt őriztetni kellett mind a megyebeli községek úgynevezett parasztvármegyéje, mind a nemes megye katonái által; ezen intézkedést azonban a vidéki nép oda magyarázta, mintha a paraszt vármegye „az kuruczok kergetésére állíttatott volna ki." [3]) Úgy látszik azonban, hogy ámbár a Kurucok nevét ekkor a rablók, tolvajok, gyilkosok, útonállók, kóborlók, szökött katonák, csavargók és orgazdákkal ugyanazonítani törekedtek a kormánypártiak, mégis szívesen várta már őket a nép; ellenben a kormány emberei előtt félelmessé lett a rémségesen terjedő forradalom. Aug. 30-ról a budai kormánytanács (Subdelegata Commissio) egy rendeletét meg nem állhatom, hogy a menynyire bírom, hű magyar fordításban le ne írjam: „Ő császári királyi felsége legkegyelmesebb Urunk budai kormánytanácsa nevében Kecskemét város birájának és tanácsának karóba vonatás büntetése alatt szoros kötelességevé tétetik: mivel igen szükséges, hogy a Tiszán innen és túl keletkezett mozgalmakrúl folytonosan bizonyos jelentések és csalhatatlan tudósítások tétessenek; annálfogva említett biró és tanács, hacsak a föntebbi fenyegetésben foglalt büntetésbe esni nem akarnak, rögtön oly kémkedést szervezzenek, hogy minden héten, ha nem

---

[1]) Lásd III. köt. 186. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 154. lap.
[3]) Oklvtr. IV. köt. 9. sz. a.

kétszer, legalább egyszer, ezen kormánytanácshoz ama mozgalmak minden eseményeiről pontos és hű jelentést irásban tehessenek, mit elmulasztani ne is merészkedjenek." [1]) Ismét harmadnapon Szept. 1-jén Budavár másodparancsnoka báró Stom vezérőrnagy szomszédi barátság hízelgő szavaival ír a Kecskemétieknek, biztatván őket, minthogy közhír szerint nemcsak a városiak, hanem az egész vidék rettegésben van a hiteszegett lázadók rabló kalandozásaik miatt, de mivel a város elég népes és elegendő fegyverrel bír, ugyanazért ama kóborlóknak ellentállni képes, tehát szomszédi szíves részvéttel inti őket, hogy minden további tartózkodás nélkül, erejökhez képest és tartozó hűségüknél fogva, mint eddig dicséretes buzgósággal cselekedték, ama csavargóknak haladéktalanúl ellentállni, és minthogy jól tudja, hogy a városiak közűl némelyek a lázadás színhelyén tartózkodnak, legalább kétszer hetenkint azok minden mozgalmairól neki bizonyos jelentést tenni készkedjenek, máskülönben kötelességének tartandja, hogy valamely elökelöket a városbúl magához túszokúl rendeljen, de azt nem teszi, hanem bízik tapasztalt hűségökben és bízik felhivásának kötelességszerű teljesítésében. [2]) Negyednapra ezután Kvaters szolnoki parancsnok bizalmasan újságol a kecskemétieknek, Szept. 4-röl ekép írván azokhoz: Ama hét zászlóaljból álló csekély lovas és gyalog hadacska, mely a Tisza túl partján Tordai és Seréndy alatt kóborolt, most bizonyos Picsi János által vezényeltetik s két felé oszolván, a lovasság Jenöt, a

[1]) Oklvtr. IV. köt. 10. sz. a.
[2]) Oklvtr. IV. köt. 11. sz. a.

gyalogság pedig Gyulát szállotta meg. Rákóci maga seregével Szathmárnál van, de Glöckelsberg tábornok úrnak mégis alkalma volt Szathmárnémeti felgyujtása mellett 600 karabélyossal Szathmárba benyúlnia. Borbély Balázs, ki Lúcz vidékén Tokaj mellett 700 kuruc élén állt, azok közűl három százat Ónod mellett a Tisza innenső partjára átküldött, kik Eger és Ónod környékén a népnek igen nagy károkat tettek. Én kiküldöttem negyven Huszárt [1], kik őket megtámadván, közűlök hat foglyot, ezeken kivűl negyven lovat s más egyebet tölük elvettek. A tisza tulsó partján egész Gyuláig csendes minden. Segélyhadaink naponta várattatnak, melyek ha megérkeznek, a kuruczoknak nem sok előhaladást engednek, kiknek legnagyobb része, kivált a gyalogság, életében soha fegyvert nem viselt, még most sincs fegyvere, hanem lándzsával és fütykössel vannak ellátva, ezek ellen pedig a lőpornak oly ereje van, hogy ha megszagolják azt, elájulnak töle. Reménylem, hogy legközelebbi alkalommal jobb és örvendetesebb híreket küldhetek. [2])

Ily hegykén beszéltek ők; de az általok annyira kicsinyített kurucok lelkesedése s már ekkor Rákóci zászlói alá gyűlt nagy tömege a hegyke szavakat s hiú biztatásokat tettleges eredménnyel hazudtolta meg. Pestmegye még Aug. 22-ről Huszár János szolgabiró által a községekhez menesztett körlevél által Novemb. 6-ra törvényszéket hirdet [3]); de Szept.

---

[1]) Itt természetesen nem magyar, hanem horvát huszárokat kell érteni, kik Budán és Szolnokban ekkor a várőrség könnyű lovasságát képezték; a magyar huszárság a francia ellen küzdött.

[2]) Oklvtr. IV. köt. 12. sz. a.

[3]) Jk. 1702—1708. 154. lap.

3-ról ugyanazon szolgabiró kirovást közöl, mely szerint Szolnok erődítéséhöz a turai erdőből szállítandó palánk karók vitelére saját járásából 100 szekeret rendel, t. i. Kecskemétről 38, Körösről 18, Czeglédről 8 sat. [1]), mely intézkedés a közügyvitel színlett rendes folyama közben elárúlta a fenyegető roham elleni gondoskodás szükségességét. Kecskeméten a városi tanácsnak sikerült a belcsendet fentartania, megszokott gépies egyhangúságban folytattatott minden törvénykezési s közigazgatási eljárás. Szept. 9-kén a városi tanács a fagyú árát 7, a szappanét pedig 14 pénzre szabja „azt is igaz és nem hamis fonttal mérjék", mely határozat a céhmesterrel együtt személyesen berendelt 22 szappanos mesternek kihirdettetett. [2]) Egy hét múlva már azonban ugyanazon városi tanács kényszerülve látja magát szigorú közbiztonsági rendelkezés terére lépnie, Szept. 16-kán elhatározván: hogy a városnak mind külső, mind középső árkai megerősíttessenek; hogy a toronyban éjjel nappal két ember folyvást vigyázzon; hogy minden tizedből négy-négy ember (összesen 80) hét számra a kapuk örzésére éjjel nappal jelen legyen; hogy a kapusok állandó fizetéssel láttassanak el, oly utasítás mellett, hogy senkit a kapun, akár lovas, akár gyalog, akárminemű, kiváltképen idegen embert, be ne bocsássanak, míg a városházához hírt nem tesznek. [3]) És ez nem jelenthet annál kevesebbet, hogy a mozgalom ekkor már Kecskemét kapuihoz eljutott.

---

[1]) Jk. 1702—1708. 159. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 160. lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 163. lap.

III.

Bekövetkezett most őseinknél a helyzet azon kiállhatatlan bizonytalansága, mely a kicsinyhitűeket kétségbe ejti, az elhatározott jellemet önvédelemre, a hazafi érzületet áldozatra serkenti. — Szept. 8-kán már a lengyel király, gróf Strattman, Bécsből küldött rendkivűli követ előterjesztménye folytán, egy alább érintendő rendeletével, nyilvánosan betiltja, hogy a magyarországi mozgalombani részvételtől minden alattvalója visszavonúljon, s a hazaárulónak nyilvánított Rákóci fejedelmet bűnös merényletében se katonával, se pénzzel, se hadiszerrel segélni ne merészelje. [1]) Azonban ennél sokkal nevezetesb nap Szept. 13-ka, melyen Pestmegyének szolgalelkű tisztviselői kis gyűlést tartván, egészen ellenkezőleg egy hónap előtt tett intézkedésükkel, megküldik a városoknak a szegedi parancsnokhoz ugyane napról intézett levelüket, s utasítják a városiakat, hogy azt „hiteles és érdemes emberek által külgyék el, úgy hogy mind irásban, mind szóval, minden halogatás nélkül bizonyos választot hozzanak, és ha eő Fölsége szolgálattya olly urgenter kivánnya azon kivánt búzának és abraknak praestatioját, abban azon Szegedi dispositio szerint eljárjanak és semmit külömben ne cselekedgyenek"; báró Globic szegedi parancsnoknak pedig egész meghunyászkodással írják: hogy értesülvén a kecskeméti, körösi, ceglédi és izsákiakra kivetett terményekről, ámbár az iránt sem

[1]) Oklvtr. IV. köt. 13. sz. a.

ő felségétől, sem közvetlen felsőbbségüktől utasításuk nincsen, minthogy azonban a mostani lázadás háborúsága idején annak szükségességét beismerik, nehogy az egész teher a fentebb megemlített négy községre háromoljék, úgy intézkedtek, hogy a szegedi várba szállíttatni rendelt terményeket az egész megye minden községeire kiróttták, meghagyván azoknak, hogy azokat minden késedelem nélkül beszállítsák; egyébiránt azon esetben, ha oly sürgős azon kirovott termények beszállítása, hogy semmi késedelmet nem szenvedhet, a kijelölt négy község tartozzék azokat teljesíteni, de a megye vagy természetben, vagy pénzértékben nekik megtérítendi; ha pedig lehetséges, kérik a várparancsnokot, hogy a megye kirovását fogadja el, és jövőre úgy intézkedjék, hogy ha ilyetén szolgálatra szüksége lesz, a végett ne egyenesen a szegény adózó népet róvja meg, hanem forduljon a megyéhez, s ők minden igyekezettel azon lesznek, hogy ő felsége szolgálatát híven teljesítsék." [1]) És ezzel a szegény négy község oda lett dobva báró Globic önkényű rendelkezése alá. — Más részen ugyane napról Rákóci fejedelem domahidi táborából Pestmegye minden rendű lakosaihoz nyiltlevelet intéz, melyben azokat különbség nélkül fegyverre szólítja a közös nemzeti szabadság érdekében: „Hogy Isten eő sz. Fölséghe ezen édös Magyar hazánk régi Dicsösséghös Szabadsághának Törvényes igassághának felszabadítására, és az elviselhetetlen s Törvénytelenül keserves bujdosásra üzettetett sorsunk után, most nemcsak Édös Magyar

---

[1]) Oklvtr. 14. 15. sz. sz.

Országunknak határára, de már Nemös Beregh, Szabolcs, Bihar, Közép Szolnok, Szathmár, Kraszna, Ugocsa ect. Vármegyékben is szerencséssen behozván, akaránk ezen Fegyverviselésünknek okát minden röndűeknek ezen Nemös Uniált Vármögyékben is nyitott Levelünk által tudósítanunk és bizonyossá tönnünk, hogy egyedűl hazafiúságunktól viseltetvén, megnyomorodott hazánknak keserves Törvénytelen szenvedését, és az idegen Nemzettűl Törvényeink, Diplomáink igasságának ellene való sanyargatásit szánakodó Szívvel érözvén, minden privatumok ambitioja nélkül vöttük most kezünkre ügyét Nemzetünknek, a mikor a kiszabadulásnak oly bizonyos alkalmatosságát láttuk, hogy ha most nem, soha többször hazánk Szabadulását nem remélhetni; kihezképöst minden Egyházi, Villághi, Úri, Nemösi és Fegyverviselő; egy szóval Nömös Pest Pilis és Solth Uniált Vármögyéknek minden röndű lakosit ezen Pátensünk által intyük, söt hazafiúságokra s Nemösi Szabadságoknak szeretetére kénszeríttyük is, hogy valaki Nömösi Szabadságunk ily Törvénytelen és számlálhatatlan sértődését az idegen Némöt nemzetnek zaklatásit s kegyetlen rongálásit (ki minnyájunknál nyilván s köz) Magyar igaz vérébűl érzi, Szabadságát szereti, Szabadulását ohajtja, harmadnapok alatt ezen Pátensünknek Publicáltatásátúl Táborunkban maghát bejelentse s mutassa" stb. [1]) Nem tudjuk, kelte után mikor érkezett e nyiltlevél őseinkhez; annyi igaz: hogy ekkor még nyilvánosan mit sem tehettek; Nemcsak Buda, Szeged és Szolnok

---

[1]) Oklvtr. 16. sz. a.

felől voltak ellenőrizve, hanem a szegedi őrség egy erős osztállyal őrizte középütt Csongrádnál a Tiszát a kuruczok ellen, honnan a vezénylő tiszt Szept. 18-kán tíz horvát huszárt küld Kőrös és Kecskemét városokhoz, kenyeret, vágó-marhát, abrakot és szénát kérvén ezek által, késedelem nélkül oda küldetni, mivel serege az élelemből végkép kifogyott. [1]) Szept. 20-án Huszár János szolgabiró Pestre élelmezést rendel a községekből „bizonyos Kglmes Urunk eő Fölséghe lovas Regementit várván, számokra Provisiot kölletvén tönnünk, azért Kglmetek is szénát és abrakot küldgyön be, Kecskemét 15 szekér szénát, ugyanannyi mérő abrakot, Kőrös 10 szekér szénát, ugyanannyi abrakot, Cegléd 5 szekér szénát, 8 mérő abrakot, Abony 3 szekér szénát, 6 mérő abrakot", és egyszersmind mint mindig, ekkor is a portzio-pénz beküldését szorgalmazza. [2]) Szept. 24-én kelt körlevelével megint a portziobeli restantiákat sürgeti beküldetni, „mert ha bé nem hozza Kgltek, az minemű kára azon szófogadatlanságért következik Kkk, nem másnak, hanem magának tulajdonítsa, kérem is és intem én magam is Kglteket, süketségre az dolgot ne vegye, engemet is ne szorongattasson, mivel csak mind engemet okoznak, hogy meg nem írom Kglteknek, holott én rajtam el nem múlik. Azért az minek meg kell lenni, jobb szép szóval, hogysem nagyobb kárral meg adni." [3])

Ez azonban későn jött, mert ekkor már Szűcs János, Deák Ferenc, Borbély Balázs, Váradi János,

---

[1]) Oklvtr. 17. sz. a.
[2]) Jk. 1702—1708. 165. lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 166. lap.

Deák és Mocsi János kuruc kapitányok a Tiszán áttörvén, Szolnokot vívták: ugyane napról, Szept. 24-ről, Mocsi János a fejedelem ónodi kapitánya Kecskemétről Szolnokhoz 40 szekér szénát, 1000 kenyeret, 8 vágó-marhát és 100 köböl abrakot rendel sürgetőleg küldetni, „a minthogy Kegyelmes Urunk eő Nagysága hadai felesődnek s sokasodnak" — ezen kivül még „Az Ezer író deákjának az nadrága meg kopott, Biró uram küldgyön egy nadrágnak való Fajlongyis posztót." [1]) Söt valósziniüleg már e napon Szolnokot be is vették, mert a fejedelem szathmári táborából Szept. 29-kéről írja nevezett kapitányokhoz: „Kegyelmetek levelét vettük, melyből Szolnok várának kezünkhez esését értjük." [2])

Mindamellett is tehát, hogy báró Kyba János Ferenc a szávamelléki végvárak parancsnoka még Szept. 15-kén a tiszai vonalt áttörni szándékozó kurucokat megverte, saját rác hadából 90 halott veszteséggel, s 50 sebesültnek harcképtelenné tételével, a bécsi újság híradása szerint 600 kurucot vágott le [3]), — Szolnok eleste Budapesten oly rémülést okozott, hogy Szept. 27-kén a megyebeli nemeseknek átalános felkelés, a földesuraknak és községeknek pedig a rájok kirovott lovas és gyalog fegyveresek kiállítása fej- és jószágvesztés alatt meghagyatott, még pedig oly sürgetőleg, hogy amazok Szept. 30-ra okvetetlenül Pesten legyenek, emezek illetménye pedig Oktober 7-re ugyanoda beállíttassék. [4]) Báró Kyba ugyancsak Szeptem. 29-ről sze-

[1]) Oklvtr. 18. sz. a.
[2]) Szalay VI. 101. lap. 2) jegyzet.
[3]) Szalay VI. 98. l.
[4]) Oklvtr. 19. 20. sz. a.

gedi táborából nyiltlevelet bocsátott dunatiszaközére, Rákócit és Bercsényit mint becstelen, csaló, hiteszegett pártütőket az Isten, világ és haza ellenségeit, a közbéke felháborítóit, valamint a velök tartókat is végső veszéllyel fenyegetvén, a császári királyi felség iránti hűségben megmaradottakat minden kegyelem- s jutalomról biztosította, utasítván a községeket, hogy mindenik nehány hiteles személyt s szekereken tábora számára élést küldjenek, a kurucok mozgalmairól értesítsék, s ezen nyilt levelét maguk és övéik végveszedelmének terhe alatt meghirdessék s abban foglalttakat teljesítsék. [1]) De nem soká fénylett a rác vezér csillaga: meghallván ugyanis Szolnok ostromoltatását, sőt talán már elestét, annak visszavételére sietett hadával, Deák Ferenc azonban elibe indúlt a szolnoki hadakkal, — Halasnál találkozott a két ellenséges vezér, hol véres csatára kelvén, a kurucok 234 ember veszteséggel a németrác hadat megverték, ugyanott annak vezére Kyba is elesett. Halason a város keleti oldalán levő egyik halom, mely alá az ekkor itt elesett kurucok temettettek, maig is Kuruchalomnak neveztetik [2]); Deák Ferenc pedig győzelmes hadát Kecskemétre hozta, s nehány napig itt pihentette, Okt. 8-kán egy fakó paripa csikóját kitanítás végett a városnál hagyván, arról kiadott pecsétes levelében írja: „senki is Kglmes Urunk eő Nga vitézei közzűl azon lovat elvinni semmiképpen ne merészelje, egyébiránt ha valaki azon lovat elvinné — elhitesse

[1]) Oklvtr. 21. sz. a.
[2]) Horváth Péter: de initiis ac majoribus Jazygum et Cumanorum 237. lap.

magával, hogy számot fog rólla adni. — Datum Kecskemét die 8-a. 8-bris A-o 1703. Méltóságos Fejedelem F. V. Rákóczi Ferencz Kglmes Urunk Eö Nga edgyik Lovas Ezerének Fö Kapitánnya és bizonyos Hadainak Első Directora Deák Ferencz mp." pecsét. [1])

Deák Ferencnek Halas melletti győzelmét a kurucok fentebb emlitett vereségével, némely történetíróink összezavarják. Vagner [2]) azt irja: hogy a ráchad egyik vezére, Csongrádról Pest felé menö 3000 kurucot Halasnál beért s azokat álom és mámor közben megrohanván, közűlök 700-at levágott. Kollinovics [3]) pedig azt mondja: hogy Kiba cseh ezredes 2000 ráccal megtámadta Halasnál azon 3000 kurucot, kik Csongrádról Pest felé vonúltak, s ámbár közűlök 300-at levágván, azokat szétverte, de ugyanott maga is nehány tiszttel együtt elesett. Maga Rákóci fejedelem saját emlékiratában [4]) irja: „hirül hozák, hogy Diák Ferencz ezredes — rohammal bevette Szolnok várát, — és hogy a ráczok híres Riba (Kiba) nevű vezérét 3000-nyi seregével, kikkel Szolnok felmentésére sietett, — megverte." Vagy ha talán Katona [5]) ugyanezt helyesebben fordította, mint Ráth Károly: — és a Rácoknak Kiba nevü híres vezérét, ki három ezernyi haddal Szolnok védelmére sietett, meg ölte. Horváth Péter [6]) a Halas város

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Hist. Leop. p. II. pag. 744. Katonánál XXXVI. pag. 324.
[3]) Katonánál XXXVI. pag. 375.
[4]) II. Rákóczy Ferencz emlékirata a magyar hadjáratról 1703—1711. Közli Ráth Károly. Győr. 1861. 38 lap.
[5]) Hist. Crit. XXXVI. pag. 343.
[6]) Commentatio de initiis ac majoribus Jazygum et Cumanorum. pag. 237.

melletti egyik halomrúl azt mondja: Kuruchalomnak neveztetik a kurucokrúl, kiket Kiba ezredes 1703-ik évben azon helyen szétvert, és a közűlök elhullott 234-et, mint a város jegyzökönyvében irva van, ott eltemettette. — Holott ha az ekkori bécsi német ujság adatait [1]) tekintjük, Kiba győzelmének Szeptember 14. vagy 15-kén kellett történnie, melyben a bécsi hirlap szegedi tudósitója szerint 600, Vagner szerint 700, Kollinovics szerint 300 kuruc hullott el, s ez nem Halasnál, hanem a Csongrád melletti átkelést megkisérlett kuruc had irányában történt; innen vitte seregét Kiba Szegedre, honnan Szeptember 29-kén adja ki fentebbi nyiltlevelét; a Deák Ferenc általi megveretése s halála tehát Szolnoknak a kurucok általi elfoglaltatása utánra s mintegy Oktober első tizedére esik, és csak is ez lehet a Halas melletti csata, melyben elhullott kurucok számára nézve megint a halasi jegyzökönyv szolgál hiteles adattal.

Kecskemét e közben mindaddig, míg a kuruc hadak által tényleges beszállással el nem foglaltatott, Budapest és Szeged irányában mindennemű kirovást hűségesen teljesitett. Huszár János szolgabiró Oktober 1-sö napján kelt körlevele szerint „Kglmes Császár és Koronás Király Urunk eö Fölsége kegyes parancsolattya érkezvén az T. N. Vármegyére“ gróf Kohári István tábornok Budapesten levö lovas ezrede számára, majd a jövö évi adóba leendő beszámítás rovására Kecskemétröl 20 szekér szénát, 30 mérő abrakot, 6 vágómarhát; Nagykörösröl 15 szekér szénát, 19 mérö abrakot, 3 vágómarhát; Ceglédröl 10

[1]) Wienerisches Diarium 1703. XIII. és XIX. szám. Szalaynál VI. 98 lap 2) jegyzet, és ugyanott 101 lap 2) jegyzet.

szekér szénát, 12 mérő abrakot és 2 vágómarhát rendel beszállíttatni [1]); alig bocsátotta el azonban e meghagyást, még ugyanazon napról irja: „Jóllehet ez mai Currensemben megirtam vala Kglteknek, hogy az itt való Méltóságos Gróf Generális Kohári István uram eö Nga katonái számára bizonyos számú szekér szénákat, abrakot és vágókat ide Pestre administrállyon Kgltek; de ismét érkezvén postán Méltóságos Generális Feffershoffen uram eő Excellentiája, parancsolta, hogy mindazon felvetés szerint való szekér szénákat, mérő abrakokat s vágókat duplicállyuk, mivel bizonyos eő Fölsége lovas Regementi is már útban lévén, minden órában minden bizonnyal el fognak érkezni ide Pestre és Budára. Azért Kgltek ha életét, jószágát s igaz hűségét megtartani kivánnya, azon felvetés szerint szénát, abrakot és vágókat dupplán administrállya, mennél hamarébb éjjel és nappal gyűvén, másként se cselekedgyék Kgltek, abban bizonyos lévén, hogy valamelly Regementeket kiküldvén emlitett Generalis uram eő Excellentiája, Kgltek közűl az Birákat behozatván, feje s jószága vesztetté teszi. [2]) Maga Budavár parancsnoka báró Pfeffershoven tábornok ugyanazon napról tüzetesen Kecskemét város birájához, tanácsához s egész községéhez igen hizelgő levelet küld, melyben irja: hogy elébbi napon Bécsből Budára visszaérkezvén, nagy örömmel értesűlt mind az alispán, mind a helyettes parancsnok által, mikép a város hűségét s buzgóságát kitűntette a lázadók mozgalmáróli hírek s jelentések pontos beküldésével. A császár iránti hűségé-

[1]) Jegyzőkönyv 1702—1708. 173 lap.
[2]) Jegyzőkönyv 1702—1708. 174 lap.

ről előtte régóta ismert várost annak szorgalmas folytatására inti s biztosítja, hogy ő felsége hű szolgáit és alattvalóit különös figyelemben megtartani fogja, s legközelebbi napokban mind szárazon mind vizen megérkezendő segéd hadai által azokról kegyelmesen gondoskodni fog. [1])

Minthogy azonban a Szolnok megvételekor megrendelt nemesi felkelésre senki sem mozdúlt, sem a községek a rájok vetett fegyveresek kiállításában nem mozogtak, ennek okát Budapesten a népnek kuruc hadak általi megfélemlitésében keresték, ugyanazért azon intézkedést arra változtatták, hogy se a nemesség személyesen ki ne álljon, se a községek a kirovott fegyvereseket ki ne állítsák, hanem fizessenek minden főre havonként hat forintot s azon pénzen majd helyettek katonát fogadnak. Jellemző e tárgyban Petrovai László alispánnak Oktober 1-ről a három városhoz intézett levele: „Nem tudom mi lehet az oka, hogy oly nagy keménységnek veti Kgltek magát, mind magam parancsolatival s mind pedig Szolgabiró uraméval semmit sem gondol, egészen siketségre veszi Kgltek az egész parancsolatokat, sem az katonák fogadások iránt emberét föl nem küldötte, sem pedig az abrak, széna és több dolgok praestatioja iránt választ sem ád, nemhogy effectussal Tisztei és eő Fölsége parancsolatinak engedelmeskedne. Ez az utolsó parancsolat, lássa Kgltek, ha magának kárt akar tenni, holnapi napon minden bizonnyal beérkezik Pestre Bottyán uram Regementye, könnyű lesz azok által az Renitenseket megka-

---

[1]) Oklevéltár 22. sz. a.

patni s béhozatni, mely külömben sem lészen, avagy történik. Való dolog, nehéz Kglteknek is ez az állapot, de ugyanazért kellett volna cum sufficienti instructione embereit beküldeni, hogy valamely modalitást tálálhattunk volna Kgltek könnyebbségére; és azért tum caules tum caprae salventur, oly modalitást gondoltunk, hogy nem kivánnyuk továbbá in persona hogy Kgltek praestállya az személyeket, hanem az mint fogadhatni, úgymint 6 forintot adván nekiek egy hóra, mi fogadunk az Kgltek részére, — azért mihelyest veszi ezen parancsolatomat, azonnal mind az helység részéről s mind pedig az Nemesség részéről bizonyos deputált embereit külgye be hozzám, az ki ez iránt nemcsak capitulálhasson velem s több Tiszt és Commendáns Uramékkal, hanem két angariára való pénzt is, mindazok részére, az kik fel vannak vetve az Helység részéről s mind pedig azok részére, az kik nemes Uraimékért fogadtatnak, hozzanak magokkal fel minden okvetetlen, Nemes Uraimék pedig úgy tudgyák s úgy gondollyák meg, hogy kinek kinek magánossan egy fegyveres ember esik részére, ha maga fel nem akar jönni." [1]) Másnap pedig Oktober 6-kán báró Pfeffershoven Budavár és a hozzátartozó kerület parancsnoka, minden város és helységhez szóló nyilt rendeletet bocsát ki, melyben a biráknak és esküdteknek karóba vonatás terhe alatt meghagyja: hogy mihelyt rendeletét s ahoz mellékelt kirovást veszik, azonnal a rájok kivetett gyalog munkásokat, 14 naponkint felváltva, Budavár eröditéséhez kiállítsák, — a kecskeméti

---

[1]) Jegyzökönyv 1702—1708. 174. 175 lap.

járásra 155 ember levén kiróva [1]). Huszár János szolgabiró még ugyanaz napról kelt körlevele kapcsában közli a fenebbi nyilt rendeletet a részletes kirovással, mely szerint Kecskemétre 44, Nagykörösre 22, Ceglédre 16 stb. gyalog munkás vettetett ki [2]), rendszerint azzal végezvén itt is körlevelét, hogy „az portiobeli restantiákat kiki behozza sub poena notae infidelitatis.“ Négy nap mulva Oktober 10-én ugyanazon szolgabiró a munkások beküldését a biráktól fej és jószág vesztés büntetése alatt szorgalmazza, fenyegetvén a községeket, hogy ellenkező esetben a budai parancsnok egynehány ezer rácot küld ki, s az engedetleneket felraboltatja. [3])

De már a fenyegetés sem használt, mert Szolnok bevétele után a három város többé a budapesti rendeletek teljesítésére képes nem volt. Deák Ferenc kuruc ezredes és dandárvezér Oktober elején, a halasi csata után Kecskeméten táborozott, s e hónap 9-kén a kecskeméti mezőn levő táborából rendeli meg Szolnok erődítéséhez a Csiszár István szolnoki kapitány által kivánt szekeres és gyalog munkásokat [4]); a fejedelem pedig Ecsed melletti táborából ugyane napról intéz rendeletet a kecskeméti tanácshoz, mellyel hadai számára 600 köpönyeget kiván haladéktalanúl késíttetni [5]). Ily szorongató körülményekben, ámbár Petrovai László alispán elismerte a városok súlyos helyzetét, de a budai és szegedi parancsnokok szükségesnek látták azok megfélemlí-

---

[1]) Jk. 1702—1708. 177 lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 176 lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 169 lap.
[4]) Jk. 1702—1708. 178. lap. „Datum in campo ad Kecskeméth.“
[5]) Oklvtr. 23. sz. a.

tését, s erre épen Kecskemétet tűzték ki. Még alig volt híre a rácok felültetésének, midőn egy szép októberi napon reggeli nyolc órakor a község csikósa benyargal a városházához Kecskemétre azon hírrel, hogy a várostól alig három mértföldnyi távol eső alpári pusztáról, hajnalban két falka ménest a rác elhajtott; — 10 óra tájban befuttat a gulyás, hírül hozván, hogy egy harmadik ménes is elraboltatott; — kevés vártatva még egy hírnök érkezik azon szomorú tudósítással, hogy éjfél tájban egy falka marhát is elhajtottak a rácok; — negyedik sebes futárt a ceglédi biró küldi, következő éjen éjfél tájban, értesítvén a kecskemétieket, hogy Locsod nevű pusztán, Pécel és Issaszeg közt, 400 fegyveres rác táborozott egész munitzioval, mint egy sűlyi ember által megkémleltette, merre szándékozik, nem tudni, de a rosz hírek minden istenadta nap óránkint megújulnak. — Kecskemét Oktober 11-kén Nagy-Köröst költsönös védelemre kéri, mely készséggel ajánlkozik [1]), a fejedelemhez pedig folyamodványt intéz: „Méltóságos Fejedelem, nekünk Kegyelmes Urunk!“ — így kezdi a folyamodvány — „Nem akaránk elmulatni, hogy Nagyságod színe eleiben ne terjesztettük volna ezen mostani keserves kárvallásinkat“, — végül pedig — „a Nagy Istenért kérjük Nagyságodat, mint nekünk Kegyelmes Urunkat, vegye méltó respectusban szegény Városunk megmaradását, mi is Nagyságod Úri grátiáját éltünk fottáig —“ sat. [2])

A fejedelmet meghatotta ezen lóhalálában hozzá juttatott keserves panasz, s a Szolnok magyar vidé-

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Egykorú fogalmazvány a város levéltárában.

kének megtartására rögtön megtette intézkedéseit. Épen ekkor (Oktober 15.) állott hozzá az elbúsult báró Károlyi Sándor szathmári főispán, ezt tehát tábornokká kinevezvén, jászkún hadak parancsnokává tette s a rácok megfékezése végett Kecskemétre küldötte; mielőtt azonban útra kelhetett volna, két napi szabadságot nyert, hogy azalatt házi ügyeit rendbehozhassa, ekkor meg a fejedelem Tokajba hivatta magához, s Gencsi Zsigmond századost melléje adván, azzal Szolnokba sietett, onnan pedig egy csapattal Kecskemétre csak Oktober végén érkezett, hol a nagy rendetlenségben talált kuruc hadat szervezni ügyekezett, hogy azzal a szegedi rácok ellen kicsapást intézhessen. [1]) De célját nem érhette; mert a császáriak Ocskai hadát megvervén, Lévát elfoglalták, és a bányavárosokat fenyegették, a fejedelem tehát November 5-kén Károlyinak meghagyta, hogy Deák Ferenc, Váradi János deák, Szűcs János és Borbély Balázs ezredeit magához vevén, siessen Bercsényi után, a ki Egerből a bányavárosok oltalmára indúlt. Károlyi Nov. 8. Kókánál táborozott s négy nappal később Losoncnál Bercsényivel egyesűlt. [2]) Kecskemét ekkor már annyira fenyegetve volt a rácok által, hogy azt védsereg nélkül hagyni nem lehetett: Deák Ferenc és Andrási István ezredeiket tehát Károlyi Sándor itt hagyta, kik közűl emez a városban, amaz pedig a városon kivűl a talfái erdőben telepedett meg fegyvereseivel. [3])

Valóban különös és nehéz helyzete volt ekkor Kecskemétnek. A kurucok elfoglalva tartották a

[1]) Katona XXXVI. 304. lap. — Horváth Mihály IV. 292. lap.
[2]) Szalay VI. 107. lap.
[3]) Számvitelikönyv 170$^{7}/_{4}$. 28. lap.

várost, s Buda és Szeged irányában tétlenségre szorították a népet; és minthogy e nép mindkét helyről rá küldözött rendeleteket s kiszolgáltatásokat teljesíteni képes nem volt, fölülről, oldalról és alulról a rác hadak általi megtámadtatással lett fenyegetve. Míg a kuruc had a városba be nem űlt, addig minden parancsot teljesíteni, minden követelést kielégíteni ügyekezett, mert a fegyveres hatalomnak ellent nem állhatott; a kurucok utóbb eltiltották végkép a budai és szegedi közlekedéstől, de nem voltak képesek megvédeni az onnan fenyegető veszedelemtől.

A bécsi udvarnak minden pénz és haderejét a francia háború vevén igénybe, az 5 első hónap alatt közvetlenül a forradalom elnyomására semmi haderőt sem fordíthatott. Aug. 13-kán egy királyi leirat által a megyék hűségre intettek; Szeptemberben a lázadók ellen átalános fölkelés rendeltetett; Október 9-kén az adó egy negyede elengedtetvén, háromnegyedrészre leszállíttatott [1]); Oktober 18-kán egy királyi nyiltlevél minden megtérőnek bocsánatot hirdet, ha hat hét alatt a lázadókat elhagyja; November 26-kán egy királyi leirat közli a megyékkel a lengyel király Szept. 8-ról kelt s fentebb már emlitett nyiltlevelét, inti a rendeket, hogy hűségben maradjanak s az elcsábítottakat megtéríteni igyekezzenek; December 17-kén ujabb leirat a dunántúli megyéknek a nádor vezénylete alatt felkelést rendel, tüzetesen a dunai átkelések oltalmára, nyilván kimondván, hogy eddig a nemesi felkelés az adóval váltatott meg, most a felkeléssel mindennemű adóbeli tartozások s uj kiro-

---

[1]) Szalay VI. 106. — Horváth Mihály IV. 296 lap.

vások megszűntetnek; 1704. Január 1-én a nádor szólította fel a megyéket, hogy mellé gyülekezzenek, s kik a lázadók által fegyverfogásra kényszeríttettek, három hét alatt a fegyvert letegyék. Jan. 7-kén a budai kormánytanácshoz küldött királyi leirat az adó elengedést nemcsak a dunántúli, hanem az ország többi megyéire is kiterjeszti s ezen leiratot a nép közt is meghirdettetni rendeli [1]. Puszta szóval s beváltatlan igéretekkel biztatták az országot, melyeknek már senki sem adott hitelt; söt az Oktober 18-ki királyi nyiltlevél szövegén elbámul az ember, midön a koronás király szájába oly szavakat adnak tanácsosai, melyek nemcsak a korona fénysugarait elhomályosítják, hanem egy közönséges pártfönök vagy csapatvezérnek is szégyenére szolgálnának, — „Minthogy a külföldröl szított belmozgalom és hitszegő pártütés — így beszéltetik a királyt — már csak azért is, mivel a római szent birodalom és saját ellenségeink ellen német hadainkat az országból majd egészen kiköltöztettük, annyira elterjedt, hogy nemcsak a közbéke és nyugalom megháboríttatott, hanem az eszeveszett pártütés ragálya már Magyarországunk felsö és tiszántúli megyéiben is úgy eláradt, hogy e becstelen honárulás koholói nyilt ellenségeskedéssel saját hazájokat megtámadni, polgártársaik ellen dühösködni, embereket és barmokat elrabolni, némely várainkat részint árulás, részint gonosz megtámadás utján elfoglalni, a szegény népet a szabadság visszaszerzésének cime s adómentesség igéretének hiú reménye alatt elbolonditani, a könnyenhivöket és

[1]) Oklvltr. IV. köt. 24. 32. 37. 41. 42. sz. sz. a.

ingadozókat részint megfélemlitéssel, részint hitegetéssel elcsábitani, másokat erőszakkal Rákóci pártjára vonni, hatalmukat így terjeszteni, tartozó hűségben megmaradt hű alattvalóink birtokait feldúlni, jószágukat s javaikat kirabolni, az Isten, Haza és Nemzetek törvénye ellen mindennemű gonoszságot elkövetni, Rákócinak és pártosainak nyiltleveleiket a megyékben terjeszteni, s azok által hiveinket a lázadás bűnébe különféle fenyegetésekkel bevonni meg nem szűnnek. Mi tehát az ország e nyomorúságos állapotának eltávolitása s hű alattvalóink biztonságának visszaszerzése tekintetéből tábornokainknak szigorúan meghagytuk, hogy ama gonosz pártütőket minden igyekezettel üldözzék, s az elfogottakat a felségárulás érdemlett büntetésével, mások rettentő példájára, elengedhetetlenül kivégeztessék; és hogy e veszélyes pártütők minél gyorsabban kiirtathassanak, egyenkint és együttesen mindenkit biztosítunk, hogy a kik egyet vagy többet a lázadók közül, vagy pedig maguk a mi császári királyi hűségünkre viszszatérni kivánó lázadók egyet vagy többet saját pártütő társaik közül legyilkolnának, vagy élve a mi tábornokainknak átadnának, az ilyetén általok legyilkolttak vagy átadottak birtokaikat és javaikat, ha nem egészben, legalább fele részben, a személyek, birtokok és egyéb körülményekhez képest, rögtön és minden további peres eljárás nélkül, nekik megitéltetni és átadatni fogjuk. Minthogy pedig arról vagyunk meggyőződve, mikép igen sokan a pártütőkkel tartanak olyanok is, kik ezt nem önkint és nem gonosz szándékból teszik, hanem arra erőszakkal és fenyegetéssel azért kényszerűltek, mivel a mi német

hadaink segélyétől magukat elhagyatva lenni látták; ezért a velünk született kegyelmesség által viseltetve, a szigorú igazságot a könyörület gyengédségével mérsékelni s a keresztyén vér kiontatását eltávoztatni kivánjuk, kegyelmesen rendelvén, hogy a kik ezen Nyiltlevelünk kihirdetésétől elteleudő hat hét alatt a pártütést elhagyják, magukat tábornokainknál bejelentik, letevén a hűségesküt, haza térnek s ott békén maradnak, tekintetes és nagyságos Schlick Leopold gróf altábornagyunkat megbiztuk és meghatalmaztuk, hogy az ilyeknek átalános bocsánatot adjon, és mi királyi szavunkra fogadjuk, hogy nekik mindazt, mit a pártütés alkalmával ellenünk elkövettek, ezen közbocsánatot hirdető levelünk által elengedjük és eltöröljük s minden birtokaikat és javaikat visszaadjuk.“ [1]) Ime a koronás király fellázadt alattvalóit megtérésre, de a megtérőket orgyilkosságra készteti; az orgyilkosoknak jutalmat, a megtérőknek közbocsánatot hirdet, de mindezeket ismét törvénytelenül, külföldiekre, idegenekre bízza. Ily eljárásnak ohajtott sikere nem lehetett.

Az egész haderő, mit a bécsi udvar az oly igen előhaladt forradalom fékezésére fordíthatott, annyiból állott, hogy Oktober 25-kén gróf Schlick két lovas ezreddel és 300 gyaloggal Pozsonyból megindúlt, 27-kén Szerednél átkelt a Vágon s 29-kén gróf Forgács Simon és Kohári István tábornokok magyar hadával egyesülvén, másnap Szentbenedeknél táborozott [2]): e volt ama haderő, mely Lévát s a bányavárosokat megtámadta, mely ellen Egerből Bercsényi

[1]) Oklvltr. IV. köt. 24. sz. a.
[2]) Szalay: VI. 106 lap.

s Kecskemétről Károlyi Sándor a felvidékre küldetett; ekkor mindazáltal három felől támadtattak meg a felkelők: Schlick által a felvidéken, Rabutin hada által Erdélyben, — az alduna felől Kecskemét ellen a rácok indíttattak.

Azon 40 ezer családból álló szerb nép, mely a töröktőli félelmében Csernovics Arzén ipeki patriárka érsek vezénylete alatt 1690-dik évben kiköltözvén, I. Leopold által a török alatt elnéptelenedett bánátban és bácskaságban telepíttetett meg, sok szolgálatot tett a még tiz évig folytatott török háború alatt. Folytonosan fegyverben állott, egy része rendes katonai szolgálatot viselt, más része katonának született és azzá neveltetett, a magyarellenes érdek pedig úgy hozta magával, hogy e hazánkba telepített nép őseinkkel egykönnyen meg ne barátkozhassék, most tehát ellenük indíttatott.

Azon rác hadak, melyekkel eddig a fölkelők mérköztek, úgy látszik, rendes katonai szolgálatbeliek voltak; ilyenek a kurucok diószegi táborát felverő váradolasziak, kiket aztán Bercsényi még Aug. elején kardra hányt; a Löffelholtz aradi várparancsnok által Stoltz német kapitány alatt kiküldött három ezernyi rác had, melyet a fekete Körözs mellett a kurucok szétvertek, valamint a Kiba ezredes hadában Csongrádnál és Halasnál vívott csatákon vitézkedők is. Ezekről mondja csongrádi csatájok után a bécsi német hirlap, hogy a kurucok ellen oly elkeseredéssel vívtak, mikép azok közül senkinek sem kegyelmeztek s a németekért vagyonukat s vérüket áldozni készeknek nyilatkoztak [1]); ugyanezekről irja Vagner

[1]) Szalay: VI. 98 lap. 1) jegyzet.

némi nagyitással, hogy a fekete Körözs melletti csata elvesztése miatt közülök némelyek fenyiték alá vonattatván, itt oly kegyetlenül harcoltak, hogy a kegyelemért esdeklö kurucokat még a német katonák karjai közt is legyilkolták, s ezekről mondta Löffelholtz tábornok, mikép annyira fegyelmetlenek, hogy a halálra itélt ember eléggé büntetve volna, ha vezéröként alkalmaztatnék [1]. A felültetett rác nép sem viselte magát különben.

Rákóci már a diószegi merénylet után igyekezett a rácokat magához s ügyéhez hajlítani, azért Aug. 9-ről székelyhidi táborából ekép írt azokra: „Tudván azt, hogy ezen mindenkor fegyverhez szokott rácz nemzet is országunk nem kevés búját, boszúját szenvedte: azért hogy ő is országunk régi dicsőséges szabadságában részesülhessen, akaránk ezen levelünk által tudtára adnunk, hogy minden idő, nap és halogatás nélkül fogjon fegyvert, kötelezze édes hazánk szolgálatjára magát; kit ha elkövet, megigérjük igaz magyarságunkra, hogy fiúról fiúra, maradékról maradékra oly szabadságban lésznek, hogy sehol senkinek semmi adót nem adnak; minden rácz városok, a melyek most hazánk szabadsága mellett fegyvert fognak, valamint más hajdú városok oly szabadsággal fognak élni és egyedül csak fegyverökkel fogják hazájokat szolgálni. Ellenben pedig, ha édes magyar hazánk, egyszersmind maga szabadsága mellett is fel nem ül, söt inkább ellenünk fegyvert fog, a mint már is némely Váradra gyült ráczok elkezdették vala, minden könyörületesség nélkül öletjük,

[1] Katonánál XXXVI. pag. 324.

vágatjuk, söt a gyermekét is kardra hányatjuk, és Isten boldogítván fegyverünket, egészen kigyökerezzük a magyar hazából.“ [1]) — „Károlyi elejétől fogva úgy vélekedett, hogy a ráczokkal csínján kell bánni. Hasonló nézetben volt Bercsényi is. „„Oly véleményben vagyok — irá még a hadviselés elején, midőn Szikszórúl a bányavárosok felé indúlt, Károlyinak, kit akkor Kecskemét környékéről magához hivott, — hogy Kohári Esztergomból a szentendrei ráczokat fogja ellenünk sürgetni. Jó volna valakit közűlök a deszpotasággal felbiztatni, mit kecskeméti rácz lakosok vihetnének véghez.““ [2]) De a fejedelem felhivása elhangzott, Oktober közepén már a rácok fel voltak ültetve, mint láttuk, Kecskemét alpári pusztáját meg is rabolták, Oktober második felében báró Huyn a Duna felöl, Kreutz és Monaszterli alulról, rendszeresen fegyverzett rác haddal közeledett, a fegyelmetlen dúló, fosztó, rabló rác csapatok pedig a várost és vidékét körös-körűl ellepték.

IV.

Nem volt ugyan Kecskemét kuruc katonaság nélkül, söt ekkor már a városiak közül is számosan csatlakoztak a felkelökhez; de épen a lett egyik baja, hogy e gyakorlatlan s mindamellett fegyelmetlen hadacska nem volt elég erös a városnak megtámadtatás esetébeni védelmezésére, mindamellett a budapesti és szegedi hatóságokat felingerelte a város ellen, mert annak tudtával s úgy szólva szeme láttára többé

[1]) Szalay: VI. 95 lap.
[2]) Szalay: VI. 125 lap.

se Budapestre, se Szegedre a megrendelt szállítmányokat beszolgáltatni s a rendeleteket teljesiteni nem lehetett, minek aztán eredménye lett az alpári ménesek és gulyák elraboltatása. Ezt a városi tanács körültekintőleg fontolóra vevén, a fejedelemhez küldött folyamodvány sikerére kizárólag nem támaszkodott, hanem a várost és a lakosok külső vagyonát minden irányban megvédeni igyekezett; az $170^{3}/_{4}$-dik évről fenmaradt számviteli könyvben olvassuk, hogy midőn Oktober 20-kán Bay László ezredes kapitány Nagy-Kőrösön kelt körlevelével a községek biráit magához rendeli, „Mivel — úgymond — Méltóságos Generalis Székesi Gróff Bercsényi Miklós Úr eő Nga feles lovas és gyalog hadakkal erre az földre minden órában elérközik, azért mitévők legyetek és mit köllessék cseleködnötök, adhassam tudtotokra, melyben különben se cselekedgyetek, ha tapasztalható kárát vallani nem akarjátok“ [1]), a város Bercsényi úrnak 100 aranyat küld ajándékúl [2]); Oktober végén a városba megérkezett Károlyi Sándort, mint egyik földesurát, 200 tallér ajándékkal tiszteli meg; a fejedelemnek magának pedig négy lovat küld ajándékba, melyeket 150 talléron vásároltat [3]); a kuruc tisztek közül egyetlenegy sem marad valamely rangjához mért ajándék, vagy helyzetéhez alkalmazott kedveskedés nélkül, az átkelő vagy benn állomásozó, valamint a szolnoki őrhadat is a város élelmezi. — Ellenben, mivel Budára még Oktober 23-kán is katonai executioval sürgetik az élelmezést [4]), Novemb. 8-kán

[1]) Jk. 1702—1708. 183 lap.
[2]) Számvitelikönyv $170^{3}/_{4}$. 115 lap.
[3]) Szvitk. $170^{3}/_{4}$. 79 lap.
[4]) Jk. 1702—1703. 184 lap.

pedig ujabb kirovással, Kecskemétről 230 véka abrak, 200 szekér széna, 45 vágómarha, 70 akó bor s aránylag a többi helyekről is, ugyanazon élelmezési cikkek követeltetnek a birák „feje s jószága vesztése alatt, söt ha nem küldi bé Kgltek — irja Huszár János szolgabiró — eő Excellentiája minden irgalom nélkül az szófogadatlanokra ennyihány ezer Ráczokat fog küldeni Executiora“ [1]) — ennek eltávoztatása végett, minthogy természetben kiszolgáltatni már mindent csakugyan nem lehetett, Oktob. 27-én adóba fizetett a város Pesten a megyénél 759 frtot, ugyanakkor a kivetett zsoldosok havi díjjába 378 frtot, utóbb 230 véka abrak értékébe és a felfogadott katonák zsoldjába 380 fr. 50 dénárt. November 15-kén felhajtatta a kirovott 45 darab vágómarhát, melynek 25-ét a székbirók állították ki, 20-át pedig a város marháiból, és Szegedre küldött 500 frtot [2]). A budai és szegedi várparancsnokoknak több izben gyümölcsöt, almát és körtét küld a város kedveskedésül [3]). A pestmegyei tisztviselőknek két, a budai tiszteknek pedig három hordó bort vitet ajándékba [4]), a szolnoki kapitány és tisztei öltözet és mindennemű élelmezéssel elláttatnak, söt „Rácz Generálisnak Monaszterlinak“ egy szép paripával és öt akó borral kedveskedik a város [5]). Ezeken kivül még a felvidéki táborozás is terhelte Kecskemétet, mert a császári had egyik vezére, a városnak pedig földesura gróf Kohári István tábornok parancsot küldött reá, hogy az ő

[1]) Jk. 1702—1708. 192 lap.
[2]) Szvitk. 170¾. 37. 38 lap; — és Jk. 1702—1708. 193 lap.
[3]) Adó- és Szvit. könyvek.
[4]) Szvitk. 28 lap.
[5]) Adókönyv 56 és 236 lap.

személyes fölszereléséhöz egy társzekeret, benne mindennemű élelemmel és elötte nyolc erős lóval, kiállítson; hazúl küldeni nem lehetett, de a hatalmas földesúr parancsát teljesiteni kellett: kiküldi tehát a város Szeles György és Kucsora János polgárokat oly utasítással, hogy a hadviselés szinhelyén a grófot keressék fel, kik megbizatásukhoz képest Léván az urat feltalálták s annak megbizottja, Kecskeméten már jól ismert Bajtai István uram közbejöttével, a megrendelt nyolcas fogatú társzekeret kiállították, de pénzük nem lett elég s Novemb. 4-kén Léván kelt kötelezvény mellett, Labanc Mihály, Nyikos Gergely és Hegedűs András szécsényi lakosoktúl 340 rénes forintot költsön vesznek a magukkal vitt pénz pótlására. [1])

Ennyi áldozatnak, söt terheltetésnek volt ugyan annyi sikere, hogy a mennyire fegyelmetlen katonaságtól várni lehet, a kurucok ekkor már nem igen garázdálkodtak, s Pfeffershoven budai parancsnok még Oktober 19-kén védlevéllel látta el a várost, melyben a német, magyar és rác katonaságot inti, hogy Kecskemétet s lakosait minden háborgatástól, barmaik elhajtásától, házaik kifosztásától kiméljék [2]); Oktober 26-ról a Duna mellett Pakson táborozó gróf Huyn János József cs. kir. altábornagy beküldött nyiltlevelével inti a községeket: „hogy éjjel és nappal minden nap ide én nékem hírt hozzatok, embereitöket külgyétek, valamit tölök (a kurucoktól) hallotok, láttok, igazán megmondgyátok, kit ha nem cseleködnétek, bizony szófogadatlanságtokért tölem

[1]) Visszaváltott eredeti kötelezvény a város levéltárában.
[2]) Oklvtr. 25. sz. a.

érdömötök szerint megbüntettettek.[1]) Valószinűleg őseink ennek jó akaratához is kulcsot találtak, mert Novemb. 13-kán Paksról már védlevelet ad a városnak, melyben „Adjuk tudtára mindeneknek — úgymond — az kiknek illik, legh főképpen az Ráczságnak Tisztünk s hivatalunk által parancsollyuk — hogy Kecskeméti Lakosoknak semminemű Jószágokban s marhájokban legh kissebbé kárt ne merészellyenek tenni, és marhájokat hajtani életek elvesztése alatt, és ha valaki ezen Parancsolatunkat által hágja, leg kissebbé kárt tészen Kecskeméti Lakosoknak, abban bizonyos lehet, halállal füzet.“ [2]) Még a rác hadak híres tábornoka Monaszterli János is Bajáról Decemb. 5-ről körlevelet intéz vidékünk községeihez, melyben azokat utasítja, hogy a ragadozókat, ország s szegénység pusztitóit, valahol találtatnak, megfogják, és Budára vagy ő hozzá vigyék. „Azonban egynehány szarvas marhát az tolvajoktól visszavettem, mellyet is hajdúimmal őrzetek; ha kinek elveszett a marhája, jöjön én hozzám, és ha meg ösméri s magáénak lenni bizonyíthattya, kezébe adom, mivel senki jószágát bitangúl nem kivánom.“ [3]) — A vitéz tábornok úr csak egynehány marhát emlit; holott e napig már vidékünkről 8000 darabot, s csak a kecskemétiektől mintegy 4000-et rablottak el ráccai. [4])

E közben Huszár János szolgabiró Oktob. 29-én kibocsátott körlevele mellett megküldi az Október 18-kán kelt s már fentebb közlött „kegyes és irgal-

[1]) Oklvltr. 26. sz. a.
[2]) Oklvltr. 29. sz. a.
[3]) Oklvltr. 33. sz. a.
[4]) Oklvltr. 34. sz. a.

mas" — mint ő irja — királyi nyiltlevelet s rendeli, hogy minden községben kihirdettessék [1]); Petrovai László alispán pedig Nov. 3-kán tudósitja a községeket Schlick, Kohári és Forgács Simon tábornokok lévai győzelméről, biztatván azokat a császári hadak közeledtével: „Igy értvén Kgltek a dolgot, elhitetheti immár magával nyilvánságossan, hogy vagyon gondja reánk és szabadulásunkra Kglmes Urunknak eő Fölségének." Inti egyszersmind s az Istenért kéri a birákat, hogy a híreket pontosan közöljék s a kirovott élelmezést beszolgáltassák. [2]) — Két hét mulva Nov. 17-kén Zólyom melletti táborából intéz levelet Károlyi Sándor Kecskeméthez: „Mi itten, áldassék Istennek szent neve, ellenségünkön szerencséssen által estünk, Slik Generális mintegy három század magával elszaladott, az többi Zólyomnál megszorúlván, kiket Isten kevés kárunkal, az ellenségnek pedig nagy veszedelmével megszégyenített, az elszaladtakat is Isten rövid nap kezünkben adgya; ha mi ellenség ott magát kimutatná, vagy tovább is az Ráczság magát ellenséggé tenné, éjjel nappal bizonyos postátok által tudósítsatok, hogy visszamenetelemig is tehessek dispositiot, nem sokára Mélt. Generális Bercsényi Urammal ezen egész Armádát az Ráczokra fordíttyuk, hogy azok is szántszándékkal keresett veszedelmeket megtalálhassák, noha már nem lévén sehol bizodalmok, reménlem Kglmes Urunknak s az Hazának fejet hajtanak." [3])

Mennyire hiú volt mind e remény, mind a csá-

---

[1]) Oklvltr. 27. sz. a.
[2]) Oklvltr. 28. sz. a.
[3]) Oklvltr. 30. sz. a.

szári tábornokok által kiadott megannyi védlevél, — nyomorú őseink keservesen tapasztalták. Említve volt már, mikép atyáink az önfentartás kényszerűségében, vagy mint ők kifejezték „szegény városunk megmaradására" minden kitelhetőt elkövettek, dacolni tehetetlenek levén, szolgáltak egyiránt magyarnak, németnek, rácnak; de nem volt benne köszönet: mert az egyszer felizgatott rác nép, mint a partot szakított vízár, fékezhető már nem volt. — Alig futott híre a felföldi hadjáratnak s Kecskemétről a kuruchad zöme kiköltöztetésének, ismét becsapott a rác, a dunamelléki pestmegyei s kiskúnsági községeket fosztogatta, Kecskemétnek a kúnpusztákon tartott méneseit, gulyáit rablotta, s midőn Magó Mihály kecskeméti biró November 14-kén harmadmagával két kocsin épen Szegedre báró Glóbitz tábornokhoz a rácok megfékeztetése végett indúlna, Félegyházán, mely akkor még puszta volt s Kecskemét birta haszonbérbe a német rendtől, csak három mértföldnyire a várostúl megrohanta egy rác csapat, kocsikat lovakat elrabolt, s a birót és társait kifosztotta [1]); másnap Deák Ferenc ezredes hadával s egy csapat városi fegyveressel a szomszéd Ágasegyházi pusztára kiszállott [2]) s többször csatázott a rác rablókkal. Ágasegyháza, Köncseg és Orgovány egy halomnál szögellenek össze, melynek tetején e puszták hármas határa egymás mellett van felhányva s a három határkoronával ékeskedő halom ma is „Nyakvágó" nevezetet visel, népmonda szerint ugyanis az elkeseredett kecskeméti had itt metszette nyakát egy

[1]) Szvitk. 117. lap; és Adókönyv 5. 57. 77. 242. 245. lap.
[2]) Szvitk. 28. lap.

általa kiszorított s szétvert rác csapat elfogott vezetőjének. A védtelen magyar községeket zaklató ilyen rabló csapattal a kecskeméti polgárhad más irányban is találkozott: jegyzőkönyvünkben írva van, mikép „Anno 1703. Az kóborló Ráczok után kimönvén az Vármögye, Baracson az Ráczokkal megütközvén, az vagdalkozásban Városunk Hadnagya Balog János Bátori Andrást Rácz gyanánt történetből meg vágván“ sat. [1]) Ez összecsapások alkalmával több kecskeméti polgár elhullott; a részletek ugyan jegyzőkönyveinkben feljegyezve nincsenek, de az ezen évi adókönyvben Duksa Mihály, Csáki Dávid, Varga Pál és Gulyás István neve után beírva van, hogy „levágták“ vagy „az harczban elesett“ — s ezekről az áldozatokra következtetést vonhatunk. [2]) — A felbujtott rác nép a török ellen évtizedeken át folytatott kicsapások zsákmányának neki szokva, most már elannyira fékezhetlenné lett, hogy a Bácskával szomszédos pestmegyei s kiskúnsági magyar községek tarthatlanok levén, úgy intézkedett a fejedelem, hogy a felvidéki hadjárat befejeztéig minden kiskúnsági községek Kecskemétre költözzének, itt magokat közös erővel besáncolják s az oltalmukra rendelendő haderő megérkeztéig a végső kiirtás veszélyétől megmentessenek. [3])

Kecskemét a város oltalmáról akép gondoskodott: hogy a kapuk őrzésére kirendelt polgárőrség elibe minden kapuhoz két-két hadnagy állíttassék, névszerint a halasi kapura Bene András és Szántó

---

[1]) Jk. 1702—1708. 232. lap.
[2]) Adókönyv 75. 175. 185. 220. lapok.
[3]) Oklvltr. 36. sz. a.

István, a csongrádi kapura Biró János és Szepesi Márton, a körösi kapura Csuka István és Szentmártoni István, a budai kapura Zana Gergely és Herceg István jelöltetett ki; a kapuk őrségeűl pedig, nevezetesen a halasi és csongrádi kapura öt-öt tized, a körösi és budai kapura négy-négy tized s mindenik tizedből tíz-tíz ember, egyik vasárnaptól a másikig rendeltetett ki [1]; utóbb a városi tanács az egész város népét átalában fegyverbe állította, elrendelvén „hogy minden tizedben egy-egy vigyázó s alkalmatos Hadnagyok választassanak, kik is az tized népét számban vevén, mennyi lovas és gyalog állhat ki, minden tíz embör között egy-egy jó Tizedest állítsanak, az kik mindenkor az tized népét készen röndben tartván, az mikor kivántatik, kiki az ő tizedgyét felkészítvén, az város házához, az mint az alkalmatosság kivánnya, be állítsák.“ [2])

Mind e közbiztonsági gondos intézkedés mellett volt még egy reménye a városnak megmaradásához s Nagykörössel egyetérve azt is megkisérlette, mihezképest a két város elhatározta, hogy Bécsbe küldendő megbizottai által a fő haditanácsnál szorgalmazza a rácok megfékeztetését. Mindkét helyről a jegyzők bizattak meg kiküldöttekűl s Kovács István kecskeméti és Hegedűs János nagykörösi jegyzők oda el is indíttattak. 1703-ik évi December 5-ről Kovács István ekép ír Bécsből a kecskeméti tanácshoz: „Böcsülletes Birák és Esküttt Uraiméknak Kglmeteknek. Alázatos szolgálatom ajánlása után Istentűl szerencsés sok jókat kivánok. Istenem jó gondviseléséből,

[1]) Jk. 1702—1708. 178. 179. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 193. lap.

az Kgltek tetszése szerint Bécsben szerencséssen fel érkeztem, noha veszedelmes állapotban forogván minden dolgok, és nagy félelem által kelletett mindenütt járnunk; mindazonáltal az hazai szolgálat és kötelesség mindenekben híven megmutatja szeretetét. Első instántiánk lévén Méltóságos Eugenius Herczeg Urunknál, az ki jóllehet prima fronte nem kicsin examenre adtrahált bennünket, állítván eő Herczegsége azt, miért úgymond eddig meg nem tudtuk keresni? amplificálván tovább is velünk beszédit; hogy pedig hathatóképpen való keserves panaszinkat meg értvén, az Rácz Nemzettűl mellyeket szenvednénk, eő Herczegsége magunkat vetett okúl, miért engedgyük meg és miért nem defendállyuk jószáginkat, holott azon hatalmasság az Ráczoknak semmiképpen meg nem engedtetett, és immár eő Fölsége erős parancsolatokat is küldött volna ki, hogy afféle kóborló, prédáló és marha hajtó Rácz Nemzetet szabadon persequálhassa akármely helység; erre nem kevessé excusáltuk mi magunkat, hogy erőtlenek és elégtelenek levén, magunkat semmiképpen nem opponálhattyuk s nem akarjuk, hanem az Fölséges Hadakozó Tanács talállyon módot és remediumot eltávoztatására; kihez képest eő Herczegsége ajánlotta mindenekben javunkra s megmaradásunkra való kglmes jó akarattyát és bennünket kedvesen látott. Innen másod napon Méltóságos Nittrai Püspök Magyar Országi Cancellárius Urunk eő Ngának referálván állapotunkat, igen megböcsült eő Nga bennünket és tellyes informátiot vevén relátionkbúl, az Fölséges Udvarnál fogja detegálni: jóllehet ez előtt is ad requisita kemény parancsolatokat extrahált eő Nga mind az Rácz Patri-

archára s mind peniglen Generál Monastellire, mindazonáltal bővebben is fog adlaborálni dolgunkban, csak az Úr Isten feljövetelünk napjáig oltalmazta volna meg kglmeteket és jószáginkat, ezután jó reménségünk lévén, az Ráczságtúl nem kell félni, sem jószáginkat félteni, mert minden Urak szánakodván rajtunk, jó pátronusaink, reméllem rövid idő alatt való alámenetelünket, és az Felséges Magyar Cancellaria is pártunkat fogván, rendessen folytattya instántiáit az Bellicumra irántunk. Isten bennünket alá vivén, többet is szólhatok kglmetekkel, itten oda alá való minden dolgoknak folyási nyilván vannak. Ezek után Isten szerencséssen éltesse s tartsa kglteket, kivánom. Kglteknek köteles szolgája Kovács István mp. Raptim Viennae. Die 5. X-bris 1703." [1]) Savojeni Eugen herceg a haditanács elnöke s Mattyasovszki László nyitrai püspök magyar cancellár szavukat tartották, és ugyane napról a rác vezérhez, kinek neve ki nem tétetik ugyan, de bizonyosan a már emlitett Monaszterli János volt, a magyar királyi udvari Cancellaria latin nyelven következő rendeletet bocsátott: „Tisztelt Vitézlő Úr! Ismételve és szüntelenül nehéz panaszok érkeznek Pest Pilis és Solt s Bácsmegyék és a szomszéd helyek lakositól császár és király ő felsége legkegyelmesebb urunkhoz, az uraságod kormánya és vezénylete alatt levő rác nép s katonaság ellen; mikép akár meghagyásából, akár engedelméből, majd számosabban, majd kevesebben azok a városokra és falvakra rohanni, iszonyú zsákmánylást, gyilkolást, barmok

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.

falkástóli elhajtását s tetszés szerint az erőszak minden nemét szabadon elkövetni merészlik és szokják, s már az ő felsége iránti hűségben eddig is megmaradt szegény néptől nyolc ezer darab marhánál többet, legközelebb pedig magából Kecskemét városból mintegy négy ezer (!) darabot elraboltak légyen, siralmasan panaszolták; és mivel az emlitett rác katonaság nem a haza veszedelmére, elpusztítására s a császári királyi hű alattvalók kifosztogatása végett bizatott uraságod vezényletére; a fölebbvalókat és tiszteket pedig, kiknek kötelességükben áll minden kihágást és erőszakot meggátolni, a kik ön kormánya alatt állanak, megzaboláznia, az ily gonosz tettektől elriasztania és elvonnia kellenék; de hasonló esetekben az elnézők vagy alattvalóik iránt engedékenyek, könnyen megegyezéssel, ha nem nyilvános meghagyással vádoltathatnak s következőleg amazokért felelősséggel tartoznak. Ugyanazért vitézlő uraságodat ezennel hivatalosan és komolyan intjük és serkentjük, hogy a reá bizott katonaságot az olyatén embertelen kihágásoktól szigorúan eltiltani s jövőben féken tartani, a károsoknak elégtételt szolgáltatni, azoktól jogtalanul s erőszakkal elvett javakat nekik visszaadatni, a bűnösöket pedig példásan megfenyíttetni el ne múlassza, így önmagáról és övéiről gondoskodni fog, hogy jövőben azok helyett felelősségre ne vonattassék." [1])

Ugyanekkor a fejedelem Vay Ádám udvari kapitánya által, 1703. Dec. 3-kán Tokaj alatti táborába

---

[1]) Oklvltr. 34. sz.

rendeli a város biráját harmadmagával [1]); December 9-kén jutott a levél Kecskemétre s a kiküldött Bán István második biró, Szentkirályi Pál és Kerekes István tanácsbeli esküdtek ugyanazon hónap 19-ről értesítik a városi tanácsot: „Mi nagy bajjal az rosz utakon czélunkat Isten jóvoltából elérvén, harmadnapra, Szombaton audentiát nyertünk a Méltóságos Fejedelem előtt, ki minekünk köszöntésünket noha meghallgatván megköszönte; tamen semmi okát hivattatásunknak meg nem mondta, hanem másoktól tanultuk ki, hogy vasra akartak verni, mellyért megmondhattyák szabadúlt embereink, minemű szoros árestomok volt némelly Kecskemét ellen való vádak miatt és más jelekből való hibás conclusiók miatt; mellyeket Isten jóvoltából haza vivén bennünket, meg fogunk világosítani.“ [2]) A fejedelem büntetni akart, de a kecskemétiekkel egyelőre csak boszúságát éreztette; másnap Dec. 20-kán Darvas Ferenc hadi fő commissárius bocsát körlevelet a fejedelem parancsából, melyben meghagyja: „hogy minden haladék nélkül, minden Város és Falu Nemes Pest Vármögyéből két-két embört külgyön ide Tokajhoz az Táborra; valaki ezen Kglmes Parancsolattyának nem engedelmesködik, minden bizonnyal büntetést és neheztelést várhat magára.“ [3]) Ekkor berendeltetett a kecskeméti és nagykörösi jegyző is, kik mindketten vasra veretvén, másfél hónapi rabsággal bünhödtek azért, hogy a rácok elleni rendelet kieszközlése végett Bécsben jártak. Szentmiklósi János jász

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Eredeti a város levéltárában. Datum in misero Tugurio Castrorum. Tokaj. Die 19. X-bris.
[3]) Jk. 1702—1708. 210. lap.

kapitány Berényből Jan. 4-ről kelt levelével értesíti a városokat: „Igaz régi kötelességemtűl viseltetvén, azt fentartani akarván, nem mulathattam el, hogy Kglteket ne tudósítanám; bizonyos póstám érkezett a Méltóságos fejedelemtűl, kik is referálták bizonyossan, hogy az Kgltek követtyeit Kglmes Urunk megarestáltatta, mi okra nézve nem tudom, Kgltek jobban tudhattya; hanem esedeztek ezen póstának, hogy én tegyem hírivé Kglteknek az megarestált követeknek dolgárúl." [1]) 1704. Febr. 15-kén Miskolcon volt a fejedelmi udvar, midőn sikerült a két városnak sok kérelem és utánjárással jegyzőiket kiszabadítaniok. Legtöbbet tett érettök Vay Ádám udvari kapitány, kit elébb Kecskemét 30 arany ajándékkal tisztelt meg, utóbb a jegyzők megszabadulásakor a két város közösen adott még 50 aranyat. Egy hadélelmezési szabályt s a Kecskeméten és környékén parancsnokló főtisztekhez a város érdekében leveleket eszközölvén ki ugyanekkor Szívos János és Bán István városi kiküldöttek, irodai díjak és kedveskedés fejében következő fizetéseket is tettek: a fejedelem hopmesterének Gyulai János úrnak 12 aranyat; fő secretárius Pápai János úrnak egy paripa igértetett, melynek ára 50 tallérra tétetvén, adtak helyette a kiküldöttek 10 tallért és 15 aranyat; vice secretárius Csatári úrnak 2 aranyat; Nehéz Bálint concipista úrnak 2 aranyat; az insurrectio iránt való conscriptoroknak 5 aranyat; a csavargók ellen való protectioért 1 aranyat; a hadélelmezési szabályért, ahoz tartozó parancsolattal együtt 2 tallért, 4 garast

[1]) Eredeti a város levéltárában.

és 20 dénárt; Andrási István tábornok úrnak szólló levélért 3 garast 12 dénárt; Darvas Ferenc hadi biztos úrnak szólló levélért ugyanannyit; vice secretárius Aszalai úrnak 1 tallért 1 garast 28 dénárt; Vay Ádám úr komornyikjának ugyanannyit; hadi biró úr deákjának 2 garast 8 dénárt; az Úr Bolondgyának 1 garast 4 dénárt; Miskolcon a szállásért fizettek 1 tallért 2 garast; úti költségük volt 14 tallér 4 garas 20 dénár. [1]) A fejedelemnek Tokajnál kimutatott neheztelése s utóbb a jegyzők megbüntetése tanúlságot szolgáltatott arra, hogy a fejedelem a nemzeti ügy iránt tétova nélküli feltétlen hódolatot kiván.

A fölkelés ezen első évében, 1703-dik év végeig a kuruc hadak a tiszai oldalon, bár szivesen láttattak volna, nem hatottak Kecskemétnél leebb, s hol azok nem mutatkoztak, a rácok sem garázdálkodtak; igazolja ezt a csongrádi tanácsnak 1703. Dec. 8-ról a kecskeméti biróhoz intézett levele, mely szerint „Szükségesképen kénszeríttetünk Kglmedet mint Bizodalmas Jóakaró Urunkat ezen Levelünk által megtalálni; kihez képest szeretettel tovább való hivséges szolgálatunkért kérjük Kglmedet, hogy a felső Hadaknak állapottyáról Bennünket tudósítani ne terheltessék, hogy tudnia illik szándékoznak é felénk, avagy nem, örömest ha valamely Generális erre felé szándékoznék, udvarlására ügyekeznénk; mink kötelezzük magunkat, hogy ha az alsó Rácz Tábornak ártalmas szándékokot megérthettyük, minden késedelem nélkül Kglmednek tuttára adgyuk.“ [2]) Ellenben

[1]) Szvitk. 88. és 115. lap.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

a dunára eső részeken, melyeket a kurucok Kecskemétről meglátogattak, folyvást kalandozott a rác; Dec. 18-kán az izsáki biró és tanács eképen válaszol a kecskemétiek tudakozására: „Böcsülletes Uraink, azon Ráczok iránt egyebet nem tudunk, hanem pénteken az alsó telekeken 6 emberünket megfogtak volt, az kiket erőssen megkinzottak s vallatták az Kuruczok felől és jószágok iránt s meg is fosztogatták, úgy hogy csak egy imegben bocsátották haza szombaton, azonban pénteken estve közzülök 44 Rácz béjütt, zaklattak bennünket az Kurucz jószágáért, az kit találtak elvitték, de egyebet nem bántottak, hanem mi tőlünk kimenvén, egy része Halasra alá ment az mint referálták az Halasi emberek, egy része ismét Fülöpszállására és Szabadszállására mentek, ott mit csináltak s onnan hova mentek, nem tudjuk.“ [1]) A kecskemétiek által azonban e részen nehányszor megriasztatván, Izsáknál fölebb az év végeig nem merészkedtek.

Pestmegye tisztviselői ekkor már tarthatlannak látták állomásukat, ugyanazért elhatározták, hogy a megyebeli községek által eddig Pestre, Szolnokba és Szegedre beszolgáltatott gabona, széna, abrak, vágómarha és bor mennyiségét, úgy szinte mindenik helység „mennyi kárt kitől és miben vallott és hány gyalog munkást adott“, a haditanácshoz fölterjesztik; Huszár János szolgabiró e tárgyban Decemb. 22-ről kelt körlevelét eképen végzi: „hogy a Ns Vármegye Posomban emberét expediálni akarván Eugenius Herczeghez, tudhassa nagy nyomorúságát és kimondha-

[1]) Eredeti a város levéltárában.

tatlan terhét repraesentálni, azért ezt el ne mulassa Kgltek és valami egynehány Túzokot, Fajdokat, Fogolymadarakat, Őzeket s Vadakat szerezni el ne mulassa, a N. Vármegye az árát megadgya." [1]) Dec. 28-án ugyanazon szolgabiró másik körlevelet bocsát a községekhez, melyben irja, hogy „Kglmes Urunk eő Fölséghének feles Parancsolati érköztenek, melyeknek continentiáit szükségesképpen kölletik communicálni Kgltekkel", tehát a megyének jövö Január első napjaiban Budán tartandó közgyűlésén a községek kiküldötteik által, a nemesek pedig személyesen Zsigmond király VI: 7. törvényében kiszabott büntetés terhe alatt megjelenjenek: „azonban kiki az Restantiákat és az katonáknak fizetését behozza vagy külgye, s több parancsolatot s kérést ne várjon, ha nagyobb kárát vallani nem akarja, és az mint meg irtam, mennél több vadat szerezhet Kgltek akkorra be külgye, hogy az Kgltek megmaradására nézve méltó panaszát az Ns Vármegye ott az hol illik bényujthassa s méltó ajándékot is mutathasson bé." [2])

Az év végén Dec. 27-kén kelt levelével Ónodi Csiszár István szolnoki kuruc kapitány is megkereste őseinket, mely szerint „Újjonnan vevén Méltóságos Fejedelem Kegyelmes Urunk eő Nga Parancsolattyát, hogy feles hadai minden órában érkezni fognak, — melyhez képest — intimálom s intem Kglteket, hogy az utolsó ünnepre kenyeret, vágót, szénát, abrakot beküldeni el ne mulassa, hogy Kgltek miatt az hadaknak valami fogyatkozások esvén, kárt ne vallyunk." [3])

---

[1]) Jk. 1702—1708. 208. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 212. lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 210. lap.

Mire Kecskemét a kapitánynak újévi ajándokúl 3 akó bort küld [1]); az pedig válaszában irja: „Isten hasonlóképpen tegye szerencséssé Kglteket ez új esztendőben, Kgltek hozzám mutatott jó akarattyát szívessen vettem, mellyet Tiszteimmel edgyütt Kgltek egészségeért el is költök“, — s az utóiratban „még egy rúd spanyor viaszkot“ kér küldetni. [2])

V.

Az eleinte kigúnyolt és megvetett fölkelés fél év alatt óriássá növekedett, ugyannyira eláradván, hogy ekkor már a bécsi kórmány nem legyőzéséről, a mire tehetetlen volt, hanem kiegyenlítéséről kezdett gondoskodni. E fölkelést a végsőig nyomorgatott nép kezdte, a fejedelem intézte, szervezte; a nép tartotta fön azt katonával, élelemmel, fuvarral; sőt a rendes ezredek lőfegyverein s lőszereken kivül a fölszerelést is a nép adta. Hogy tehát e valódi néphad alakulásával és a fölkelés első szervezetével megismerkedhessünk, nézzük át erre vonatkozó helyi adatainkat.

A nemzeti hadsereg utóbb is, mint az egykorú adatok mutatják, kétféle katonaságból állott, úgymint az úgynevezett Mezei hadakból, és Reguláris hadakból; a Mezei had az önként személyesen vállalkozott, vagy kirovás útján a megyék illetőleg egyes községek által állított katonaságot foglalta magában, mely saját lován, saját fegyverével és saját öltözetében szolgált, vagy saját me-

[1]) Számvitelikönyv 28 lap.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

gyéje s községe által szereltetett föl, és ezért utóbb is a fejedelem által kiadott Regulamentum szavai szerint „Mezei Hadak, úgymint magok szabadulására fegyvert fogott személyek“ nevezetét viselte; a Regulárisok hada pedig állott az idegen zsoldosokbúl, t. i. az időnként átpártolt német katonaságból, s itthon zsoldra felfogadott rendes ezredekből. Tudnivalóképen eleinte az egész nemzeti hadsereg nagyobbára Mezei had volt, mely a Tököli kuruc hadában s a négy év előtt befejezett török háborúban szolgált katonaembereket mind felölelte s az elsanyart nép minden rétegét magába olvasztotta; amazok közül került ki nehány tevékeny és harcedzett százados és ezredes, emezekről mondja maga a fejedelem: „A parasztoknak ily rögtöni felkelése gyanakodóvá tette a nemességet, mely azért a várakba és erődített lakhelyekre vonúlt. Amazok a bennök uraik ellen lappangott ellenszenvtől ösztönöztetve, a nemesek barmait és gulyáit elhajták, azt adván okúl, hogy azért vonultak vissza, hogy a németnek kedvét keressék. Azonban valóban úgy állott a dolog, hogy a megyei nemesség nem tudhatá hamarjában, mely párthoz álljon; — egyformán félvén a néptől és németektől. — A táboromba sereglő nép már megválasztott vezérei alatt jött, kik nagyrészt holmi vargák, timárok, szabók, borbélyok stb voltak, a mint kit vitéznek gondoltak. Igy jöttek csapatonkint és tömegesen. Veszélyes lett volna az ily tiszteket letenni, de lehetlen is volt, mert különbeket nem találhattam.“ És alább: „az a mit úgy szólván a sereg alapjának mondhatunk, t. i. alkalmas altiszti testület egészen

hiányzott. Az, kit káplárnak, őrmesternek neveztek, pajtása volt a közembernek s oly paraszt levén mint ez, nem birt előtte tekintélyre vergődni, ugyanazon falubeliek voltak, együtt jöttek s együtt hagyák el a seregeket, hogy földeiket mívelhessék." [1])

A ránk jutott helyi adatok szerint, a kecskemétiek folyvást jól értesülve voltak a fölkelés mozzanatairól. Említve volt már: hogy Bajtai István uram Aug. 6-án figyelmeztetve lőn „az aránt, hogy eő kegyelme az mostani rosz hirekre nézve magára gondot visellyen"; Aug. 18-án Pestmegye a két városbúl ugyanannyi „jó s szavahihető és utat tudó okos emböröket" rendel Pestre, hogy azokat elküldhesse „Várad felé, vagy az holott Rákóczinak és Bercsényinek híreket hallhattyák"; Aug. 30-án a budai kormánytanács, Szept. 1-én pedig báró Stom budavári helyettes parancsnok rendeli, hogy Kecskemét a fölkelők irányában valóságos kémkedést szervezzen s hetenkint azok mozgalmairól Budára jelentést adjon; Szept. 16-án a város árkai erősíttetnek, a toronyba vigyázók és a kapukra erős őrség állíttatik; midőn tehát Szept. 24-én Mocsi János kuruc kapitány Szolnokba élést rendel az ostromló kuruc had számára s 27-én kelt körlevelével a szolgabiró felkelést parancsol, — mozgásba jött az egész város; de nem a Budán elrendelt s a kurucok ellen fordítandó fölkelés, hanem a nemzeti néphadsereg növelésére: Szept. 27-én Turzó János „szöllőjének felét és az hozzá tartozó gyöpnek is felét" eladta örökösen Kincses Jánosnak egy paripa

[1]) II. Rákóczy Ferencz emlékirata. Közli Ráth Károly. Győr. 1861. 28. 69. lap.

lóért, hogy magát fölszerelhesse; Szept. 28-án Nagy György mezei kertjét adta el örökösen Sárközi Istvánnak „egy paripáért s katonához illendő egész fegyverért“ hogy a fölkelőkhez csatlakozhassék; Varga Márton és Tamási Pál kiveszik kezességen a tömlöcbül Nagy András lopással vádlott egyént s megajánlják hogy helyette kárt térítenek, csak mehessen a táborba katonának; az ekkori jegyzőkönyv tele van bejegyzésével a szolgalegények gazdájukkali számoskodásának, kik bérükből felvett illetményüket, vagy eladott marhájuk árát beiratják, nehogy az iránt valaha rokonaik az illetők ellen követelést intézhessenek, mit ők fölszerelésre fordítván „katonaságra mentek“ [1]); a város cselédei közül a kanász és Seres Gergely gulyás szintén „kuruczságra menvén“ szolgálatukat elhagyták és bérüket kivették. [2]) E följegyezve maradt esetek vázlatát engedik képzeltetni a lelkesedésnek, melylyel itt a nép a fölkelést fogadta

Képzelni lehet azonban, hogy a „kurucságra ment“ nép legnagyobb része saját emberségéből magát fölszerelni képes nem volt, mindenike azon ügyekvék tehát, hogy fegyvert, lovat s egyéb fölszerelvényt maga számára keríthessen: adott is a kinek nélkülözhetője volt; de kivált a rácok által fenyegetett kecskemétiek közül sokan saját védelmükre megtartani, vagy övéik fölszerelésére kivánták a meglevőt fordítani, — lássuk már, mikép gazdálkodott itt a halasi csata után beszállott kuruc had.

---

[1]) Jk. 1702—1708. 164. 167. 168. 169. 171. 184. 190. 201. 219. 223. 235. 242 stb. lapokon.

[2]) Adókönyv 230. 234 lap.

Szűcs János, — kit a fejedelem vén, régi, nagyon hires magyar ezredesnek dicsér [1]), — saját ezredével Kecskemétre beszállván, különösen Kecskeméti István nevű kapitány százada ellen számos panasz érkezett a fejedelemhez. Muraközi Márton a fejedelem tokaji táborában állomásozó fő „Hadi Biró“ [2]) levelet intéz a kecskeméti tanácshoz, hogy e tárgyban tegyen vizsgálatot, melynek eredményét a város jegyzőkönyve föntartotta. [3]) A tényállás következő: „Vallya az Tanú hiti után jó lelki ismeret szerint, bejűvén Kecskeméth Várossában Die — 8-bris Nemzetes és vitézlö Szűcs János úgymint Főkapitány Vice Kapitányával Kecskeméti István Uram cő Kglmek commendojuk alatt levő Ezerükkel, ugyan Kecskeméti István Vice K. uram cő Kglme maga személlyében és commendoja alatt levő Tisztek és közkatonák minemű excessusokat, károkat és prédálásokat töttek Kecskeméthi szegény lakosoknak külsö és belsö jószágaikban“? — Most következik a tanúzás. 1-sö tanú Csertö János, 65 éves, városi tanácsnok, azon hivatalos eskü alatt, melynél fogva tisztihez kötelezve van, vallya: hogy Kecskeméti István vicekapitány ellen semmit sem tud; de Kis György hadnagy zászlótartója elvitt erővel egy jó lovát s olyat adott helyette, milyenért amazt négyért sem adta volna. 2-ik tanú Szabó Bálint 70 éves, városi tanácsnok, ugyanazon eskü alatt, Kecskeméti István ellen semmit sem tud,

---

[1]) Emlékirata 31. lap.
[2]) Datum in Castris ad Tokaj positis 13. Dec 1703. Kgltek Jóakarója szolgája Muraközi Márton Hadi Biró. — Eredeti a város levéltárában.
[3]) Ex gratioso mandato Perillustris ac Generosi Domini Martini Muraközi, qua Auditoris totius Armadae Serenissimi Principis etc.

hanem Varga János hadnagy egy jó paripáját elvitte, két semmirevaló lovat hagyván helyette, milyen négyért sem adta volna magáét; ugyanazon hadnagy elvitte erővel egy lóra való jó szerszámát és semmit sem adott érte; egy katona pedig Kecskeméti István századából bevágván tanú istállóját, egy igen jó paripáját elvitte. 3-ik tanú Csorba István tanácsbeli, 55 éves életkorú, hasonlókép tiszti esküje alatt vallja: mikép Kecskeméti István ellen nem tud semmit, hanem annak commendója alatt levő Szabó István nevű tizedes erővel elvitt egy jó lovát s helyette oly rosz gebét hagyott, hogy hét olyanért sem adta volna magáét, ha vele kénytelen nem lett volna. 4-ik tanú Csordás István 35 éves gazdaember hit alatt vallja: hogy Kecskeméti István ellen nem tud semmit, hanem annak Kis György nevű hadnagya békóbúl kivágván a tanúnak egy jó lovát, elvitte s egy bitang semmirevaló lovat hagyott érette, milyenért háromért sem adta volna magáét. 5-ik tanú Markó András, 54 éves, tanácsbeli, tiszti esküje alatt, Kecskeméti István ellen semmi bizonyos excessust sem tud, hanem az ő commendója alatt levő hadnagy Deák István és zászlótartója Kis János erővel elvittek két jó lovát, olyat a milyet csak egyet is nyolc darab marháért adott el lovai közül, s ott hagytak érte két rosz lovat; ezen kivül még egy kardját is elvitték. 6-ik tanú Dékány István 35 éves gazdaember hit alatt vallja: hogy Kecskeméti István ellen semmit sem tud; hanem ugyancsak Szűcs János úr ezeréből való Szabó Pál elvitt egy jó lovát, melyért oly roszat hagyott, hogy hiti után mondja, magáét olyan hatért nem adta volna.

7-ik tanú nemes Szentkirályi János, 43 éves, tanácsbeli, tiszti esküje alatt vallja: mikép Kecskeméti István ellen nem tud semmi bizonyosat; hanem az ő commendója alatt volt hadnagy katonáival e tanút körül vevén kínozni akarta s lovai hollétét vele megvallatta, azután a pincében elrejtett lovait onnan kivonta, a kivűl levő lovairól pedig a békót levagdalta s két legjobb lovát kiválasztván elvitte, melyekért oly rosz más két semmirevaló lovat hagyott, hogy ő azokhoz nem is nyúlt; ugyanakkor elvittek azok még három nyergét, minden nyeregszerszámát, hámjait, gyeplőit, kantárait, puskáit, pallosát és egy hegyes tőrét; sőt ládáját is felnyitották, mindent valamit szerettek belőle elprédáltak; padlását meghágván, legalább 20 sajtját elvittek, szalonnáját ledarabolták, hájait és nyers bőreit elvitték. [1]) Eddig a tanúzás; az eredményt tudni nem lehet, mert a 8-ik tanú vallomása félbeszakíttatott a jegyzőkönyv lapja közepén, melynek alsó része maig is üresen áll.

A fejedelem, ki mindig mélyen fájlalta a tudomására jutott fegyelmetlenséget s ki rendszerető, munkás, értelmes ember létére, hada szervezését főfeladatának tekintette, idejekorán gondoskodott fegyelmi szabályokrúl. 1704-ik évi Február 15-én midőn udvarával Miskolcon tartózkodott, a kecskemétiek már kinyerték a fejedelmi irodából a hadélelmezési szabályt, mely tábornoktúl kezdve a közemberig minden gyalog és lovas renden levők illetményét megszabja s ekkor már fegyelmi rendeletet

[1]) Jk. 1702—1708. 203. s köv. lap.

(Edictum) is bocsátott ki a fejedelem. A hadélelmezési szabályban (intertentionalis methodus) ekkor már nemcsak a szoros értelmű katonai állomások, hanem a zászlótartók, hadi biró, káplán, siposok, trombitások, dobosok sat. szervezve s illetményük meghatározva van. [1])

A mezei hadak tiszteiket századonkint maguk választották. Jegyzőkönyvünk egy érdekes helyet tartott fön, mely azt tüzetesen kimutatja. Midőn 1704-ik évi nyáron a fejedelem hadjáratot intézett a bácskai rácok ellen, magával vitte a kecskeméti néphad egy részét is, midőn pedig dunatiszaközét a rácoktúl megtisztítván Szeged alá szállott, e vár ostromának feloldása után Kovács János kecskeméti zászlótartó ellen vizsgálatot rendel s annak végrehajtására 1704. Szept. 18-án Vadkert melletti táborából küldött rendeletével a városi tanácsot utasítja, mely aztán Szűcs János ezredes mint helyparancsnok jelenlétében 14 tanút eskü alatt hallgat ki; úgymint Csorba Mihály 44 éves életkorú főhadnagyot, Dékány István 28 éves alhadnagyot, Csizmadia János 36 éves őrmestert, Bán András 31 éves tizedest, és tiz közvitézt, mindannyi helybeli polgárokat; a második kérdőpont tárgya volt: vajjon a vádlott Kovács János „rendszerént való hites zászlótartó volt é, vagy csak négy vagy öt napra adták volna kezébe a zászlót, hogy azt hordozza"? e pontra a fő és alhadnagy egyezőleg azt vallja: „mivel az Kecskeméti Harczkor azon seregnek vice hadnagyát az Rácz ellenség levágta, akkor zászlótartó

---

[1]) Lásd az Oklevéltárban.

levén (t. i. az alhadnagy) a sereg közönséges akaratból, úgy hogy a még edgyütt kelletik hadakozni, legyen azon tisztben, felemelte vicehadnagyságra a fatenst, hasonlóképen Kovács Jánost is az zászlótartóságra, és azt jó szívvel acceptálta, mert áldomást a seregnek két máriás garas árú bort is hozatott, de hites nem volt, hanem annakutánna három héttel zúgolódott Bajánál, a zászlót leakarván tenni, mely zúgolódására a főhadnagy azt felelte, ha a sereg úgymond zászlótartóvá tett, én el nem vehetem rólad, hanem csak visellyed.“ [1])

A fegyelmet illetőleg, a kóborlók, élősködők és zaklatók ellen kiadott több rendeletein kivül, 1704-ik évi Julius 24-ről Szeged alatti táborából a fejedelem ilyetén parancsot intéz a kecskeméti biróhoz: „Kik szöktenek el a kecskeméti seregbűl a kótyavetye előtt a nyereséggel táborunkból, im azoknak specificatioját Hűségének megküldöttük: minthogy penig az ily dolog mind Edictumunk s mind az Hadi Regula ellen vagyon, Hűségének serio parancsollyuk, hogy ha azoknak büntetéseket magán tapasztalni nem akarja, mindazokat a velek elvitt vagy elhajtott nyereséggel edgyütt szorgalmatossan kikerestetvén, adgya Nemzetes és Vitézlő Ölvesi János Hadnagy Hivünk kezéhez: ebben penig úgy industriuskodgyék, hogy ez iránt elszánt büntetésünket elkerülhesse.“ [2]) — Még egy helyi eseményt kivánok említeni: 1705. Febr. 5. Hellebront János ezredes ezredéből a paksi seregből való Zádori János

---

[1]) Jk. 1702—1708. 324. 325. lap.

[2]) Datum ex Castris ad Szeged positis Die 24. Julii A. 1704. — Lásd Oklevéltár.

nevű közvitéz véletlenül meglövi Rigó István kecskeméti lakost. Szűcs János ezredes elővezetteti Zádorit, a ki azzal menti magát, hogy Rigó István és ő mindketten fegyverüket az udvaron kilőni akarván, együtt mentek a szobából kifelé, Rigó ment elöl, a vádlott utánna s ennek fegyvere véletlenül elsűlt, úgy lőtte meg Rigót. Két városi esküdtet kiküldenek a sebzetthez, ki azonképen megvallotta, hogy sem ő sem a katona nem oka, mert a lövés szerencsétlenségből történt. Rigó István sebében elhal. — Február 7-én vegyes törvényszék tartatik (mixtum forum, mint a jegyzőkönyv irja) melyben képviselve van a hadi rend, megye és város, jelen levén Nemzetes és Vitézlő Pálffi Mihály pestmegye másodalispána, Kalocsa István, Tóth András és Deák István szolgabirák; Nemzetes és Vitézlő Hellebront János Ezredes Kapitány, Nemzetes Séllyei György Vicekapitány és Nemzetes Kerekes István főhadnagy; a városi hatóság részéről Csertő János főbiró, Varga István, Péter János és Kovács György tanácsbeliek, — kik akép itéltek: hogy miután Rigó István még életében megvallotta, mikép őt Zádori nem szándékosan lőtte meg, az elhaltnak neje és atyafiai pedig kinyilatkoztatták, hogy ők Zádorinak sem halálért halált fejére nem kivánnak, sem vérdíját nem követelik, — a törvényszék sem bünteti őt sem halállal, sem vérdíjjal, „hanem rajta 40-et csapjanak, mely mindgyárt effectuáltatott.“ [1])

A katonai eskü e korban ilyen volt: „Én N. N. esküszöm az élő Istenre, ki az Atya, Fiú és Sz.

---

[1]) Jk. 1702—1708. 370—372. lap.

Lélek, Tellyes Sz. Háromság egy bizony örök Isten, hogy én az Méltósságlios Fejedelem Fölső Vadászi Rákóczi Ferencz Kglmes Urunk eö Nga, és az Magyar Haza Hűségében vérem kiomlásáig megmaradok, semmit ez ellen, se titkon, se nyilván nem praktikálok, ellenségének ellensége, baráttyának barattya lészek, előttem való Fő és Vice Tíszteimnek, édes Nemzetünk javára tartozó dolgokban, tehetségem szerint híven s kötelességem szerint kész engedelmességgel szavokat fogadni igyeközöm. Isten engem úgy segéllyen.“ [1])

A nemzeti hadsereg állományát e szakasz elején azért irtam kétfélének, mivel a fejedelem Regulamentuma is azt így különbözteti meg; a karabélyosok, dragonyosok, gránátosok, pattantyúsok stb. a Regulárisok jól szerelt fő osztályához tartoztak, a palotások a fejedelem testőrei voltak, a többi részletes elnevezések is ama két főosztály valamelyikére vonatkoztak. Egyébiránt nem lehet elhallgatnom még egy hadcsapatot, a méltán különösnek nevezhető Páter Andrássi Miklós ferenci szerzetesből lett kuruc ezredesnek hétféle vegyitékű hadát. A krasznahorkai grófoknak e harcias szellemű ivadéka már nem volt fiatal ember, midőn az olvasót karddal cserélte föl: mert 1694-ben az egri, 1695-ben a szendrői, 1698-ban a füleki klastrom gárgyána volt. [2]) Midőn 1703-dik évi őszön

[1]) Egykorú példány a város levéltárában, hátlapján a városi tanácstagok névsorával, e cim alatt: „Nomina Dominorum Jurassorum Anno 1705.“ De mivel itt Rákóci nem mondatik erdélyi fejedelemnek, valószinű hogy az esküforma elébbi évről való.

[2]) Historia Provinciae Hung. Ord. Min. S. P. Francisci SS. Salv. opera et studio R. P. F. Urbani Fridrich. Cassoviae 1759. 101. 144. 166. l.

családja ősi várában négy fivére látogatásán lett volna, első hirére annak, hogy Károlyi Sándor a fejedelem pártjára kelt, ő is elhagyta klastromát, s a szabadság zászlóihoz csatlakozott. Volt a fejedelem szolgálatában egy tatár-kozák-lengyel csapat, melynek parancsnokává a vitéz szerzetes lőn. „A szabadságszeretet hozta öt klastromából a táborba, — irja Horváth Mihály — [1]), hol magát több izben kitüntette bátorsága által; csuháját azonban mint katona is megtartá. Látván, hogy a nagy részben protestánsokból álló hadi nép előtt nincs tekintélye, önként ajánlkozék e tatárcsapat vezéreül, mely öt aztán dervis ezredesnek nevezé s nagy tiszteletben tartá.“ Szirmai szerint [2]) katonái Adrási Basának nevezték s utóbb a császáriak által elfogatván, a klastrom falai közé visszarekesztetett; Kollinovics [3]) hasonlót ír, azon toldással, hogy utóbb, mivel fölszentelt pap létére kezeit vérontással undokítani nem átallotta, az egyházból kitiltatott. — E vitéz barátnak három eredeti levele maradt fön a kecskeméti levéltárban, mindenike saját kézirásával s ép gyűrűpecséttel, melyen nem családi cimere, hanem szent Miklós püspök képe, álló helyzetben, díszöltöny és pásztorbottal, oldalán két felől egy-egy betűvel S. N. (Sanctus Nicolaus). — A vezénylete alatti had jellemzésére vonatkozó egyik levele a kecskeméti tanácshoz így szól: „Jóakaró Birák Uraiméknak szolgálok Kegyelmeteknek. Kegyelmes Urunk Felső Vadászi Rákóczy Ferencz ő Nga Paran-

[1]) Magyarország történelme IV. 340. l.
[2]) Hotitia hist. Com. Zemplin. pag. 292.
[3]) Katonánál XXXVI. 393. l.

csolattyábúl, megyek bizonyos számú hadakkal Kecskemétre. Azért Kegyelmeteket idején requirálom, hogy úgy rendellye az szállásokat, hogy külön szállítsa az Németet, külön az Svékust, külön az Szakszot, külön az Kozákokat, Lengyeleket és Tatárokat, és külön magamat az Magyar Katonáimmal, ott való Notárius Uram tudom maga sem fogja sajnálni fáratságát az én számomra való szállásszerzésben, és mivel külön vagyon az én hadam Andrássy István kedves Bátyám Uram hadán, azért külön kell szállítani az én hadamat, külön az ő Kegyelméit. Már Kegyelmetek az mint legjobban tudgya úgy cselekedgyen. Mindazonáltal azt is adom tudtára Kegyelmeteknek, hogy az én Hadamnak számára készen tartson hat vagy hét szekeret, kiben semmi fogyatkozás ne légyen. Ezzel maradok Körösön 7. April 1704. Kegyelmeteknek igaz Jó Akarója P. Andrássy Miklós mp." [1]) Átalában és egyszerűen mindig Páter Andrássy Miklósnak írja magát, így nevezik őt a fejedelem rendeletei s így cimezik egykorú társai is. Vegyes hadával a következő évek alatt többször megfordúl Kecskeméten és harcol a rácok ellen, mint látni fogjuk.

A Regularis Hadak zsoldját s egész fölszerelését maga fedezte a fejedelem az országos jövedelmekből; de ezeknek kitartását, s a Mezei Hadak minden kellékeinek kiállítását és a táborozás szükségeit a nép viselte. — Nagy nyeremény lenne a kuruc-világ történelméhez, ha e korbúl egy rendszeres községi számadást birnánk felmutatni; de mivel

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.

minden körülmény oda mutat: hogy a gabonát, kenyeret, bort, szénát, abrakot, fuvart és vágómarhát őseink egy külön számadás mellett kezeltették, mely valószinűleg utóbb a kiszolgáltatások igazolása végett felterjesztetett s örökre odaveszett, — Kecskemétről ilyet felmutatni képesek nem vagyunk; a kéznél levő számviteli és adókönyvek csak a készpénzbeni kiadásokat, vagy készpénzen beszerzett kiszolgáltatásokat engedik beismertetni, azokban is kipótolhatatlan hiány az, hogy nehány hely kivételével, átalában keletidő kitétel nélkül levén szerkesztve, bennök eligazodni szerfölött nehéz, és bizonyosan csakis ott lehet, a hol egyéb oklevelekre támaszkodkodhatunk. A természetben kiszolgáltatott élelmezés roppant mennyiségét hagyjuk tehát az alább elsorolandó megrendelésekre, a többit lássuk az emlitett számadások tételeiből; — ezekre nézve is megjegyezvén: hogy minden tétel, mely kétséges, vagy nem a kuruc hadakra, tisztekre és vezérekre vonatkozik, átalában kihagyatott, és hogy az emlitett számadásokban előforduló pénznem híven megtartatott légyen, végre hogy e kiszolgáltatások 1703. Oktober közepétől 1704. Május közepeig, hét havi időközre terjednek.

I. Ajándékok s kedveskedések.

	Tall.	Gar.	Dén.
Mélt. Generális Károlyi Sándor úr számára Tomó Jánostúl egy csikót vettem	20	—	4
Mélt. Fejedelem Kglmes Urunk eő Nga számára Bőde Jánostúl két csikót vettem	50	—	—
Andrásy István Uram eő Ngának két ízben discretioban adtunk fl. Rhen. 200	133	2	—
Ebeczky Imre kapitány Uramnak discretioban . .	66	4	—

	Tall.	Gar.	Dén.
T. Vay Ádám Uram marháit fölhajtó embereknek költségére	2	2	—
Borsot és czukrot urak számára vettem	6	4	—
Borbély Balázs Uramnak igérvén egy mentét fizettem érette	20	—	2
Török András kapitány Uramnak in discretionem .	55	3	10
Illósvay Uram forgója eltörvén, annak reparatiojára az ötvösnek adtam 2 fr.	1	2	—
Egy ezüst órát Andrásy István uram eő Nga számára ajándékban vettem	9	—	—
Deák Ferencz uram számára egy pinczetokot vettem	3	—	—
Szűcs János kapitány és Kecskeméti István Uraméknak in discretionem adtam	100	—	—
Secretarius Pápay János uramnak 1 paripát igérvén, annak árába ex reposito adtam 15 aranyat és ahoz	10	—	—
Szikszai János Deák uram fiainak két köpönyeget vettem	5	2	—
M. Károlyi Sándor uram eő Nga számára egy paripát vettem	35	—	—
Bay László uramnak in discretionem adtam . .	30	—	6
Pap János hadnagynak adtam	2	—	—
Pap István uram vicehadnagyának adtam . . .	2	5	26
Pap István uramnak magának discretioban adtam .	30	—	6
Bay László uram 9 strázsamestereinek ajándék .	6	4	24
Vay Ádám uram számára 1 pár cselebi csizmát vettem	2	4	—
Illósvay uram farkas bőrje gombjához az ötvösnek	3	2	—
Csiszár István uram számára egy szalonnát vettem	1	3	2
Borbély Balázs és Szikszai János Deák kapitány uraknak ajándék	93	2	—
Szikszai János Deák uram hadnagyának . . .	2	4	—
Mélt. Károlyi Sándor Grális úr eő Ngának ajándék	200	—	—
Mélt. Fejedelem eő Nga számára 4 lovat vettünk .	150	—	—
M. Grális úr konyhájára káposztát salátának . .	—	2	8
Ugyan eő Nga számára egy vasas szekeret . . .	22	1	10

	Tall.	Gar.	Dén.
Bay László úr strázsamesterének ajándék . . .	5	3	10
M. Gen. Károlyi Sándor úrnak 1 pár csizma . .	2	4	—
Hajdúk hadnagyának	1	—	—
Pikó Döme hadnagynak egy mentét vettem . . .	11	2	—
Szolnoki kapitány Csiszár István uramnak 1 mentére	10	2	—
Illósvay és Bay urak számára 19 sing gyolcsot .	2	2	20
Andrásy István uram eő Nga számára egy hamuszinü selyem övet	12	—	—
Halat az Mélt. Fejedelem számára vettem . . .	4	1	18
Andrásy István úr szakácsának két izben . . .	2	4	—
Deák Ferencz úr számára egy paripát vettem . .	50	—	—
Szegedi hajdúk hadnagyának ajándék	2	—	4
Andrásy István úr szakácsának harmad izben . .	1	3	2
Andrásy István uram eő Ngának egy selyem keszkenőt	—	3	12
Pap István számára egy vég fejtőt	2	4	—
Andrásy István uram eő Nga számára 1 farkasbőrt s nyestet csáváltattam	—	2	8
Pápay János secretárius uram kulcsárjának csizmára adtam	1	2	—
Ugyan secretarius úr lovászának	—	2	8
Hajdúk hadnagyának ajándékban	4	—	8
Bakó István kapitány úr számára 8 sing gyolcsot vettem	2	2	—
Károlyi Sándor úr eő Nga konyhájára egy pozsár halat	—	2	8
Ugyanoda mézet vettem	—	1	4
Eő Nga asztalára egy fehér kenyeret	—	—	14
Jánosi János uramnak ajándékban	20	—	2
Séllyei kapitány uramnak is ajándékban . . .	20	—	2
Károlyi Sándor úr eő Nga asztalára két kenyeret .	—	—	28
Lengyelek Commissariusának	2	4	—
Hajdúk tiszteinek	4	—	—
Mélt. Fejedelem számára pozsár halakat	6	—	8
Mélt. Gen. Károlyi Sándor úr számára 1 paripát .	20	—	4

	Tall.	Gar.	Dén
Gencsy Zsigmond úr számára 1 csikót	20	—	4
M. Gen. Károlyi Sándor úr számára 1 hordó bort .	13	1	10
Pap János hadnagynak nyeregre szerszámostúl .	2	—	—
Pikó Döme számára egy paripát	40	—	—
Károlyi Sándor úr eő Ngának egy nyereg párnát .	—	4	16
Bay László úr czafrangja csinálásáért fizettem . .	3	5	20
Cseh Gergely úrnak egy czafrangot csináltattam .	1	2	—
Szentmiklósi János úrnak egy nadrágot varattam .	—	1	4
Kökényesi úrnak egy mente csináltatásért . . .	—	3	12
Kurucz tisztek számára 8 köpönyeg csináltatás .	3	—	4
Károlyi Sándor úr eő Nga számára hetedfél akó bor	13	2	26
Csiszár István uram Deákjának 1 pár csizma . .	1	2	—
Török András úr szolgájának is 1 pár	1	2	—
Mélt. Fejedelem Kglmes Urunk számára egy szőnyeget	12	—	—
Ugyan eő Nga számára egy pár cselebi csizmát .	2	4	—
Tizenhárom pár úri csizmát vettem	36	5	—
Fejedelem eő Nga számára 10 fejér kenyeret . .	—	4	20
Károlyi Sándor eő Nga számára 1 szalonnát . .	6	—	—
Palugyai úrnak 12 kovát vöttem	—	3	12
Török András uramnak egy nyétra selymet vöttem	5	—	—
Urak számára halat vettem	2	4	—
26 fogolymadarat vettem	2	2	22
2 nyulat vettem	—	1	4
3 rókabőrt vettem	2	5	—
Pap István kapitánynak lábravalónak török vásznat	1	1	18
1 kötés vörös karmazsin bőrt vettem	15	4	—
3 sebesi pokróczot	4	—	—
2 vég abát	5	2	22
Károlyi Sándor eő Nga számára 2 hámot farhámostúl	3	—	4
Ugyanannak 2 farmatringot	—	2	8
Korponai uram számára 1 csikót	24	—	—
Egy kalendáriumot Monaszterli úrnak .	—	3	12
Dombai János hadnagy számára 1 lóra való szerszámot	3	4	20

	Tall.	Gar.	Dén.
Károlyi Sándor úr eő Nga számára 1 lóra való szerszámot	3	4	20
Ugyan eő Nga számára 2 pár puskatokot . . .	2	4	—
Andrásy István uram eő Ngának 3 selyem kendőt	1	4	6
Ugyan eő Nga számára egy sebesi pokróczot . .	1	3	2
Török András uram számára 1 paplant	4	4	—
Ugyan Török András uram számára 2 sebesi pokróczot	3	—	4
Cseh Gergely uramnak egy pokróczot	1	3	2
Károlyi Sándor eő Nga számára 3 szödörjes keszkenőt	1	4	6
Kapy Gábor uramnak egy vég abát vöttem . . .	2	4	—
Andrásy István úr eő Ngának sátornak való vásznat	4	—	—
Nyúzó kurucz hadnagynak egy zubbont vettem .	1	3	2
Két selyem keszkenőt is vettem	1	—	24
Török András uram parancsolattyára 2 vég s 2 sing vörös fejtőt vettem	5	2	—
Borbély Balázs úrnak egy lovat ajándékba . . .	22	—	—
Szabó Máté kapitány uramnak egy kalpagot vettem	2	4	—
Mélt. Gen. Károlyi Sándor úr eő Nga lovainak 8 szőrtarisznyát vettem	1	4	—
Ugyan eő parancsolattyára egy öreg kötelet vettem	—	3	12
Ismét eő Nga számára egy pár karmazsin csizmát vettem	2	5	—
Tolvaj Ferencz uram számára egy csákánt vettem	—	4	—
Deák Ferencz uram számára egy csujtárt vettem .	6	4	—
Deák Ferencz uram számára 1 lóra való szerszámot vettem	4	—	—
M. Gen. Károlyi Sándor úr szekerére 2 gyéként vettem	1	5	10
Deák Ferencz úrnak Szolnokhoz discretioba 50 r. fr.	33	2	—
Az becsületes Város fegyveres népének visszaváltásáért fizettem 3021 magy. fr. mely tészen [1] .	1678	2	—
Tálakat vettem az Andrásy úr konyhájára . . .	—	4	16

[1]) Lásd a fejedelem e tárgybani feltételes engedélyét 1704. Máj. 9. az Oklevéltárban, 58. sz. a.

	Tall.	Gar.	Dén.
Andrásy István uram eő Ngának az hadak számára 10 kősót	10	5	28
Károlyi Sándor úr eő Nga asztalára kenyeret . .	—	1	14
Pr. Andrásy Miklós számára 5 akó bort	7	3	10
Halakat az urak konyhájára	1	4	6
Halakat vettem Andrásy úr konyhájára	2	1	18
Vida Mihálynak 4 akó borért, melyet az urak számára elvittenek	3	4	20
Károlyi Sándor úrnak 6 ½ akó bort hordóstúl . .	5	4	—
Vay úr szakácsának kalanakért	—	1	4
Mélt. Fejedelem számára 2,000 magyar forint, melyekből jött vissza 74 fr.	1070	—	—
Mélt. Fejedelem számára pro redemptione militiae 250 m. fr.	138	5	10
Mélt. Fejedelem eő Nga számára, az mely sót adott eő Nga, annak az árába adtam [1]) 1000 kurta forintokat, tészen	555	3	10
Mélt. Fejedelem Adjutánsának in discretionem . .	2	4	—
N. Tolvaj Ferencz Commissarius uramnak in discretionem, hogy a szekerek iránt szolgált, adtam	20	—	4
Két hordót vettem az urak számára	1	5	10
Illósvay, Deák Ferencz és Andrásy István uraméknak forgó, gomb, pecsét, csatok és boglárok csinálásáért	7	2	28
Mélt. Fejedelem Contractusára Korponay uramnak	500	—	—
Ugyanoda 1000 kurta forint	555	3	10
Mélt. Fejedelem Contractusára Korponay uramnak 800 magyar forintokat, facientes	444	2	20
Egy tarisznyát Andrásy uram számára	—	—	27
Szolnoki kapitánynak 7 akó bort	12	7	20
M. Fejedelem Contractusára az solti sánczhoz adtam 418 kurta forintot, azaz	232	1	10
Berthóty István uramnak adtam az munkásoknak 100 fr.	55	3	10

[1]) Lásd erre vonatkozólag a fejedelem kibocsátmányát 1704. Sept. 6. az Oklevéltárban.

	Tall.	Gar.	Dén.
M. Fejedelem Contractusára Korponay János uramnak 819 fr. azaz	455	—	—
Sándor János hadnagynak 1 mentét béllettem . .	1	1	—
Berényi Imre Deáknak 1 kalpagot vettem . . .	3	4	20
Szijártó Mihály adott Pr. Andrásynak 3 akó bort .	3	—	4
Szabó Bálint adott egy szekeret Pr. Andrásynak .	8	—	—
Borbás Szűcs Mátyás adott Illósvay kapitánnak 1 ködment	4	—	—
Bekes János adott Károlyi úr számára 1 párna hajat	—	3	—
Kerekes János adott 10 akó bort hordóstúl . . .	8	—	20
Pócs Panna adott egy abroszt	—	4	10
Kamarás János adott Füleki Szűcs uram fiának 1 pár puskát tokostúl, kuruczok számára 1 inget s lábravalót	16	5	2
Kóczán Gergely adott 5 akó bort hordóstúl Andrásy Miklós számára	5	1	25
Károlyi úr számára vettem 10 kősót	3	—	—

A számvitelikönyv 115 lapján külön számadás 300 darab letett aranyról.

M. Grlis Bercsényi Miklós Urunknak eő Ngának in discretionem adtunk	100	aranyat
Tekintetes Vay Ádám Urunknak is in discretionem	30	„
M. Fejedelöm Kglmes Urunk eő Nga Hopmesterének nemzetes Gyulay János Uramnak is adtunk	2	„
Bán István uram Döbröczönben 2 kötés karmazsint vött	12	„
Ugyan eő kglme töltést vött	2	„
M. Fejedelöm Urunk eő Nga secretáriusának Szívos János uram Miskolczon adott	1	„
T. Vay Ádám Urnak Körösi Uraimékkal Rab Notáriusink szabadulásokért igérvén 50 aranyat, az 25-ét mi megfizettük	25	„
Andrásy István úr párduczbőre láncza aranyozására adtam	2	„

István Deák megszabadúlván Hopmester úrnak igérvén 1 Aranyat, megadtuk	1	aranyat.
Az Insurrectio iránt való Conscriptoroknak adtam .	5	„
Nehéz Bálint concipista úrnak adtam	2	„
Vice secretarius Csatáry úrnak is adtam . . .	2	„
Fő Secretarius Pápay János úrnak az igért paripáért, tíz tallért hozzá adván, 50 tallérra téve, fizettem	15	„
M. Fejedelöm kglmes Urunktúl az csavargók ellen való procectioért adtam	1	„
sat.		

II. Fölszerelés s egyéb.

	Tall.	Gar.	Dén.
Köpönyegeknek 3 bál abát vettem	133	4	—
Ismét 11 bál abát vettem	533	1	6
Ugyan 10 vörös és 9 fekete kordován bőrt vettem	26	4	—
Egy vég vörös fejtőt zászlóknak Bay úr parancsolattyára	2	4	—
Két bál abát vöttem	125	—	8
Szolnokba az ágyúk mellé kivántató sánczkasokat csináltattam, fizettem érettök	8	—	—
K. (kurucz) katonák ruhájához zsinort vettem . .	1	3	2
Tizenegy Rókabőröket kurucz tisztek ruhájokra vettem	20	2	—
Egy bál abát vettem	40	4	24
95 pár csizmát vettem	107	3	28
2 tarisznya cselebi dohánt vettem	8	5	20
Egy pallost Illésy János olnodi seregbeli hadnagynak vettem	2	3	—
12 tajték pipákat vettem	2	3	—
Nemzetes Csiszár István szolnoki kapitány úr számára 2 vég török gyolcsot vettem	2	4	—
Ugyan Szolnokban zászlóknak vörös fejtőt vettem .	1	2	—
Item sodrott selymöt vettem	2	4	—
Szolnokbúl kisérő katonáknak fáradságokra adtam	5	5	—
Gyöngyösi nevü zászlótartónak gombokat vettem .	—	5	20
Zsíros Gergely vice hadnagynak kalpagra adtam .	2	1	28

	Tall.	Gar.	Dén.
Ugyan Zsíros Gergely vice hadnagynak nadrágra adtam	1	4	6
Szűcs János zászlótartójának adtam	3	—	4
Szolnoki militia számára 200 köböl árpát kapitány Csiszár István uram eő kglme parancsolattyára ugyan Szolnokban vettem	46	4	—
Egy bál diószögi dohánt vettem	12	2	18
Kuruczok számára inget és gatyát vettem . . .	2	—	—
Egy bál abát vettem	50	3	10
3 vég selyem zsinort vettem	1	—	—
Selyem gombokat s 12 sing selyem zsinort . . .	1	—	—
Kurucz tisztek számára 34 rőf posztót	35	3	19
Hetedfél rőf posztót s 18 rőf rását	22	4	24
Egy levél szalamia gombot	—	1	4
24 sing fejér gyolcsot zászlóknak	3	1	6
Egy levél szalamia gombot	—	1	10
Egy szekér palánk karót Szolnakba	1	3	2
8 vég selyem zsinort	2	2	—
Zászlóknak való fejtőt vettem	4	—	—
3 rókabőr kurucz tisztek mentéje prémezésére . .	4	—	—
Két bál abát vettem	100	—	—
Csonka Borbélynak írre adtam	2	—	19
Egy kalpagot csonka Borbélynak	3	—	4
Zászlóknak fejtőt vettem	2	4	—
Borbély Gergely boltjában áruló töröktül kuruczoknak számára holmi apró portékát vettem . .	6	3	20
6 pár karmazsin csizmát vettem	6	4	24
Kuruczoknak vasfazekakat vettem	2	1	18
150 fekete süveget az szolnoki hajdúknak . . .	56	—	—
4 pár karmazsin csizmát	8	1	16
Egy bál abát vettem	60	—	—
Szolnoki hajdúk dolmányuk béllésének vásznat .	18	—	—
134 sing vásznat	7	2	20
3 sing vásznat zászlóknak	—	2	—
Egy hajdúnak köpönyeget Károlyi Sándor eő Nga parancsolattyából	2	5	—

	Tall.	Gar.	Dén.
A város pinczéjén vigyázó salagvárdának . . .	2	4	—
Az pinczén vigyázó 2-ik salagvárdának	2	4	—
Harmad ízben való salagvárdának	1	2	—
Vörös czérnára palotások dolmányát varni . .	1	3	2
Mélt. Fejedelem Adjutánsa lovászának nadrágot .	—	5	20
Négy vég szőr zsinor az hajdúk dolmányához . .	1	2	—
22 pár csizma és 10 pár kapcza csinálásért . .	10	1	—
52 pár csizma varratásért	24	4	24
2 pár sárga csizmát vettem	4	—	—
Hajdúk ruhájához vas kapcsokat	1	2	18
Egy vég fekete szőr zsinort vettem	—	2	—
40 Kovát vettem	2	4	—
Két lódingot vettem	1	4	6
Öt pár csizmát ajándékba vettem	9	2	20
Száz egy sing vásznat vettem	13	2	—
Czérnát vettem köpönyegek varrására	—	4	16
Húsz sing vásznat vettem	1	2	—
10 kovát urak számára vettem	—	3	—
Köpönyegekhez czérnát vettem	—	1	24
Egy sing vörös posztót réz dobok takarójának vettem	1	—	24
Egy pár puskatokot vettem	1	2	—
Két pár csizma és 10 pár kapcza csinálásért fizettem	2	5	20
36 sing vásznat dolmányokhoz vettem	2	1	24
Harmincz rúd kapcsot vettem	1	—	—
Öt sing karazsia posztót kurucz tiszteknek . . .	10	—	—
2 vég fejtőt vettem zászlóknak	5	2	—
5 pár karmazsin csizmát vettem	10	2	10
12 rókabőrt vettem	11	2	—
Illósvay uram számára egy ködment vettem . .	5	—	—
Zászlóknak való fejtőt vettem	2	4	—
Zászlóknak bagaziát vettem	1	4	6
Három bál abát Döbröczöni Görögtül vettem . .	150	—	—
10 szőrtarisznyát vettem	1	4	—
Palotások dolmányuk varrásához czérnát vettem	—	3	12
Egy öreg lánczot hídkötni vettem	5	—	—
25 rúd vas kapcsot vettem	—	1	12

	Tall.	Gar.	Dén.
3 sing vásznat vettem	—	5	6
40 sing szőr zsinort vettem	—	5	4
25 rúd vas kapcsot vettem	—	5	—
5 vég selyem zsinort vettem	1	4	—
60 sing vásznat vettem dolmány alá az hajdúknak	4	—	—
Hajdúk dolmánya varni czérnát vettem	1	5	20
Zászlónak való török bagaziát vettem	1	2	—
Vásznat vettem	—	5	24
Czérnát vettem	—	3	18
Zászlóknak két vég vörös fejtőt	5	2	—
Egy vég selyem zsinort vettem	—	1	24
Egy sebesi pokróczot	1	2	—
Sodrott selymet vettem	—	3	18
Két kordoványt vettem	3	2	—
Hacsi Gyurkától egy pár csizmát vettem . . .	1	3	2
3 sebesi pokróczot vettem	4	3	6
3 harát lovakra vettem	1	4	—
1 róka bőrt vettem	—	5	20
Egy vég abát vettem	2	1	18
Egy nyestet vettem	1	—	24
Lévai Dömötörtül 3 pár karmazsin csizmát vettem	6	4	24
Egy nyerget vettem	—	3	12
Egy sebesi pokróczot vettem	1	3	2
2 sebesi pokróczot vettem	3	—	4
29 sing vásznat vettem	1	4	2
1 fekete süveget vettem	—	2	8
Pamukot vettem	—	—	24
1 sing fejtőt vettem	—	1	18
Még is 1 sing fejtőt vettem	—	1	18
Egy kisded vég fejtőt vettem	1	1	28
4 sing fejtőt vettem	1	—	12
Ismét 8 sing fejtőt vettem	2	—	24
1 pokróczot vettem	1	3	2
Az vendégfogadóbúl Görög Mihálynak egy szőnyege elveszvén, fizettem érette	2	2	5
Szegedről 24 pár csizmát hozattam	30	4	22

	Tall.	Gar.	Dén.
10 sebesi pokróczot vettem	10	1	20
2 kötés tarisznyát vettem	1	4	6
Cselebi dohánt vettem	3	2	12
3 pipát és egy pipaszárat vettem	1	1	8
2 sebesi pokróczot	2	2	22
Görög Dömötörtül 8 karmazsin bőrt vettem . .	24	1	16
Lengi Mártonnak 1 pár vörös, 1 pár fekete és 1 pár sárga kordován csizma varrásáért fizettem	5	—	—
Ugyanannak hét pár csizma megvarrásáért . . .	4	—	—
Ugyanannak 3 pár bőr kapcza csinálásáért . . .	—	1	12
Hidhoz való kötelet vettem	—	4	—
Hidhoz ismét egy öreg kötelet vettem	—	3	12
Csauz Mihálynak kurucz katonák számára 3 pár csizma varrásért város talpbőrire, fizettem . .	1	—	—
Ugyanaz 2 párt maga talpbőrire csinált	1	—	24
4 pár kapczát is csinált	—	1	18
Bay László úr katonái számára csutorákat vettem .	—	3	12
Vay Ádám úr parancsolattyábúl 22 kovát vettem .	1	—	18
43 sing fejér czérna zsinort vettem	—	4	9
140 sing fejér czérna zsinort Török András úr czafrangjára	2	2	—
8 lath vörös czérnát vettem	—	1	18
Zsinort, czérnát, 6 vessző kapcsot	—	3	18
3 sing selyem zsinort, kapcsot s selymet vettem .	—	1	6
Fűszerszámot vettem	4	4	28
Egy font serétet vettem	—	1	4
Borsot, szökfüvet vettem	—	4	20
Hét font nádmézet vettem	5	—	—
Egy lath fahéjat vettem	—	1	4
3 vég selyem zsinort vettem	1	—	—
2 lath vörös czérnát vettem	—	1	—
38 sing vörös, zöld, kék és fejér gyolcsot vettem	8	1	14
Karazsia remek és kiszliczér posztót vettem . .	15	2	18
3 fertály Angliait Szögedi Kiss Mihálynak salavárdinak vettem	3	2	—
4 sing zsinort, kapcsot és selymet vettem . . .	2	—	18

	Tall.	Gar.	Dén.
Andrásy István úr sereg rézdobjára 1 sing 1 fertály remek posztot vettem	1	2	15
Egy lábra valót sebes katonának vettem . . .	—	2	8
Zászlónak hét sing vörös gyolcsot vettem . . .	1	2	—
Egy sebesi pokróczot	1	2	—
4 pár cserzett bocskort vettem	—	4	16
Hajdúk számára cserzett bocskorokat vettem . .	6	—	—
Borbély Istvánnak a sebesekhez való látásért fizettem	2	4	—
Egy zubonyért az kuruczoknak	2	1	18
Ugyanazoknak egy pectorálét (mellényt) . . .	—	4	16
4 kis hordókért melyek az táborra vitettek . . .	2	1	18
Egy kard szíjat katonáknak	—	1	4
Egy katonának dolmányt csináltatván, varrásért adtam	—	5	20
Salamon Mihálynak elvévén egy lovát az Ráczok, midőn Biró uramat megfosztották, adtam érte .	9	2	15
Nagy István lova ugyanakkor veszett el, adtam érette	8	—	—
Szolnokba az sáncz ásók bérire adtam	62	5	18
Ns. Vármegyétül imponáltatott 200 fr. adtam . .	111	—	20
Takaró Gergely lova árában, az kit Magó Mihály uramtúl vontanak el	4	—	—
Polgár Jánosnak 5 akó borért, kit az urak számára elvittek	3	4	—
6 $^1/_3$ akó bort vettem urak számára Kúsz Gergelytül	4	5	14
Szemes Ferencztül vettem urak számára 5 $^1/_2$ akó bort	4	—	28
Kara Jánosnak 29 pár csizma patkolásáért, egy pár sarkantyúért, czímeres postáknak, Lengyelek puskáinak csinálásáért	4	5	8
Markus Mihálynak 8 akó 4 pint borért	6	—	25
Baráth Györgynek szappanért adtam	8	5	6
Kiss Mihálytúl vettem urak számára hordóstúl bort	2	2	15
Róka Ferencztül vettem 5 akó bort urak számára .	4	3	6
Balassa Istvántúl urak számára 3 borjút . . .	3	—	—
Soós Mihálytúl urak számára 5 akó bort . . .	4	5	14
Szappanos Mihálytól 1 darab szappant	3	5	10

	Tall.	Gar.	Dén.
Szappanos Páltúl 1 tőke szappant	4	4	—
Vastag Szappanos Györgytűl szappant	3	5	24
Ismét 1 darab szappant	3	5	24
Sima Szappanos Jánostúl 1 darab szappant . . .	6	—	—
Borbás Mojsestűl urak számára 5 akó kort . . .	4	4	10
Kulcsár János adott urak számára 4 akó bort . .	3	3	15
Pulai Balázs adott egy kocsit és egy lovat midőn az Doctort levágták Ágasegyházán .	7	2	—
Csáki Dávid elveszvén az blts Tanács szánakodván rajta és özvegyének adaját elengedte . .	5	—	—
Herczeg Istvánné adott urak számára halat . . .	1	3	24
Szolnakbúl kisérésért egy katonának adtam . .	5	4	8
Vettem egy pallost	2	—	—
Vettem halat az tábor beszállásakor	—	2	—
Kapitány Deákjának adtam	—	4	16
Sebes katonáknak adtam	—	2	8
Szegedi katonáknak, hogy az felső pártra ütöttek, az város alatt hogy békével menjenek, adtam .	7	3	10
Keztyűkre rókát vettem	3	1	8
Farkas Istvánnak urak számára halakért . . .	6	1	9
Szentmiklósi kapitány úr számára kecsege halért .	—	2	8
Vettem 2 bál abát	84	—	—
7 sing veres gyolcsot vettem zászlóknak . . .	—	5	20

A számadásban előforduló pénznemek szerint, egy máriás garasba 30 dénárt, egy forintba 4 garast, egy tallérba 6 garast és egy aranyba 4 forintot számítván, — a fönebbi kiszolgáltatások hét hónap alatt 10,226 tallér, 1 garas és 12 dénárba kerültek; ha pedig a budapesti és szegedi tisztekre alattomban vesztegetett ajándékok s a Bécsbe, Pestre, Szegedre, Tokajba, Miskolcra, Egerbe, Gyöngyösre stb. ugyanez időközben minduntalan menesztett kiküldöttek utazási költségeik hozzávétetnének, jóval haladná e költség összege a 15 ezer tallért; holott a ter-

mészetben házilag kiszolgáltatott kenyér, gabona, liszt, bor, széna, vágómarha és egyéb élelmezés ezen fölül még roppant értékre rúgott. A szabadságháború egész nyolc évi tartama alatt a népre közvetlen adó nem rovatott, de annál terhesebb volt a szakadatlan hadélelmezés, fuvar és mindennemű ellátás. Első két év alatt, míg vidékünk a hadviselés egyik fő színtereül szolgált, az egész város népe csaknem folytonosan fegyverben állott, részint ország szolgálatában, részint a rácok beütése által mindig fenyegetett város védelmében. Azon család, melynek feje vagy fia az országos hadseregnél volt szolgálatban, az aránylag kirovott hadélelmezés terhe alól mentesítve nem volt; a terményben egyes községi tagoktúl beszedett hadélelmezési cikkeken fölül a községektűl kivánt kiszolgáltatások értéke vagy beszerzése roppant költségbe került, — a közvetlen adózás tehát csak névleg mellőztetett, mivel az országos teher nemcsak megmaradt, de sokszorta súlyosodott.

Kecskemétre 1703. Okt. 9-én Ecsed melletti táborából kelt rendeletével a fejedelem gyalog hadai számára 600 köpönyeget parancsolt kiszolgáltatni. 1704 Január 16-án Tokaj alatti táborából Kecskeméthez intézett meghagyásával, a szolnoki őrség megruházására 300 dolmányt, 300 nadrágot és 300 fekete süveget rendelt Csíszár István ottani kapitány kezéhez átadatni, melyeket a nagykőrösiek és maguk közt felosztván, a két város tartozott kiállítani. Ezekre vásároltatott ama temérdek aba-posztó, zsinor, gomb és kapocs, melyek fenebbi számadásban előfordúlnak, s ama nagy mennyiségű cérna, mely ugyanott beszereztetett, gyaníttatni engedi, hogy a

város által saját költségén kiállítottakon kivűl, még a fejedelem által ide küldött szövetekből is a város itteni iparosok által tartozott öltönyöket készíttetni, nevezetesen a „palotások dolmánya varrásához több izben vásárlott vörös cérna“ épen ezt gyaníttatja, valamint a sárga, vörös és fekete kordovány bőrök és csizmák beszerzése azt jelenti, hogy a nyalka kuruc tisztek csizmadiáink készítményét viselni szerették.

Nagy teher volt az is: midőn 1704-ik év tavaszán a fejedelem Kecskemétet arra kötelezte, hogy mezei hadába 600 lovast állítson ki, mely kötelesség alól azonban a rácok által fenyegetett várost egy évre felmentette s fegyvereseinek magok oltalmazására itthon maradását megengedte azon feltétel alatt, hogy reguláris hadai közt ugyancsak 600 lovas egy évi kitartására 15,000 forintot fizessen és dragonyosok alá alkalmas 30 lovat adjon [1]).

A fáradhatatlan szorgalmú fejedelem gondjait az országos jövedelem gyarapítására is minden irányban kiterjesztette: az elfoglalt megyékben a fölkeléshez csatlakozni vonakodó egyháziak és világiak birtokait lefoglaltatta s azok jövedelmét az országos kincstár javára beszedette, a só- és ércbányákat is e célra jövedelmeztette. 1703-dik évi Novemberben már Losonci Szíjgyártó Istvánt kellő utasításokkal ellátva Pestmegyébe rendelte, a ki mindenik községtől az általa bérlett pusztákat s földesurainak jövedelmeit hitelesen számbavegye, illetőleg lefoglalja [2]); a hadjárat miatt akadályozott sóeladást és szétküldését

[1]) Oklvltr. 1704. Maj. 9. 58. sz. a.
[2]) Oklvltr. 38. sz. a.

pedig előmozdítandó, alkalmas helyeken nagyobb mennyiségben a sót lerakatta s a községeket annak széthordására utasította: így adatott át Kecskemétnek 1704-ik évi tavaszon 2667 kősót, melynek árát 4000 forintban előre kifizettette, s későbben átalános útlevéllel látta el a várost, hogy az országos kincstártól átvett sót lakosai széthordván pénzzé tehessék. [1]) Az elfoglalt megyékben gond volt arra is, hogy a tisztviselők a nemzeti ügy emberei közűl alkalmaztassanak, s midőn 1704. tavaszán a fejedelem táborával vidékünkön a Duna mellé szállott, Pestmegyének Budavárba menekűlt tisztikarát, Május hónap 5-re Darvas Ferenc tábori főbiztos által Kecskemétre hirdetett tisztválasztás alkalmával teljesen megújíttatta. [2]) A szervezés munkája még a cigány népre is kiterjesztetett, mely annálfogva országos fővajdát kapott a magyar úri rendből. A fejedelmi iroda személyzete szaporíttatott, és a fejedelmi pecsét megújíttatott. [3]) 1704-ik év tavaszán minden polgári, katonai s tábori tiszti állomások betöltve, a fölkelés szervezve s vidékünkön megszilárdulva volt.

VI.

1704-ik év 1-ső napján, Tokaj alatti táborában adta ki a fejedelem azon nyiltlevelet, mellyel „akartuk — úgymond — az eddig az Nemes Országban

[1]) Oklvltr. 1704. Sept. 6.
[2]) Jk. 1702—1708. 251. lap.
[3]) 1703. Okt. 9-röl az oklevéltárban 23. sz. a. közlött levélen a fejedelem mintegy két hüvelyknyi átmérőjü pecséte, minden cifrázat és körirat nélkül van, a hercegi korona és palást s a családi cimerrel; 1704. Január 16-ról a 44. sz. a. közlött levélen pompás fejedelmi pecsét két sor körirattal szemlélhető. Erdélyi fejedelemmé választása után pecsétét ismét változtatta.

practicált jó rend és szokás szerént minden rendről kegyelmessen disponálnunk, melly végre is rendeltük és praeficiáltuk az — egész Czigány Nemzetnek Fő Vajdájává — Nemzetes Vitézleő Illósvay Ábrahám Palotás Kapitány hívünket"[1]); más részről ugyanez új év napján herceg Eszterházy Pál nádor Pozsonybúl az ország minden megyéihez intézett körlevelében, ezeket értesíti, hogy „Kegyelmes Urunk eő Fölséghe az mi alázatos kérésünkre, repraesentationkra nézve is az szögény fölzöndült s fölzavarodott és végső romlásra jutott Hazánkat az egész Contributiotúl és elébbeni Restantiák exactiojátúl, jövendő Országh Gyűléseig Kglmessen immunitálta s eximálta", mihezképest azokat hűségre, illetőleg a fegyver letételre atyailag inti.[2]) A mily nevezetes a magyarországi cigány nép történetére a fejedelem új évi nyiltlevele, épen oly jellemző az ekkori kormány eljárására nézve az ugyane napon kelt nádori körlevél. Már említve volt: mikép az Oktober 18-kán kiadott s a felkelőknek átalános bocsánatot hirdető királyi nyiltlevél téves irányánál fogva eredmény nélkül maradt; December 17-kén tehát, midőn a kurucok a bányavárosokrúl Schlick, Forgács és Kohári tábornokokat elverték, a dunáninneni (nekünk dunántúli) megyékhez a király egy nyiltlevelet bocsátott, melyben azoknak a dunavonal védelmére fölkelést rendel a nádor mint királyi helytartó vezénylete alatt s egyszersmind azoknak minden adótartozást, jövőre pedig az országgyűlés további intézkedéseig az adót

---

[1]) Oklvltr. 40. sz. a.
[2]) Oklvltr. 41. sz. a.

elengedi [1]); de újabb figyelmeztetésre csakhamar ezen adómentességet az egész országra kiterjeszti. Ez utóbbi rendeletre hivatkozik Pestmegye mult évi December 23-kán a kecskeméti tanácshoz küldött válaszában, midön írja: „Az Kgltek keserves panaszát, hogy t. i. elviselhetetlen Portziopénzt kérjen Kglteken Méltósságos Szögedi Commendáns Úr eő Ngha, az Ns. Vármegye eleiben terjesztettem, kire azt adta válaszúl, hogy mai postán érközvén Kglmes Császár és Koronás Király Urunk eö Fölséghe Kglmes Parancsolattya, kiben eö Fölséghe az egész Magyar Országnak a Portziobeli Contributiot mind elengedte, söt parancsolja, hogy senki semminemű executiot kiküldeni ne merészeljen. Azért Kgltek minden úttal móddal ehez alkalmaztatván magát, semmit se adgyon az ő Nga parancsolattyára, ha valami erőszakot tönne, jüttest jüjjön a N. Vármögyére, igyenössen Bécsben küldi követtyét s minden úttal remedeállya, abban bizonyos légyen.“ [2]) Erre vonatkozik I. Leopold királynak 1704. Január 7-ről a budai kormánytanácshoz intézett leirata, melyben azt utasítja: hogy mivel a December 17-kén kelt nyiltlevélben a dunamelléki megyéknek az adót elengedte, most már ezt az egész országra kiterjesztette, ugyanazért rendeli, hogy ezen kegyelmes intézkedése minden lehetséges úton és módon közönségesíttetvén, a földmíves köznépnek is meghirdettessék. [3]) Január 15-kén a sokszor nevezett Huszár János szolgabiró a nádor új évi leiratát s a Január 7-kén kelt

[1]) Oklvltr. 37. sz. a.
[2]) Oklvltr. 39. sz. a.
[3]) Oklvltr. 42. sz. a.

királyi rendelvényt szétküldi, serkentvén a községeket: „minemű Kglmes és Irgalmas Atyai Gondviseléssel és irgalmassággal légyen megnyomorodott Hazánkhoz Kglmes Császár és Koronás Király Urunk eö Fölséghe és Méltósságlios Palatinus Urunk eö Herczegséghe, ezen includált Kglmes Parancsolatinak valóságos mássából bövebben megértheti Kgltek. Azért kiki ahoz alkalmaztatni magát igyekezzék és el ne mulassa tartozó kötelességhe szerint.“ [1]) De mily tapintatlanúl s az épen kihirdetett „kegyelmes és irgalmas gondviseléssel“ mennyire ellenkezöleg jártak el ezen emberek a felbiztatott nép irányában, ugyane hirdetmény kimutatja, melynek végsorai következök: „A mint már száma nélkül irtam, az szénát, abrakot és vágókat, az mennyi lehet, mönnél hamaréb béküldgye Kgltek, Ócsa pedig széna helyett fát küldgyön be, mivel erdeje vagyon, az heti sorosokat is megváltsa Kgltek.“ Söt még egy hónap mulva Február 4-kén is mindezen kiszolgáltatások sürgettetnek. [2]) Mikép várhattak volna sikert örökösen biztató rendeleteiktöl, midön azokkal mindig ellenkezöt cselekedtek? — Imént láttuk, mikép December 23-án a megye Kecskemétet eltiltja, hogy Szegedre ne adjon semmit, mert az adó országszerte elengedtetett, s ennek ellenére Január 7-kén a községi elöljárók fej- és jószágvesztés, a községek pedig ellenök küldendö rácok általi felraboltatás terhe alatt, vágómarha, széna, bor, abrak, tüzifa, zsoldosok bére és adótartozások beszolgáltatására szoríttatnak. [3]) — Báró Globitz szegedi várparancs-

[1]) Jk. 1702—1708. 219 lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 226 lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 213 lap.

nok Bécsből kért az őrség számára pénzt, Savojeni Eugén herceg császári haditanácselnök és birodalmi fő hadi biztos az általa kivánt 2000 forintot a budai pénztárra utalványozta, de itt nem fizettek, hanem Schweidler úr a budai hadi biztos Január 12-kén levelet intéz nevezett szegedi parancsnokhoz, melyben az utalványozásról értesíti, de mivel — úgymond — a mostani zavargások miatt a pénzt Szegedre küldeni nem lehet [1]), ő tehát, Schweidler, utasította Kecskemétet azon összeg kifizetése végett, mit annálfogva innen várjon; — a város nem fizet, Globitz pedig elfogat orozva két kecskeméti elöljárót s mindaddig letartóztatja, míg ki nem elégíttetik. — A magyar kormány mindezekről s átalában az ilyesekről tudomással bírt, a biztatásoknak és hiú igéreteknek tehát hitelt senki sem adott.

A Zólyom melletti táborbúl Novemb. 17-ről Kecskemétre küldött levelében tett azon igéretét, hogy rövid időn egész hadát a rácok ellen vezetendi, — Károlyi Sándor nem válthatta be: ő és Bercsényi December hónap alatt az egész felföldet Morva és Austria határaig elfoglalta, Károlyi diadalmas zászlóit Bécs külvárosai előtt lobogtatta; 1704. első napjaiban átkelt a Duna jegén, Január 12-kén Pápán volt, honnan a dunántúli összes népet fegyverre szólította. Annyi gyalog és lovas had tódúlt innen hozzá, hogy fölesketésökkel, oltalomlevelek irásával, tisztválasztással egész hét folyt le; söt még a drávaparti, szerémi és bácskai rácok is követséggel tisztelték meg, hűséget és ötezer fegyverest ajánlván, kiknek

[1]) „Bey dieszer turbulenter zeit gar geswörlich." Egykorú másolat a kecskeméti levéltárban.

védleveleket osztogatott s fővesztés büntetése alatt meghagyta övéinek, hogy a rácok irányában minden sérelem és kártételtől tartózkodjanak [1]).

Károlyi ezen eljárásáról a fejedelemnek még nem volt tudomása, midőn December végén Szolnok vidékére, tüzetesen Kecskemét oltalmára haderöt küldött, mely Deák Ferenc és Illósvai Imre vezényletük alatt arra volt szánva, hogy a bácskai rácokat hódolatra kényszerítse, vagy rablásaikért megbüntesse. [2]) Kreutz császári vezérőrnagy a budai várőrség egy részével és Monaszterli rác hadával a Duna partján Duna-Vecsénél táborozott, a kurucok átkelésének akadályozására: innen kalandozták be a rácok Izsák és Kiskúnság területét, innen küldözött a vezérőrnagy községeinkre parancsokat [3]), s ide küldött hozzá Kecskemét is követséget [4]); föntebb Budavár ágyúi védték a Dunát. A kiküldött két kuruc ezredes azzal kezdte hadmüködését, hogy a két karácson közt befagyott Duna jegén átkelve, Január 4-kén a Ráckevi vagy Csepel szigetet megtámadták és abból Savojeni Eugén herceg méneseit s gulyáit egy lábig elhajtották. Verlet úr, a herceg uradalmi tiszttartója bejelentésére Pfeffershoven budavári parancsnok Január 7-kén a kecskeméti tanácshoz fordúl, és arra serkenti, hogy mielött az elrablott ménes elharácsoltatnék, mivel különben is többnyire nyereg alá nem alkalmazható csikó lovakból áll, azt visszaszerezni

---

[1]) Szalay: VI. 125 lap.
[2]) Rákóczy emlékirata. 59. lap.
[3]) „Hogyha valamely helységnél volna M. Generalis Grajczer parancsoló levelei, azokat mind in originali beküldeni el ne mulassa.“ 1704. Jan. 15. szolgabirói körlevél. Jk. 1702—1708. 219. lap.
[4]) Péter János, Kovács Gergely és Kari András uraimék Vecséhez Krajcz Generálhoz küldetvén, költöttek 2 tallért. Szvitk. 41. lap.

ügyekezzenek, mit a herceg kedvesen venni, Verlet úr pedig a netalán okozandó költségeket megtéríteni fogja; nehány nap múlva Petrovai László alispán is ugyane tárgyban felhivást intéz a három városhoz. [1]) A csepeli merény után Budáról és Duna-Vecséről erős csapatok küldettek dunatiszaközére, melyek közűl Január 13-kán Pest alatt, Üllő és Ócsa közt Pakonyon Szabó Máté kuruc kapitány „öt zászló allya ráczot öszve tört" mint a nagykörösi birák levele a kecskemétieket értesíti [2]); Deák Ferenc és Illósvai Imre pedig Kreutz és Monaszterli hadát megtámadván — Január 15—20 közt — véres csatában megverték, Kreutzot magát 200-ad magával elfogták s a fejedelemhez Miskolcra küldték [3]), győzelmök után pedig a bácskai rácokra törvén, helységeiket tűzzel vassal pusztították; midőn a kecskemétiek a magyar had után tudakozódnának, kiküldötteiket Fülöpszállásáról Mányai István kuruc hadnagy Január 21-kén ilyetén értesítéssel bocsátja vissza: „Az Kgltek becsűletes követei előttünk Fülöpszállásán Kgltek becsűletes passusával megjelentenek, az kiket Kgltek küldött hadainknak állapottya felől (tudakozni), hadaink az Dunán túl ellenségeinknek földére Baja felé lementenek, ott Isten kegyelméből ellenségeinket meggyözvén, jőnek fel Szeged felé, minket pedig edgynéhány száz marhával igazítottanak el, hogy Kgltek felé mennyünk; melyre nézve Kgltek az jószágnak, míg Kgltekhez mégyünk, elegedendő takarmányt szerezzen, hogy az Kglmetek

[1]) Oklvtr. 43. és 45. sz. a.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Rákóczy emlékirata. 59. lap.

becsületes jó akarattyát az Méltóságos Urak reciprocálhassák. Isten légyen Kgltekkel. Datum Fülepszállás die 21. Januarii 1704" [1]).

E hadmíveletnek a szabadságháború egész tartamára kiható szomorú eredménye lön. A fejedelem szintazonképen, mint kiküldött ezredesei, mitsem tudván Károlyinak a rácokkal tett alkujáról, a Duna mindkét partján kíméletlenűl bántak a rác néppel s vagyonával, kik ezt a magyarok szószegésének tulajdonítva, ezután minden ajánlataikat hitegetésnek tartották, többé hozzájok csatlakozni megátalkodottan vonakodtak, rendíthetlenűl a császáriak mellett harcoltak és a dunatiszaközi magyarokat kiirtással fenyegették. [2]) Pár hét múlva már rémhírek jutottak Kecskemétre, Február 28-kán pedig Deák Ferencnek a Duna-Pataj melletti sáncban hagyott hadnagyai ekép írnak őseinkhez: „Szolgálatunkat Kglteknek. Tiszteletes Uraink, vévén ezen rövid szóval írt levelünket Kgltek, ennyi sok levelünkre, holott már 9-dik röndbeli levél, válasz csak egy sem jött, bizony nem tréfálódik az ellenség, mind szárazon vízen készűl, — mi pedig itten kevesen vagyunk, erő nincsen, Kgltek úgy gondolkodgyék, hogy az népet megindítsa mentűl hamarébb, mert bizony se város, se falu az Duna mellett nem marad, annyi Rácz Péterváránál összeverődött, söt pediglen alsó Monostoron feles csolnakokon készűlnek. Igy lévén a dolog, ha erő nem érközik az sánczot itten hadgyuk, lássa Kgltek mi lesz a vége, mi oka ne

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Rákóczy emlékirata. 60. lap. — Károlyi Sándor önéletirása Szalaynál VI.: 144. 145. lap.

legyünk. Valóban jó kapitány Oreczy Uram Kgltek választása szerint, most is Bár és Szekcső el nem pusztíttatott volna, ha Oreczy Úr le nem hajtotta volna a népet, mert mindennap portyások jártak volna. Actum in vallo Bady 28. Febr. 1704. Substitutus kapitány Körösy Sámuel. Szoboszlai János." [1]) Ezután hatodnapon Izsák szomszéd helység ilyetén szívrendítő levelet intéz Kecskeméthez: „Isten az illyen szomorú esettűl, reméntelen és váratlan veszedelemtűl, melyben mi forgunk s esett rajtunk, őrizze Kglteket. Becsületes Bírák és Esküttt jóakaró Uraink, hallhatta Kgltek szomorú váratlan esetünket, az mellyen szívünk csaknem hasad meg, úgyannyira, hogy ha Istentűl engedtetnék, készek volnánk a földnek gyomrában bészállani, a mely esetet soha koporsónk beszállásáig el nem felejtünk, melyre nézve kénszeríttetünk Kgltekhez folyamodni, mivel csak úgy maradtunk mint a megszedett szöllő és a nyári takarodás után a tarló, azért az egész gyámoltalanságra és árvaságra maradott helység eseng Kglteknek, hogy ha lehetséges lehetne Kgltektűl, tenne annyi irgalmasságot velünk, hogy míg ujabban vérünk ki nem ontatik a pogány ellenség által, vitetne bé bennünket, mivel egy únyi jószággal nem maradtunk, aklainkból ökreinket ki eregették, melyre nézve kérjük nagy alázatossan Kglteket, hogy ha lehetséges, ötven avagy hatvan szekeret, avagy csak annyi szekerek eleiben való ökröket külgyön, mivel szekereink mind megmaradtak, mely irgalmasságot ha mostani igyünkben eselekszik Kgltek, mi is igér-

---

[1]) Jk. 1702—1708. 236. lap.

jük arra magunkat, hogy minden tőlünk kitelhető dolgokban meg igyekezzük szolgálni. Ezek után Isten legyen Kgltekkel. Die 5. Martii (1704.) Kkk. alázatos szomorú szolgái Izsáki Tanács az egész kösséggel edgyütt maradunk." [1]) A szegény kirabolt és részben legyilkolt Izsák életben maradott lakosai Kecskeméten találtak menedéket; azonban Kecskemét sem kerülte ki a rácok boszúját, mert ennek marhái elraboltattak némely pusztáiról, s midőn a szegedi parancsnokot azok visszaadatása iránt kérnék, Mártz. 7-kéről kelt válaszában azt írja: eszközöljék ki a kuruc tisztektől, hogy a szegediek marhái biztonságban legyenek, ő viszont a kecskemétieket fogja biztosítani, de sült bolond volna az, a ki sajátját boszulatlanúl veszni hagyná, másokét pedig ellensége hasznára megtartaná [2]); de több kár vagy nagyobb veszély őseinket nem érte, mivel az egész városi nép fegyverben állott, Deák Ferenc dandárának pedig dunántúl rendeltetésével, a fejedelem Illósvai Imrét és Jánosi Jánost Pestmegye mindenrendű lakosainak felültetésével bízta meg, kik e tárgybani felhívásukat Január 30-kán Kecskemétről szét is küldötték, utóbb Febr. 6-kán Miskolcon kelt nyiltlevele által e tisztet a fejedelem magára Jánosi Jánosra ruházta, ki Febr. 11-kén Jászberényben kelt körlevelével erről a megyeieket értesíti s Kecskeméten tartandó mustrára berendeli; ugyanekkor a fejedelem Andrási Istvánt az egész dunatiszaközötti hadak parancsnokává nevezte, a ki Febr. 14-kén Nagykörösrül kibocsátott futólevéllel hívja fel a községe-

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

ket, hogy a fejedelmi rendelet szerint „minden külön kenyeres fegyvert fogjon“ s úgy készüljön, hogy mihelyt a második parancsolatot veszi, azonnal felüljön; Jánosi János Jászberényből a felkelési meghagyást Febr. 18-kán a három városhoz még egyszer megújítja; Andrási István pedig a hónap végén a Kecskeméten megmustrált és szervezett haddal Pest felé kiszállván, parancsnokul Jánosi Jánost itt hagyta, saját ezredének egy részét, a szegedi hajdúkat, Tugári István, Kökényesi és Pap Mihály hadnagyok csapatait, valamint a fegyveres városi népet rá bízta, irott utasítást adván maga alkalmazása és az ellenség mozdulataira felügyeltetés iránt; egyszersmind Verebélyi Péter karabélyos kapitányt 600 emberrel a Duna felé küldötte. [1]) E 600 lovas mind kecskeméti fegyveres volt, Demeter János, Hegedűs János, Biró István, Sárközi János, Böde Albert és Csorba Mihály hadnagysága alatt, mely csapat Solt mellett a tetétleni pusztán felhányt sáncban fogott elöörsi állomást.

E közben báró Pfeffershoven budavári parancsnok Január 21-ről körlevelet bocsát Pestmegyének kecskeméti járásabeli községekhez, melyben, szíve fájdalmával értette — úgymond — az alispán és szolgabiró uraktól, hogy sem a megye gyűlésére közűlök senki bejőni, sem pedig a fölvetés szerint, vágók, széna, abrak, fa s más élelembeliek beküldését teljesíteni nem akarván, csak a nagy szófogadatlanságra vetették magokat; ő tehát, mint az egész budai kerület főparancsnoka, mind szép szóval

---

[1]) Oklvltr. 47. 48. 49. 50. 52. 53. 54. sz. a.

serkenti a községeket, mind pedig erősen parancsolja nekik, hogy ezen körlevél mellett közlött kirovás szerinti élelmet behozni el ne mulasszák. Tudjátok mindnyájan — folytatja tovább — „hogy hozzátok mindenkor kegyessen, engedelmessen s merő atyaiképpen viseltem magamat, és úgy hiszem, hogy senki közzűletek reám nem panaszkodhatik; ha azért szófogadók lesztek, mindenkor ezután is hasonló jó akaratomat várhattyátok, holott pedig ha az engedetlenségnek adgyátok magatokat, Isten s világh előtt oka senki kárvallásának, halálának s végső pusztulásának nem leszek, mivel az kéntelenség fog arra vinni, hogy a mit kéréssel s szép atyai intéssel végben nem vihetek, ottan erővel és fegyverrel is kénszeríttessem az háladatlan és szófogadatlan embereket. Azonban azt is erősen parancsolom, hogy az régi mód szerint Pestre eladni való jószágot, élést, partékát, más egyéb marhát minden héten hozni el ne mulassatok, ha pedig elmulattyátok, bizonnyal zsákmányosokat s még Rácz Executiot is nem sokára szenvedni fogtok.“ [1]) Budapest tehát a kurucok által elfoglalt vidék visszatartott lakosságának a hetivásárokbúli kimaradása miatt mindenben szükséget látott. Február 9-kén a szolgabiró ismétli a várparancsnok rendeletét „mivel — úgymond — óránként várattatik Eugenius Urunk eö Herczegsége ide Budára feles haddal, kinek is az élés készíttetik, — szálljon magába Kgltek és tehetsége szerint szót fogadván, mutassa végig hűségét és a kivánt élést küldgye bé, megláttya és hasznát tapasztallya jövendőben is Kgl-

[1]) Oklvtr. 46. sz. a.

tek. — Azonban azt is minden helység meg írja, mi okért nem szolgáltathatta be eddig az élést, hogy ne legyen tellyességgel mi reánk a nehézség, Isten tudgya micsoda nyomorúságban vagyunk miatta." [1]) Ámde hiába volt már minden kérés, szorgalmazás, fenyegetés, — Budapest és Kecskemét közt a közlekedés elvágatott.

A fejedelem még miskolci téli szállásán elhatározta, hogy a tavaszi hadjáratot saját személyében Eger ostromával nyitandja meg. Darvas Ferenc magyar fő hadibiztos 1704. Február 5-kén Losoncrúl a három városhoz küldött levelével serkenti őseinket: hogy a már tudomásukra juttatott kirovás szerint, a rájok vetett vágó marhákat mielébb Miskolcra hajtassák „mivelhogy az Hadak naponkint szaporodnak." [2]) Ugyanazon hadibiztos Martz. 9-kén Gyöngyösön kelt levelében írja: „Minthogy már Eger vára alá Kglmes Fejedelmünk eő Nga alkalmas ezer emberekkel el érkezvén formaliter obsideáltattat." 10-kén pedig ekép ír a három városhoz: „Harmadik Levelemet írom az Impositionak hova hamaréb való admaturatioja felől Kgltknek, mivelhogy az Hadak Eger alatt Ezerenként szaporodnak, — az Istenért is kérem — éjjel nappal admaturállya ide való hajtatását azon marhának. — Ha valami Czitrom, Füge, Malozsa szöllö kitellhetnék Kgltektöl, igen kedves dolgot cselekeszik Kgltek." [3]) Megjegyezzük még azt is: hogy ekkor Kecskemétrül 100, Nagykörösrül 60, Ceglédröl 40 darab vágómarha kivántatott; épen

---

[1]) Jk. 1702—1708. 231. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 226. lap.
[3]) Eredetiek a város levéltárában.

ekkor szolgáltatott ki Kecskemét a hadak számára 466 köpönyeget, 150 dolmányt, 150 nadrágot saját pénzén beszerzett posztóbúl, melyek megvarratásaért a helybeni szabócéhnek 100 tallért fizetett [1]); 1704. Február 22-kén a kiküldött bizottmány összeirta házankint azokat, kik „kuruczságra mentek" és az összeirás szerint ekkor már 702 ember volt Kecskemétről rendes hadi szolgálatban [2]); Andrási István a Kecskemétről Pest felé indítandó hadak ellátására 44 szekeret, 20 vágómarhát, 1000 kenyeret, 20 mérő abrakot; Nagykörösrűl 22 szekeret, 11 vágómarhát, 500 kenyeret, 11 mérő abrakot; Ceglédről 16 szekeret, 8 vágót, 300 kenyeret és 8 mérő abrakot kivánt [3]); Csíszár István szolnoki kapitány várműves gyalog munkásokat kért a fejedelem parancsából [4]); mégis Darvas Ferenc Mart. 27-kén megint Gyöngyösön kelt rendeletével Kecskemétről 80 vágót, 14 szekeret, 168 köböl zabot; Nagykörösrűl felényit; Ceglédről 20 vágót, 3 szekeret és 42 mérő zabot követelt, úgy hogy ha rögtön ki nem állíthatnák a marhát és zabot, annak legalább felét, de a szekeret mind és azonnal Eger alá küldjék [5]).

Mártzius két első tizedét a fejedelem Egerben a vár vívatásával töltötte; 20-ka körül átment Gyöngyösre, a bécsi udvar által kiküldött királyi békebiztos Szécsenyi Pál kalocsai érsekkeli értekezlet végett, s innen adta ki Mart. 22-kén Kecskemét részére azon nyiltrendeletét, mellyel a hadi szolgálat-

[1]) Jk. 1702—1708. 235. lap.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Jk. 1702—1708. 243. lap.
[4]) Jk. 1702—1708. 242. lap.
[5]) Eredeti a város levéltárában.

beli polgárok családainak hadélelmezési kötelezettségüket szabályozza [1]; Mart. végnapjaiban visszatért Egerbe, honnan Károlyi Sándort Kecskemétre küldvén, annak Apr. 2-kán ekép ír: „Kegyelmed az kecskeméti taraczkokat az Dunapartra hozattatván Földvárhoz, sánczot csináltasson, hogy az kompokat megoltalmazhassa, az hadat gyüjtse, a városiakat viritim insurgáltassa, és emlitett Földvárnál táborba szállván, Deák Ferenczczel, Radóval és Bay Lászlóval jövendő hadakkal megegyezzék és jó karban hagyván az portusnak állapotját, legalább az hadnak felével átköltözzön. Én Isten kegyelméből csak valami hajdút várván, azonnal indulok el, vagy vak vagy hat, az Dunán általmenvén, megújítom az dolgokat.“ [2]) Károlyi Apr. 9-kén már Soltról bocsát hirdetményt a községekre, melyben a birákat halálbüntetés alatt kötelezi, hogy a haza széledt katonákat táborába küldjék [3]; a fejedelem pedig másnap Apr. 10-kén még Egerben adja ki azon oltalomlevelet, mellyel Kecskemétet a hadak és egyes katonák zaklatása ellen védi. [4] — A dunántúl szenvedett hátrány helyreütését a fejedelem saját vezérlete alatt intézendő hadjárattal kivánta eszközölni, e végett hadait Soltnál, Patajnál, Ordasnál, Apostagnál és Dömsödnél a Dunához vonta; Andrási István is viszszarendeltetett Pest alól s hada számára April 7-kén Nagykörösre, néhány nap múlva pedig Kecskemétre hadélelmezést rendel „az státio lészen az Széktónál“ — úgymond — és Kecskemétről 4000 kenyeret, 40

---

[1]) Oklvtr. 57. sz. a.
[2]) Szalay VI. 163. 164. lap. 3) jegyzet.
[3]) Oklvltr. 58. sz. a.
[4]) Oklvtr. 59. sz. a.

vágót, 220 köböl abrakot, 40 szekér szénát és 12 szekér fát; Nagykőrösrűl felényit; Ceglédrűl pedig 1000 kenyeret, 10 vágót, 70 köböl abrakot, 10 szekér szénát parancsol oda szállíttatni. [1]) A fejedelem Egerből April közepén indúlt, miről Jánosi János 19-kén Nagykőrösrűl ekép ír a kecskeméti biróhoz: „Mint jóakaró Bátyám Uramnak Kgldnek ajánlom köteles szolgálatomat. Mivel Kglmes Urunk eő Nga Biríny felé nyomakodik az Hadakkal, Méltóságos Generális Károlyi Sándor Urammal eő Ngával magam is elmegyek Biríny felé, kérem azért Kgldet — hogy az legény Istók az lovaimat az istállóból ki ne vigye, mert valami rosz letaszítja róla.“ [2]) E napon a fejedelem Nagy-Kátán táborozott, honnan a dunántúli megyékhez nyiltlevelet bocsátott. April 28-kán Dömsöd mellől Dabról ír Kecskemétre Károlyi Sándornak, mint a ki nélkül dunántúli táborozásában el nem lehet, őt magához rendelvén [3]); April 30-án már az ordasi táborban volt a fejedelem, honnan titkára Pápai János e napon Vay Ádám udvari kapitányt felszólítja: „Kglmes Urunk eő Nga parancsolattyából írom kgldnek: mivel semminemű tejes étket eő Nga asztalára nem készítenek, Kgld disponálja azon Városokat, hogy egynehány Fejős Teheneket küldgyenek eő Nga számára. Sapienti pauca. Die 30. Apr. 1704. Kgldnek köteles szolgája fia Pápai János mp.“ Vay Ádám a következett napon Izsákról ír a kecskeméti birónak: „Mit írjon secretarius uram Kglmes Urunk parancsolattyából, extractualiter meg-

---

[1]) Jk. 1702—1708. 244. 246. lap.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Szalay: VI. 164 lap. 2) jegyzet.

küldöttem Kgldnek, kérem azért Kgldet, körösi Uraimékkal együtt allaborállyon, fogyatkozás ne légyen, hanem effectuáltassék az dolog, bízván tellyességgel Kglmed dexteritására." [1]) — Az Eger és Gyöngyös mellöl hozott had zöme April 28 és 29 napjain Kecskeméten táborozott; de a fejedelem és tábori biztosa Darvas Ferencz már ekkor a Duna mellett intézkedett. April 26-kán Dömsödrül ír nevezett biztos Kecskemét és Körös biráinak, hogy „Tábor szükségére való victuálékat, Hazájához tartozó köteles szeretetitül is indíttatván, valamint életét és böcsületét szereti, éjjel nappal Urunk tábora után hozattassa Kgltek." [2]) t. i. Kecskemét 100 vágót, 200 köböl zabot, 4000 kenyeret, 30 fenálló szekeret; Kőrös 60 vágót, 150 köböl zabot, 4000 kenyeret és 20 szekeret; Cegléd 40 vágót, 100 köböl zabot, 2500 kenyeret és 15 szekeret. „Item konyhára mindenféle victuálét." [3]) Apr. 28-kán Darvas Ferenc az apostagi táborbúl sürgeti a fentebbi élelmezést: „jóllöhet Kgltek terheltetése Kglmes Urunk eő Nga előtt is nyilván vagyon, az közjónak folytatása mindazáltal és régen óhajtott szabadságunknak helyreállítása, Hazájához és Nemzetéhez való igaz szereteti hathatósan nógathatja Kglteket az élésnek hova hamaréb egészlen fogyatkozás nélkül való administratiojára Urunk táborában." [4]) Ugyane napon megérkezvén az egri hadak is, Palugyai Mihály „Urunk eő Nga egyik Fö Adjutánnya" Kecskemétrül kirovást küld a három városra, mely szerint Kecskemét-

---

[1]) Jk. 1702—1708. 251. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 247. lap.
[3]) Eredeti a város levéltárában.
[4]) Jk. 1702—1708. 249. lap.

tül 2000 kenyeret, 20 vágót, 110 köböl abrakot, 20 szekér szénát, 6 szekér fát; Köröstül felényit; Ceglédtül 500 kenyeret, 5 vágót, 20 köböl abrakot és 5 szekér szénát kiván másnap estére a kecskeméti táborba beszállíttatni. [1]) Ekkor Károlyi Sándor a városban Magó Mihály főbiró házánál volt beszállásolva, vele együtt volt Vay Ádám, Andrási István, Pr. Andrási Miklós és Jánosi János; Páter Andrási Miklós zagyva hada a Talfájában, Andrási Istváné pedig a Széktó mellett telepíttetett meg; Vay Ádám szinte kivül a Gát mellett (Gátér körül) táborozott, s oda vittek számára 76 pint bort és egyéb élelmet; [2]) innen küldi saját kezével irott és gyűrűpecsétével jelölt féltenyérnyi céduláját: „Ezen beteg Németet bocsássák be a Városba és legyenek nekie gazdálkodással még beteg lesz. Kecskemét mellett levő Táboron die 29 Apr. 1704. Udvari Kapitány Vay Ádám. m. p.“ (Pecsét.) [3])

Még Mártzius 15-én Leopold király egy nyiltlevelet bocsátott ki, melyben hivatkozva Okt. 18-iki bocsánatot hirdető levelére, újabban 15 napot tűz ki, mely alatt a ki az általa kiküldött Heister Szigbert tábornagynak, vagy a nádornak, horvát bánnak, Erdődy Sándor, Nádasdy Ferenc és Tamás grófoknak, avagy bármely had- és várparancsnoknak magát bejelenti, a fegyvert leteszi, hűségi esküt mond és haza szállván békén marad, vagy épen a kurucok ellen fordítja fegyverét, átalános bocsánatot nyerend, igéri hogy országgyűlést tart s azon min-

[1]) Jk. 1702—1708. 248. lap.
[2]) Számvitelikönyv 30—35. lap.
[3]) Eredeti a város levéltárában.

den sérelmet elintéztet. [1]) Mártz. 20-án Eszterházi Pál nádor ennek értelmében szinte levelet bocsát a megyékhez, melyben azokat megtérésre kéri, s addig is míg maga közéjök jöhetne, Tolvaj Gábor itélő mesterét küldi, hatalmat adván nekie, hogy bár kitől a hűségi esküt elfogadhassa és arról a kezére bizott nádori pecsét alatt bizonyítványt adhasson. [2]) Ez okmányokat a fejedelem valószinűleg idejekorán megkapta, de azokra csak April. 19-én, midőn hadait Egerből a Dunához vezetné, vidékünkön nagykátai táborából adott ki egy keserű ellennyilatkozatot, azért, mivel Heister tábornagynak a királyi nyiltlevél kihirdetésénél használt kifejezései rá, a fejedelemre s a nemzeti ügyre sértők voltak. „Hogy azért Ellenségünk ily kevély elméjébűl származott akarattya s tökéletes végső Nemzetséges romlásunkat nemző Sententiája tovább is maga confusioját consequálhassa, meg is tudhassa — Imé az mint előbbi Patens Levelünkből az nemes Vármegye megh értette, — azon földnek is nagyobb bátorítására fölvett utunkat a Dunán túl való általmenetelre siettetyük, lészünk is oly nemzetséges és idegen fegyveres és feles számú haddal, mellyel — azon ellenségünknek nemcsak ellene állhassunk, hanem egészlen széllel vervén, mérges, gonosz, s Nemzetünk szabadságának tellyességgel való eltörültetésére kikoholt practicáját semmissé tehessük. [3])

A fejedelemnek Egerből April. 2-án Károlyi Sándorhoz küldött fentebbi levelében kifejezett szán-

[1]) Oklevéltár 55. sz. a.
[2]) Oklevéltár 56. sz. a.
[3]) Oklevéltár 60. sz. a.

doka s e most idézett ünnepélyes nyilatkozata, nem hagynak kétséget a dunántúlra átkelés iránti komoly elhatározásáról; azonban Heister Komáromnál a Csallóközbe nyomúlt, — a fejedelem „már közel volt a Dunához midőn Bercsényi biztosai segédet szorgalmaztak tőle. Megfelelendő a kivánságnak, Károlyit — négy lovas czreddel hozzábocsátja, — Forgács Május elején Imsódnál négyezer lóval a Dunán átaluszik, a fejedelem Soltnál hídat veret, melyen seregének maradványaival Forgácsot kövesse. A hídfő építése közben kinyilvánúlt, hogy a hadak, melyek nagyából a Duna s Tisza közötti földről valók voltak, vonakodnak a folyamon általkelni, tartván a ráczságtól, mely akkor nyomban telkeikre házaikra tör. Katonáinak ezen szelleme, s mint emlékirataiban olvassuk, meggyőződése, hogy hézagosan felszerelt haddal nem tanácsos Heister elébe indulni, őt majdnem egész Májusban Ordasnál, Patajnál, Juniusban Soltnál táboroztatták, honnan a környék ráczságát féken tartva, netaláni szándékukat Leopold dunántúli hadaival egyesúlni akadályozhatta.“ [1])

A fejedelemnek itt említett s a Dunán átkelni vonakodott hada közt volt a három városnak 1000 lovasa, melyek közé Kecskemét 600 Nagykőrös 250 Cegléd 150 embert állított. Ezeknek szintúgy mint a többi községnek igen alapos okuk volt a rácok beütésétől tartaniok s ezt a fejedelem is belátta bizonyosan, azért fogadta el oly könnyen, de nem díj nélkül, visszamaradásukat. Az ezer lovas vissza-

---

[1]) Szalay VI. 164. lap.

8*

bocsáttatása és a három városnak rendes hadi szolgálat alól egy évre fölmentetése, a városoknak rác beütések elleni megoltalmazása tekintetéből megadatott, de azon engedélyért a hadseregben 1000 lovas egy évi kitartására 26,000 magyar forintot fizetni és dragonyosok alá alkalmas 50 lovat adni tartoztak, melyből Kecskemét illetménye 16,000 forint és 30 ló lett, szabadon engedtetvén azon kivül, kiknek a városiak közül tetszenék a hadseregnél szolgálatban maradniok, miről a fejedelem ünnepélyes nyiltlevelet adott a városnak 1704. Május 9. [1]) Mielött azonban e történt volna, Május 5-én Ordas melletti táborából a dunántúli megyékhez a fejedelem körlevelet bocsátott, melyben visszamaradásáról őket felvilágosítja, hadainak átküldésével bátorítja s a szabadság ügyéhez hű ragaszkodásra serkenti. [2])

VII.

Szolgáltassunk igazságot öseink emlékének. A három város hadereje s lakosainak vitézsége iránt a fejedelem valósziniüleg túlzott bizalmat táplált, azért midőn Eger alkuja után innen hadait a Dunához vezette, látni kivánta fegyvereseiket. Apr. 19-én nagykátai állomásáról meghagyta Verebélyi Péter karabélyos kapitányának, ki a városiak fegyverbe állitása és begyakorlása végett volt ide általa küldve, hogy azokat neki, a fejedelemnek, mutassa be.

---

[1]) Oklvltr. 62. sz. a. és a fejedelem parancsa 1704. November 8. az oklevéltárban 95. sz. a.

[2]) Oklvtr. 61. sz. a.

Nevezett kapitány a parancsot Kecskeméten kapta meg s Apr. 21-én így ír innen a kőrösi és ceglédi hadnagyoknak: „Kglmes Urunktól Stafetán sietve érkezett parancsolatom, hogy eő Ngának azon három helységbeli, hazájokat igazán szolgálni akaró vitézlő híveivel udvarollyak, kire nézve küldtem Hadnagyomat bizonyos számú katonákkal kgltekhez, hogy kglteknek adgya tudtára, hogy érkezvén a mi Fejedelmünk, a kinek méltó életünk fogytáig udvarolnunk, azért oly készülettel légyen Kgltek, hogy mihelyt én oda megyek — készen talállyam kglteket. — Kgltek penig Czegléden lévő Urunk Hívei, és serényen forgódó katonáim, azt cselekedgye, hogy — vévén ezen parancsolatomat, oly szép készülettel, zászlóstúl mennyen, hogy mind az én becsülletem, mind az Kgltek hűsége Kglmes Urunk előtt tapasztalhatóképpen legyen, megmondván azt kgltek, hogy kapitánynyoktúl vagyon parancsolatotok reá, hogy ily szép rendben udvarollyatok; Hadnagy Uraim penig Biró Mihály és Juhász György oly szép sorban vegye, hogy panasz vagy becstelenség iránta ne érjen: hat-hat legény legyen egy rendben, kgltek penig ketten az zászló előtt; mikor közel lészen Kglmes Urunkhoz, akkor az út mellett távolrúl seregit széltiben két sorjában állíttassa, magok kgltek ketten az zászló előtt állván kivont fegyverrel, Kglmes Urunk jövetelét tisztességgel szemléllye, így hazájának s nekem jó barátságot tészen.“ [1]) A tisztelgés napja s eredménye nincs megírva, csak azt tudjuk, hogy egy hét múlva, Apr. 28-kán a fejede-

---

[1]) Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

lem már a Dunánál Dömsöd mellett Dabon van és innen ír Károlyinak, őt, ki nélkül Dunántúl nem hiszi hogy ellehessen, személyesen magához rendelvén. [1]) A fejedelem saját emlékiratában [2]) említi a rácok féktelenkedését s a magyar helységek iránti kegyetlenkedéseit; de a solti táborban vele volt dunatiszaközi fegyveresek gyávaságát nem, hanem azoknak a rácok kicsapása ellenében övéiknek védtelenül hagyatása fölötti aggodalmukat említi, a nélkül ismét, hogy ennek önmaga által is elismert alapját kifejtené, — szolgáltassunk tehát igazságot őseink emlékének.

A rácok által ekkor a magyarok ellen átalában elkövetett hajmeresztő vérengzéseket, kor-, nem- és állapotkülönbség nélküli kegyetlen gyilkosságokat minden történetirónál iszonyodva olvassuk. Löffelholtz aradi német várparancsnok bevallotta: mikép a halálra itélt ember eléggé büntetve volna, e rác had vezérévé alkalmazva [3]); az öreg Huyn tábornok értesülvén a rácok által Pécsett elkövetett borzasztó öldöklésről „felkiáltott, hogy félszázados katonáskodásának ideje közben sokat tapasztalt, de hasonlatos iszonyatosságokat nem.“ [4]) Veszprémben „nemcsak a Bakonyba szaladt polgárok lakaikat, hanem a székesegyházat is feldúlták, ennek századok óta őrzött kincseit elrabolták, az oltár előtt a nagy prépostot megsebesítették, másikat megölték, a legtisztesebb nőket erőszakolták, s végre a várost minden oldalról felgyujtották.“ Erről írja gróf Eszterházi

---

[1]) Szalay VI. 164. lap. 2) jegyzet.
[2]) Ráth K. ford. 64. 67.
[3]) Katona XXXVI. 324 lap.
[4]) Szalay VI. 162. lap.

Antal császári ezredes Heister tábornagyhoz: „Szintén jöttek veszprémiek, hogy a ráczoknak kegyetlenségöket lehetetlen elszenvedniök; sok lelkeknek elevenen való megsütésöket látták; hogy sem most rajtok történjék, készebbek egy lábig elveszni.“ [1]) Mindezek épen 1704-ik év első hónapjaiban történtek.

A fejedelem, mint láttuk, April végén érkezett a Dunához, Károlyit 28-kán Dabon kelt levelével hívta magához, a megérkezettet négy lovas ezreddel dunántúlra Bercsényi segítségére indította, Május elején még Forgács Simont is négyezer lovassal Imsódnál a Dunán átúsztatva utána küldötte, csak ezután verette a hídat, építtette a hídfőt, melyen át őket követni szándékozott, s e közben értesűlt hadának dunántúlra vitetése elleni hangulatáról [2]); a híd építés, mint maga bevallja, szükséges anyag hiányában igen lassan haladt; ott létének első hete után mégis, Május 5-kén a dunántuli megyékhez intézett körlevelében már letesz a személyes átmenetelről [3]), — mert alig érkezett a Dunához, Szegeden gyülekeztek a bácskai rácok, s a magyar tábort és magyar községeket zaklatni kezdették. Május első tizedében a kecskeméti határból nagy számú barmot elrabolt a rác, és az egész vidéket nyugtalanította, ezért a fejedelem Május 9-kén Ordas melletti táborában kelt levelével a három város fegyvereseit haza bocsátja, különösen a kecskemétieknek adott levelében írja: „Jóllehet Kecskeméthi Híveink a mostani köz igy-

---

[1]) Szalay VI. 167. 170. lap.
[2]) Emlékirata 64. lsp.
[3]) Oklvltr. 61. sz. a.

nek elősegéllésére való hadakozásunkra tartoztanak volna hatszáz Lovast előállítani, mindazonáltal a Rácz ellenségh lehető excursióját s az által eshető veszedelmeket s károkat kegyelmes considerátioban vévén, hogy azon Rácz ellenségnek annyival is jobb móddal resistálhassanak — a megnevezett városbelieket az Insurrectiotúl, hadaink között táborunkban való lételtűl — esztendeig kglmessen eximáltuk és immunitáltuk." [1]) Vattai János pestmegyei új alispány pedig Nagykörösrűl Kecskemétre küldött levelével utasítja a városi tanácsot: mikép valamely legény Szentesről jövén, hírét hozta, hogy az újfalusi feketehalom táján mintegy százigvaló juhokat látott nehány szarvasmarhával együtt „kihez képest Kgltek megjelentvén káros embereinknek, hadd találjanak módot azon maradék jószágocskának vissza hajtásában." [2]) A fejedelem a zaklatott vidék közbátorsága fölötti felügyeletet Vay Ádám udvari kapitányra bízta, ki Május 13-kán Szentmiklósi János jászsági alkapitányt egy erős csapattal az orgoványi pusztára őrségűl kirendeli, a kecskeméti tanácsnak pedig ugyane napon az ordasi táborbúl küldött levelében élete, feje s jószága vesztése alatt „Kglmes Urunk nevében parancsolom — úgymond — maga hasznára, megmaradására nézve, azok közűl a katonák közűl, melyeket innét vissza bocsátott Urunk, mindgyárt, a ki jobb fegyveres, paripás közűlök, háromszázig valót rendeljen ki, úgy hogy holnap estvére az orgoványi istrázsában conjungálhassák

---

[1]) Oklvltr. 62. 95. sz. a.

[2]) Eredeti a város levéltárában, hátlapján ezen egykorú jegyzettel: „Vattay Úr ír a Ráczoktúl elhajtatott marhák közül elmaradott marhák felöl."

magokat Kapitány Szentmiklósi Urammal, eő Kglme ezennel megindúl, minden bizonnyal estve ott lészen." [1]) Május 15-kén a jászkapitány orgoványról ír Kecskemétre: „Én magam dolgában nem járok, hanem Kglteknek s jószágának kivánván Kglmes Urunk succurrálni, bocsáttattam hogy Kgltekkel magamat conjungálván, annyival is inkább bátorsága lehessen ezen földnek a Rácz ellenségtől; mint hogy penig circiter 400-ad magammal vagyok, Kglmes Urunk karabélyos hada is adjungáltatván mellém, küldgyön kenyeret elegedendőt, avagy penig bémegyek a városban, hogy ott Kgltekkel edgyet értvén, továbbravaló békességes megmaradásárúl minden jót végezzünk. — Kglmes Urunknak némely magyar szegedi jóakaróink megírták, hogy nyolczvanig való Rácz ki készűl, azért azt valahol meg kellene ejtenünk." [2]) Ugyane napra következő éjjel a nagykörösi tanács írja Kecskemétre: „Jó éttzakával áldgya Isten Kglteket. Minthogy ezen levélben nem szintén örvendetes hírünk érkezett, azért jó vigyázásban legyen Kgltek, hogy kárt ne vallyunk; ezen levelet penig nagyobb hitelességnek okáért az táborra elküldgye Kgltek, hogy vigyázatlansággal ne vádoltathassunk." [3]) Május 16-kán már Nagykörös is fegyveres csapatot küldött az orgoványi elöörs erősbitéséhez [4]); Május 18-kán pedig a kecskeméti tanács „az félelmes és veszedelmes üdőhöz képest, Méltósságos Fejedelöm Kglmes Urunk eő Nga parancsolattyából, közönséges tetczésből elröndölte, hogy min-

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Eredeti a város levéltárában.
[4]) Eredeti levele a kecskeméti levéltárban.

den tizedből maguk oltalmára, minden héten egymást váltván, 15 lovas és 30 gyalog, a minemű fegyvere s kezebeli vagyon, elő állani s vigyázásra kiállani el ne mulassa.“ [1]) Május 20-kán már Kecskemét oltalmára külön haderő küldetett [2]), Szentmiklósi János jászkapitány pedig Orgoványt elhagyni kénytelenít-tetvén, Május 21-kén a budai országút védelmére a kecskeméti kertek alatt fogott állást, s a fejedelem nevében parancsolja élete és feje vesztése alatt a kőrösi és ceglédi biráknak „hogy mind lovas, mind gyalog, kocsikon, mennél jobb készülettel lehet, jőjjön hajnalig az kecskeméti szőllőkhöz. [3]) A kecskemétiek Vay Ádám udvari kapitánytól kértek újobban a város védelmére haderőt, a ki ugyancsak Május 21-ről az ordasi táborból írja: „Kgltek levelét vettem, melyből is értem az Rácz híreket, de én igen csudálom, ki költ annyi hamis híreket, méltó volna az halálra a ki úgy rémíti a föld népét. Azonban miért köll annyira ijedni Kglteknek hétszáz Rácztúl, hiszem bizony csak maga Kecskemét várossa is resistálhatna, ezentúl pedigh Kglteknek nagyobb securitása lehet, föllyeb fogja Solthoz Urunk eő Nga táborát szállítani, hogy mind Kglteknek, mind másoknak, a szükség úgy hozván magával, succurrálhasson eő Nga. — Kgltek kivánságára nézve Urunk eő Nga Szűcs János uramat hadaival együtt ott hagyatta.“ [4]) Ugyane napról maga a fejedelem is levelet intézett a kecskemétiekhez, melyben értesíti őket, hogy a szegedi és pesti rác ellenség beütése ellen

[1]) Jk. 1702—1708. 258. lap.
[2]) Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.
[3]) Nagykőrös város jegyzőkönyve.
[4]) Jk. 1702—1708. 262. lap.

intézkedett; mindazáltal ha valamely felől az ellenség becsapásáról értesülnek, a három város egymást közös erővel védeni ügyekezzék [1]); s mindennyi elővigyázat és erőfeszítés mellett a szerencsétlenség megtörtént, melyről Vay Ádám udvari kapitánynak a városokhoz Május 23-kán az ordasi táborbúl küldött következő leveléből értesülünk: „Felettébb neheztelli Kglmes Urunk, az mely Lengyelországi Követek Doctorával edgyütt jöttek volna az tábor felé, Kgltek rosz gondviseletlensége és tartóztatása miatt oly szerencsétlenségben estek; az mint eddig megérthettem újjobban idegen országok királyitúl más rendbéli Követek is fognak jönni Kgltek helységén által, azokra úgy vigyázzon, úgy excipiállya és úgy késértesse, valami veszedelmek és alkalmatlanságok ne légyen, mert bizony életével fizet érette.“ [2]) Az imént említett szerencsétlenség a lengyelországi követekkel és orvossal Kecskemét szomszédságában ágasegyházi pusztán Május 22-kén történt, melyről a kecskeméti jegyzőkönyv egy tanúszedési okmányt tartott fen s abban írva van: „Tudgya-é, látta-é, hallotta-é bizonyossan a Tanú, hogy ebben a mostan folyó 1704-dik Esztendőben, Pünkösd Havának 22. napján Ágasegyházánál némely Magyar katonáknak, Lengyeleknek és Németeknek az Ráczoktúl való levágattatása és elfogattatása előtt való első, másod és harmad napon“ sat.; ugyanott említtetik a holt testek összeszedetése és kocsikra rakatása is [3]); ugyane szerencsétlen esetre vonatkozik a kecskeméti

---

[1]) Oklvltr. 63. sz. a.
[2]) Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.
[3]) Jk. 1702—1708. 289. lap.

adókönyv ezen kitétele is: „Pulyai Balázs adott egy kocsit és egy lovat, mikor az Doctort levágták Ágasegyházán." [1]) — Szűcs János ezredes kapitány saját ezredével s a kecskemétiekkel talpon volt, Május 24-én még a körösi- és ceglédieket is segítségül híni kényteleníttetett, eképen írván azoknak: „Kglmes Urunktól eő Ngától újabb parancsolatom érkezvén, a Felséges Francziai Király követei kiséréséből is vissza kellett fordulnom, kihez képest Kglmes Urunk eő Nga kglmes parancsolattya szerént Kglteknek keményen parancsolom, hogy körösi Uraimék száz kocsit hajdúkkal jó fegyveressen, czeglédi Uraimék pedig ötven szekeret hasonlóképen jó fegyveres hajdúkkal (az az gyalog fegyveresekkel), a megírt napra állítsanak, másként bizonyosok legyenek benne, hogy ha vakmerőségek vagy nem akaratotok és restségtek miatt valami kár következik, életekkel játszanak." [2]) Május 28-kán a kecskemétiek felhivására eképp válaszol a nagykörösi tanács: „Vettük az Kgltek levelét becsülettel, — Isten ne adgya, hogy e nagy veszedelmes üdőben Kgltekkel edgyet ne értenénk, de akarattyát nem tudgyuk. — Azonban innen Pest felől is rosz hireink vannak, mert csak mostanában az úri marhát elhajtották az Ráczok s az mi katonáinkban arra is vannak portára, Vice Ispán Urammal ő Kglmével is mentenek el felesen." [3]) Szeged és Budapest felől egyiránt fenyegette a rác mind a városokat mind a vidéki községeket: Május 30-án írja Kecskemétről Szűcs

---

[1]) Adókönyv 170³/₄. 253. lap.
[2]) Nagykörös város jegyzőkönyvéből.
[3]) Eredeti a város levéltárában.

János ezredes a körösieknek és ceglédieknek: „Kglmes Urunktól eö Ngátúl ez órában érkezvén, micsoda kemény parancsolatot adott az öszvegyűlés aránt, Kgltek Kglmes Urunk eö Nga kglmes parancsolattyának általküldött valóságos párjából megértheti. Azért Kgltek ha életét fejét szereti, körösi Uraimék száz szekeret százharmincz puskás fegyveres embert, nem botost, czeglédi Uraimék 60 szekeret 100 jó fegyveres puskás embert ma estvére, ha mind étzakával leszen is, ide állítani semmiképen el ne mulassa, mert bizonyosok legyen Kgltek benne, hogy ha az mostani gonosz hirek miatt valamely szerencsétlenség itt tájon következik, Kgltek életével játczik." [1]) Különösen Kecskemét volt a rácok becsapásaik célpontja, Szeged felöl tehát a dunai tábortúl mintegy a tiszáig erös védvonal állíttatott, Orgovány, Ágasegyháza pusztákon, a szegedi és monostori utakon, a három város fegyvereseiből, kik Junius 5-én „Kecskeméti Pusztán Táborunkból, Kecskeméti, Kőrösi és Czeglédi Vitézlö Rend közönségesen" kérvényt intéznek „Tekéntetes Udvari Kapitány Vay Ádám Urunkhoz Eö Kglméhez" melyben írják: „Minthogy mi éjjeli nappali nyughatatlansággal, életünknek, fejünknek koczkáztatásával szolgálunk szegény Hazánknak, Városinknak, úgy szintén Kglmes Urunk eö Nga táborára menö s onnan jövö Követ Uraknak, Föfö Rendeknek securitás szerzésiben és keresésiben éjjel nappal munkások vagyunk. Mindezekre való nézve Kgldet mint bizodalmas Urunkat nagy alá-

---

[1]) Nagykőrös város jegyzökönyvéből.

zatossan kérjük, — méltóztassék oly parancsolatot adni, hogy valamiben sok nyughatatlanságink után — alleviáltassunk." [1]) Junius 8-án Kecskemét a város árkait megerősítteti, [2]) jó szerencsére, mert egy hét múlva áttörtek a rácok a pusztai védvonalokon s egész a város alá hatolván, ismét minden marhát elhajtottak, miről Junius 15-én a városi tanács ekép ír Nagykőrösre: „Bizonyossan írhattyuk, hogy az Ráczság három felől is környül vevén bennünket, városunk alól egész az nyomásig valamennyi marhánkat kaphatta, elő vevén mai napon elhajtotta, sereg penig az szegedi és monostori utaknál városunktól csak edgy mértföldnyire sincsenek, csak az Úr Isten tarthat meg ellenünk elvégezett gonosz szándékuktól, melyhez képest Kegltek jó vigyázásban légyen, mivel az közönséges veszedelem szintén kapunk előtt vagyon." [3]) Megint egy hét múlva Junius 23-án már azt írja Nagykőrösre a kecskeméti tanács: „Ezen órában érkezett hozzánk bizonyos Halasi ember, a ki azt mondgya: Szegeden levén bizonyos emberei, kik azt hozták hirül, hogy az Ráczság igen öszve gyűlt, sok szekerei vannak, a kik ágyúkkal és gránátokkal ide a városokra készülnek, Tiszán túl és Dunán túl való Ráczokat is várják, hogy bennünket öszve rontsanak, azért Kgltek velünk edgyütt vigyázásban légyen. Újobban jött hírünk, hogy 8000. rácz készül reánk." [4]) És e mindennapi rémhirek mellett, részint a feje-

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Jk. 1702—1708. 267. lap.
[3]) Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.
[4]) Nagykőrös város jegyzőkönyvéből.

delem csapatai, részint a városok fegyveresei szakadatlan csatázást folytattak a rácokkal: a föntebb már említett ágasegyházi szerencsétlen csatán kivül jegyökönyveink még fentartották a „félegyházi harcz“ emlékét városunk szomszédságában, melyben többek közt Szabó István nevű kecskeméti lakos elesett s annak hagyatéka fölötti tárgyalásnál, valamint a számvitelikönyvben is e csata megemlíttetik [1]; Junius elején a kecskeméti határban is a város közelében csatát vívott a városi őrhad és fegyveres lakosság a rácokkal, melyben többek közt a városi népsereg egyik alhadnagya elhullott [2].

Ily nehéz körülmények közt a fejedelem dunántúli személyes hadmenetének elmaradása nemcsak a dunatiszaközi községek fegyveresei gyávaságának, vagy kimozdulástóli vonakodásának nem tulajdoníttathatik; hanem a fejedelemnek dunai táborát innen kivonnia teljesen lehetetlen volt, a nélkül, hogy az egész vidék lakosaival s azok minden vagyonával együtt tönkre ne jusson; mert ámbár fegyverben állott minden község, s a fejedelem azokat folyvást őrhadakkal gyámolította, mégis, nemcsak a községeket megoltalmazni, de a Szolnokbúl a három városon át a Dunáig vezető átkelési utvonalat sem volt képes biztosítani, — és ez által lett a fejedelem arra kényszerülve, hogy Junius közepén a bácskai rácok ellen végcsapást intézzen. — Junius 22-kén Ónodi Csíszár István szolnoki kapitány eképen ír a nagykörösieknek: „Kglmes Urunk parancsolattyából kelleték Kkk. írnom, hogy holnap innen megindítom Szeged

[1] Jk. 1702—1708. 356. lap. és Szvitk. 170¹/₅. 11. lap.
[2] Jk. 1702—178. 324—325. lap. — Lásd fentebb 74—75. lap.

felé az Ágyúkat, az mellyek alá Kgltek készítsen harmincz pár ökröt, öt szekereket kasostúl por s golyóbisok alá, azon kivül penig kétkerekü szekér is kettö legyen ollyan az melly az Ágyú ágya alá való légyen, ollyan készen legyen penig, hogy ottan semmit ne késedelmezzenek, mert sietö a dolog." [1]) Maga a fejedelem solti táborából Junius 27-én írja a három városon idözö gróf Eszterházi Antal tábornokhoz: „Minthogy igyekezetünk az, hogy magunk is hadainkkal együtt Magunkat Kglmeddel conjungálván, annak alkalmatosságával valamely felé az Ráczságnak hirét hallyuk, annak megszégyenítését effectuállyuk, Kglmed azért ezen resolutionkat értvén, communicállya, Szűcs János ezredes kapitány s több főtiszt arra alkalmatos Tiszt Híveinkkel, bizonyos katonákat küldvén ki az három városokra, mentül felessebb ló-kocsit szerezhet abban industriáját mutassa, hogy holnapután estvére az kiskörösi pusztán, az hová mi is akkorra elérkezünk, Kglmed jelen lehessen hadainkkal edgyütt, igyekezzék penig Kglmed annyi számú kocsit szerezni, hogy az velünk menendö gyalogság számára is kitellyék; küldgyön Kglmed az Szolnokbúl kihozott ágyúk eleiben is elegendö lovakat, azokkal edgyütt Kglmed oda menetelünkig az megh nevezett helyen subsistállyon." [2]) És a fejedelem e levele kimutatja a napot (Junius 29.), melyen a rácok elleni hadmenet megindíttatott.

E hadjáratot említi a történelem, minket csak annyi érdekel felöle, hogy abban egy kecskeméti fegyveres csapat is részt vett, Csorba Mihály föhad-

---

[1]) Nagykörös város jegyzökönyvéböl.
[2]) Ugyanott.

nagysága alatt [1]); Julius 6-kán Somogyi Péter tábori élésmester írja Soltrúl a városokhoz: „tegnap elött Simontornyai kapitány uram hoza által kilencz Rácz Zászlót, adgyon Isten több jó híreket is hallanunk.“ Julius 19-én pedig Darvas Ferenc a fejedelmi hadjáratban jelen volt főhadibiztos, a vállalat eredményét illetöleg ekép ír: „Mi ide Martonoshoz érkezvén Isten segítségéböl holnap délig Szegedig megyünk, azért hogy az megh fáradt s éhezett had megh vidámullyon, kgltek mennél több kenyérrel értessen bennünket éjjel nappal, — ott lakosok ha hoznak eladni konyhára valót, elkél, szalonnát, vajat, káposztát, túrót és ehez hasonlókat, nem lévén hova bíznom ezen elfáradt had megújulására kenyérböl, kgltekn. nek kénytelioníttetem írnom. — Mi az egész Rácz Országban Dunán Tiszán innen levö nagy roppant helyeket öszve égettük. Datum Martonos Die 19. July 1704. — P. S. Ha valami gyümölcsel kedveskednék kegltek, igen kedvesen venné Urunk eö Nga.“ [2]) A dunatiszaközi hadjárat tehát épen teljes három hét alatt fejeztetett be.

Julius 20-kán Szeged belvárosát az úgynevezett palánkot a fejedelem körültáborolván, a rácok ez egyik föfészkét megvívta, kifosztotta, felperzselte, a szegedi magyar lakosokat maga mellé felszedte, a fegyverfoghatókat táborába, a többit Kecskemétre szállíttatta, még az ottani klastrombúl a ferenci szerzeteseket is a kecskeméti zárdába hozatta [3]); de a szegedi vár kiostromlásával nem boldogúlt. A rácok

[1]) Jk. 1702—1708. 324. 325. lap. Lásd fentebb 74—75. lap.
[2]) Nagykörös város jegyzökönyvéböl.
[3]) Oklvltr. 72. 75. 87. 88. sz. a.

ellen dunatiszaközén végrehajtott hadjáratban résztvett kecskeméti lovas csapat néhány embere itt követte el ama botrányt, hogy a kifosztott szegedi palánkban ejtett zsákmánynyal haza indúlt, miért a fejedelem Jul. 24-kén a kecskeméti biróhoz intézett rendeletével, azok kikerestetését s Ölvesi János kiküldött hadnagy kezéhez adatását szigorúan meghagyja. [1]) Julius 30-kán pedig Szegedet vivó hada szaporítására a három városbúl 400 jó fegyveres gyalogot rendel küldetni [2]); ugyanoda Pestmegyéből 1300 gyalog munkás kivántatik ásóval és kapával, kik közűl Kecskemétre 120, Nagykörösre 60, Ceglédre 30, stb ember rovatott ki; Julius 23-kán Eszterházi Dániel hadosztályával Kecskeméten van, s innen ír a más két városra, hogy Szeged alá sietve kelletvén mennie, a városokra kirovott kellékeket rögtön kiállítsák, különben a három városba beszáll s mindaddig ott marad, míg egész hadát tovább nem viszik; Aug. 6-kán Szemere László ezredes ismét Kecskemétről ír a három városra, hasonlóképen fenyegetvén a városiakat, hacsak gyalog hadát kocsin nem vitetik Szegedig, „mivel a pusztaságon gyalog nem mehet az had az nagy hévségben, máskint el is erötlenednék és netalán elbetegesednének“ [3]).

A betegség által is megtámadott fejedelem Szeged ostromát félbenhagyta: a szabad vallásgyakorlat iránt a megyékhez intézett körlevelét Aug. 12-kén Szeged melletti táborából adja ki, de másnap onnan

---

[1]) Oklvltr. 67. sz. a.
[2]) Oklevéltár 68. sz. a.
[3]) Nagykörös város jegyzökönyvéből.

már elhozta seregét s 13-kán Pusztaszer mellett a tömörkényi pusztán levő táborából küldi Szűcs János ezredest a három városra széledt katonái összeszedések végett; Aug. 15-kén Ányáson, 16-kán Csongrádon, 19-kén Szolnokban, 26-kán Gyöngyösön találjuk a fejedelmet [1]), hol ismét a békebiztos kalocsai érsekkel volt találkozandó.

VIII.

Míg a fejedelem a Duna mellett táborozott, Kecskemétnek és vidéke községeinek nem egyedüli terhök volt a ráeok ellen folytonos fegyverben állás és szakadatlan csatározás; ezt csak az ifjúság és erőteljes férfiak mint összeírt hadkötelezettek teljesítették; a suhancok és élemedettek szünetlenül fuvaroztak, tábori közmunkát teljesítettek, a nők pedig éjjelnappal kenyérsütéssel foglalkoztak; ha épen aratás bekövetkeztével a bácskai hadjárat nem eszközöltetik, valószinűleg itt minden termény lábon marad, veszendőbe megyen.

Tavasz óta e vidék temérdek hadélelmezést szolgáltatott a Dunához. Eleintén minden teher majdnem kizárólag a három városra nehezedett; midőn azonban ezek anyagi ereje a tábori kiszolgáltatások teljesítésére csakhamar elégtelennek mutatkozott, addig is, míg a távolabbi megyék igénybe vétethettek volna, Pestmegye kisebb községeihez fordúltak a hadélelmezési biztosok, de azok lakosai nagyobbára elszéledtek, zaklattatva nemcsak a szünetlenül járó-

[1]) Oklvtr. 69. 70. 71. 72. 74. 75. sz. sz. a.

kelő magyar hadak, de különösen a rácok beütései által, a megmaradottak irányában pedig nem voltak hatósági tisztviselők, kik a rendeletek teljesítésében eljártak volna, ezért Darvas Ferenc főhadibiztos Apr. 30-kán a Pathaj melletti táborbúl írja őseinkhez: „Kecskeméthi Bírák Uraimék az oda magokat recipiált falusiakat s városiakat adigállyák kgltek Urunk parancsolattyából magok helységekben való haza költözésre, úgymint Vecseieket, Tassiakat, Sz. Mártoniakat, Solthiakat, Pathaiakat, kivel semmit ne is mulassanak, söt az malom-gazdák is siessenek, semmi kárt malmokban nem vallanak, vámot kivehetik tábor szükségére örletendő búzából" [1]), s minthogy a megyei tisztviselők Budapesten rekedtek, ugyan e napról a fejedelem parancsából nevezett hadibiztos Kecskemétről s vidékéről a nemeseket a táborba értekezletre magához rendeli, hogy ujonnan alakítandó megyei tisztviselőségre kijelölést készítsenek [2]), s annak alapján a tisztújjítás Kecskeméten Május közepén csakugyan meg is tartatott, melyen első alispánná Vattay János, másod alispánná Pálffy Mihály nagykörösi, főjegyzővé Gulácsy Tamás kecskeméti, főszolgabiróvá Kalocsa István nagykörösi lakosok választattak. Május elejével már kezdődött a tábori kiszolgáltatás minden kigondolható neme: 1-én Somogyi Péter tábori biztos Kecskemétről 300 zsákot és 10 hájat kér; ugyanaz napon Domokos Ferenc tábori prófontmester egy dolmánynak való rását, reá zöld selyem zsinort, kapcsot, cérnát, selymet, hajtásra való posztót, béllésnek

[1]) Jk. 1702—1708. 250. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 251. lap.

gyolcsot; Jankó fiának pedig egy pár csizmát, akár veres, akár fekete, de megpatkolva legyen, és két kék lódingot kiván küldetni; Május 3-kán Csíszár István szolnoki kapitány írja Kecskemétre, hogy levelükből értette sok nyomorúságukat, de nekie Vay Ádám úrtól kemény parancsolata van, mikép tartozzék Szolnokbúl minden ott találtató fenyőszálat Kecskemétre szállíttatni, a szekerek pedig innen mindig visszatérjenek újabb szállítások eszközlésére, melyeket a kecskemétiek tartozzanak a Dunához hordatni, terhöket tehát addig nem enyhítheti, míg az általa Makórúl és Vásárhelyről várt 120 szekér meg nem érkezik. [1]) Ugyancsak Május 3-án Darvas Ferenc az ordasi táborhoz Kecskemétről 600 gyalog munkást rendel, az ide szorúlt falusi nép közül pedig 400-at parancsol kiállíttatni, s a kirovott élelmezést sürgeti, biztosítván a várost, hogy szekereit Dunántúlra nem bocsátja, hanem a táborbúl vissza küldi [2]); Máj. 4-én ugyanazon hadibiztos a pestmegyei kisebb községekre küld kirovást, a három várost pedig zászlós hadak kiküldésével fenyegeti, ha késedelmeznek az élelem szállításban. [3]) Naponkint egymást érte a sok sürgetvény: gyalog munkások, fejszés emberek, a híd építéséhez ácsok, tábor számára fűhordó szekerek, zsákok, üstök, sütő teknők, szitták, sütő asszonyok, posta-kocsik sat. kiállítása iránt; míg a távolabbi megyék élelmezési illetményüket be nem küldötték, a három város 40,000 kenyérnek négy nap alatti kiszolgáltatására, azután mégis

[1]) Eredetiek a város levéltárában.
[2]) Jk. 1702—1708. 253. lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 254. lap.

havonkint 12,000 kenyérnek sajátjából a táborba szállítására köteleztetett; midőn pedig Gömör, Kis-hont és Borsód megyékre kirovott liszt hordókban Kecskemétre megérkezett, azt a városiak kenyérnek kisütni, és a dunai táborhoz beszállítani tartoztak. A jelentékenyebb kiszolgáltatások beismeréseül, azon fölül, mit a szomszéd megyék a dunai tábor élelmezésére szállítottak, Pestmegyére havonkint 1000 kassai köböl liszt, 350 vágómarha s 250 köböl abrak vettetett ki, melyből Kecskemétre 269 köböl liszt, 95 vágó és 69 köböl abrak; Nagykörösre 110 köböl liszt, 39 vágó, 28 köböl abrak; Ceglédre 45 köböl liszt, 16 vágó, 12 köböl abrak esett; a solti sánc építéshez pedig Pestmegyéből 800 gyalog munkás rendeltetvén, e számból hetenkint felváltva Kecskemétről 120, Nagykörösrűl 60, Ceglédrűl 30 ember ásóval és kapával felkészülve tartozott kiállani; de ha beállott a szükség a tábori kellék vagy hadélelmezés bármi neméből, még ezen fölűl is, mindig a három város szoríttatott annak kiszolgáltatására, a már sokszor ismételt arány szerint, úgymint: a Kecskemétre kirovott összeghez képest Nagykörös felényit, ehez ismét Cegléd megint felényit tartozott mindenből kiállítani. [1]) E kiszolgáltatások közűl valószinűleg Kecskemét legörömestebb teljesítette azon kedves kötelességet, hogy a fejedelem konyháját nem csak Gyulai János udvarmester meghagyása szerint ellátni tartozott [2]); de a városi tanács önkéntes határozattal is elrendelte, hogy ezen

[1]) Eredeti megrendelő levelek a levéltárban, és jegyzőkönyvi beirások 1702—1708. 250—280. lap.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

konyhai kellékek hetenkint pontosan kiszolgáltassanak [1]; — egyébiránt a sok terheltetés mellett a termesztőkre szintazonképen mint a kézművesekre nézve hasznos pénzforgalom is keletkezett a Duna melletti táborozás alkalmából: mert nemcsak mindenféle gyümölcs, bor, élelmiszer, söt csemegefélék is bizonyos kelendőséget, hanem az iparcikkek is biztos piacot találtak a táborban, ide utal Vay Ádám udvari kapitánynak Máj. 12-ről az ordasi táborbúl a kecskeméti tanácshoz intézett levele, melyben írja: „Kglmes Urunk eő Nga parancsolattyából írom Kglteknek. Nem kevéssé nehezteli eő Nga, hogy eddig is kgltek helységében lakozó Mesteremberek, notanter Szabók és Csizmadiák eladni való Csizmákat és Ruhákat a táborra nem hoztak, sok katonának szüksége levén egyre másra, pénzeken sem kaphatnak. Annakokáért a Mesteremberecknek parancsollyon Kgltek, mind Csizmát, Nadrágot, Dolmányt, egy szóval quodcunque vendibile et necessarium és Kgltek várossából kitelhető, mindent hozzanak a táborra, assecurálom őket és Kglteket is, semmi injuriájok nem lészen, hanem minden jószágért competens pretiumát, a kinek egyre másra szüksége lesz, meg kell adni.“ [2]) Hasonló intézkedése volt a fejedelemnek az is: mikép a tábor és dunántúli hadai szükségére Szolnokbúl Solthoz szállítandó só fuvarozást a pestmegyei községekre aképen rendelte fölosztani, hogy a fuvarosok fuvardíj fejében minden tizedik kősót nyerjék, mely kedvező közszolgálattal azonban, hogy egyesek visszaélést ne gyakorolhassanak,

---

[1]) Jk. 1702—1708. 267. lap.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

a szekerek száma községenkint meghatároztatott: Kecskemétnek 60, Nagykörösnek 30, Ceglédnek 15, Abonynak 10 sat. szekér kiállítása engedtetvén [1]).

Midőn ekép dunatiszaköze a magyar hadak és fegyverbe állított községek által a fejedelem rendelkezése alatt állott, maga pedig a fejedelem és udvara folyvást a dunaparti táborban tartózkodott, a meghódított felső vidékkel és tiszántúli országrészszel Gyöngyösön vagy Szolnokon és a három városon át tartatott fen a közlekedés. 1704-ik évi Mártzius hónapban Szécsenyi Pál kalocsai érsek mint a bécsi kormány békebiztosa Rákócival Gyöngyösön találkozván, együtt találta a fejedelemmel Fierville lovagot, a francia király követét, azonkivül ott talált még két lengyel és egy török követet is: amazok a lengyel primás Radziciowski bibornok küldöttei voltak, kik a varsói országgyülés által trónvesztettnek nyilvánított Auguszt király helyett Rákócit a lengyel koronával kinálták meg; emez valósziniileg csak valamely végvár — Temesvár vagy Nándorfejérvár — parancsnokának biztosa volt. A konstantinápoli francia követ titkára Michel is tartózkodott a fejedelem táborában, kit Szeged palánkjának bevétele után, innen Temesvárra küldött, fölkérni a basát: engedné meg, hogy táborába eleséget szállíthassanak a bánságiak és mozdítaná el a szélekről a szökevény rácokat, s Augusztus 9-kén Michelt Franciaországba XIV. Lajos királyhoz Szeged alúl visszabocsájtotta; időközben pedig a Duna

[1]) Jk. 1702—1708. 256. lap.

melletti táborozás alkalmával Szécsenyi érsek Pakson is értekezett a fejedelemmel. [1]) E követségek a dunai és szegedi táborozás ideje alatt igen sokszor említtetnek a kecskeméti jegyzőkönyvekben, tüzetesen az 1704-dik évi számvitelikönyv korcsmaszámadásában, 1704. Apr. 25-ke és Jul. 18-ka között beszámolt borokról:

Lengyel követeknek és mellettek levőknek	38 pint.
A Franczia követeknek töltettek a N. Vgye Tisztei .	32 „
Azon követeknek velek levő hajdúkkal	47 „
Az vendégfogadóban levő Német Kapitánnak . . .	34 „
Az Franczia követ elmenvén, meg írt Német Kapitány kikísérvén, vitt úttyára	58 „
Franczia követeknek, szolgáival, tiszteivel és strázsáival	83 „
Az Török követeknek	21 „
Az Lengyel követ vissza jővén az táborrúl, erdélyi katonákkal edgyütt ittak meg	56 „
Az Erdélyi követeknek	53 „

Julius 18- és Augusztus 13-ka közt beszámolt borokról:

Tököli Uram ő Nga követeinek	22 pint.
Franczia követek visszajövésekor	15 „
Lengyel és Török követeknek	88 „

Aug. 13-tól Okt. 23-ig beszámolt borokról:

Francziáknak s Németeknek	69 pint.
A Német Uraknak az város házához	93 „
Bécsi követeknek	136 „
Edgy Doctornak	17 „
Havasalföldi és Lengyel követeknek	21 „
Bécsi követeknek	31 „ [2])

[1]) Szalay: VI. 148. 152. 153. 181. 188. 189. lap.
[2]) Szvitk. 1704. 10. 11. 12. lap.

A fejedelem Szeged alatti táborozásakor ugyanott még a bajor választó követe is megfordúlt, miről Tarródi István hevesmegyei szolgabiró Kálból Jul. 26. ekép ír a jászberényi birónak: „Meg akarván a szomszédságban a szép correspondentiát tartani, kihez képest tudtára légyen Kgldnek, hogy a Méltóságos Bavariai Herczeg követje Kglmes Urunkhoz ö Nghoz megyen, és 27. July itt Kálban fog estvére jöni, innét pedig Árokszállásban, kihez képest Kglmed jó provisióval légyen. Azonban kivántatik 12 ló szerszámostúl készen és azon felül 3 szekérben 4—4 ló.“ Jul. 29-kén pedig a jászberényi biró fentebbi levél közlése mellett írja Nagykörösre: „Im mit írjon Szolgabiró uram a Bavariai Herczeg követének jövetele felöl, ezen levélbül megérthetni, mivel pedig ma ide jön és holnap Kgltekhez fog menni, alkalmaztassa magát Kgltek úgy, minél jobban lehet. Ma is megyen Kgltekhez egy Doctor, a kinek 4 lovas kocsi kell“ [1]).

A dunántúl szakadatlanúl folytatott hadjárattal és dunatiszaközének elfoglalásával, e közben Budapest és helyörsége nagy szükséget szenvedett s a három város, mint biztos éléstára felé kacsintani meg nem szűnt. Még Apr. 9-én a sokszor nevezett Huszár János szolgabiró Kecskemétröl 162, Körösrül 82, Ceglédröl 41 véka buzát s ugyanannyi véka abrakot rendel „ha jövendöben is utolsó pusztulásra nem akar jutni“; [2]) valósziniűleg utóbb még folyvást késztettetett a három város ilyetén már teljesíthetlen kiszolgáltatásra, mint Darvas Ferenc magyar hadi-

---

[1]) Nagykörös város jegyzökönyvéböl.
[2]) Jk. 1702—1708. 245. lap.

biztos ez évi Junius 8-án kelt meghagyásának utóiratából megtetszik — „másunnan hallatik most is Kgltek currens levelet percipiált volna, az ollyanoknak nemhogy acceptáltatni köllene, söt igaz szereteti hazájához arra vihetné, hogy Kgltek közlené Udvari Kapitány Urammal.“ [1]) És hihetöképen azért nem maradtak fen ilyetén levelek, mivel azok a fejedelemhez beküldettek; igazolni látszik ezt az is: hogy mihelyt ez évi Aug. 13-án a fejedelem táborát Szeged alúl elvonta, báró Globitz szegedi parancsnok leveleket küldözött a vidék községeihez, azokat jelentkezésre s tartozásaik beszolgáltatására ösztönözvén [2]), mire a fejedelem Aug. 19-én szolnoki táborából kelt rendeletével a kecskeméti birónak, tanácsnak s egész városi községnek „életek s fejek elvesztése alatt“ megtiltja, hogy a szegedi parancsnok által kivánt fizetést teljesíteni ne merészeljék, söt Szegeddel még a közlekedést is megszakasztani rendeli „különben tudtokra légyen, hogy ha ezen parancsolatunk ellen csak legkisebben is cselekedni merészelnek, életek fogy el érette“ [3]).

A szegedi várparancsnok által Kecskemétre küldött követelés csak négyezer forint volt; úgymint: az elmúlt 1703-dik év végén a városra kivetett ezer tallérból fent maradt tartozás 500 forint; Schweidler budai hadbiztos által — mint föntebb a 100-ik lapon már említve van — folyó év elején a városra utalványozott 2000 forint; s végre mivel a város folyó év alatt császár ö felsége részére semmit sem adózott,

---

[1]) Jk. 1702—1708. 269. lap.
[2]) Oklevéltár 73. sz. a.
[3]) Oklevéltár 74. sz. a.

fizessen 1500 forintot. [1]) Minthogy a fejedelem által Kecskemét eltiltva lön nemcsak a fizetéstől, de még a Szegeddeli közlekedéstől is, nem fizetett semmit, söt midőn a kurucok és császáriak közt utóbb Október első felében fegyverszünet köttetett s báró Globitz a kecskemétiekhez intézett levele szerint ezeket szabad járáskelésről biztosította, de viszont az itt tartózkodó szegedieket vissza kivánta, ezen levele is válasz nélkül maradt [2]), a felboszankodott parancsnok tehát kiküldött portyázói által elfogatja Szentkirályi János tanácsbeli és Garai János jegyző kecskeméti lakosokat, midőn hivatalos küldetésben a solti táborból haza utaznának, és őket kezesekül megtartóztatja; Böde János kecskeméti tanácsbeli, Szentkirályinak rokona, nevezett letartóztatottak családa kértére bemegyen Szegedre a foglyok állapota felöl tudomást szerezni, s ekkor a parancsnok Szentkirályi Jánost mint tudomása szerint tekintélyes embert, hitlevél s 2000 forint kötelezett kezesség alatt, azon fölül a helyette önkint foglyúl maradt Böde János és a meg nem nevezett szegedi biró személyes jótállása mellett haza bocsátja, kötelességeül szabván, hogy 15 nap alatt a várostól követelt 4000 forintot megvigye, vagy fogságába térjen vissza. A fejedelem szigorú tilalma miatt a város ekkor sem fizetett, Szentkirályi János pedig a visszameneteltől eltiltatott; a parancsnok tehát Böde Jánost és Garai János deákot vasra verette, a szegedi birót pedig felakasztatta. [3]) Kecskemét fizetni még ekkor sem

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Oklvltr. 87. 88. sz. a.
[3]) Jk. 1702—1708. 322. lap.

bátorkodott, sem a várparancsnokkal közlekedésbe bocsátkozni nem merészelt, hanem kézalatt Boros Mihály holdmezővásárhelyi birót kérte közbenjáróúl, általa meg ajánlván, hogy a Szegeden letartóztatott két városi tisztviselő kiváltására két fogoly német muskatélyos katonát fog adni; de báró Globitz Boros Mihálynak „arra azt felelte, hogy elég németem vagyon nékem itt, nem adom, mert ezek Császár rabjai, — én nem adom azt Rabért, valameddig az Császártól válaszom nem jőn.“ [1]) Szűcs János ezredes által küldött levélre is a kecskeméti foglyok iránt kitérő választ adott, söt állítólag a fegyverszünet idején foglyokúl ejtett szentai, és az ostrom után elhozott szegedi lakosokat vissza követelte. [2]) A szegény kecskeméti foglyok már harmadik hónapját töltötték rabságuknak, midőn December 1-én haza küldött keserves levelükben kérik a várost, hogy valahára szabadítsa meg őket [3]); elvégre Rádai Pálhoz, a fejedelem belső titkárához folyamodott a városi tanács, ki a két kecskeméti fogoly ügyére vonatkozó iratokat a bécsi udvarnál leendő közbenjárás végett, a selmecbányai békeértekezlet alkalmával az angol és hollandi követeknek adta át, s Dec. 12-én kelt válaszában türelmes várakozás ajánlása mellett javasolja a városi tanácsnak, hogy közbenjárásért magához a fejedelemhez is folyamodjék. [4]) A kecskeméti foglyok csak a következő évben szabadultak meg; még 1705-dik évi Mart. 2-kán Berthóti István szolnoki magyar kapitány ajánlkozik

[1]) Jk. 1702—1708. 319. lap.
[2]) Oklvtr. 91. sz. a.
[3]) Eredeti a város levéltárában.
[4]) Oklvtr. 100. sz. a.

szabadulásuk kieszközlésére [1]), utóbb a békeértekezlet újabbi tárgyalásakor, fél évi szenvedés után sikerült őket kiszabadítani.

A szegedi ostrom megszüntetése után ismét a békeügy vétetvén tárgyalás alá, a mezei hadak nagyobbára elbocsáttattak, söt a rendes had is részben az aratás és szüret betakarítására eloszlott; azonban a császári fegyverek németországi szerencséje szarvat emelvén a bécsi udvarnál, az ujonnan beküldött Heister borzasztó kegyetlenségeket mívelt, a császár nevében általa föltételesen kiadott kegyelemlevél ellenére: a fejedelem tehát Károlyi Sándort küldötte az elszéledt hadak összegyüjtésére, ki Szept. 6-kán a solti táborbúl a kecskeméti, körösi, ceglédi, jászberényi s körülbelül levö községekre szigorú parancsot küld, a köztük lappangó katonák beállítása végett; maga pedig a fejedelem gyöngyösi táborából nyiltlevelet bocsát a megyékhez, melyben Heister eljárása ellen keserűen kikelvén, aratás és szüretre haza bocsátott hadait beparancsolja, kinyilatkoztatván, hogy megtorlás végett azokat Austriára és Morvára vetni elhatározta légyen. Harmadnapon Szept. 8-kán ugyancsak a fejedelem a dunatiszaközi községekhez bocsát nyiltlevelet, melyben azok elöljáróinak meghagyja „hogy ha az oly lappangó és lézengö Hadainknak kemény büntetéseket magokra venni nem akarják, söt érettek meghalni nem akarnak, mindenütt kergessék, fogják, söt közíilök egyet felakasztván másoknak példájára, a többit fogva hozzák és küldgyék Táborunkban.“ Nevezetes gróf

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.

Eszterházi Antal tábornoknak, — ki csak négy hónap előtt még császári ezredes volt, átpártolása után pedig a fejedelem által tábornokká kineveztetett, — Szept. 10-kén a solti táborbúl kibocsátott kiáltványa, melyben a feloszlott hadak késedelme ellen kikelvén, azokat a fejedelem fönebbi parancsaira hivatkozással berendeli, „mert ha most egy szívvel egy lélekkel édes Hazánkat fegyverünkkel az Németh Iga alól föl nem szabadíttyúk, száma nélkül Labancz korombau is hallottam az Németh ellenségünktől, hogy kiváltképen ezen a földön még az anya méhében feküvő gyermeknek sem lészen irgalmas; de remélem, Isten eö Sz. Fölsége igaz igyünket megtekéntvén, Ellenségünket megh szégyeníti, s felelek reá, — csak Kgltek jövén össze sietséggel, a Lovas lován, a lovatlan Gyalogh, ad Isten módot benne, hogy vagy egyképpen, vagy másképpen fogyasztyuk ezen Németet.“ [1]) — A sietve intézett hadmenethez a solti sáncbúl, egy kis gyalog őrségen kivűl, minden katonaság kivonatott, Szept. 13-kán a fejedelem parancsából Kecskemét s Nagykörös utasíttatnak, hogy minden gyalog és lovas haderejüket a solti sáncba küldjék [2]); Szept. 14-kén írja Szűcs János ezredes a körösieknek Kecskemétről: „Szintén ezen órában vettem Méltóságos Generális Eszterházi Antal Uram eö Nga parancsolattyát, hogy még ma délben, minden Commandom alatt levő Hadakkal Földvárnál legyek; Kgltek azért ezen parancsolatomat vevén, életek vesztése alatt úgy készüllyön, hogy az seregek még virradtára itt

[1]) Oklvtr. 76. 78. 79. 80. 81. sz. a.
[2]) Oklvtr. 81. sz. a.

Kecskeméten legyenek"; másnap Szept. 15-én pedig Eszterházi Antal egyenesen a városokra ír: „Akarám értésére adnom Kglteknek, hogy én itt a földvári sánczban éjjel nappal ostromoltatom az ellenségtől, néppel penig igen kevéssel vagyok, tartok attól, hogy olyas ne következzék, melyet nem reméllenék, azaz hogy általjövetelével meg ne lopjon bennünket, azon kivűl is Labanczá levén az egész Dunán túl való föld, és ha ezen passust elveszttyük, bizonyossak lehetünk, hogy az egész innensö föld is nyomdokát fogja követni, és így utolsó romlásunkat és veszedelmünket várhattyuk, kegyelmünket sem reménlhetvén, mert még labanczságomban hallottam, hogy ezen a földön még a csecs szopó gyermeknek sem engednek meg; mindezen extremitások elöttünk levén, intimálom s kérem az Isten vére hullásáért is Kglteket, sem órát, sem napot nem várván, valaki fegyvert foghat, lovas lovon, lovatlan penig gyalog sietséggel jöjön ide Kgltek, mert csak itt függ egyedűl mind nyereségünk s veszedelmünk." [1]) A kecskemétiek eleinte mozdúlni nem akartak, mert ők is a rácok torkában voltak; szerencsére fegyverszünet köttetett a selmeci békeértekezlet alatt, s mind Heister a szerémi, mind Globitz a bácskai rácoknak kötél, kerék s karó büntetése alatt eltiltották a kicsapást [2]); ezen fegyverszünet alatt írja Okt. 4-kén Hellebront János ezredes a solti sáncból a két városhoz: „Minthogy hála Istennek ily híreink bizonyossan érkeztek, hogy az Ráczság mind Zombort, úgy más falukat ís megszállották, Bajaiak az szedésre

[1]) Nagykörös város jegyzőkönyvéből.
[2]) Oklvtr. 83. 88. sz. a.

(szüretre) feljöttek, és a többi is feljön lakóúl, az Zombor táján levő helységek már szántanak vetnek és minden oeconomiáit exerceállyák, azzal a szándékkal, hogy ők az magyarsággal megegyeztek volna, és se az Rácz, se penig az Magyar soha egyik a másikra nem akar többé hadakozni. Azért akarám Kkk Urunk eö Nga képében parancsolni — hogy e jövő hétfüre viradóra az egész katonáit, valamennyi vagyon mindgyárt ide küldgye, hogy a kecskeméti katonákkal megegyezvén, Szabadka vagy Baja felé egy fordulást tennénk, vizsgálásnak okáért, ha csakugyan az hóldolást amplectálnák, avagy penig más csalárdság vagyon benne; a ki ha úgy vagyon, ollyan erővel leszünk, hogy annak is megfelelhessünk." [1]) A solti sáncban csak Szűcs János és Hellebront János ezredesek ezredeik maradtak továbbra is, melyekhez a három város lovas hada rendeltetett, s miután ezek a rácok folytonos fenyegetése miatt kimozdúlni nem akartak, Okt. 4-én a fejedelem rendeletet bocsát hozzájuk, melyben meghagyja: hogy miután a városok csak messzebb földre való kimozdulástól vannak mentesítve, a solti sánc pedig épen az ő védelmükre szolgál, addig is míg oda segédhad küldetik, magokat mindenben Szűcs János ezredes parancsaihoz alkalmazzák. [2]) A fegyverszünet Okt. 15-én lejárt, a selmeci békeértekezlet pedig Nov. 1-én megszakadt, — innen a fejedelem Érsekújvár megvételére indúlt hadaival, melyet 16-án be is vett.

Ezen év a nagyszombati csatával végződött, melyet a fejedelem személyes vezénylete alatt vivott

[1]) Nagykörös város jegyzökönyvéből.
[2]) Oklevéltár 85. 86. sz. a.

karácson napján Heister ellen. A magyar katona vitézül viselte magát, de jó tisztek hiányában eredmény nélkül; miután pedig Scharodi német kapitány, a fejedelem zsoldjában levő szökevény német zászlóalj parancsnoka, az ütközet hevében elpártolt és a magyarokra tüzeltetett, az ekép okozott zavar Heister előnyére döntötte el a csatát. — Ezen ütközet előtt néhány nappal igen kedvező volt a magyar seregek állapota, December 21-ről ugyanis Losoncrúl ekép ír a fejedelem országos fiscusa Szíjgyártó János, a kecskeméticknek: „Új hírűl irhatom Kglteknek: a Svécus hadat indított az Austriai ház ellen, már actu ben is vagyon Silesiában, a felséges Császár pedigh halálos ágyban vagyon. Hajszter Morvában túl a vízen quártélyban szállott, Morvát őrzi, a mieink is ben vagynak Morvában, egy helyen a Magyar azt tudakozza: ki vagy? más helyen a Német berdót kiált. Lengyelországban igen megverték Saxot, maga is titkon futva szaladt Bécsben.“ [1]) A nagyszombati ütközet nagy lehangoltságot okozott a nemzetben, annyival inkább, mivel a császáriak, maguk veszteségét holtakban 10 tiszt és körülbelül 370 közlegényre, sebesültekben 6 tiszt és mintegy 250 közlegényre menőnek híresztelték, ellenben a kurucok közül csak 3000 elhullottat emlegettek s 12 ágyú és 40 zászló elnyerésével dicsekedtek [2]); holott az egykorú Spangár András az elesett kurucok számát 180 emberre teszi, „mert ezeknek holt tetemit, a melyek egynehány napig el nem temettettek, némely szerzetes személy egyenkint kétszer is megszám-

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Szalay. VI: 216. lap.

látta." Nem dicsekedtek a németek azzal, hogy a magyar lovasság már akkor gyalogságukat csaknem lekoncolta, midőn a keletkezett zavar miatt hátrálnia kellett s arról is hallgatnak, hogy ha már a Scharodi által fedezetlenül hagyott ágyúknak veszni kellett, hát ők hány zászlót veszítettek? Érdekesnek látom annálfogva közleni a fejedelemnek Dec. 28-ról nagykéri táborából Szűcs János kecskeméti ezredeséhez küldött levelét, melyben írja: „Midőn tegnapelőtt feles hadainkkal Nagyszombatnál ellenségünkkel megütköztünk volna, mely ütközetünkben is Isten ő Felsége Hadainknak mindkét szárnyát annyira segéllette, hogy ellenségünknek gyalogsága nagyobb részint eltöröltetett és eddig is 8 zászlókat, melyeket hadaink nyertenek az ellenségtűl, előttünk bemutattanak, de midőn 4 zászlóallya német gyalogság hadaink közűl az ellenséghez általmentenek, magyar hadaink is kevessé confundálván magokat, kénteleníttettünk magunk is ellenségünk elől kevessé elnyomúlni; jóllehet immár is hadaink recolligálván magokat — reméljük hogy az iránt lett mostani fogyatkozásunkat rövid időn fogjuk reparálni; Kglmed azért, akárki mit beszéllyen, declarationkon kivűl senki szavainak hitelt ne adgyon, söt inkább ott levő hadainkat is animállya s biztassa." [1]) Mennyire szükséges volt vidékünkön e biztatás, kimutatja azon körülmény, hogy a nagyszombati csatát a császáriak a kurucok igen nagy vereségeül tüntették fel s Budapesten annak örömére Kecskemétig elhallatszó ágyúzást vittek véghez, minek okát őseink tudakozván,

[1]) Oklvlt. 103. sz. a.

levelükre az alsónémedi birák Dec. 31-én ekképen válaszolnak: „vévén az Kgltek hozzánk küldött levelét, értyük continentiáját, scilicet: Mivégre löttek légyen az Budán esett sok álgyúlövések, az Rabok Postája most Dec. 30. jövén ki Budárúl, azt mondgya, hogy hallotta oda be, Urunk Hadainak némely részét megvervén, az mely Kurucz Németség volt az Magyarsággal, három ezerig rebellált s annak az örömét lötték volna, ezt pedig még az Generális megirta maga is minekünk, bizonnyal nem tudgyuk igaz-e vagy sem, de mi így hallyuk és az Generális levelében is olvassuk.“ [1])

IX.

Károlyi Sándor nem volt jelen a nagyszombati ütközetben: ő még Szeptember elején Heister hadai által szoríttatva, visszajött a Dunán [2]) s ugyanazon hónap 6-kán, mint emlitve volt, a solti táborbúl nyilt levelet küldött a dunatiszaközi községekhez, a szüret és takarítás végett hazabocsátott katonaság kihágásainak meggátlására [3]); még a békeértekezlet alatt öt a fejedelem a tiszántúli földnek a rácok elleni védletére küldötte: 1704. Okt. 15-kén kelt át a Tiszán s e napról Körös-Ladányon kelt szigorú nyiltrendeletet adott ismét a kóborló katonaság ellen [4]); Károlyit Okt. 17-kén Berettyó-Ujfaluban [5]), Novemb. 5-kén pedig Makón találjuk [6]), e napon itt kelt nyilt-

[1]) Jk. 1702—1708. 354. lap.
[2]) Szalay: VI: 198. lap.
[3]) Oklvltr. 76. sz. a.
[4]) Oklvltr. 89. sz. a.
[5]) Szalay: VI: 217. lap.
[6]) Oklvltr. 94. sz. a.

levelével Pikó Döme, Török Péter és Rébi Pap István hadnagyokat földönfutóknak nyilvánította. [1])

A nagyszombati ütközet után Bercsényi a szétfutott magyar hadak összegyűjtésével foglalkozott, a fejedelem pedig Lévánál ütött tábort, hol — miután időközben Kassa, Szendrő, Eperjes, legutóbb pedig Szathmár is megadta magát, — 1705. Január 2-kán kelt levelével Károlyit a tiszai részek főkapitányává nevezte; azonban nehány nap múlva, megátalkodott vonakodása ellenére, hadaival együtt magához rendelte [2]), és annálfogva Február elején hatezer emberrel érkezett Verebélyre a fejedelemhez. — A feladott Szathmár parancsnoka egy zászlóalj gyaloggal és hatszáz lóval bántatlanúl költözött Budára.

Igy most a tiszántúli föld egészen had nélkül, dunatiszaköze pedig a solti sáncban levő két ezred, mintegy 1200 ember, és a három város fegyveresei oltalmazására hagyatott. Ezen védtelen állapotot egész mivoltában jellemzi a jászberényi tanácsnak Január 18-ról Vattai János pestmegyei alispánhoz küldött levele: „Bizonyos embereinket expediálván a Szathmári Némethek eleiben — irja nevezett tanács — szintén mostan érkeztenek haza, a kik is bizonyossan szemben lévén az Szathmári Generális Kliklispergel (Glöckelsberg), látták és bizonyossan által is értették, hogy semmi más késértő nincsen velek, hanem ha valamely Vármegye állít

[1]) E nyiltlevél ellenében nehéz elhinni: mintha Károlyi Sándor a nevezett hadnagyoknak a fejedelem meghagyásából Forgács Simon általi elfogatásuk miatt annyira neheztelt volna, mint ezt öneletirásában mondja. V. ö. Szalay: VI: 217. 218. lap.

[2]) Szalay: VI: 218. lap.

valamely Embereket melléje, hogy pedig az T. Nemes Vármegye valamely szín alatt ne defraudáltassék, és hogy az is megtessék, hogy az Vármegye Ember nélkül lenni ne láttassék, és hogy annál is inkább e népnek böségit látván, az Pesti és Budai ellenség is az Szegénységnek romlására kicsapni ne merészkedgyék. Kérjük alázatossan Kgldet, mennél több késértőket ne terheltessen mellejek állítani, bár két vagy három ezer lehetne is, netalántán erőtlenségünket általlátván és népekkel s fegyveres Emberekkel meg nem mutatván magunkat, siralmas romlásra itt Pest elein ne fakadgyon a szegénységnek dolga. Azonban noha nem szűkölködik Kglmed más Ember tanácsa nélkül, talám szükséges lenne, hogy az Németeknek az Tiszteinek Kövérei arestáltatnának meg kivül az Pesti mezőben, és legyenek jó custodia alatt, ottan mentől felessebb fegyveres nép lévén mellettek, félős másként, hogy valami kár és csalárdság ne essék a T. Nemes Vármegye lakosin, mivel sokat sciscitálódott Embereinktől ő Kglmek felöl, kik hódulnak Budára, és hol legyenek salagvárdák s hol nincsenek, ebből recolligáltuk azt, hogy netalántán valami csalárdság ne fakadna ki belöle. Másként tudgya Kglmed im ebben levő specificatioból, mennyin legyenek és mi kivántassék nekiek." [1])

Nem is volt alaptalan a jászberényiek aggodalma: két hét mulva Februar 4-kén Barkóci Ferenc tábornok eképen ír Szolnokbúl a három városhoz: „Bizonyos hírül hozzák ezen órában, hogy az Budára

---

[1]) Jk. 1702—1708. 366. lap.

bément Szakmári Commendáns nagy erővel s munitiókkal felkészülvén, kikészül; merre veszi magát, Isten tudgya, így értvén Kgltek a dolgot, oly vigyázásban legyenek, hogy edgyet értvén Szűcs János urammal s úgy vigyázzon magára, hogy kárt ne vallyék az vigyázatlanság miá." [1]) Berthóti István szolnoki várkapitány pedig ugyanazon napról igy válaszol a kecskeméti tanács levelére: „Levelét Kgltek-nek vettem az inclusával együtt, én is tegnap küldöttem Kgltekhez katonáimat, a minemű hireim voltanak arrúl tudósítottam Kglteket; minthogy pedig az ellenség szándékát ember nem tudhattya, méltó jó vigyázással lenni: én jó készülettel vagyok, mindazonáltal ha erre talál gyünni az ellenségh, tudom Kgltek is secundál bennünket. Isten jóvoltábúl porom golyóbisom elégh vagyon, könnyen nem hágja megh Szolnokot, mégh az Lélek bennem lészen bizony megh sem veszi, hiszem Istent hogy szégyennel megyen el innen, ha mi oly hireim lesznek éjjel nappal tudósítom Kglteket." [2])

E vaklármánál nagyobb veszély fenyegette vidékünket a rácok részéről. Még múlt évi Szeptember 6-ról Gyöngyösön kelt levelet intézett a fejedelem Csernovics Arzénhez, a rác nép patriárchájához, „melyben panaszosan említi, miszerint, nemhogy vele szövetkeznének magok jogainak is visszanyerésére, épen kegyetlenkednek ellene. Szálljanak magokba, térjenek meg, ő a rác nemzetet és annak bármely renden levő statusit törvényes igazaikban megtartja s neki, a pátriarchának, húszezer magyar forintot

[1]) Jk. 1702—1708. 375. lap.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

olvas le. A levél kézhez adója Hellepront János ezredes meg volt bizva élö szóval még többet mondani a patriarchának, de irott és élő szó egyiránt foganat nélkűl maradtak." [1])

Most a nagyszombati csata után Károlyi Sándor a rácok féken tartását elhagyni kényteleníttetvén, a budapesti németőrség pedig a szatmáriakkal tetemes erőt nyervén, nemcsak Budán mozogtak, hanem a rácokat valósággal mindenfelöl a magyarokra küldötték. Január 13-ról a veresegyházi birák körlevelet futtatnak Sűly, Kóka, Szecsö és Cegléd biráihoz, melyben irják: „Ezen mi falunknak egy becsületes tagja és esküttt társunk fogva levén Budán, jött haza 12. Januarii az fogságbúl, az ki bizonyosan hallotta, hogy Sűlyt, Kókát, Szecsőt, Czeglédet fenyegeti az Rácz és Német nemzetség, úgy hogy mihelyt az lovaik megnyugosznak, mindjárt kijönek ezen helyeknek felprédálására. Az Istenért is kérjük Kglteket, ezen levelet hordoztassa meg és Kgltek legyen jó vigyázásban, mert valamely helyet megront ez héten. Ebben Kglteknek nelegyen kétsége." [2]) Másnap a ceglédiek irnak Nagykörösre: „kérjük Kglteket, hogy az Kgltek katonái oly készen legyenek, hogy valamely órában az ellenségnek jövetelét, vagy pedig hirét hallják, mindjárt indúlhasson, mert szintén ez órában érkeztek postáink Monorrúl, a kik bizonyosan referálják, hogy tegnapelőtt estve Szentmiklósiak jöttek ki Budáról, kik bizonyosan irtak a falukra, hogy az Rácság nagy erövel felkészült Taraczkokkal és ma vagy holnap minden bizonnyal

[1]) Szalay: VI: 200. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 364. lap.

megindúl." [1]) Január 15-kén a ceglédiek már két levelet irnak Kecskemétre Szűcs János ezredeshez, melyekben nemcsak kérik, de követelik tőle a fegyveres segélyt, mert „szintén ez órában érkezett hozzánk — mondják — Pándi Dobos Pál, a ki lóhalálában hozta hirét, hogy az Rác Ellenség minden bizonnyal Harasztiról ma megindúlt erre le." [2])

Január 29-kén a nagykörösi tanács átküldi Kecskemétre Csete Gergely tanácsbelit és Dobos Pál parasztvármegye hadnagyát, hogy a kecskeméti tanácscsal egyértőleg a községek biztonsága végett Szűcs János ezredes által Bottyán János tábornoktúl segítséget szorgalmazzanak. Szűcs János elfogadta a kérést, megiratta a levelet s a kecskeméti tanács lovas ember által küldötte. [3]) Február 3-án a halasi birák ismét szomorú hírt küldöttek Kecskemétre: „Fáradt lovakon érkezvén Szegedrűl egy becsületes Franciscánus és Móra Balázs uram, kik Kgltek felé siettenek volna, de lovaik fáradsága miatt itt maradtak; az ő Kglmek intimátioja szerint adgyuk tudtára Kgltecknek, hogy az mint ő Kglmek értették, az Aradi Rác Kgltekre, vagy Szolnokra, vagy ma, vagy holnap megindúlt és gonosz szándékkal vagyon, azért a mint lehet Kgltek praeveniállya, Isten szégyenítse meg őket." [4]) Ugyancsak Február 15-ről irja Szemere László a solti sánc parancsnoka, Szűcs János ezredesnek Kecskemétre: „Az mi katonáink a Szigetségben levén, a Tabányi Pesti Ráczok reájok szándékoztak, de nem érthettem, ha ki jöttek-e vagy

[1]) Jk. 1702—1708. 363. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 365. lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 362. lap.
[4]) Jk. 1702—1708. 369. lap.

sem és mint fordúlt dolgok; ha kijöttek, tudom megharczolnak velek az mieink, mert kapitány Nagy Péter uram is vissza ment az Szigetségbe.“ [1])

Ezek azonban még csak előkészületek vagy eleségszállítás végetti kirándulások voltak; de tavasz kinyiltával mind a budai német őrség, mind az alsó rácok csakugyan megkezdették rendszeres működésüket. Károlyi Sándor ismét ellenük rendeltetett ugyan, de a rácok mégis átcsaptak nagykunságra s Május 24-kén Kúnhegyest és Madarast kirabolván, felgyujtották s a Károlyi által ellenek küldött magyar had egyik vezére Nyiri ezredes, az első csatában negyvenötöd magával el is hullott, mire aztán maga a tábornok verte vissza őket. [2]) Ez eseményről Berthóty István szolnoki kapitány Május 25-kén ekép ír a vidék községeihez: „Bizonyos számú hadak Sz. Miklósnál megszorították az Ráczot, sánczba verte magát, ha Kglteknek Hadai volnának, jó volna segíteni. Ezen Levelet irám ma reggel négy órakor. — Valaki igaz magyarnak tartja magát, siessen ide Szolnokba, most van ideje, itten ronthatni most az Pogány Ráczot.“ [3]) Másik levelében pedig ugyanaz napon így ír Nagykörösre: „Aradi Lovas és Gyalog Ráczság Kúnhegyest és Madarasit tegnap felrablotta, az mieink tegnaptúl fogvást mind harczolnak velek, széltében az Tiszán által költöztesse az segítséget, elhitettem magammal, még ma által nem bocsáttyák az Körösön.“ [4]) Károlyi Sándor, a kit Márt. 31-kén dunántúl Kilitinél a német had általi

[1]) Jk. 1702—1708. 374. lap.
[2]) Szalay: VI.: 245. lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 409. lap.
[4]) Jk. 1702—1708. 410. lap.

megveretése után a fejedelem ismét tiszántúlra küldött, — e rác hadat teljesen szétverte, s Május 31-kén már Gyulát is körültáborlotta.

Nagyobb sikerrel működtek a budai hadak. Ezek közül egy rác csapat Május 26-án Monor és Gomba felé a Cserháti községekre rontott, miről a három várost a már emlitett Dobos Pál pándi parasztvármegye hadnagya lóhalálában értesítvén, tőlük segítséget kér [1]); Glöckelsberg volt szathmári parancsnok pedig Budáról feles haddal s néhány nagyobb ágyúval kiindúlván, Bottyán Jánost Kömlöd és Paks közt megverte, a hidfőnél emelt erődét szétrombolta s hadával együtt a Dunán átszorította. — Az év első fele folytonos nyugtalanítással, de nagyobb veszély nélkül haladt át vidékünkön, — s ezt Bottyán János tábornoknak egész tavaszon át a Duna mellett, Földvár, Szeged és Pétervárad elleni működése okozta; azért a rácok tiszántúl Aradból nagykúnságot, Budáról Cserhát vidékét háborgatták.

Ama nyugtalanítás nem csupán a sok fenyegető rosz hirből származott. A nagyszombati ütközet után nyomban megállapodván a fejedelem, Léván államtanácsot tartott, mely az említett ütközet eredményén is okúlva, rendes hadak fogadását és azok fizetésére réz pénz veretését határozta el. [2]) Mielőtt azonban az elrendelt hadfogadás foganatosíttathatnék, Bottyán János tábornok a Dunához küldetett, s a három város az ő parancsnoksága alá redeltetvén, gróf Bercsényi Miklós főtábornagy és a fejedelem helytartója, Újvárból Február 2-ról rendeletet bocsát

[1]) Jk. 1702—1708. 410. lap.
[2]) Szalay: VI: 230. lap.

a három városhoz, mellyel azokat, a saját védelmükre fennálló ezer fegyveresen kivül, ha szükség kivánja, fejenkinti fölkelésre s minden fegyverfogható lakosaikkal együtt Bottyán rendelkezése alá bocsátkozásra kötelezi. [1]) A megdöbbentő parancs kelte után hatod napon már Nagykörös értekezletre szólitja Kecskemétet: „Minémö parancsolattyát vettük Méltóságos Grális Gróff Bercsényi Miklós Uramnak eő Ngának, maga Kgltek jól considerálhattya, melly is úgy láttyuk minekünk kárunkra és utolsó romlásunkra czéloz; mellyet jó úton és módon hogyha nem praeveniálhatunk, tudgya Isten mire jut dolgunk; kérjük azért Kglteket becsülettel, holnapi napra bizonyos embereit deputállya a gyűlési alkalmatossággal ide által hozzánk, kikkel communi consensu discurrálván, tudhassuk mit kellessék magunk javára cselekednünk." [2])

A fölkelés elmaradt ugyan, mert rá szükség nem volt; de az ezer lovas mindig fegyverben állott, felváltva cirkált, előörsi és örkiséreti szolgálatot teljesített, s az élelmezés, fuvar és közmunkának végehossza nem volt [3]), — a most idézett adatok szerint eme közszolgálat minden neme leginkább azután súlyosodott a városokra, midőn Károlyi Sándor hada Mart 31-kén Kilitinél szétugrasztatván, már April 2-án Kalocsán, azután Patajon, később Pest előtt, majd Kecskemét közelében táborozott. Jellemző e tárgyban a kecskeméti tanácsnak Junius 27-ről Csala Sándor hadélelmezési biztoshoz bocsá-

[1]) Oklvltr. 106. sz. a.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Oklvlt. 110. 111. 112. 123. 124. sz. sz. a. — Jk. 1702—1708. 367. 374. 378. 382. 421. 422. 426. 428. 429. lapok.

tott levele: „Nagy jó akaró Urunknak Kgldnek ajánljuk kész szolgálatunkat. Szinte a midön tizenhatszáz kenyereket szekerekre rakatván Solt felé akartuk volna inditani, vettük az Kglmed újjabb dorgáló parancsolattyát. Mi, láttya az Úr Isten, szorgalmatossan eljárunk a Kglmed parancsolattyában, holott az előbbeni Kglmed commissiojában specificált Ezrek számára dupplán is megadtuk az kenyeret, mivel Illósvay Imre kapitány urunk már negyed naptúl fogva ben a városban rajtunk legalább két ezered magával quártélyozik excessive; nemcsak az impositio szerint kenyeret, hanem vágót, bort is kell minden nap praestálnunk, ben levén városunkban azulta, csak fűhordó szekérrel sem győzzük, házonkint felessen lévén a szállók, a kenyérszedést is akadályoztattyák. Azért hacsak ezen rendetlen állapotot meg nem orvosoltattya Kglmed, mi tellyességgel kiszakadunk az Ország szolgálattyábúl, mert ha szinte kitellhető volna is a kenyér, nincs módunk az elküldésben. Tudgya pedig azt Kglmed jól, hogy itten marha nélkűl lisztet nem készithetünk. [1]) Az okáért kérjük nagy alázatossan Kglmedet, ne bánnyék velünk olly rigorose, hanem inkább compassione ductus, méltóztassék megorvosoltatni fogyatkozásunkat, elbocsáttatván mind a sánczbúl feles szekereinket s mind az itt rajtunk regnálókat is (ha lehetséges) kiszállíttani, a kik miatt igen distraháltatnak szekereink.“ [2])

Ugyanez év tavaszán a megyék, a nemesek személyes felülése helyett zsoldos hadak kiállítására

---

[1]) A száraz malmokat érti.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

utasíttattak. — Pestmegyének Nagyhont, Kishont, Nógrád és Zólyom megyékkel együtt egy ezredet kellett kiállítani. Pestmegyére három sereg jutott magára, melyek mindenike a tisztekön kivűl 80 közvitézböl állott s ezek fizetése havonkint 5149½ forintot tett. [1])

E hadállításra vonatkozó rendeletét a fötábornagy Apr. 20-ról adta ki Nyitrán s már Május 14-re Nagykörösre, ugyan e hónap 28-ra Kecskemétre, Jun. 17-re ismét Nagykörösre a megye közgyűlést hirdet, melyekre a nemesek és földesurak, jövedelmeik bevallása végett behivattatnak, a zsoldos had fizetésének kirovása végett; a községek pedig portális hajdúk kiállítására levén kötelezve, azok kitartásáról kellett gondoskodniok [2]): Nagykörös és Kecskemét e cim alatt 400 válogatott jó fegyveres hajdút tartozott kiállítani. [3])

Idöközben Glöckelsberg volt szathmári parancsnok, minden dunántúli hadat Budára gyűjtvén, a helyörség nagyobb részével és erös készülettel Junius közepén Bottyán János ellen indúlt. Ekkor Szeged a magyar hadak szorongatásától megmenekűlvén, parancsnoka báró Globitz, ismét Kecskemét ellen fordúlt, — s minthogy némely görög kalmárok kiséreteűl adott 27 föbül álló csapatát a kuruczok elfogván Szolnokba vitték: azok közül Berthóti István ottani parancsnok huszonötöt ugyan visszabocsátott, de két embert és egy lovat letartóztatott, s minap a Körözs és Maros közt is ilyetén kihágás

---

[1]) Oklvltr. 115. sz. a.
[2]) Jk. 1702—1708. 404. 408. 413. lap.
[3]) Oklvltr. 120. sz. a.

követtetett el, — azért ő is résen tartja hadait s három kecskeméti embert elfogatott, kik ámbár útlevéllel voltak ellátva, de mivel fegyvert fogtak és ellenállottak, megsebesíttettek, egyiket levéllel visszaküldi, Zelenka Samut és Dúgár Gergelyt azonban mindaddig letartóztatja, mig fentebbiekért kártérítés nem adatik; válaszoljon tehát a város: kivánja-e fentartani a szomszédi közlekedést? s visszabocsátja-e a szegény emberek letartóztatott szekereit? különben keserves megtorlást fog alkalmazni. [1]) De la Roche őrnagy és másodparancsnok pedig az általa szegedi fogságából kiszabaditott Sárközi István kecskeméti lakos öcscse ellen azon abrakbeli ajándékot követeli, melyet az neki elbocsáttatásakor igért, „assecurálom Kgldet — irja a kecskeméti birónak — ha rövid időn megh nem küldi, bizonyossan oda való ökröt fogok el érette.“ [2]) A jó szomszédok tehát megint jelentkeztek.

Bottyán János megveretése után a budai német had dunatiszaközét fenyegette. Augusztus elején Tápió-Szecső körül néhány helységet felrabolt s a Duna bal partján levő magyar községek szétfutottak. Aug. 3-án a kecskemétiek tudakozására így válaszol a kún-szent-miklósi biró és tanács: „Magunk lakó helyünkben tovább nem bátorkodhattunk, mivel az vízen való kiütéstűl is félünk, mind az velünk eddig nyomorgó vidék helyekbéli szegénységgel edgyütt a Pusztára kiszállottunk. — Iránk Bábony és Adacs közt levő mezőségben.“ [3])

---

[1]) Oklvltr. 121. sz. a.
[2]) Oklvltr. 122. sz. a.
[3]) Oklvltr. 125. sz. a.

Aug. 5-én Pállffy Mihály alispán és Erdős Mihály szolgabiró a három várost átalános felkelésre s a nemeseket személy szerinti felülésre idősb gróf Barkóci Ferenc tábornok hadához rendelik, miután már Hevesmegye és Jászság egészen felkelt s Pestmegye községei is kimozdúltak. [1]) E nagy mozgalom csak néhány nap múlva szűnt meg, miután Károlyi Sándor hadait visszahozta. [2])

X.

1705-ik évben még súlyos szenvedések várakoztak Kecskemétre, — melyek a fölmerült országos viszonyokhoz képest változtatott hadviselésből származván, — ezek megemlítését sem mellőzhetjük.

Múlt évi nyáron, míg Rákóci a dunatiszaközi rácokat felperzselte, hadai már Erdély nagyobb részét behódítván, Julius 6-án a gyulafejérvári gyűlésen erdélyi fejedelemmé választatott, és szakadatlan tevékenységgel működő vezérei oly előnyre jutottak, hogy 1705-ik évi tavaszon I. Leopold király halálakor (Máj. 5.) Rabutin tábornagy Szebenben ostromzár alá szoritva s az egész ország Rákóci részére behódítva volt, — és utóbb Szeptemberben a szécsényi gyűlés 11-ik t. cikke szerint az ünnepélyes beigtatás Oktober 29-re ki is tűzetett.

A bécsi kormány I. József trónra lépte után mindenek előtt Erdély visszafoglalását, vagy legalább Rabutin megsegítését tűzte ki célúl; de pénzhiány miatt e szándék foganatosítása lassan haladt.

---

[1]) Oklvltr. 126. 127. sz. a.
[2]) Oklvltr. 128. 129. 131. 132. sz. sz. a.

Augusztus 11-kén azonban gróf Herbeville császári tábornagy ellenében a fejedelem Pudmeritznél csatát vesztett, Csallóközben és a Vágvonalon a császáriak előnybe jutottak, s ekkor az erdélyi hadjárat elhatároztatott, melyet az öreg Herbeville huszonegy ezredből álló saját hadával és Budán útközben magamellé vett háromezernyi német-rác sereggel volt végrehajtandó: — Szirmai István, a császári békebiztos Szécsenyi érsek egyik segéde, még Augusztus elején megsúgta Rákócinak, hogy Herbeville Erdélybe készűl. [1])

Károlyi Sándor tábornagy, kit Május 31-kén Gyula vívásánál láttunk, a fejedelem által dunatiszaközére vissza rendeltetett s mint levelei mutatják, Junius 30-án Kecskemét mellett az adacsi pusztán, Julius 3-án Gyömrőn, Julius 5-én Pest alatt Rákos mezején táborozott. [2]) E naptól Augusztus 11-ig nem tudunk róla semmit; de már ekkor ismét Cegléden van: innen másnap táborostúl vacsi pusztára megyen, 14-kén a solti sáncban van s minden községből két küldöttet rendel magához 15-re Kunszentmiklóshoz, — 17-én ismét Vacson találjuk. [3])

A mint a fejedelem hirét vette Herbeville tábornagy szándékának, — de a pudmeritzi vesztett csata után nem is levén már módja őt erdélyi hadjáratában meggátolnia, — maga Szept. 1-söre a Szécsénybe áttett nemzetgyűlésre készülvén, két legtevékenyebb tábornokára bizta, hogy legalább utját mindenkép nehezítsék, saját hadaival Erdély határán kivánt

[1]) Szalay: VI. 290—296. l.
[2]) Oklvltr. 123. 124. sz. — Szalay: VI. 248. l.
[3]) Oklvltr. 128. 129. 131. sz.

elibe állani. Bottyán Jánosnak hagyta meg: hogy a Vágtól a Dunáig s Budától a Tiszáig mindenütt kisérje a német tábort; Károlyi Sándor feladata pedig a volt: hogy Szolnoktúl, — hol a németek átkelését hitték a Tiszán, — Erdélyig előzze s körül rajozza őket, — előttük mindent elpusztítsanak, s a sivataggá teendő rónán szüntelenűl kapdossák, csipdessék azokat, a közbeneső városok és helységek lakosait pedig lakhelyükből kimozditván, minden elvihető élelmi szerekkel együtt a németek elöl eltakarítsák.

Bottyán János, ki a paksi csatábúl hozott sebeiből felüdűlve, rögtön újra kezdte véres munkáját, — mind maga, mind vitéz ezredesei által, szüntelen nyakán volt Herbevillének s a Komárombúl megindúlt német hadat Buda felé tíz napig tartó nehéz utjában szakadatlanúl nyugtalanította. [1]) Budán a zaklatott német had magát kipihenvén, ez idő alatt Pomáz, Kálozd, Ercsi, Szentendre, Adony s több szomszéd rác helység népét felkeltette, és igy Schlick és Glöckelsberg tábornokokat mintegy háromezernyi ráccal és némettel magához szedvén, ezeket mint előhadat Szeptember 16-án a Duna bal partjára áttette. [2]) 20-án a német had Pestet meghaladván, mindig a népesb helyeken át, Gomba és Monor felé Szolnoknak tartott, s átalában azt is hitték, hogy Szolnoknál fog átkelni a Tiszán; azonban a mint Ceglédre jutott, hirtelen Nagykörös és Kecskemét felé fordulván, e két várost megszállotta, utját Szeged és Csongrád felé veendő. [3])

---

[1]) Bottyán János élete Thaly Kálmántól. 58. 59. lap.
[2]) Oklvltr. 133. sz. a.
[3]) Szalay: VI. 296. l. — Bottyán János élete: 58—61. lap.

A három városnak jó eleve kiadatott a szigorú parancs, hogy átalában felkelvén, be ne várják a németet, hanem a Mátrához mindenestől kiköltözzenek: Károlyi Sándor Aug. 14-én eme rendelet közlése végett hivatja magához a községeket [1]), s a három városnak oltalomért esdő folyamodványára, ezeket a fejedelem Aug. 16-ról Sopornyán kelt válaszában, az ezer lovas kiállítására utasítja. [2]) Aug. 17-kén Károlyi Sándor a vacsi pusztán levő táborából adja ki a parancsot, mely szerint a fejedelem meghagyásából a solti sánc lerontatni, épületei elégettetni, lövegei Szolnokba, őrhada pedig gróf Barkóci Ferenc táborába szállíttatni rendeltetik s a három városbúl minden fegyverfogható nép felülésre köteleztetik. [3]) A mi a három város kimozdíttatását illeti: ezek végveszéllyel fenyegettettek, ha az ellenség közeledtére lakhelyeiket pusztán nem hagyják s ha a német tábort eleséggel ellátják. „Károlyi hozzá látott súlyos tisztéhez, de mennyire lehetetlen nem volt, mérséket és emberiséget ügyekezett párosítani a szigorral, kivált Kecskemétnek megmentésén fáradozott, — melynek részben földesura volt, — s melyet akkor is ha a lakosok pusztán hagyják, akkor is ha a fejedelemnek nem engedelmeskedik, egyiránt fenyegetett a végveszély. [4]) Károlyihoz menesztett levelében Kecskemét kinyilatkoztatta: hogy készebb fejenkint fölkelni, mint a várost pusztán hagyni; ezt Károlyi megirván a fejedelemnek, Szept. 13-ról Hatvanban kelt levelével rendeli: hogy annak

[1]) Oklvltr. 129. sz. a.
[2]) Oklvltr. 130. sz. a.
[3]) Oklvltr. 131. sz. a.
[4]) Szalay: VI. 296. l.

vétele után azonnal, Kecskemétről tavalyi biró Szabó Bálint, Magó Mihály, Zana Gergely és Deák István; Körösrűl Zsíros Mihály, Domonkos, Ványi István, Varga István és Beretvás János; Ceglédről Szabó István és Móricz János tavalyi biró, sebes postával, lovas kocsikon hozzá siessenek, hogy a fejedelem válaszát, magok alkalmazása végett tudtokra adhassa. [1] A városiak minden tőlük kitelhetőt igértek a nemzeti ügy javára, csak városaik pusztán hagyása elengedtessék, — s erről Károlyi úr ismét értesítette a fejedelmet; ez azonban erősen ragaszkodott meghagyásához. Már az alvezérek is utasítva lőnek a szigorú rendelet végrehajtására [2], maga pedig Szept. 16-án Szécsényből így válaszol Károlyinak: „„A három városiak nagy magok ajánlása nem egyébre való, hanem csak hogy színmutatás alatt maradhassanak otthon, és az ellenség ingruálván, attúl vegyék magok protectioját. Azért Kglmed őket in tempore csak szállíttassa el.““ De hat nappal később — Szept. 22-én — már szabad választást enged Károlyinak, őket vagy elszállíttatni, vagy városukban hagyni, irván neki eképen: „„Tagadhatatlan dolog, consideratiora való azon városoknak elpusztítása, mely sokaknak kárvallások nélkűl meg nem lehet; de ellenben helyben való maradások is nem kevesebb quaestiora való; mindamellett ha Kglmed csak azt tapasztalhatja, hogy két-három napra az ellenség magát megprofontozza és nagyobb gonoszt nem remélhetünk: azért megmaradhatnak; de ha praevideálhatna Kglmed olyat, hogy az ellenség az ő meg-

[1] Oklvltr. 132. sz. a.
[2] Oklvltr. 134. 136. sz. sz.

maradásokkal szaporodni fog, tanácsosabb nekiek elpusztúlni."" Károlyi nem pusztíttatta el őket, — s a Kecskemétiek nemcsak eleséggel látták el Herbevillét, nemcsak húszezer forintot fizettek, mit tenni kénytelenek voltak, hanem néhány kuruczot, kik a várost fel akarták gyujtani, meg is öltek, — s ez okból hagyta meg Szept. 25-kén Károlyinak Rákóci: „„Ha a német Kecskemétet elhagyja, tétesse Kglmed porrá azon várost, úgy Köröst is."" — De Károlyi már annálfogva sem sietett végrehajtani a parancsot, mert a kecskeméti és körösi ifjuság nagy számmal gyülekezett zászlói alá. — Körös városa gabonát, bort, szarvasmarhát ötven s egynehány ezer forint értékig szolgáltatott a seregnek. Készpénzben nehány ezer forintot kényszeríttetett adni." [1])

A német hadat kisérő s körül csapdosó Bottyán János magyar tábornok Szept. 22-kén hat lovas ezreddel a baghi mezőn állott s ekkor Herbeville Gombánál táborozott; Szept. 26-kán pedig már bent volt a német Nagykörösön, s Bottyán törteli táborából értesíti Károlyit, hogy a Körösbül kirontott három század németet katonái visszaverték, a városig űzték s itt harmadfélszáz darab kipányvázott lovat ejtettek zsákmányul. Kecskemétre Szept. 27-kén szállott be egy német hadosztály, rég ismerősünk, az 1696-ban mint ezredes Kecskeméten szállásolt gróf Glöckelsberg Detre, utóbb szathmári parancsnok vezénylete alatt, s 28-án Bottyán János Abonyból küldi Kecskemét alá Szekeres István nevű vitéz ezredesét a németek felverésére, Oktober 6-án pedig

[1]) Szalay: VI. 296—297. l. — Nagykörösi krónika: 72—74. lap.

kécskei táborából bocsátja ide egyik hadosztályát, mely a német tábort megcsapván, attól 2—300 darab vágó marhát elnyert. [1]) E két megrohanás alkalmával történt: hogy a beszállott németekre a kuruczok éjjel a várost rájok gyujtani akarták, s a németek-e vagy városiak, sajátuk védelme közben nehány kuruczot elejtettek [2]); — ezért indúlt föl a fejedelem ellenök annyira, hogy utóbbi levelében a város porrá égettetését Károlyinak meghagyná.

Herbeville főhadiszállása Nagykőrös vala, hol nyolc napig nyugtatta kiehűlt seregének zömét [3]); az előhaddal Glöckelsberg átjövén Kecskemétre, húszezer forint készpénzt s mindennemű élést követelt a tábor szükségére. Apáink rögtön nem fizethetvén többet kilenczezer forintnál, Szentkirályi Pált negyed magával kezesekül vitte a tábornok, míg a város követelését lefizette [4]); adott ezen kivül 500 darab juhot s 250 darab vágó marhát és mindennemű élelmi szereket.

E kényszerített vendéglátás Kecskemétnek October 1. napjáról Nagykőrösön kelt két oltalomlevelet szerzett: magától az öreg tábornagytól egyiket, Schlick tábornoktól a másikat [5]); később pedig a dézmák elengedése tárgyában, a beszállott császári had ezen ellátása, a három városnak királyi rendelvény utján, kitűnő érdemül rovatott fel. [6]) Ellenben magyar részen a három várost ez esemény a honáru-

---

[1]) Bottyán élete 60—61. l. — Nagykörösi krónika 74. lap. — Számvitk. 1705. 47. lap.
[2]) Wagner: hist. Jos. caes. pag. 61.
[3]) Balla Gergely: Nagykörösi krónika 72. lap.
[4]) Számvitelikönyv 1705. 47. lap. — Nagykörösi krónika: 74. lap.
[5]) Oklvltr. 137. 138. sz. a.
[6]) Kecskemét v. tört. III. köt. Oklvltr. 173. sz. a.

lás legkiáltóbb szinébe öltöztette. — Feleletre vonatott Kecskemét rögtön Károlyi Sándor által, s a hozzá küldött Varga István főbiró, Szívos János, Magó Mihály, Király István és Szabó Bálint előkelő polgárokkal együtt, a fejedelem további rendeleteig Szolnokban fogságra vettetett; — másfelől gróf Bercsényi Miklós fötábornagy fenyegette a várost, s a mentekezés végett Nagyszombatba bocsátott Szabó János, Szántó István elöljárók és Garai János jegyző általa letartóztatván, hat hétig fogságban tartattak. [1]) A fejedelem Oktober 11-ről Egerben kiadott rendelete imigyen szól: „Minthogy Kecskemét varossa lakossi sok rendbéli parancsolatinkkal nem gondolván, söt nemzetséges igaz ügyünkhöz való természeti kötelességeket is megtagadván, az ellenségnek meghódoltanak s azzal az Hazánk szabadsága dolgainak folyásában nem kevés akadályt tettenek; minekelötte ezen cselekedeteknek nagyobb büntetését vennék, addig is assignáltatnak Tekintetes Nemzetes Bottyán János Grális fő strázsamesterünk Regimentyének egészen való megruháztatására; melyre nézve parancsoltatik nekiek, az emlitett Regimentet, megírt Generális fő strázsamesterünk specificatioja szerint, minden késedelem nélkül ruházzák meg: különben ez ellen is ha cselekesznek, szófogadatlan hazafiúságtalanságoknak példás jutalmát fogják okvetetlen tapasztalni. Datum Agriae die 11-a mensis 8-bris A-o 1705. F. P. Rákóczy. mp. (L. S.) Paulus Ráday. mp.“ [2])

---

[1]) Szvit. könyv 1705. 47. 48. lap.
[2]) Egykorú másolat Bottyán János tábornok eredeti aláirásával és gyürüpecsétével hitelesitve — a város levéltárában.

Az emberséges Bottyán János, — kihez a fejedelmi rendelet intézve volt — annyi könnyebbitést engedett, hogy Nov. 1-én kelt meghagyásához képest, a kecskeméti harmincados, a város által e célra török kalmároktúl vett posztót harmincad alá ne vegye, „minthogy azon vásárlás az nemes ország hadai szükségére lészen; — ezen parancsolatommal illető helyen számot adhat Kglmed.“ Ugyan e parancsolatból tudjuk: hogy „az fellyűl meg írt vásárlásban annyi abának (posztónak) kell lenni, melybűl nyolczázkilencvenhárom közkatonának való köpönyeg, dolmány és nadrág, azon kivűl ötvenhét tisztviselőknek való köpönyegek kitellhessenek.“ [1]) E bevásárlásról a város jegyzőkönyve imigyen emlékezik: „Az Németh Tábor megvárásáért, Méltóságos Generális Bottyán János Úr Nemes Regimenc megruházására büntetésűl reánk vetett Mundierung csináltatásához, hozattunk Szegedről 60 Bál Abát, mellyeknek hetét az Görög kereskedőknek vissza adván, maradott kezünknél 53 Bál, lévén mindenik Bálban a takarójával edgyütt 28 vég Aba, tészen in summa 1,484 véget, computálván minden egy véget 8 máriássával, az takaróját pedig 1 tallérjával, tett az ára 2,215 tallért, 2 garast, 12 dénárt.“ — És alább: „Fellyebb meg irt Abák árában fizettünk réz pénzt 2,832 $^1/_2$ forintokat, advánminden máriás garasért két-két libertást, melyben lett kárunk 818 tallér, 2 garas, 12 dénár.“ [2]) — Kétszáz köpönyeget a város kész pénzzel váltott meg, fizetvén azokért fejér pénzben 592 forintot, vagyis 394 tal-

[1]) Egykorú hitelesitett másolat a város levéltárában.
[2]) Adókönyv 1705. 175. 176. lap.

lért és 4 garast [1]); az itthon elkészített öltönyökhez vászon béllésre költött a város 37 tallért, 2 garast és 26 dénárt; varatásért fizetett a szabóknak 71 tallért, 3 garast és 28 dénárt [2]); ezeken kivűl 910 vég abát készitetlenűl adván át, ahoz való béllés s egyéb kellékek és varatási költség fejében fizetett a város kész pénzben 695 forintot és 18 dénárt, vagyis 463 tallért, 2 garast és 18 dénárt [3]); végre megszámolt a város s az eddig kiadottakon fölül még tartozásban maradt öltönyök megváltásáért fizetett 386 tallért, 1 garast és 18 dénárt, vagyis 579 forintot, 1 garast és 18 dénárt [4]); — összesen e megruházás került a városnak, a följegyezve maradt adatok szerint, a posztó vételnél a forradami rézpénzen vallott veszteséggel együtt 4,387 tallérba, 1 garasba és 24 dénárba, vagyis 6,580 rénes forintba, 3 máriás garasba, és 26 dénárba.

A német had kivonulása után Bottyán János főhadiszállása Kecskemét lett: innen üldözte Szegedig Herbeville táborát. Nagy és átalános volt a város terheltetése, még az egyháziak sem kiméltetvén a beszállásolástól, minden irányban igyekeztek őseink az ellenök felgerjedt indulatok csillapítására. Móra Balázs kecskeméti ferences gárgyánt két városi elöljáróval a fejedelemhez bocsátván, egy értékes persiai szőnyeget s fűszereket küldöttek ajándékba [5]); Vay Ádám udvari kapitány pártfogását két szép csikó

---

[1]) Adókönyv 1705. 175. lap, és Bottyán János eredeti nyugtája a levéltárban.
[2]) Az adókönyvből kiszámítva.
[3]) Az öltönyök átvételére s az ezred után szállitására megbizott Torkos Jakab őrmester eredeti nyugtája a város levéltárában.
[4]) Szvitk. 1705. 66. lap.
[5]) Szvitk. 1705. 48. 52. lap.

ajándékozásával szerezték meg [1]); Károlyi Sándornak megküldék fejér pénzben a földesúri adót s ajándékúl egy paripát adtak [2]); Bercsényi Miklósnak hízott sertéseket küldöttek [3]); Bottyán Jánosnak, ki a városban betegeskedett, 266 tallért és 4 márjás garast készpénzben ajándékoztak, mely kerek számban 400 rénes forint értéke volt, ezen kivűl egy pár karmazsin csizmával és fejérneműnek való gyolcscsal kedveskedtek a becsületes öreg tábornoknak [4]); végűl a jó siker leimádkozása végett, a barát atyák és prédikátorok közt 10 tallér és 4 garas, vagyis 16 forint alamizsnát osztottak ki. [5]) — A fejedelem, büntető rendeletének kibocsátása utáni napon, a két egyház parochiáit a beszállásolástól mentesítő védlevelét ki is adatta [6]); de Bercsényi a város gyalog hadát Érsekújvárhoz Csajághi ezredéhez rendeli, s ezeken kivűl még a szolnoki örséget is a három városbúl parancsolja kipótoltatni, — s azért Csajághi János ezredes a három város által múlt nyáron kiállíttatni rendelt 400 portalis hajdú illetmény kiegészittetését [7]), Szabó Máté szolnoki parancsnok pedig az itteni várörséghez Kecskemétről 60, Körösrűl 30, Ceglédről 20 jó fegyveres gyalog kiállitását sürgeti. [8]) Csajághi ezredes egész ingerültségét kifejezi mind a városokhoz, mind Bottyán Jánoshoz intézett sürgetvényeiben, — emezt külön levélben kéri, hogy

---

[1]) Szvitk. 58. lap.
[2]) U. o. 1705. 61. lap; Adókönyv. 175. lap.
[3]) Szvitk. 51—69. lap. Adk. 163. lap.
[4]) Szvitk. 49. 59. lap.
[5]) U. o. 52. lap.
[6]) Oklvltr. 139. sz. a.
[7]) Oklvltr. 140. sz. a.
[8]) Jk. 1702—1708. 458. lap.

a városokat eme kötelességük teljesítésére szorítsa, — „ha a bestye lélek kurafiai — ezek zárszavai Bottyánhoz intézett kurta levelének — az Német mellett tudtak insurgálni, tudgyák ide is hajdúikat küldeni.“ [1]) S miután még rövid időn, ugyancsak Bercsényi úr parancsából a három város újabban 600 hajdú kiállítására köteleztetett [2]), Kecskemét ekép rajzolja nyomorúságos állapotát Becsényihez intézett folyamodványában: „Méltóságos Fő Generális nagy jó Kegyelmes Urunk! — sok iga és nyomorúság közzé tétetett szegény Helységünktöl most újjonnan kiállítandó Hajdúk iránt való Kglmes Urunk Ngod Méltóságos úri paranesolattyát Tekintetes Csajághi János Colonellus Urunktól nagy alázatossan értvén, igyekeztünk azon Hajdúságnak tehetségünk szerint való kiállításában, az mint is nagy nyomorúsággal, egymásnak zaklatásával, már némely részét ki is állítottuk, de az rajtunk levő s erőnk fölött való terheltetés, sokfelé való distraháltatásunkkal minden tehetségünkből annyira enerváltattunk, hogy majd alig van már kezünket is mire vetnünk, mivel az őszi erőtlenségből történt esetünkért, (kinek Isten s ember láttya, okai nem vagyunk) Kglmes Urunk eő Fejedelemsége Méltóságos parancsolattyából, Tekintetes és Nagyságos Bottyán János urunk eő Nga 14 zászló allya seregekből álló Regementét minden munderiumokról kelletvén contentálnunk, kénteleníttettünk feles Ezerekből álló summát (mellyel az mai napig is restálunk) interesre felkérnünk; söt az elmúlt tavasszal ugyan Kglmes Urunk

---

[1]) Jk. 1702—1708. 455. lap.
[2]) Oklvltr. 143. sz. a.

eö Fejedelemsége kglmes parancsolattyára Tekintetes Vay Ádám Urunkkal lött alázatos egyezésünk szerént, az nemes ország kivántató szolgálattyára praestált 290 Hajdúink fegyverünknek nagyobb részét elvivén, az mi megmaradott, éjjel nappal az pusztákon portázó jobbágy társainknak is kevés lévén, ekképen bár elhallgassuk az szüntelen való quártélyos tartást, szekerezést és sok külön-különféle szolgálatot, kik is erőnk felett terhelnek bennünket, mind erőnkbűl, tehetségünkből és fegyveréből az szegénység megfogyatkozván s nem lévén kezeket tellyességel mire vetni s mivel menekedni, már kénteleníttetik minden éjszakánként Helyünkből kiszállani s csendessebb helyre magát recipiálni, mely erőnk és mások felett való terheltetésünkben ha valamely alleviatioval s ezen tőlünk kiállíthatatlan Hajdúk iránt relaxatioval nem méltóztatik nagy jó Kglmes Urunk Ngod szegény ügyefogyott alázatos szolgáihoz lenni, tapasztalható romlás s végső pusztulás követi szegény Helyünket.“ [1]) — De úgy látszik ez is foganat nélkűl maradt; mert miután Herbeville magát Erdélyben Rabutinnal egyesítvén, a tartományt visszafoglalta; Károlyi az erdélyi határon, Bercsényi a bányavárosokon s Bottyán dunántúl működött, — ezer német kijövén Erdélyből, a rácok felültetésére Arad felé tartott, — nemcsak a múlt nyáron kirovott 400 s az imént megrendelt 600 portális hajdú kiállítására, hanem a rácok kiütése felől mindinkább megújuló rosz hirek miatt, a három város és többi községek fejenkinti fölkelésre köteleztettek. [2])

[1]) Eredeti fogalmazvány a város levéltárában.
[2]) Oklvltr. 144. 146. 149. 150. sz. a.

Emlékezetre méltó ez időbűl még azon esemény: hogy miután a Szeptember hónapban Szécsényben tartott nemzetgyűlés az országos felkelést „Magyarország szövetséges rendei“ cim alatt szentesítette s e szövetségre megyéket, városokat, országnagyokat és magát a fejedelmet is feleskette, — a három város — mely akkor községileg a törvényhozásnak tagja nem volt — utóbb külön fejedelmi rendelet által a szövetségi eskü letételére utasíttatott, söt Bercsényi úr parancsából felesketett összes lakosaik névjegyzéke a három város pecséte alatt felterjesztetni rendeltetett. [1])

Midőn November első napjaiban Bottyán János Kecskemétről dunántúlra vitte hadait, Zana György ezredest hagyta maga után parancsnokúl, saját ezredével, alá rendelvén a három város fegyveres népét, a Kecskeméten tartózkodó szegediekkel együtt [2]); tehát e vidék ismét kellő védsereg nélkül hagyatván, a bácskai rácok kiskúnságra törtek, a fülöpszállási és szabadszállásiak juhait falkástúl elrabolták s az utánuk esett két községbelieket lesbe szorítván, közűlök 48 vagy 50 embert levágtak: 200 lovas martalóc hajtotta az elkapott juhokat, midön a két helység népe azokat üldözné, a lesbe vonúlt 400 gyalog hátúl rohanta meg öket, és „csak úgy rontották mint a káposztát.“ [3])

XI.

1706-ik évben túladunán, a bányavárosokon, és Erdélyben folyt a háborúzás; dunatiszaközén Eger

[1]) Oklvltr. 141. sz. a.
[2]) Jk. 1702—1708. 456. lap.
[3]) Oklvltr. 145. sz. a.

és Szolnok őrsége s a három városnak ezer lovas és négyszáz gyalogból álló fegyveres népe őrködött Szeged és a rácok beütései ellen; ezek azonban, miután múlt öszön Bottyán János tábornok egész Bácskaságot fölégettette s kiraboltatta, veszteglettek.

Már ekkor a hadélelmezésben is nagy könnyebbülés állott be: mert nemcsak Károlyi Sándor Február 13-ról Miskolcrúl küldött levelével biztatja a három várost, hogy a fejedelem irányukban már kiengesztelödött; hanem egyszersmind arról is biztosítja azokat, hogy a mely seregosztály errefelé Bottyán tábornok után indúl, országos költségen fog élelmeztetni [1]); utóbb pedig Márt. 20. a megyei számtételre bekivántatnak a községektől mindennemű kiszolgáltatásokrúli nyugták, melyeket a fölkelés kezdete óta tettek, söt még a nyugta nélküli kiadásoknak is községi pecsét alatti bejelentése, hogy azok az országos kincstárból megtéríttethessenek. [2]) Febr. 24-röl Egerben kelt rendeletével a fejedelem nehány ezer lovat szedet, melyből Kecskemétre 70 darab van kiróva, de világosan mondja a városhoz intézett rendelet: „melly köz vitézlö rend számára való Lovaknak az árra — Hűségteknek in instanti per flor. rhen. 25. exolváltatni és Hűségtek elött az ország számára meg is bélyegeztetni.“ [3]) Márt. 27-én pedig oda utasítja a fejedelem Kecskemétet: hogy Smaili és Achmet nevű török kalmároktúl hadai számára bevásárlott kétezer kész köpönyeget és hatszáz nadrágot, melyek a városban lerakva vannak, szállit-

---

[1]) Jk. 1702—1708. 482. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 496. 519. lap.
[3]) Eredeti a város levéltárában.

tassa rögtön Egerbe, „bizonyosak lehetvén benne, a kik ide hozzák, érdemlett jutalmok meg lészen.“ [1]) Végre Junius 24-kén rendeletet bocsát a fejedelem Pestmegyéhez, melyben meghagyja: hogy miután a három város minden háztúl fegyverrel szolgálja a Hazát, igazságosnak látja, hogy a rajtok megforduló hadak élelmezésével ne terheltessenek; rendeljen tehát ide a megye egy alkalmas élelmezési biztost s az által gondoskodjék a hadak itteni kitartásáról. [2])

A magyar fegyverek e közben kiválólag túladunán szép sikert arattak, rendelet bocsáttatott tehát Rabutin tábornagyhoz Bécsböl Erdélybe: hogy a kezénél levő várakat jó állapotban hagyván, jöjön ki Magyarországra s itt Szolnokon és Budapesten át túladunára átkelvén, Stahremberg hadaival egyesüljön. Sürgető volt a parancs, de aratás előtt teljesíteni nem lehetett, mivel az új termésig ez utjában a katona lovastúl együtt éhen veszett volna. Julius közepén a békealku ismét megszakadván, Rabutin csakugyan megindúlt. Elébb Nagyváradot megerősítette, őrséggel és élelemmel ellátta, azután Csongrádnál a Tiszán hidat veretvén, a jobb parton jött fel Szonokhoz, melyet magyar őrsége felgyujtván elhagyott. Rabutin előtt Károlyi Sándor mindent fölégetett s a lakosokat is egy lábig eltakarította, Szolnokot a német had kissé kijavitván, őrséget vetett bele, azután Eger alá vonúlt, melyet hasztalan kért fel. Látván e közben Rabutin, hogy a magyarnép maga is versenyt pusztit a fölkelő hadakkal s az élelmet elásván, fölkelhető vagyonával mindenütt elfut elöle —

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Egykorú másolat a város levéltárában.

boszúságában Miskolcot fölégette, azzal fenyegetvén az egész vidék népét, hogy mindent elpusztit, ha veszteg nem marad. Ezután Kassa alá vonúlt, azt ostromolta siker nélkűl; majd a tokaji szölök termését foglalta le, hol az édes szölöfürtök és must élvezete s az öszi derek tizedelték hadait. Végre a lakosaitól elhagyott Debrecenbe szállott, honnan a téli fagyon, félmeztelen éhes hadával, Szolnokon át 1707. Január 21-kén érkezett Pestre.

E kóborló hadjárat alkalmával Rabutin háromszor közelitette meg Kecskemétet s a szegény városi nép mindannyiszor fölkeltetett, kimozdittatott, egy lábig kiköltöznie kellett. Nem merészelte most a város áthágni a szigorú rendeletet: engedelmeskedett. Dunatiszaközén s túlatiszán folyvást száguldoztak a város lovas küldöttei, városrúl városra, helységrűl helységre tudakozták a német tábor mozdulatait s hozták a hirt a rémült népnek. Oktober 20-ról a gyöngyösi tanács válaszol a kecskemétiek levelére, melyben irja, hogy bizonyos hirt nem küldhet, mivel emberei most járnak utána; hanem Dévai Pál kapitány levele szerint a német a szerencsi mezöben vesztegel, minden szándéka Buda felé levén. [1]) Ötödnapon ismét Gyöngyösrűl irják: „semmi bizonyost nem irhatunk az Németh Ellenségnek szándéka felöl; hanem értjük ugyan, hogy Tokajnál volna, az ott való hegyeket szedvén, és a Tiszának felén már hidat kötött volna, merre s mely felé szándékozik, Isten tudgya, mink mindazonban csak nagy félelemben vagyunk, hogyha erre találná utját Buda felé venni,

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.

újabb futással bennünköt meg ne keserítsen.“ [1]) November 3-án a jászberényiek irják Kecskemétre: „— Füerednél által jött az Német és Budának megyen. Tegnap egy része által költözött a Tiszán, melyek ha ugyan úgy vannak, nem is vélhetjük tréfának, a szomorú futásra ujabban bele lépünk, csak szaladhassunk.“ [2]) December 13-ról Poroszló város tanácsa eképen ír: „Az Tiszán túl levő Német ellenség felől sokan sokképen szóllanak, de nem méltó, hogy emberséges emberekkel communicáltassék, mivelhogy talán csak oly ember is nem találtatik, az ki megnézné őket; hanem Kassa felöl való visszajövetele s az Tiszán által való menetele után, az midőn szomszédságunkban levő helyeket, úgymint Egyeket, Füredet, Szőlőst, Szentimrét, Derset felprédálta, annak házait földre lerontotta, vermes élettyét, mezőben levő takarmányát elhordotta, népét, az kit Maros melléki Rácz fogott el, levágta, mert az Duna melléki Rácz nem vágta le, söt elkisért sokakat, akkor akadván egy szőlősi szegény ember valamely Rácz Kapitánynak kezében, — az közelebb múlt Szerdán haza érkezvén szegény jámbor, bizonyosan Debreczenben lenni és az körül való helységekben mondja az Németet, — onnan kiindulása felől említett urától azt értette, hogy ha az idő keménykedik, vagy az Tisza beállana, egyenessen Buda felé venné uttyát, ennél bizonyossabbal Kglteket nem tudósíthattyuk.“ [3])

Dunatiszaközének kormányzó tábornokává ez évi tavaszon a fejedelem idősb gróf Barkócy Ferencet

---

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Eredeti a város levéltárában.

nevezte ki, ez azonban eleinte másutt levén elfoglalva, Jun. 22-ről Érsekújvárban kelt levelével értesíti a három várost, hogy még nem jöhet itteni állomására, hanem maga helyett ideiglenesen Zana György kapitányt küldi a városok hada élére [1]), beigtattatása a gróf tábornoknak nagy ünnepéllyel történt Aug. 21-kén a maklári mezőben, melyre a három város is hivatalos volt [2]); minthogy pedig Rabutin már ekkor megindúlt s a vele csatlakozás végett Nehem péterváradi és Löffelholtz aradi német tábornokok a rácokat mindenünnen gyűjtötték, különösen Kecskemétre gondot kellett fordítani, nehogy erre kicsaphassanak. Augusztus első napjaiban tehát gróf Barkócy Ferenc személyesen megjelent Kecskeméten, az egész város fegyverfogható népét fegyverbe állította, és Szűcs Farkas kapitány parancsnoksága alá helyezvén, a várost hadi lábra tette, árkait megerősíttette, bejárásait hármon kivül mind elsáncoltatta, a három kapura 20—20 fegyveres őrt állíttatott, a vidékre alkalmas kémeket küldött, a ki- s bejárást szorosan szabályozta, és a nevezett kapitánynak tizenegy pontból álló irott utasítást adott [3]); de Rabutin közelitésekor, ily nagyobb és rendszeres haderő ellen a város gyarló sáncai sikeres védelem reményén kivül esvén, a nép átalános kiköltözésre utaltatott. Augusztus 24-kén történt ezen első kimozdulás, és 46 napi bujdosás után, a Mátra mellékéről Oktober 8-án tértek vissza őseink városi hajlékaikba. Károlyi Sándor tábornagy, szolnoki tá-

---

[1]) Jk. 1702—1708. 544. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 593. lap.
[3]) Jk. 1702—1708. 567. lap.

borában 1706. Aug. 26. kiadott nyiltlevele eképen értesít e kiköltözés körülményeiről: „Minthogy Kecskeméth és Körös várossinak lakossi kénteleníttettek az Ellenségnek feléjek való közelitésének okáért lakóhelyekből kibontakozni és feles jószágokat házoknál kelletett hadni; kihez képest Kglmes Urunktól kiadott Generálisi Authoritásombúl parancsolom Kglmes Urunk eő Nagysága minden renden lévő Vitézinek, hogy az meg irt két Városbeli lakosoknak elhagyatott jószágát Bóttyában és vermekben s asztagokban felverni, földbűl felásni, csépelni, nyomtatni, vagy más egyéb módon, elhagyott jószágokat dúlni, prédálni, senki, életek s fejek és jószágok elvesztése alatt meg ne merészellye próbálni; másként valaki meg merészel próbálni és elkövetik, minden kegyelem nélkűl, akár tiszt, akár közkatona légyen, felakasztatik.“ [1]) A város jegyzőkönyve pedig eképen említi ama bujdosást: „Anno 1706. die 24. Augusti az Méltóságos Urak parancsolattyára kénszeríttetvén közönséges Lakosinkkal Helységünkből kibontakozni. — Die 31. Aug. Erki Berekben az Tarna mellett megszállván. — Die 7. Sept. Dózsánál levő táboron. — Die 11. Sept. érkezvén Markaszhoz. — Die 15. Sept. a fügedi mezőben. — Die 16. Sept. Gyöngyösön. — Die 17. Sept. Tasi Bereknél. — Die 30. Sept. az Tisza melléken bujdosott atyánkfiai Tasra érkezvén. — Die 6. Oct. a sági mezőben. — Anno 1706. die 8-a mensis Octobris azon bujdosásunkból vissza térvén Helységünkbe.“ [2])

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Számvitelikönyv 1706. 75—80. lap. — Ezen első bujdosás nyomorúságairól érdekes jegyzeteket tartott fön a kecskeméti róm. kath. egyház ezen évi Anyakönyve is (1678—1712. kötet). Október hónapról ezt

A második futás Rabutin újabb közeledésének hirére November 8-kán történt és tartott 13 napig, — melyről a város jegyzőkönyve így emlékezik: „Pro Memoria. Anno 1706. die 8-a 9-bris újabb siralmas bujdosásra az őszi hideg esőben kénszeríttetvén. — Die 11-a 9-bris Vacson. — Die 15-a Szecsőre érkezvén. — Die 16-a Szentmártonkátán. — Die 19-a et sequentibus visszatérvén. — Azon második bujdosásunkból helységünkbe érkezvén 21-a ejusdem.“ [1])

A német tábornak Debrecenből Szolnokon át Budapestre költözésekor bekövetkezett a legsanyarúbb harmadik futás is, a legkeményebb tél közepén, miről eképen szól a város jegyzőkönyve: „Die 14. Januarii (1707.) Az Német Ármádiának Szolnoknál lett általköltözése nagy félelmet okozván, az Méltóságok parancsolattyára harmadszori kibontakozásra kénszeríttetvén, Baracsi pusztára kinyomultunk; az holott egy hétig hideg déren és fergetegen szekérháton nyomorogván, die 20-a ejusdem tértünk hajlékunkban.“ [2]) — E harmadik futásban a nép egy része más irányban, a közeli Tisza mellé vonúlt, Magó

irja be a tiszteletre méltó gondos ferenc-rendi szerzetes atya: „Die 18. Octobris introduxi Pr. Stephanus Solnay mulierem, cujus infantem nomine Elisabetham baptisavit Pr. Nicolaus Nagy ad Fügedinum circa oppidum Gyöngyös, dum civitas Kecskemétiensis debebat exulare. — Anno Dni 1706. 7. Sept.“ — Továbbá 1706. November kezdetén a lap fölött: „Nomina eorum quos in peregrinatione Oppidanorum Kecskemétiensium anno 1706. a die desolationis Augusti 24. usque ad reditum factum Octava Octobris, diversis in locis baptisavi ego Fr. Nicolaus Nagy.“ — És ugyanazon lap alján: „Baptisavi praeter hos, quorum nomina non sunt adscripta, vel enim erant abortivi et ad mortem proximi, vel non erant hujus Parochiae, sicut nec illorum nomina (cum sint ignota) annotare possum, qui in aliis locis, ab aliis sacerdotibus, vel laicis hominibus, occasione sic exigente sunt baptisati; horum ergo et illorum nomina opto ut liber praedestinationis Divinae adscripta retineat. Amen.“

[1]) Szvk. 1706. 82—84. lap.

[2]) Szvk. 1706. 89. lap.

Mihály és Csaba Mátyás előkelő polgárok vezénylete alatt, kiket a költözködő német tábor portyázói mindenökbűl kifosztottak. 1707. Január 20-kán Tisza-Sasról kelt levelökben a nevezett Magó Mihály és Csaba Mátyás így irnak Kecskemétre: „Szomorúan jelenthetjük Kgylteknek, Istennek reánk bocsáttatott ostorát s látogatását, az Ellenség minékünk semmi javainkat nem hadta, minden járó marháinkat elhajtotta, szekereken való jószáginkban prédát hányt, valamit szeretett semmit el nem hagyott, magunk csak az rajtunk levő ruháinkban maradtunk; ez az Istennek kegyelme hozzánk, hogy egy személyt is közűlünk rabságra az Ellenségnek nem adott. Minthogy másoknak segedelme nélkül sehova sem mehetünk; kérjük Kgylmeteket szeretettel, haza szállíttatásunkban legyen Kgylemetek segítséggel.“ [1])

Teljesítve lön tehát a fölkelő magyar hadak részéről gyakorlatba vett portyázó hadjárat ama keserves szabálya: hogy a nép elfusson, házait elhagyja, értékesb holmiját elvigye, gabonáját elássa, el nem vihető takarmányát fölégesse; hogy eképen az ellenség éhen és fagyon nyomorogva pusztuljon, a magyar had által pedig szünetlenűl előzve és oldalazva, üldözve és csapdoztatva fogyasztassék: — bekövetkezett egyszersmind e hadviselés átka is, mely a kizaklatott népet megtizedelte s vagyonilag tönkre tette, az elfutott nép házait Rabutin hada boszúságból fölégette, vagy ha beszállott azokba, fejére gyujtotta a magyar katona. Önmegadással engedelmeskedett a magyar nép fejedelme szigorú parancsának s „Az akkori császári

[1]) Eredeti a város levéltárában.

tábornokok levelei telve vannak bámulattal „e nép makacs gonoszsága felett;“ falustól elfutnak, úgymond, előlünk, gabonájokat, barmaikat elrejtik, szénájokat, szalmájokat elégetik, s mi koplalhatunk üresen hagyott házaikban, ha a szünet nélkül rajtunk portyázó kuruczok ezeket is fejünkre nem gyujtanák. Katonáink, lovaink, — fegyver, éhség, hideg miatt hullanak.“ [1]) E cél tehát elérve lön: Rabutin hada több kárt vallott emberben és baromban, mint ha néhány véres csatában vereséget szenvedett volna, midőn éhesen, rongyosan, és dermedezve Budapestre jutott; de drága volt e nyeremény, mert ennek árán a magyar nép lakta fél ország ment veszendőbe.

Szerencséje volt Kecskemétnek, hogy ide a német had be nem szállott, sem a rácok időközben rá nem csaptak; e szerencsét azonban leginkább azon körülmény fejti meg: hogy a múlt évi őszön Herbe-

---

[1]) Thaly Kálmán: Bottyán János élete. 145. lap. — Az ekkor Budapestre megérkezett Rabutin elsanyart német-dán hada állapotát jellemzi a következő egykorú latin gúnyvers: „Status Militiae Rabutinianae ex Transylvania redeuntis. A-o 1707.

Nemo Pestini Pestem regnasse negabit,
  Testes cum misero milite, bos et equus.
Quale bobus foenum, caudae testantur equorum,
  Tale et equi pabulum: ligna, palusque fuit.
En plus, tanta fames, dixit miserandus equellus,
  Boscule te video jam periisse, voro.
Quid faciunt currus? faciunt pro milite flammam,
  Ne prorsus pessum corpore nudus eat.
Non tempus, oh nude favet! miser undique miles
  Extremum bursis dum vale Buda dedit.
Sed nondum finis; recubat sine tegmine miles,
  Flat Boreas, fames est, sunt sine fine nives.
Ni coram videas, videbis talia stulte,
  Expertis etiam non erit ulla fides.
Adsis, te plus bos et equus per signa docebunt,
  Absens quam possis credere mille viris.
Herba venit, stat ver, per Martis signa cohortes
  Nonne ciebuntur; quod tibi miles erit.
Jam scio: nudus eras veniens, sic nudus abito;
  Pro dono satis est, quod tibi charta dedit.“

egykorú másolatról.

ville átvonulásakor Kecskemétre kirovott 20,000 forint valahára teljesen le volt Szegeden fizetve. Báró Globitz szegedi parancsnok még 1706-ik évi nyáron rabúl, megvasalva nyomorgatta Szentkirályi Pál, Mészáros János és Szabó István kecskeméti kezeseket, mivel ama kirovás egy része még hátralékban volt, a város pedig eltiltatván, fizetni nem mert [1]; csak miután Julius 20-án a fegyverszünet lejárt s a békealku ismét megszakadt, kezdett gondoskodni a város szegedi kötelezettsége beváltásáról: a pénz le lőn fizetve, és Oktober 4-kén báró Globitz Kecskemétet oltalomlevéllel látta el, melyben a város lakosainak háborgatásától mind a német, mind a rác hadakat szigorú büntetés terhe alatt eltiltotta. [2]

XII.

1707. Január 1-én a fejedelem Rozsnyóra hivta az országtanácsot, az ónodi nemzetgyűlés tárgyait előkészitendő; Január 18-án nyilt meg a tanácskozás, miközben Erdély rendei Mart. 28-ra Marosvásárhelyre, a fejedelem beigtatása végett, a magyarok pedig Május 1-re Ónod tájékára hivattak össze; Február 3-án rekesztetett be a rozsnyói értekezlet, innen a fejedelem visszament Munkácsra, hol néhány lengyel úrral még az országtanács tartása előtt, s most úgy látszik még egyszer találkozott.

‚Az alatt míg Rákóczi velök Munkácson időzött, Károlyi Sándor a télnek közepette szerencsét próbált

[1]) A kezesek siralmas panaszai a város levéltárában levö eredeti leveleikben.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

a folyvást ellenséges indulatot tanúsító ráczok ellen. Februárius 18-án válogatott lovasságával „nagy fergetegben, úsztatva“ költözvén által a Tiszán, 20-kán Makóra, 21-kén Csanád alá érkezett, hol már gyalogait és ágyúit találta. Huszonnégy órai kemény lötetés után a hely feladta magát. Őrségéből a kapitányt — Gyurkónak hívták — Károlyi Szegedre bocsátotta, a többit török jobbágyságára, által a Maroson. Másnap a hely sánczainak feldúlása után visszament Makóra, hol a zsákmány kótyavetyéjéhez látott.‘ — Károlyi ugyanekkor hadai részével a nagylaki sáncot is elhamvasztotta s onnan Belényes és Halmágy vidékére vitte hadait nyugalomra, mert a fejedelem Mart. 19-én értésére adta, hogy „az Arad ellen való törekedésnek sem módját, sem idejét nem látja“; más részen Károlyi meghagyásából Berthóti István Bácskaságra rontott, — mire a bácskai rácok Kecskemét rémséges feldúlásával válaszoltak. [1]) Mondjuk el az iszonyú pusztulás részleteit.

Megfoghatatlan gondatlanságot, vagy épen készakaratú elhagyatását kellene feltételeznünk a városnak, — ha szóhagyományból nem értesülnénk arról, mikép a szomszéd Nagykörös város levén ekkor a rácok beütése által fenyegetve, a kecskeméti fegyveresek is annak védelmére siettek, — és így e város teljesen magára hagyott védtelen állapotban volt. Aprilis 3-ra viradt böjt negyedik vasárnap kora reggelén, kétezer lovas és egyezer gyalog fegyveres rác rohanta meg a várost. Szóhagyomány beszéli: hogy a rác elébbi napon kémét előre küldvén, a sereg

---

[1]) Szalay: VI. k. 389. 395. 400. lap.

hosszú éji úttal óvatosan közeledett a városhoz: éjfél után egy tanyájára menö lakost a határban elfogott s magát az által kalaúzoltatta. Midön a hajnali harangszót a város közelében meghallották, gondolkozóba estek: vajjon nem árultattak-e el, s nem lármaharang kongattatik-e? de a fenyegetve vallatott kalaúz által felvilágosíttatván, bizton haladtak tovább. A város alá érkezvén, mivel az védelemre számitott árokkal övezve s keményfa rácsozatú kapukkal ellátva volt, — a halasi országút s egyik föutca nyilásán levö kaput fejszékkel bevágják s eget hasító rivalkodással berontanak. Egy rész a város kapuit elállja, más rész a piacot elfoglalja, a falazattal körített templomokat körülveszi, — többi szétoszolván, kor és nem különbség nélkül gyilkol, pusztít és rabol. A riadásra Csaba Mátyás elökelö polgár fegyvert ragad s a város nyugati részén mintegy kétszáz fönyi csapatot rögtönözvén, a megoszlott rablók ellen utcai harcot áll; de a ráfelesedett rácok rohamát ki nem tarthatván, hátrálni kénytelen, az elszánt kis csapat a városbúl kinyomatik, s kivűl egy árokba szoríttatván, néhány órai keseredett véres küzdelem után egy lábig felkoncoltatik. Tömeges ellenállásról többé szó sincs, — a ráchad kénye szerént rabol és gyilkol. — Böde János a város ösz föbirája, saját házánál megrohantatván, védtelen rejtekéböl elövonatik s buzogányok és dorongokkal kegyetlenül agyonverettetik. [1]) Szivos János ta-

[1]) A róm. kath. egyház anyakönyvében (1678—1712. évekröli kötet 2-ik lap belsö felén) feljegyezve áll: „Item dum haec Matricula conscribitur accidit ad annum 1709. (1707. helyett) immane illud facinus Rascianorum, quo recrudescente (amplius fatali peste vel caeteris belli malis) Oppidum Kecskemét consumtum est; hac calamitosa tempestate Bede

nácsbeli, templomba menő utjában gyilokkal a falhoz szegeztetik s halálos döfések közt lerogyott ősz atyja védelmére siető fia egy rác által agyonlövettetik. — Gulácsi Tamás kecskeméti előkelő lakos s Pestmegye főjegyzője, az első riadás után azonnal siet a város kapuja védelmére, de ott elfogattatván, két kalugyernek átadatik s utóbb a táborban torka metszésével leölettetik. — Sáfár Péter tiszteletes ősz polgárt lekötözvén, lőporral behintve agyongyujtják. — Szőke Gergely fejét iszonyú fúróval a földbe szegezvén, kinos halállal kivégzik. — Sárközi István üstökét dorongra kötik s nyakát küszöbre vonva, fejszecsapásokkal fejét veszik. Vezetőik voltak a martalócoknak ekkor ama haza szökött rác cselédek, kik valaha Kecskeméten szolgálatban levén, a vagyonosb házakat egyenkint ismerték s azokra társaikat rájok vezették. Hol a rejtett arany és ezüst holmit fel nem találták, a háziakat megkötözve kinozták, összeverték, újjaik közeit befűrészelték, vagy a városon kivüli táborhelyre kihurcolván, ott a bakó szerepére vállalkozott kalugyerek által halálra kinoztatták. [1]) Ezeken kivül számos előkelő embert, különösen öregeket, részint kegyetlenűl legyilkolnak, részint asszonyokkal, hajadon leányokkal, ifjakkal s gyermekekkel együtt rabokúl elhurcolnak. Ugyanekkor a városban árúikkal időző török kalmárok értvén a veszedelmet, málháikat gyorsan összerakják s Nagykörös felé futnak; de a ráchad

---

extrahitus ex furno, et more pecudis, truncis et clavis ...." — Székudvari János versezete, és a város számviteli könyve szerint Bede János ekkori főbiró valósággal a rácok által gyilkoltatott meg.

[1]) Székudvari János és Nagykörösi krónika. 83. 84. lap.

által észrevétetvén, néhány száz lovas utánuk iramodik, őket a városon kivűli szőlők közt beérik, ötvenkettőt levágnak, portékáikat s pénzüket elszedik, csak három marad súlyos sebbel életben a küzdelem terén. [1]) — E közben gyors futár érkezik Nagykörösre, honnan Szűcs Istók kecskeméti hadnagy saját csapatával s szomszédi segéllyel visszaérkezik, a még dúlással foglalkozó rácok utócsapatát a városbúl kiveri; — mely ekkor a várost több helyütt felgyujtja s a már zsákmánnyal megrakott szekerekkel s előre hajtott foglyokkal elrobog. A Nagykörösrűl érkezett segély nélkűl, valósziníűleg az egész várost elpusztítják s gyámoltalan népét leölik.

Az 55 török kalmár kivételével 396 halottja lett a városnak, úgymint 266 gazda, 6 nő, 14 fiú, 12 leány, 48 zsellér, 26 rideg, 24 jövevény; rabúl elhurcoltatott 155 egyén, t. i. 62 gazda, 12 asszony, 28 fiú, 16 leány, 12 zsellér, 15 rideg, 10 jövevény; özvegy lett 102; árva 544; sebesűlt 128; — elraboltatott 899 ökör, 562 ló, 300 darab szarvas marha, 88 kocsi, 126 szekér; — leégett 90 ház, 7 malom; a megégett és elrablott házi jószág 230,812 tallérra becsültetett. [2])

Az elhullott és legyilkolt városi lakosok a róm. kath. és reform. templomok kőfalán belől takaríttattak el, 30—40-kint tétetvén egy-egy sírgödörbe; a

---

[1]) Székudvari János versezete és a szegedi török biztosok levele 1707. Apr. 6-ról Kecskeméthez; utóbbi eredeti a város levéltárában.

[2]) Székudvari János ekkori reform. tanár versezete: „Sürü siralmokkal rakott Jajhalom“ stb. lásd az oklevéltárban. — A róm. kath. egyház anyakönyvében egykorú jegyzet 1707. Apr. 3. napjáról. — Blahó Vince ferences atya egyházi beszéde 1772. nyomt. Nagyszombatban 1775. — Egykorú kimutatás és levelezések a város levéltárában. — Nagykőrösi krónika 83 lap.

lemészárlott török kalmárok és a küzdelemben elhullott rácok a város keleti részén, a szölöskertek vonalán egy elkülönített téren ásattak el, mely kisded négyszögű terület maig is „Ráctemető“ nevezetét viseli. [1])

Az életben maradt elöljárók és lakosok, rabságra hurcolt véreik kiváltásán fáradoztak: a szegedi és péterváradi várkapitányokkal e végett tüstént közlekedésbe bocsátkozván; egyik feltételül szabatott: hogy minap Berthóti István hada által Bácskából elhajtott rác foglyokat a kecskemétiek keressék ki s bocsássák vissza. Május 9-én a péterváradi parancsnok már 110 kecskeméti rabot kikerestetett s az életben levőket Szegedre kisértette; azok közül azonban négy mint időközben elhalt, két hajadon Martonoson, egy Osztrován férjhez vétetett, három megszökött, kilenc haza bocsáttatott vétetik fel a névjegyzékbe; Május 22-kén sürgeti a szegedi parancsnok a letartóztatva levők kiváltását; Junius 9-kén pedig 15 napot tűz ki, mely idő alatt az ismételve közlött névjegyzék szerinti rác rabok kiadatásával a kecskemétiek kiváltassanak, mert közűlök többen súlyos betegségben sinlenek. [2])

Kecskemét e rémséges veszedelmét nemcsak minden egykorú s utóbbi történetiró borzadva említi; hanem az osztrák és török udvar közt is nevezetes diplomatiai kérdés kerekedett abból: — akkoriban ugyanis alsó Magyarországon legnépesb s leglátogatottabb vásárok levén a kecskemétiek, számos török és lengyel kereskedő látogatta ezeket, külön-

---

[1]) Most a róm. kath. egyház használatában, búzaszentelő hely.
[2]) Eredetiek a város levéltárában.

féle üzletük jövedelmes haszna végett. 1707-dik évi tavaszfélen egy sereg török kalmár jelentkezett a szegedi parancsnok báró Globitz elött [1]), hogy idejöttük biztosítására nekik oltalomlevelet adjon; tudtokra adta ugyan a nevezett parancsnok, hogy Kecskemét a kurucok kezében levén, itt az ö levele öket eléggé nem védheti, s figyelmeztette az elöttök is tudva levö rablásokra, miket az e vidéken barangoló rácok elkövetni szoktak; de a nyereséget áhitó törökök azt felelték: csak adjon levelet, övék leend a veszély, ha történni fog. Kaptak tehát tetszésök szerinti védlevelet, s bár ekkor ismételve figyelmezteté öket a parancsnok arra, hogy a vásár idejénél tovább e gonosz vidéken ne tartózkodjanak, azok mindazáltal hat egész hétig kalmárkodtak Kecskeméten, mint üzletökre hasznot árasztó népes helyen. A bácskai rácok megszagolván a számos tagból álló kalmár kompániának Kecskeméten létét, bevárták míg portékáikat nagyobbára pénzzé teszik s ekkor véletlenül megrohanván a várost, mint említök, rémségesen kifosztották: a riadás alatt holmiöket fölszedve futásnak indúlt török kalmárokat is leöldösték, minden pénzöket és portékájokat elszedték. Erröl a nándorfejérvári pasa értesülvén, nagy lármát ütött, a karlovici béke megtörését hánytorgatta, majd késznek nyilatkozott az osztrák alattvalók elleni visszatorlásra, de csaknem egy évi versenygés után, a török kalmároknak Kecskemét pusztulásakor szenvedett káruk 1708-ban, diplomatiai kiegyenlités utján aké-

[1]) Wagner Katonánál XXXVII. pag. 522. Wirmont-nak nevezi; de hibásan: mert ez csak 1707. végén váltotta fel Globitzot, mint ennek ez évi Okt. 29-röl kelt utolsó védlevele s amannak Novemb. 24. ide küldött elsö levele mutatja — az oklevéltárban.

pen téríttetett meg: hogy minden magyarvégvidéki s bácskai rác család egy forintot, a rablás elkövetésében részvevők pedig azok, illetőleg örököseik részekre két-két forintot fizetni köteleztettek. [1])

A Kecskemétről elhurcolt rabok közül mintegy negyedrész odaveszett, vagy hurcoltatás közben elhalt, a város pedig egész éven át fedezetlenül, saját gyarló erejére hagyatva maradt. Kénytelenítve lőn tehát Szegedre is adózni, hogy ha már saját feleitől védelmet nem várhat, elleneitől békét vásárolhasson. 1707. Okt. 29-kén báró Globitz védlevelet is adott a rác és német ellen, melyben a városiakat a császár hűségére visszatért alattvalóknak nevezi [2]); a fejedelemhez nyujtott közös folyamodványban pedig a három város azt kéri: hogy az átkelő hadak országos költségen élelmeztessenek, és oltalmukra legalább öt kompánia gyalogság adassék, mert az ellenség által ki vannak pusztítva s védsereg nélkül magukat fenn nem tarthatják: mire a fejedelem November 16-kán Sárospatakon kelt s aláírásával hátiratolt határozatával folyamodókat Bercsényi úrhoz utasítja. [3]) November 24-én Kecskemét megint Szegedre fordul, de mivel 60 császári tallérnál többet fizetni nem bír, az új parancsnok Wirmondt gróf által, hűségének méltánylása mellett figyelmeztetik: hogy ő felsége a császár iránti hűségét gyakrabban és nagyobb mérvben teendő fizetésekkel s minden fölmerülő mozgalmakróli hírek közlésével igazolni készkedjék. [4])

---

[1]) Katona: Hist. Crit. Tom. XXXVII. pag. 522. et sq.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Eredeti Cegléd város levéltárában.
[4]) Eredeti a város levéltárában.

XIII.

A következő 1708-dik évi tavaszon, a rácok kiütési kisérletének hire ismét megfélemlité Kecskemétet: Apr. 4-kén Sötér Tamás ezredes a városban személyesen megjelenvén, tanácsot tart a polgárokkal, tíz nap múlva pedig parancsot küld, hogy készüljenek s egész Pestmegye minden községe gyűjtse fegyvereseit, mert a rácság mozog, és híre jött, hogy ha ünnepei elmúlnak, azonnal kiüt a magyarok ellen [1]; e fenyegető hirek azonban nem teljesűltek: valósziníüleg az ez évi Február 19-re I. József király által a nemzet sérelmei megszüntetése végett Pozsonyba hivott országgyűlés tekintetéből a német vezérek a kicsapást betiltották, — miután pedig a magyar hadsereg közeledése miatt a gyűlés eloszlott s Aug. 23-kán Rákóci Trencsinnél ismét megveretett, — a németek vidékünket megint megközelitették, a rácok pedig Nagykörös kifosztását tűzvén ki, azt Szeptember 11-kén valóban nagy erővel meg is támadták; de az előre felkészűlt s alkalmas fegyvererővel segélt város alatt kudarcot vallottak. Szűcs Istók és Mester Gergely kecskeméti hadnagyok vitték első hirét, hogy erős gyalog és lovas rác had közelg, alattomban, mindenütt a pusztákon nyomúl előre, s egy talpig veresbe öltözött szegedi német tiszt vezénylete alatt Nagyköröst megrohanni készül. A harangok azonnal félreverettek, a város népe utasíttatott, hogy minden értékesb vagyonát a templom kerítésébe hordja s minden irányban intézkedtek a

[1] Jk. 1702—1708. 799. 809. lap.

védelemről, — „a toronyban vontak fel két taraczkot, egyet pedig a régi mészárszékek végiben helyheztettenek, ezen okbúl, ha a felvonó hidat találnák a ráczok bérontani, tudhatná magát a város oltalmazni“ — irja Balla Gergely nagykörösi krónikájában. — Kállai Miklós hadnagy egy osztály lovassal és Vágó András ceglédi alhadnagy maga osztályával voltak a városban, a Jászberény körül állomásozó Sötér Tamás ezredes pedig fegyveres segítségért kerestetett meg. Szeptember 11-kén hajnalban csakugyan megérkezett a rác: a csongrádi útfélen felállított elöörsöt megszalasztotta, közűlök egyiknek balkarát futtában ellötte s magát elfogta, a vásártéren megállapodott és kipihenvén, „nagy ordítással és kiáltással“ megrohanták a várost, — „Gyüge Mihály és Veres Takács János körösi pattantyúsok a toronybúl kétszer löttek eleikben, — mondja nevezett krónikairó, — a ráczok azzal semmit sem gondolván, a városnak külső kerítése is erösen megtöviselve lévén, azt egy darabon a ráczság ledöntötte, a tájon — bé is jöttek, sokan a város lakosai közűl ott eleikben állottak lóhátakon, de azokat elnyomták, megszalasztották. A gyalog ráczság megállapodott — a lovas ráczság pedig a Kállai Miklós comendója alatt lévő két compagniának neki menvén, a czeglédi kapun kikergették. — A gyalog ráczság mintegy megdühödött farkasok, nagy ostrommal mentenek a város kerítésének, de semmire sem mehettek, mert a városnak oly erős bástyái voltak földbűl, hogy mindjárt nem lehetett meghágni, — azokon semmi módon erőt nem vehettenek; hanem az hol a gyalogság volt, az házak tetejére taraczkaikat felvonván, onnan bé —

lövöldöztenek, a kerítésbül pedig a városbeliek apró puskákkal, Veres Takács János pattantyús is a toronybúl alkalmas ráczokat halálig lött. — A német commandirozó tiszt oly furiával, mint egy fene bestia, a gyalog ráczságot a város árka meghágásának és lerontásának szüntelen hajtotta; de mind azért hogy a sáncz magas volt, mind pedig a sánczoknak belső részein kasok mellett állott puskás embereknek szüntelen való lövöldözések bennek sok károkat tettenek, éppen meg nem hághatták. — Azalatt a lovas ráczság mikor a körösi katonákat a czeglédi kapu körül ostromlaná, Sötér Tamás Oberster három zászlóallya katonákkal elérkezék, — ezek rajta menvén a lovas ráczokon, béhajtották őket a budai kapuig, holott is megfordúlván a ráczság magát eléggé oltalmazta, ott szemben szállván, egymást kergették, ölték, vágták. — Onnan ismét a mezőségre egymást szorítván, keményen harczoltak egymásra, megfordúlván egynehányan, kiket a sok ráczság környül fogott, és őket megszalasztották, kik között — igy folytatja a nagykörösi krónikás — az én édes atyám is lévén, Balla Gergely, mint város oltalmazására fen álló katona, ezt különösen vévén a város alatt öt rácz hogy ötet megölhetnék, mivel láták ők, hogy ő közülök az atyám is fegyvere által sokakat elhullata, rabúl nekiek magát nem adá, hanem a szöllökön kivűl, midőn még is mindazöt rácz kergetné, a puskázás és bajvívás között a gógáni homokokban lova elbotolván, lovárúl leesett, a ráczok ott lepték, holott a kardfogó kezét, mellyel magát oltalmazta és keze szárát megvagdalták, — kiesett a kard kezébül, maga eldűlt, felvette egy rácz, az-

zal egy szúrást tett a hasán köldökén felül, ott minden ruhájábúl kivetköztették, és azokkal, lovával s fegyverével elmenvén, úgy hagyták ott, mint már megkaló embert, azután — vérben fetrengő helyén megtalálván — hasa bevarródott, kezei beköttetvén Kecskemétre vitettetett a borbélyokhoz, — hasára nézve meggyógyúlt ugyan, de kezein levő inak felzsugorodtak, — és dolegtehető nem is volt. — Többen is voltak a kik hűségeket a város mellett — megmutatták, és életeknek végső elfogyatásokkal megkoronázták. — Míg az városon kivűl való csatázások — folytanak volna, az alatt Veres Takács János pattantyús a ráczok pattantyúsait az ágyúk mellől ellövöldözte, de még is a német commendáns a gyalogsággal rajta volt, hogy a várost felprédálja, mert tudta hogy a templomban kiváltképen és a belső városban lévő házakban és boltokban volnának a városnak minden féltő javai s jószágai bérakva, mellyek körül a fehér nép: asszonyok, leányok és gyermekek sírnak rívnak vala. Ezután a veres német commendánst is megsebesítették s mihelyt ezt látták a ráczok, — mindjárt takarodtak, — és hogy utoljára nagyobb móddal elmehessenek, a belső városnak dél felöl való részét felgyútotta, hogy mind kivűl, mind belől a városon a népet magárúl elnyomhatná és ijedésben hozhatná; azt a tüzet míg oltották, — ne talán a városnak oltalmára többen is érkeznének, a mint híreltetett, — és — így mindnyájan ők is elvesznének, sérelmeseiket és halottjaikat a Bácskaságbúl kihozott sok szekereikre rakták, és Istennek légyen hálá, nem a körösi prédát, hanem a magok embereit és jószágát vitték vissza; az elfogott tizenöt

magyar katonákat is magokkal elvitték Szegedre, kiket annakutánna két hetek elmúlván, nevezett oberster Sötér Tamás a katonái által elfogott rácz katonákon váltott vissza. Valójában megmutatta a kőrösi magisztratus maga városa népének védelmezésére tett gondosságát, mert ebben az ostromban tizenkét lovas katonáknál többen el nem estek, kiknek tetemeik a ráczoknak elmenetelek után a templom kerítésében eltemettettek. — Ha az ellenség olly okos lett volna, hogy a város belső kerítését körös környűl megvisgálta volna, a népnek kevés volta miatt, melly a sánczon belűl vala, sok károkat tehetett volna, — — hajnaltúl fogvást mintegy délesti tizenegy óráig tartott minden ostromlások. Mindazáltal a ráczok mivel számos sereggel voltak, belső értékét a városnak zsákmányra nem hányhatta is, de külső értékét magával eltakarította, ökör csordáikat, teheneiket, lovaikat, juhaikat, valamellyek a város kivűl találtattak, egyedűl Borotvás István és Veres Kovács István gulyabeli marhájuk tartattanak meg Újszász nevű pusztán." [1])

Az egész vidék ily veszélyes állapotában, Kecskemét nem remélhetett biztos védelmet saját polgárai csekély fegyveres erejétől, sem az egyiránt fenyegetett két szomszéd várostúl; ellenben a múlt évi veszély rémséges megújulásától minden órán retteghetett: elhatározta tehát, hogy a császári tábornokok védelme alá bocsátkozzék. Ezek nem késtek szívesen fogadni a megtérő várost, s Pfeffershowen budai parancsnok már Szeptember 26-kán kiadja védleve-

[1]) Nagykörösi krónika. Irta Balla Gergely. Kiadták Szabó Károly és Szilágyi Sándor. Kecskemét. 1856. 84—91. lap.

lét [1]); Szeged és a hozzá tartozó véghelyek új örökös parancsnoka gróf Herberstein Ernö Oktober 18-kán szinte oltalomlevéllel vigasztalja meg öseinket [2]); kik külsö jószágaikról is gondoskodandók, azok számára Pest közelében a némedi határban szereznek telelöt s méneseiket, gulyáikat oda hajtatván, Okt. 26-kán kelt védlevelével a budai parancsnok ezeket is biztosítja [3]); Körös azonban Nov. 7-én kelt levelében arra szólítja föl Kecskemétet, hogy „Minden felöl szaporán érkezvén az ártalmas hírek és az gyakorta prédára feljáró ellenségnek is sokszori kártételi szorongatván bennünket, Czeglédi szomszéd urainkkal emlékeztünk Felséges Urunkhoz (Rákóeihoz) való menetel felöl, hogy további megmaradásunkat munkálódnánk, nem különben Mélt. Fö Generális Urunkhoz ö Excellentiájához (Bercsényihez) is, — ha ezen két út Kglmeteknek is tetszeni fogna, két becsületes embereit holnap reggelre hozzánk általküldeni ne terheltetnék, hogy az útnak módgyárúl s expediálandó embereink instructiójárúl — végezhessünk.“ [4]) A három város ohajtása egyedül abban állott, hogy Sötér Tamás ezrede egy tömegben s tüzetesen a városok oltalmára ezeknek átadassék. E közben Sötér Tamás ezredének Kecskeméten szálláso1ó egy százada, — vásott pajkos nép, — kihágásait a város nevezett ezredesnek bepanaszolván, a század tisztei viszont feljelentették azon gyanút, hogy Kecskemét a császáriak védelme alá bocsátkozott. Sötér Tamás Nov. 10-röl Szentmárton-Kátán kelt levelében ekép ír a

[1]) Eredeti a város levéltárában.
[2]) Eredeti a város levéltárában.
[3]) Eredeti a város levéltárában.
[4]) Eredeti a város levéltárában.

városi tanácshoz: „Az estve veszem ezerembeli Tiszteimnek levelét, edgyütt az Reusok examenjével, melybűl világosan kitetszik, hogy Kgltek az Német protectioja alá adta magát, mert mostanában sem jószágát, sem emberit az ellenség nem bántja; arra való nézve Kglteknek hagyom és parancsolom, hogy főbiráját egy esküttt társával és hites Notáriusával hozzám holnap estvére felküldgye ide az táborra, hadd érthessem miben légyen az Kgltek dolga, mert Méltóságos Magyar országi Fő Grális urunknak eő Excellentiájának, úgy Jó Felséges Urunknak megirni az dolgot tartozom és el is nem múlatom; hogy pedig kárával és becstelenségével ne valljon Kglteknek, elsőben akarok Kgltek embereivel szóllani.“ [1]) Ez okozta valószinűleg egy részről, hogy a három városnak a Sötér-ezred átadatása iránti kérése megtagadtassék: Sötér Tamás ezrede továbbra is a Zagyvánál maradt, a három város pedig oda utasíttatott, hogy saját oltalmára önkénytes csapatokat állítson, azokat is oly feltétellel, hogy ha őket ellenség beütése nem fenyegetné, önkénytesek az ország szolgálatára is kimozdíttathassanak, miről a fótábornagy Leleszen December 22-kén nyiltlevélbe foglalt engedélyt adott [2]); más részről oly bizonytalan volt már ekkor a három város helyzete, hogy azok oltalmára jelentékenyebb haderőt fordítani csak nagyobb veszélyt hozó vesztegetés lett volna. Épen ekkor ugyanis a szegedi új parancsnok ilyetén rendeletet bocsátott a három városhoz: „Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Főbiráinak N. N. Esküttteknek és Lako-

---

[1]) Az ezredes eredeti levelei Nov. 10. és 27. a város levéltárában.
[2]) Eredeti a város levéltárában.

soknak közönségesen nagy hamarsággal helyről helyre adassék ez parancsolatom. Ajánlom szolgálatomat Kglteknek. Vettem az Méltóságos Fő Commissarius Gralis Gróff Schlick ő Naga ez elmúlt póstán levelét, melyben ő Naga admoneállya, hogy az hátra maradott restantiákat obligatiojok szerint Kgltek már ekkoráig az itt való Praesidium szükségére bészolgáltatta, avagy béfizette-e Kgltek? de mivel a dologban semmi sem tölt, azon ő Naga directiojára, ezen pecsétes parancsolatomat a végre kelletik Kglteknek kiküldenem végképpen, hogy ezen túl Isten s Világ előtt semmi veszedelmének oka ne legyek, azon restantiákat mind egyik, mind másik Helység úgy igyekezzék a dato praesentium intra spatium quindenae plenarie kezemhez ide szolgáltatni, hogy egy csep fogyatkozás a summának letételében ne essék, másként elmúlatván, az ő Naga dispositiojához magamat kell alkalmaztatnom, kéntelen executorie leszek procedálnom, ne mondassék ezután, Kglteket nemcsak nem admoneáltam, sőt serio az Fölséges Császár Kglmes Urunk ő Felsége nevében parancsoltam is, hogy az vakmerőségnek békét hagyván, ő Felségét mint igaz Koronás Királlyát és Császárát megismervén, Kegyelméhez ragaszkodván, és igaz Adóját mint Jobbágyi megadni mentől hamarább el ne múlassa Kgltek, mint szokott az Executio tűzzel vassal, személy válogatás nélkül procedálni, mint az két Helység valamennyire megkóstolta, hogy az utolsó gonoszabb az elsőnél ne légyen, mint jó szomszédságnak, és az szegénységnek megtartatásáért, tudtára adom Kglteknek, több parancsolatomat se várván ennél, hogy az admonitiot

az executio utol ott ne érje, kiben különben se cselekedendő légyen Kgltek, elvárván, maradok Kglteknek Szegedini 20. X-bris 1708. Jóakarója — Császár és Koronás Király Urunk ő Felsége mezei Generálissa, Gyalogoknak Oberstere, Szeged és ahoz tartozandó Vég Helyeknek örökös Commendánssa Ernestus Comes de Herberstein.“ [1])

XIV.

A három város közűl kettő valamennyire megkóstolta tehát mint szokott az Executio tűzzel, vassal, személy válogatás nélkül elbánni, — s azon közös viszony, melyköztük a lefolyt másfélszáz év alatt kifejlett, úgy hozta magával, hogy azt a harmadik se kerülhesse ki.

A három város parancsnoka Sötér Tamás ezredes volt; Pestmegyébe Szemere László brigadéros három lovas ezrede küldetett telelőre, melyek csoportosan, Héviz, Tura és Kóka körül telepíttettek le, Kecskeméten a Sötér-ezred egyetlen százada hagyatván beszállásolva. [2]) E rendkivüli kemény télen gróf Teleky Mihály tábornok, erdélyi tanácsúr, Pápai János és Gáspár fejedelmi titkárokkal követségbe küldetett a nándorfejérvári pasához, s illetőleg Pápaiék Konstantinápolba a török udvarhoz: ezek elindulása 1709. Február közepe táján történt; Kecskemétről Csongrád, Szentes, Vásárhely és Makó felé mentek, itt költöztek át a Maroson török területre, igyekezvén előszer is Temesvárra a pasához s

[1]) Jk. 1708—1713. 69. lap.
[2]) Jk. 1708—1713. 59. lap.

onnan tovább. Kiséretül e követség mellé Nyúzó Mihály és Sötér Tamás adattak, lovas ezredeikkel, melyek Makóig elkisérvén öket, ott szerencsésen át is költöztették, azután az aradi vár alá csaptak s ottan rácokat szorítván kin, azokat levagdalták s egy falka marhájukat elnyerték, melyet mindjárt el is adának török kereskedöknek. A két ezredes Február 22-kén érkezék vissza Kecskemétre. [1])

Ezt a rácok boszulatlanul nem hagyhatták: ugyanazért a rendkivüli nagy hó és kemény tél múltával, April közepén Szegedről kicsaptak Kecskemét alá, és Szűcs Istók itteni lovas hadnagy s többek marháját, számra hetvenig valót elkapván, Pestre hajtották; a keresésre kiküldött csapatok hiába fáradtak, mert annak tudatában, hogy szegediek követték el a rablást, „Mink ide alá kerestük az pusztán, — mondja Sötér ezredes — ök azonban fel fordúltak" a marhával Pest felé. [2])

A különben is rácok ostorának nevezett Szűcs Istók ezen még inkább felingerülve, két hét alatt talpra verte a három város lovas hadát, becsapott azzal Bácskába, — s mit mívelt légyen a boszús hadnagy, beszélje el helyettünk a szegedi parancsnok által e tárgyban a kecskeméti tanácshoz intézett fenyegetö levél: „Ajánlom szolgálatomat Kglteknek. Minthogy 3-a currentis az Kgltek Hadnadgya Szűcs István, némely ott Lakosokkal, úgy Körösiekkel és Czeglédiekkel megedgyezvén, az Bácsi Vidékjére

---

[1]) Nyúzó Mihály ezredes levele Károlyi Sándorhoz az expeditio szerencsés sikeréröl. Eredeti a Károlyi grófok levéltárában, — t. Thaly Kálmán úr szives közléséböl.

[2]) Sőtér Tamás ezredes levele Bottyán tábornokhoz. Bottyán János élete. Thaly Kálmántól. 385. lap.

reá csapván, Zászlók alatt fegyveres kézzel, az két helységet megütvén, és mezei munkában talált szegény Jobbágyságban edgynehányat lecsapdosván, edgynehányat is magával elvivén, sok baromféle marhát Lovakkal edgyütt elhajtván és azon prédával egyenessen Kgltek Városába bémenvén, ott kótyavetyélte el. Mely dolgon nem kevessé csudálkozom, hogy oly vakmerőségbe ejtette magát, és az nyavalyás Jobbágysággal oly kegyetlenül bánt; úgy látom, hogy a jó szomszédságot el kell bontanom és rontanom. Kire nézve Kgltek ezen injuriáról úgy gondolkodgyék, hogy ha ezen sértett fél valamint s valahogyan meg nem contentáltatik, kéntelen leszek az Egri hátáriglan levő Helységeket az mi fegyverünk által porrá tétetni és az bűnösökkel edgyütt ártatlan keresztyén vért kiontatni, melyről protestálok, oka Isten s Világ előtt semmi veszedelmének ne legyek... Kglteknek ezt akarám praevie tudtára adnom... és valamikor jövendőbeli leendő satisfactiorúl admoneálnom. Ezek után választ várván, maradok Szeged 17. May A-o 1709. Kglteknek Paratus ad servitia Ernestus Comes de Herberstein... P. S. Ezen admonitionalis Levelemet communicálhat Kgltek szomszédbeliekkel is, mitevők legyenek ő Kglmek is." [1])

De nemcsak elégtételre, hanem a kecskemétiekhez intézett fenyegető levél közlésére sem maradt idő; — Kecskeméten valósziniüleg a boszús és tevékeny Szűcs Istók résen állott, Nagykörösnek pedig kettős földbástyája könnyű diadalt nem biztosított, — annálfogva Czeglédet, a legbelsőt, legkevesbé fél-

[1]) Jk. 1708—1713. 127. lap.

tettet s legvédtelenebbet negyednapon véletlenűl meglepi a rác és iszonyúan kirabolja. „Siralmasan és igen keservesen akarjuk Felséged előtt az Isten sújos itéletinek rajtunk való általmenetelét, mely esett rajtunk 21. May, declarálni," — eképen kezdik a szegény ceglédiek a fejedelemhez intézett folyamodványukat, — folytatván azt: „Az véren fojtó Pogány Rácz ellenség, nem lévén sehonnan semmi híre, hirtelen reánk tódúlván, valakit kaphatott bennünk, ölt, vágott, fosztott, sokakat rabszíjra kötözött. — Megölettettek, kiket már eltemettünk, 63; kik jobjára mind gazdák voltanak; még sebesek vannak 40, kiknek is gyógyulások felől kevés reménségünk vagyon. — Rabúl elvitettenek 18; kik között vannak ötön Tanácsos öregeink közzől, kiknek szabadulások iránt, az élő Istennek vére hullásáért, méltóztassék Felséged kegyelmes consolatioját nyujtani. — Mindenünktől tellyességgel megfosztattunk, semmi névvel nevezendő jószágunk, sem külső, sem belső nem maradván, söt a kinek láttatott volna lenni is valami kevés költsége, kemény kínzás alatt kivette, mezítelenek vagyunk mindnyájan a kik életben megmaradtunk, eselédeinkkel éhelhalók, nem lévén jószágunk, a kin csak kenyérnek valót örölhetnénk is, hanem kénteleníttetünk magunkon örölni." Könyörögnek, hogy a fejedelem őket az adó megfizetésétől és a hadélelmezéstől mentse fel. — Junius 2-án Szerencs várából adja ki a fejedelem az eredeti folyamodványra hátiratolt rendeletét: „Fájdalmas szivvel értvén az belűl irt supplicánsoknak lett romlásokat, arra való nézve kglmes tekintetben vévén kivánságokat, a N. ország minden Impositioi-

tól, a mennyiben még restálnának, kglmessen immunitállyuk, söt ha ennekutánna is a Confoederált Statusok újjabbakat tennének, az akkori Gyüllésre recurrálván, lészünk kglmes reflexioval irántok. A mi penig a rabságban esett lakosokat illeti, ment Intimatio Mélt. Feö Generális Úrhoz, hogy Szluha Ferencz hivünknek (az ki parancsolatunkból ekkoráig is a Rabok szabadulásában szokott fáradozni) committállyon oly móddal, mely szerint, valamint az kecskeméti Raboknak kiszabadulásokat munkálódta, nemkülönben procedáljon ezek iránt is. A mi penig ennek felette nézi tovább való megmaradásokat, Atyai gondviselésünk szerint az iránt provideálni igyekezünk, az mint is enneháný napok múlva ezen állapot iránt való kegyelmes tetszésünket és rendelésünket, mihez tartsák tovább is magokat, tudtokra adattattyuk.“ [1])

XV.

Ezen 1709-dik év jellemzésére hiteles egykorú adatokat képesek vagyunk idézni, melyek szerint „az emberek között lévő, sok és nagy háborúságot és nyomorúságot az Ég is nagyon szaporíttya mind hallhatatlan nagy hideggel, mind sok és nagy havok iszonyúságával, melynek mind a kettőnek mássát az emberek oly könnyen nem látták, nem hallották. — A többi között minekutánna ez a nagy hideg Vízkereszt napján estve felé kezdödött, úgy annyira elterjedett: hogy a miatt — az égi madarak, hollók, varjúk, csókák és apró madarak a fákról fagyva

[1]) Eredeti a ceglédi levéltárban.

hullottak. — Magyar Országban is a hideg a szölöknek és Diófáknak igen ártott. Továbbá ebben és a következendö esztendökben Magyar és Erdély országban nagy döghalál kezd uralkodni, és Új-Budán a Rácz-Városban magát kimutattya." [1]) — Midön ez év elején gróf Teleky Mihály és Pápaiék törökországi követségükben Sötér Tamás és Nyúzó Mihály ezredesek által kisértettek, az utjokban esö Szentesen, de különösen Vásárhelyen már ekkor nagyban dühöng vala a pestis, azért e helyek minden közlekedéstöl szorosan el valának zárolva; Sötér még is félvén, nehogy a kemény kálvinista Nyúzó és szintén olyan katonái (szathmármegyeiek) arra jártok alkalmával Vásárhelyt mint nagy kálvinista fészket meg ne látogassák, és így a pestist majd Kecskemétre hurcolják, elöre kéré levelében Károlyi Sándor tábornagyot: „parancsolja meg keményen Nyúzó bátyámnak, a ki kemény kálvinista börü ember, mind alatta valóival együtt", hogy Vásárhelyre be ne merjen menni; — a minthogy nem is mene bé. [2]) — Martzius 19-kén Erdös Mihály szolgabiró irja a három városhoz: „Colonellus Tekintetes Nemzetes és Vitézlö Sötér Thamás Uram eö Kglme parancsolattyát vettem, hogy Kgltek sem maga, sem cselédgye az Tiszán túl való földre, nevezetesen az holott vastagon grassál az pestis, Vásárhely, Szentes és Makó tájékára ne bocsássa, se penig onnét való embereket maga között el ne szenvedgyen, élete és jószága elvesztése alatt." [3]) És valóban mennyire

---

[1]) Petthö Gergely — Spángár András: Toldalék VI. Rész. 85. lap.
[2]) Sötér Tamás eredeti levele a Károlyi grófok levéltárában. T. Thaly Kálmán úr szives közléséböl.
[3]) Jk. 1708—1713. 94. lap.

félt Sötér Tamás ezredes úr eme dögvésztöl, nyilván kimondja ez évi April 19-kén Kecskemétről Bottyán János tábornokhoz intézett levelében, eképen írván: „Itt való maradásomat nem reménlem és nem is akarom, mert az pestis két vagy három házhoz be jött ide is; bánnám, mostani háborús idővel döggel kellenék meghalnom.“ [1]) — Ugyane levele utóiratában leirja az ezredes ama nagy árvizet, melyet a téli nagy hó vetett s kártételeit, miket az, emberekben és vagyonban okozott.

Ekkor Sötér Tamás tüzetesen a dögvésznek Kecskemétre beütése fölötti vizsgálattal s következőleg annak elnyomására teendő intézkedéssel volt elfoglalva. A pestis, mely Szegeden, Aradon s átalában a Maros mentében már 1708-ban derekasan pusztított, — 1709-dik év tavaszán mikép harapódzott el Hód-Mező-Vásárhelyről Kecskemétre: érdekesen és legnagyobb pontossággal elmondja nevezett kuruc ezredesnek 1709. Apr. 22-ről Károlyi Sándor tábornagyhoz intézett levele, melynek a pestisre vonatkozó része következő: „az pestisnek eredetit az mint Pater Gvardián és Praedicator uraimékkal s az Birákkal edgyütt investigáltam, valósággal így declarálhatom: Szelei Mihály nevű idevaló kálvinista embernek leánya szolgálatra ment Vásárhelyre, kinek is ottan az férhezmenetelre szerencséje lévén, megnevezett attya látogatására ment innét hír nélkül, és visszatérvén, valamely kötés kendert hozott, a melylyet hátárúl letévén házánál, — cselédjei: két fia és leánya fogdosták; azonnal megbetegedvén, egymás-

---

[1]) Bottyán János élete Thaly Kálmántól. 385. lap.

után kihaltak. Teleky Uram lemenetelekor való visszatérésem után ezt én megértvén, mindgyárt azon embert az városbúl kicsapattam, a kit is egynehány nap múlva Takács Mihály nevű ember házában béfogadott titkon, és azra Takács Mihály is feleségével és két gyermekével edgyütt csakhamar egymásután kihaltak. Közel lévő szomszédságban Bárán Gergely nevű ember is harmadmagával meghálálozott, nem különben Józan István nevű szomszédjok is másodmagával. Ezektűl távolabb lévő útczában is Bé János nevű iffiu szabólegény hirtelen megholt. Ezen öt házban történt halálosok az Kálvinista részrűl valók voltak. — Az pápista részrűl pedig Pap Györgynek hat cselédje, veji feleségestűl és ugyan négy gyermeke haltak meg egymásután, — noha ezek, a mint informáltatom, a városon kivűl nem is forgottak oly ártalmas helyeken. Ugyanezen halottas háznál Tok György nevű embernek is az felesége az halott alól egy párnát felvévén, azon ragadovány miatt másnapra kelve megholt. Többeket ennél nem tapasztalhattam. Mindazonáltal pro majori informatione Antal mester borbélyt elküldöttem házaknál lévő betegekhez nyavalyájok qualitássának megvisgálására; de nem recognoscálja valóságos pestises dögleletességnek lenni, hanem heves fluxusos nyavalyáknak mondja, mellyből rendkivűl való főfájás származván, — hamarságos halálozás szokta követni. (Ezen kivül hagymáz-betegség és az aprós cselédeken az veres himlő (az borbély szavaibúl értem) hogy uralkodik. Nghod mlgos parancsolattya szerént valamint eleitűl fogva serio eltiltottam az Tisza-mellyéki dögleletes helyekrűl

valóknak ide való járásokat: úgy az ide valóknak intimáltam sub comminatione mortis, azokkal quoquomodo történhető conversátiojátúl magokat eltávoztassák. Az mostanában pedig akármi névvel nevezendő nyavalyában találtató betegeket kiűzettem az városbúl, pro captatione recentioris aurae.“ [1])

E jelentésre Károlyi Sándor tábornagy szigorú parancsot küldött a három városra, utasítván az egyházi, katonai és polgári elöljárókat, hogy a dögvész elleni óvszereket és intézkedéseket haladéktalanúl alkalmazzák. — Május 16-kán tehát Kecskeméten Kiss Tamás gárgyán, Zolnai István concionator ferences atyák; Selymes Kecskeméti János református prédikátor; Szarka István Sötér-ezredbeli őrnagy több tisztekkel; és a városi tanács összeülvén, elhatározzák: hogy „1-ör Minekelötte praetitulált Grális ur parancsolattya publicáltassék is, e mostani pestises dögleletességnek Isten kegyelmessége által remélhető eltávoztatására nézve, addig is tizedenkint az kis birák parancsollyák meg, hogy a mely házaknál történik az halott, az régi rendetlen szokást elhagyván, mihelyt koporsóban teszik, azonnal bészegezzék, úgy vigyék a temető helyre. 2-or Hasonlóképen az lakodalmi módra szokott torbéli vendégeskedést tellyességgel elhagyják, mert más úttal kedvetlen móddal is attúl fognak elszoktattatni. 3-or Utczánként heverő dögöket és ganéjokat kitisztítsák. 4-er Már sok rendbéli parancsolatok szerént a mely házban a megvesztegetett levegő ég és dögleletesség uralkodik és betegeskednek, szellöztetés kedvéért

[1]) Eredeti a Károlyi grófok levéltárában. T. Thaly Kálmán úr szives közléséből.

kiküldettessenek; söt azok társalkodásátúl és látogatásátúl a szomszédok is eltiltassanak." [1])

E volt ama nevezetes „guga-halál", mely dögvészes kelevények gyors kifejlödésével rakásra hullatta az embereket [2]), s 1709-ik évben tavasztól Augusztus elejéig annyira dühöngött Kecskeméten és vidékén, hogy e miatt a dunatiszaközin sürgös hadjáratnak is függöben kellett maradnia, — „hadakat nem lehete arra bocsátani, hacsak azt nem akarák (a kurucok), hogy hadseregök, mely már hat év óta diadalmasan kiállá az ellenség minden erölködéseit: dögvészben hulljon el." [3])

E mirígyes dögvész átfutotta következö években Európa nagy részét s Magyarországon kevés szüneteléssel, még nehány évig dúlt; 1710-ben Budán és Komáromban pusztított: ellene mind a kurucok, mind a császáriak erélyes intézkedéseket tettek. 1710. Máj. 17-röl Komét József császári biztos és gróf Herberstein várparancsnok Szegedröl külön nyiltleveleket bocsátanak a három városhoz, melyekkel ezeket nemcsak halálbüntetés alatt eltiltják Budapestteli közlekedéstöl, hanem tűzzel vassal, gyökerestüli kiirtással fenyegetik azon helyeket, melyek a dögvészt a vidékre behurcolnák. [4]) Ugyanez évi Aug. 2-ról Herberstein ismétli tilalmát, megemlítvén abban: hogy mivel „nemcsak az alsó Magyar, de még a felsö országban is annyira elterjedett és grassál azon Istennek eö sz. Felségének kemény ostora,

---

[1]) Jk. 1708—1713. 121. lap.

[2]) „Symptomata morbi hujus praecipua: Vomitus, sudor, exulcerationes tumorum (bubonum) pestilentialium." Codex Sanitario-medicinalis Hungariae. Tom. I. pag. 390. a Fr. X. Linzbauer. Budae 1852—1856.

[3]) Bottyán János élete. Thaly Kálmántól. 435. lap.

[4]) Jk. 1708—1713. 220—221. lap.

pestis nyavalya, hogy már az országunkhoz szomszéd Provinciák is majdnem irtóztató veszedelemben vadnak, — — közel hozzánk megint Gyöngyösön, Egerben, Apátiban, és ott körülbelül való helységekben is — comperiáltatott, — — hagyom és keményen is parancsolom, hogy senki onnan fellyül való, jövő Embereket — maga házához szállásúl bé ne bocsássa, megemlített városbeliekkel tőzsérkedést és correspondentiákat ne tartson, — — másként ha legkisebbet ebben a nyavalyában észrevehetek, — nemcsak az Helység hogy innen velünk való communicatiotúl exludáltatik, de még a Birák is halálosképpen azon szófogadatlan embertelen és istentelenekkel edgyütt, mások példájára gyalázatosan fognak exequáltatni és e világbúl kitörűltetni." [1])

XVI.

A három város és vidéke, különösen pedig Kecskemét, sokat szenvedett még ez évi Augusztus hónap elejétől az év végeig: mert azon hadat, melyet Bottyán János tábornok Augusztus elsö felében Duna-Vecséhez hozott, hogy itt a Dunán átkelvén, a tulsó részen Heister elönyomulásával veszélyezett nemzeti ügyet megsegélje, — nagyobbára e városok tartották ki. Bottyán János a dunai átkelést ki nem erőszakolhatván, hadát két hét mulva ismét a három városon át vezette vissza. E bátor, vitéz, tevékeny tábornok, említett hónap végén még egyszer Selmecnél kemény csapást intéz a németekre s midön ismét az alföldet s három várost fenyegető rácok ellen a

[1]) Jk. 1708—1713. 242. lap.

Zagyváig lejövén, Lőrinc-Kátánál táboroz, Szeptember végén meghal. Elhunyta nagy csapás volt a fölkelésre: a dunántúli országrész a császáriak kezében maradt, s ezek Hont, Gömör és Nógrád megyéket is elfoglalván, a három városra nemcsak Szeged és Buda, hanem a Szécsényben megtelepült Sickingen tábornok is kiterjesztette már igényeit, Szeptember 22-én Pfeffershoven budai, Oktober 29-én Herberstein szegedi s November 29-kén nevezett szécsényi parancsnok látja el Kecskemétet védlevéllel, oltalmat igérve szóval, de követeléseket intézve fenyegetésekkel. [1])

1710-ik évi Január 22-én bekövetkezett a Vadkert és Romhány közt vívott csata, mely vereség nélküli ugyan, de kipótolhatlan erkölcsi veszteség lett a fölkelésre. Mindenki reményét vesztette s a fejedelem maga is még az egyetlen Károlyi Sándor ügyességében helyzett némi bizalmat, — oda irányozván diplomatiai törekvéseit, hogy a háborút kiegyezés utján fejezhesse be, míg azonban ez sikerülne, a hadviselést erélyesen ohajtotta folytatni, hogy ha ez úton némi előnyhez juthatna, a békekötés sikere annál kedvezőbb legyen. E célból Eger, Szolnok és Kassa eröditéseit jó karba tétette, Eszterházy Antalt a nyár nagyobb részén a szegi pusztán táboroztatta, Károlyi Sándor által Érsekújvárt megsegíttette, s minthogy túlatiszán a dögvész kiütött, Károlyi dunatiszaközén intézett hadjáratot, családját is Egerbe küldvén, hova Kecskemétről rendelt annak számára élelmezést. [2])

---

[1]) Eredetiek a város levéltárában.
[2]) Jk. 1708—1713. 238. lap.

Múlt évi Juliusban I. Péter muszka cár Pultavánál megvervén XII. Károly svéd királyt, annak két ezernyi hadosztálya, mely franciák, lengyelek és svédekből állott, a sarkukban levő muszkáktól üldöztetve, magyar földre menekült s Potocki lengyel tábornokkal együtt a fejedelem által zsoldra felfogadtatott. E lengyel had 1710-ki tavaszon a tiszavonal védletére állíttatott, s onnan egy része Kecskemétre beszállott. Hírt vevén erről a szegedi parancsnok, Május első napjaiban rác és német hadat küldött a város ellen, a beszállott lengyeleket felverte, sokat közűlök elfogott s a tőlük nyert zsákmány tova vitelére felfogott szekerek és kocsik, valamint egyéb holmik elszedésével a városi lakosoknak 2,500 forint értékű kár okoztatott. [1])

Ez év őszén azonban egész dunatiszaközéről kiszoríttattak a felkelők hadai. Midőn September 24-kén Érsekújvár megvételével dunántúl már egészen német kézben volt s dunatiszaközére is a császári hadak benyomúlni készűltek, — Károlyi Sándor a jászságban Dózsa melletti táborából Oktober 5-én adja ki mérges nyiltlevelét, melyben írja, hogy „ámbár felfuvalkodott ellenségünk kevély szándékát terjeszteni igyekezik, — s a N. Vármegyék lakossait csendes nyugodalomnak és kivált szabadságnak gyümölcsével édesgesse is, mivel szemlátomást tapasztallyuk színes hitegetése alatt fekvő és végső romlására a N. Haza lakossainak czélozó csalárd elrejtett mérges rendelését, szükséges a lakosoknak maguk megmaradásárúl jó idején gondolkodni és

[1]) Jk. 1708—1713. 214. lap. s a város 1712-ik évi feljelentése a levéltárban.

eleit venni; mert ha már is az felső N. Vármegyékben irtóztató és halálnál keservessebb igájának súllyát a szegény Lakosoknak nyakába vetette, nyomorgatni, kétség kivül a N. Vármegye Lakosai is mindnyájan azt várhattyák fejekre, maradékokra. Annakokáért ezen Pátensem által minden Várossi, falussi Biráknak s lakosoknak életek s jószágok elvesztése s Helységeknek porrá tétele büntetése alatt hagyom s parancsolom, hogy valamihent az ellenségnek az Iplon által való szállását megértendik, legottan magok maradására nézve minden helységbeliek lakó helyekből kibontakozzanak, egész jószágokkal együtt az Mátrán által erre az Tisza mellékére takarodgyanak s az ellenséget lakó helyekben be ne várják, mert bizonyosak legyenek benne, valamely helység lakossai az ellenséget bevárják, minden kegyelem nélkül, kicsinytül fogva nagyig kardra hányattatik, jószágok prédára megyen, Helységek tűzzel emésztetik." [1])

De már ekkor dunatiszaköze három részről megtámadtatott, s mint ugyane napról régi ismerősünk Huszár János szolgabiró Pestről irja a három várostúl adóbeküldést szorgalmazó levelében, azon császári hadsereg, mely fölülről nyomúlt, már Vácnál táborozott [2]), Oktober 20-án pedig Szolnokot is elfoglalta; a Dózsátúl tiszántúlra hátrált Károlyi Sándor kiköltöztető parancsa tehát elhangzott; azért a boszús tábornagy November 2-ról Nagykárolyból ekép ír Kecskemétre: „Nem reménlettem volna az Hadakozásnak ily kevés változásával oly hamar lett

---

[1]) Egykorú másolat a városi levéltárban.
[2]) Jk. 1708—1713. 248. lap.

változástokat és tőlem való meg idegenyedésteket, holott annyi idő alatt, ámbár az Ellenség ottan közel forgott is, találhattatok volna módot felkeresésemben és kötelességteknek megmutatásában, — vessetek számot azért magatokkal elbiztotokban, ne vessétek vakmerőségre magatokat, a mi az Úré adgyátok meg az Úrnak, a mi az Asszonyé az Asszonynak [1]; mert messze elhatnak még Isten jóvoltából karjaink, söt ha Isten megtart, rövid idő alatt mindezek fenékkel fordúlnak fel, s jaj akkor, valakik hitetlenségben találtatnak.“ [2])

Ennek sem volt sikere, mert dunatiszaközének a császáriak általi elfoglaltatása bevégzett tennyé lőn: Kecskemétre Nov. 17-kén már német helyőrség szállásoltatott, s December 1-én Eger is feladta magát. Budapestről Pataki Gáspár alispán, Imre János pénztárnok, Huszár János szolgabiró, mind régi ismerősink; Szegedről gróf Herberstein várparancsnok, söt még a rác hadak egyes fötisztei is, mint Petrás tábornok, Pap György és Glo kapitányok, adó és minden egyéb követelésekkel zaklatják a községeket. — Még Oktober 14-ről gróf Cussani Jakab császári tábornagy hatvani táborából küldi Pataki Gáspár alispán Sreliczki József császári hadi biztos által ellenjegyzett rendeletét a három városra, hogy a kurucoknak itt található minden ingó és ingatlan javaikat lefoglalják s azok leltárát a birák beszolgáltassák [3]); a szegedi parancsnok pedig ugyanazon hónap 20-ról Halas, Kecskemét, Körös és Cegléd

---

[1]) A napát illetö úri adót érti.
[2]) Egykorú másolat a város levéltárában.
[3]) Jk. 1708—1713. 249. lap.

városokhoz küldi meghirdettetés végett nyiltlevelét, melyben meghagyja, hogy minden tévelygö kuruc hozzá Szegedre utasíttassék „kiket én — úgymond — adatott Authoritásom szerint Császár Urunk eö Felsége nevében Gratiájában béveszem, a több Hivei közé protectiom alá, — ellenben pedig valaki fegyverben tapasztaltatik, — portássaim által béhozatván, minden kegyelem, törvény, gratia nélkül, kegyetlen képpen kegyes életitül megfosztatom.“ [1]) Minthogy azonban Szegeden senki sem jelentkezett, holott mint a tábornok értesült, dunatiszaközén hemzsegett a a sok csavargó kuruc, — hogy azokat kigyomlálhassa s az utazókat ellenük biztosíthassa, November 2-án kelt utóbbi nyiltlevelével a városok biráit rendelte bé Szegedre, a hűségeskü letétele végett [2]), a városokba pedig német helyörséget szállásoltatott. [3])

1710-ik évi December 24-kén báró Ebergényi László császári altábornagy személyesen jött Kecskemétre s miután a város nevében a tanács elötte hűségesküt mondott, abba a városi fegyveres polgárkatonaság is beszámittatott; a felkelö seregben rendes hadi szolgálatot viselt s ekkor itthon talált 3 főhadnagy, 5 alhadnagy, 4 zászlótartó, 1 örmester, 13 tizedes, és 76 közvitéz, összesen 102 egyén általa lefegyvereztetett, a király ö felsége iránti hűségre feleskettetett, királyi kegyelembe vétetett és a polgári életnek vissza adattatván, erröl a hiteles bizonyítvány kiállíttatott. [4]) — Ezzel a fölkelés Kecske-

[1]) Jk. 1708—1713. 250. lap.
[2]) Jk. 1708—1713. 256. lap.
[3]) Eredeti rendelet a beszállásolt örség élelmezése iránt — a város levéltárában. 1710. Nov. 13-ról.
[4]) Eredeti a város levéltárában.

méten és vidékén megszüntetett. — A Károlyi Sándor vezénylete alatti nemzeti hadsereg végmaradványa 1711. Május hónap 1-én Szathmár mellett a majthényi mezön a fegyvert lerakta: tízezer s néhány száz lovas költözött innen tűzhelyéhöz haza, s 149 zászlót adott át a császári biztosoknak. — Munkács vára legtovább tartotta magát; de ugyanez évi Jun. 24-kén itt is eldördült az utolsó ágyú, nem öldöklésre irányozva többé, hanem a vár feladatásának örömére. [1])

XVII.

Magyarország eddigi fölkelései közt a Kuruc-világ mind kiterjedésére, mind tartamára nézve legátalánosb volt. E fölkelés I. Lipót császár s magyar király törvénytipró félszázados uralkodásának eredménye lön. E fölkelés vívta vissza az ország alkotmányos jogait; e nélkül Magyarország már-már rabigába görnyesztve, az absolutismus vasvesszeje alatt, a császári örökös tartományokkal közös osztrák provinciájává hanyatlik vala. A szathmári béke „Magyarországnak és Erdélynek minden törvényeit és szabadságait szentűl és erőszak nélkül" visszaadta; magának „a fejedelemnek és minden őtet követőinek" átalános bocsánatot adott, „annak erejét minden urakra, nemesekre, polgárokra, szabadosokra, vitézekre és parasztokra kiterjesztvén." Azonban ennyi eredmény is valahára két magyar embernek, gróf Pálffi János horvátországi bán, császári tábornagy s teljhatalmú biztos, és báró Károlyi Sándor

[1]) II. Rákóczi Ferencz bujdosása. Szalai László által. Pest 1864. I. köt. 62. 78. lap.

buzgó hazafias törekvéseinek tulajdonítandó. Ha ily két magyar ember szabad kezet nyerhet, már hat év előtt, annyi elpazarolt vér és vagyon megkimélésével, I. József őszinte békehajlama legalább is ennyi eredményt biztosít vala; de akkor a bent elkeserített s külről folytonosan izgatott magyarok nem hittek az igéreteknek, és a spanyol örökösödési háború terhei alatt sűlyedező birodalom fölbomlására vártak; a császári kormánybiztosok pedig a császár őszinteségét nem kellő hűséggel képviselték. — Egyébiránt a Kuruc-világ története még nincs megírva: mert a történelem, mint növény a szabad légben, csak szabad sajtó hatálya alatt virúl. Sokat nem szabad, sokat nem merünk, sokat nem akarunk megírni: majd ha minden adat nyilvánságra kerül: e korszak is megleli saját történetiróját.

A szathmári béke visszaadta tehát az alkotmányos jogokat; de a fölkelés megszüntetésével ama sajgó sebek, miket a nyolc évi háború eseményei ütöttek, egyhamar behegesztve nem lőnek. A sok vér- és vagyon-veszteség az egész országot kifárasztotta, egyes községek anyagi erejét megzsibbasztotta, egész családokat kiirtott és tönkre juttatott; a sok rosz következmény között mindazáltal első helyen a közerkölcsiség hanyatlását kell említenünk. Az ekkori jegyzőkönyvek legnagyobb része káromkodás és fajtalanság miatt intézett tanúzásokat és fenyitő itéleteket tartalmaz. A fajtalankodási esetek kilenc tizedrésze kuruc katona és valamely közrendű városi vagy csavargó nő közt merűl fel s legtöbb esetben nyilvános botrányig aljas jelenetekben nyilvánul. A káromkodók ellen még 1704-dik év tava-

szán a fejedelem solti táborából kemény rendeletet küldött az ország hatóságaihoz, melyben a hadsereg és nép közt eláradt eme rosz szokást keményen ostorozza. „Minthogy Nemzetséges igaz igyünket, mellyet jó Istenünk segítö karjai által mindeddig szerencsés elömenetellel boldogított, Istentelenséggel semmiképpen folytatni nem akarjuk, — Az N. Vármegyének azért serio intimállyuk, in gremio sui processusonként szolgabiró híveink által publicáltassa, hogy mind hadaink, mind akármely híveink, minden Isteni káromlástúl, egyéb Istent és embereket irtóztató és éktelen szitkoktúl s átkozódásoktúl supersedeállyanak. Ha kik pedig tovább is csakugyan — abban megátalkodnak, — az ollyakat megfogatván, kegyelem s kedvezés nélkül az Nemes Ország Törvénye szerént, elsöben megvesszöztesse, másodszor pálczáztassa, harmadszori és utolszori büntetésekre kövel agyonverettesse.“ [1]) E szigorú rendeletet két év múlva mégis ujra ismételni [2]), 1708. végén pedig a Tályáról Sárospatakra áttett országgyülés végzéseinek egyik cikkében föléleszteni kellett. [3]) — A táborozó, jövö-menö és benszállásoló katonaság annyi sok nemét elterjesztette az erkölcstelenségnek, hogy a lépten nyomon elkövetett s igen szigorúan büntetett fajtalankodási eseteken kivül, 1704. Okt. 5-kén a városi tanács határozza: „1-ör a ki ezután maga vagy katonája erejével más szénáját vagy szalmáját akár lopáskép, akár hatalmasúl elhozza, kártérítésen fölül 12 forintra büntettessék. 2-or Akár katona,

---

[1]) Oklvltr. 65. sz. a.
[2]) Eredeti hirdetmény a levéltárban 1706 ról.
[3]) Jk. 1708—1713. 71—73. lap.

akár paraszt ember a káromkodásért fenyíttessék, mint a fejedelem rendelte. 3-or A városban házaknál és utczákon a lövöldözés tiltatván, a ki elköveti, büntettetik. 4-er A koczkások a város utczáin sehol meg ne szenvedtessenek.“ [1]) — Harmadnap mulva ismétli egy tanácsi határozat: hogy „mivel az éji borital miatt a korhelykedés, káromkodás, éjjeli nappali lövöldözés, kockázás és mindennemű istentelenség igen eláradott, a katonai hatósággal egyetértve elhatározva lőn: hogy esti takaróra harangozáskor mindenki szállására, lakására siessen, katonai és polgári őrség cirkálandván, minden éjeli korhely vagy csavargó elfogattassék, katonát tisztinek, városi embert birájának adjanak át, megbüntetés végett.“ [2])

Tagadhatatlanúl igaz: hogy e fölkelés a legkedvezőbb külállapotok közt, a spanyol öröködési háborúra kivezetett császári hadaktól üres országban indíttatott; de más részről az is igaz, hogy a legnyomasztóbb belviszonyok hatálya alatt, kezdetét akkor vette, midőn a nagy adó, katonatartás terhei és a katonaság zaklatásai miatt a nép teljesen kimerűlve volt; mégis adott mindent, és vagyona mellett odadta életét s vérét is. Kezdetben nem volt ugyan adó kivetve; hanem a kiszolgáltatások határozatlan mennyisége többszörösen haladta a különben fizetendett adót, a hadviselés vidékein pedig csaknem elviselhetlenné lett a mindennemű szolgálat és élelmezés terhe, — és a hová az ellenség eljutott, a rendes

---

[1]) Jk. 1702—1708. 309. lap.
[2]) Jk. 1702—1708. 310. lap.

katonaság zsarolt, a rác égetett, ölt és rabolt, — a fölkelés tartama alatt tehát a vagyonállapot minden tekintetben apadt.

Nagyon elömozdította ezt az országban eláradt rézpénz értéktelensége. E szokatlanul nagy mennyiségben kibocsátott pénz ellen már 1704-ben panaszok és tiszti vizsgálatok fordulnak elö Kecskeméten, mert a mészárosok, kik csak fejér pénzen láthatták el magukat marhával, azért húst adni vonakodnak. [1]) Utóbb a szükségböl alkalmazott financialis balfogások ez állapotot hihetetlenül felfokozták. Tudva van ugyanis: hogy a fegyver, öltönykelme és egyéb hadi fölszerelés legnagyobb része külföldröl s csak ezüst és arany pénzen volt beszerezhető, a mi tehát e nemben akár a hazai bányák jövedelméböl, akár más úton előállíttatott, többnyire kiszivárgott, elannyira, hogy a belforgalombúl is több csatornán kellett az ezüst és arany pénzt kiszivattyúzni; így például a sót átalában, s a bort a tábori kocsmákon csak fejér pénzen árulták. Ezen eljárás a rézpénzt teljesen kivette értékéböl. Bottyán János tábornok irja 1708. Aug. 19. a fejedelemhez: „a rézpénzben senki csak egy poltúrát sem veszen el, úgy megbomlott; mivel valamennyi sót ezen földre szállítottak, a szegénységnek rézpénzen nem adták, hanem itt való Commendáns Uram passusával kit Komárombam s kit másuvá ezüst pénzért béiktatták; ez mostani confusiora nézve nem is lehet senkit elvételére eröltetni.“ Másik levelében pedig még élesebben rajzolja ez állapotot, irván eképen: „Ma reggel irott

[1]) Jk. 1702—1708. 315. lap.

levelemben is declaráltam az rézpoltúra pénznek teljességgel való megcsükkenését, úgy hogy már senki el nem veszi, mivel semmit rajta nem vásárolhatni; az praesidialis hajdúk, kiknek azzal fizettek: az utczákon mint az polvát széllel-szórják; tizenhárom, tizennégy, sőt tizenöt forintot is lehet egy ezüst forinton venni, — de úgy sem kell, nem is lészen circulatioja, ha az országban termő és találtató jószágot érette nem adják, sót penig, vagy marhát, kit onnét belöl erre szállítnak, azon a pénzen árúban sem eresztik; az ország korcsmáin is mind ezüst pénzen folynak a borok. Fölséged azért méltóztassék kegyelmessen megparancsolni, hogy valamely ország-sóját szállítsák erre a földre és rézpénzen adják, a borokat is azon árulják, máskint haszontalan az militiát azzal kedvetleníteni, sőt jobb is vele nem fizetni, midőn semmi böcsi és kelete nincs, hogysem azzal idegeníteni." [1]) — Láttuk már föntebb, midőn 1705. végén Kecskemét Bottyán János ezredét megruházni köteleztetett, hogy a posztó árában 2,832 $^1/_2$ forintot a város rézpénzben fizet s majd felét, azaz: 818 tallért, vagyis 1,227 forintot elveszt rajta [2]); utóbb a bámulásig növekedett e veszteség: 1707. Apr. 3-án a rácok által agyonvert Böde János kecskeméti főbiró számadása alatt 12 ezer libertás maradt, mely nevezeti értékben hatával egy tallérba számítva 2,000 tallért képviselt; de midőn 1709-ben költségre fordíttatik, már csak súlymérték szerint, oka számra, 160 darabot egy okára számítva, fecséreltetik el, következőképen:

---

[1]) Bottyán János élete. Thaly Kálmántól. 249. 250. lap.
[2]) Föntebb 168. lapon.

1) Másfél szalonnáért fizetnek 17 oka libertást, mely nevezeti értékben tett volna . . .	453 tall. 2 garast.
2) 24 oka vajért 21 oka libertást	560 „ — „
3) 60 oka mézért 17 oka libertást	453 „ 2 „
4) 3 véka szilváért 9 oka libertást	240 „ — „
5) 9 oka rizskásáért 3 oka libertást	80 „ — „
6) 4 oka mogyorót, 7 ½ oka malozsa szőlőt, és egy pár csizmát vesznek 8 oka libertásért .	213 „ 2 „
összesen:	2,000 tall. — gar. [1]

Ennyire csökkent a rézpénz értéke s ennyire szökkent a drágaság, melyet többé sem a fejedelem szigorú tilalma, sem az országos gazdászati tanács kibocsátott rendelete korlátozni képes nem volt. [2]

A háború fáradalmai, ellenség beütései, folytonos csaták, katonaállítások és az 1709-dik évi döghalál a város népességét is annyira megzilálták, hogy a fölkelés megszüntetésekor e tekintetben gyarapodásra gondolni sem lehet. Miután 1705. nyarán a solti sánc lerontatott, utóbb pedig Kecskemétnek kellő védelme is elhanyagoltatott, — a három városnak Szegedre behódolnia, vagy pusztulnia kellett, — s ezután a kiköltözések is gyakoriak lettek. Az 1709-ki döghalál pedig annyira dúlt a város minden

[1] Adókönyv 1709. végén.
[2] Lásd az Oklevéltárban 1706. Jul. 1. és Dec. 20.; s 1707. Január 29. közleményeket.

rendű lakosai közt, hogy csak az előkelőket említve: a róm. kath. parochiát kezelő sz. Ferencrendi szerzetesek kolostorának nyolc tagja közül hat lett áldozata a ragályos betegek körüli buzgóságának [1]); elhalt a reform. egyház predikátorának neje, Szabó György a város egyik jegyzője, Muraközi Sámuel másik jegyzőnek neje és leánya s a városi tanácsnak több tagja [2]); ezen nyomorúságos időszak tehát a város népességét jóval megapasztotta.

Valamint egyesek, úgy a község vagyoni állapota is tetemesen csökkent. A községi nyáj, ménes és gulya veszendőbe ment, a város még adósságba is sülyedt. A nemzeti hadsereg részére tett kiszolgáltatásokért fizetett rézpénz csak elértéktelenítve volt elvesztegethető, utóbbi kiszolgáltatások örökre odavesztek; a császáriak ellenben ingyen folytatták magyar földön a háborút: mert a néptől felszedett nagy adóbúl fizették a katonát, az adó mellett kierőszakolt élelmezéssel pedig azt magát és lovát kitartották; de a megtérítés reményében kiszedett széna, szalma, bor és gabona ára évtizedek múlva is megtérítetlen maradt, míg elvégre a községek belefáradván a sok eredménytelen sürgetésbe, örültek ha egy dicsérő oklevéllel szemüket kitörültetni tapasztalták. [3])

A fölkelés bevégezte után még egyéb terhek is fenyegették a községeket: a király iránti hűségben megmaradt földesurak ugyanis az elmúlt nyolc évről elmaradt jövedelmeiket követelték, holott tudva volt

---

[1]) Oklvltr. II. köt. 34. sz. 270. lap.
[2]) Szvitk. 1709. 14. lap.
[3]) Lásd III. köt. 452. lap. 132. sz. a. Okl.

előttök, hogy illetményeiket addig vagy Rákóci országos fiskusa szedte, vagy a fejedelem saját híveinek adományozta. Kecskeméten a Kohári-féle ősi részek úri adója fölött nevezetesen akép intézkedett a fejedelem, hogy azok jövedelmét felváltva, egyik évben Károlyi Sándor, mint neje után osztályos rokon, más évben az országos fiskus szedje [1]; a Kohári István császári tábornok által zálogban tartott Rákóci-rész jövedelmét folyvást a fiskus kezelte; Rákóci Erzsébet gróf Erdődiné maga szedte jövedelmeit, de 1707-ben történt halála után ez is az országos fiskusra szállott; a pozsonyi apácák használatában volt Csáky-rész censusát a fejedelem gróf Csáky Mihály fölkelő tábornok részére utalványozta [2]; — ezek most mind feltámadtak követeléseikkel s elvégre is csak az 1715 : 52. törvénycikk biztosította a várost zaklatásaik ellen.

Ingatlan birtokaikban Kecskemétet és Nagy-Köröst ekkor Pest város támadta meg. Volt már ugyanis említve, hogy mindkét város még a török uralom ideje alatt Pesten külön saját házakkal birt: mindkét vidéki község 1704—1710. évek tartama alatt elszigetelve levén Pesttől, annak rémséges terheltetései elviselésében, mint házbirtokos, aránylag részt venni köteles lett volna, de attól elzárattatván, e kötelességet nem teljesíthették; most Pest város mindkét község házát lefoglalta, s azért is mivel polgárjogot nem váltottak, házaikból azokat kibecsültetni, az értékből pedig teljesíteni elmulasztott időközi adótartozásaikat lefoglalni határozta. Csak

[1] Oklvtr. 114. sz. a.; és Jk. 1702—1708. 310. 440. lap.
[2] Lásd III. köt. 26. 46. lap.

tíz évet meghaladó perlekedés után juthatott a két város pesti házuk birtokába. [1])

II. Rákóci Ferenc, mint az ország szabadságai vissza szerzésére szövetkezett rendek vezérlő fejedelme, az általa elfoglalt országrészeken, — úgy látszik a fenmaradt oklevelekből, — hogy minden felségi jogokat gyakorolt légyen; de tőle Kecskemét sem szabadalmat, sem adománylevelet nem bir. [2]) Addig míg a három város annyi áldozattal és oly nagy erőfeszítéssel védte magát és támogatta a fölkelést, nem volt alkalom a kitüntetésre; 1705. után pedig már aligha lehetett a fejedelem megelégedve a kifárasztott városok buzgóságával.

Sokat szenvedett Kecskemét s majd egy évtizedre volt szüksége, hogy vagyoni veszteségeit nagyából helyreüthesse.

Azonban a három városnak, — különösen pedig Kecskemétnek és Nagykörösnek, mint szoros értelemben földesúri hatóság és szolgálatok alatt nem volt községeknek, — a török uralom alatt kifejlett solidaritása, a Kuruc világ korszakában tetőpontját érte: fokoztatott az a közös veszély, közös védelem

---

[1]) Tárgyiratok a város levéltárában.

[2]) Emlittetik történetiróinknál a fejedelemnek több birtokadományzása, de a kecskeméti levéltárban csak némely itteni birtokrészek úri adó jövedelmének utalványozása fordúl elő. Ezen kivül csak egyetlenegy adat forgott kezemben: az ónodi gyülés alatt 1707. Junius 29-kén kiadott adománylevele, mellyel báró Keglevics Ádám kezén volt Kátaiféle birtokokat Rétey György, Ferenc, János, Mihály és Péter testvéreknek örökül adományozza; nevezett adományosok azon birtokokba, melyek Torna, Zemplén, Abaúj, Pest, Borsod és Heves megyékben léteznek, a jászói konvent egy tagja és a fejedelmi kiküldött által ugyanaz évi Jul. 18-tól Szept. 22-ig helyenkint folytatott szokásos eljárás utján be is igtattattak, mint az emlitett Konvent hiteles kiadványú beigtatási jelentése igazolja. Az adománylevél egészen szokásos szövegű, csupán a „Jus Regium“ helyett „Jus Fisci nostri“ változtatás van benne. A hiteles helyek jegyzökönyveiben valószinüleg a többi is feltalálható leend.

és közös teherviselés által; de az önérzet mellett a polgári miveltségre törekvést igen elömozdította azon kitüntetés, hogy a fejedelem és kormányköre a három várossal mindig közvetlen érintkezésben állott.

Valamit még a vallási viszonyokrúl. A mindkét hitvallású evangélikusok vallásszabadságát biztosító 1681: 25, és 1687: 21. törvényeket I. Lipót kormánya egy 1701. évben kiadott rendelettel nem eltörülte, hanem valóságos szójátékkal érvénytelenítette. [1]) — Ha e rendelet kiadásánál egyéb nem történt volna is, nagy és átalános lett országszerte az ingerültség; mely hogy a fölkelés megszilárdulása után ki ne törjön, a minden irányban kiható figyelmű fejedelem ideiglenesen, a törvényhozás további rendelkezéseig, egy nyiltlevél kibocsátásával s 1704. Aug. 12. egy rendeletnek a megyékhez menesztésével gondoskodott. [2]) Ezek tehát megelözték az 1704. Szeptemberben Gyöngyösön történt követeléseit a vágmelléki tizenegy megyének, de megelözték a francia királytól érkezett figyelmeztetést is [3]), mindenesetre pedig megelözniök kellett az 1705. szécsényi kiegyenlitést. [4])

Kecskeméten amaz átalános ingerültségnek semmi nyoma; nem is történt itt egyéb, mint 1690. Apr. 15. Szécsényi György esztergomi érseknek Kecskeméthez és Nagykörösliez intézett fenyegető levele; melynek fulánkját azonban egy hadi tanácsi rendelet kitépte. [5]) Tisztelem hamvaiban is Fejér

---

[1]) Fejér György: Jurium ac Libertatum Religionis et Ecclesiae in R. Hung. Codicillus Diplomaticus. Budae 1847. pag. 300.
[2]) Oklvltr. 69. sz. a.
[3]) Horváth M. IV. 326. — Szalay: VI. 199. lap.
[4]) Horváth M. IV. 360. — Szalay: VI. 281. lap.
[5]) Lásd: II. köt. oklvtr. 32. sz. és III. köt. 248. lap.

György emlékét; de csudálkozom, hol vehette a II. Rákóci Ferenc és a szövetkezett rendek ellen szórt vallásgyülöleti vádak mellett azon adatot: mintha a fejedelmet lengyelországi száműzetéséből többek közt a kecskemétiek is, vallásgyakorlati sérelmeik miatt sürgették volna a betörésre?! [1]) A kecskemétiekről bizvást elmondhatni: hogy azoknak ahoz semmi közük sem volt; de a köztük elejitül fogva diszlett szép egyetértés s a buzgó katholikus földesúr Kohári István gróf 1679 és 1680-ban történt bölcs intézkedése után arra legkisebb okuk sem lehetett.

A lezúgott hosszas háború viharai és azt megelőzött kormányzat által előidézett zavarokat a szathmári béke meg nem szűntethette, — a Kuruc világ egyedüli köznyereményét, az alkotmányosságot is csak a következő országgyűlésen alkotott új törvények szilárdíthatták meg.

---

[1]) A fentebb idézett Codicillus Diplomaticus. pag. 301.

OKLEVÉLTÁR.

1.

1703. Jun. 11. Schweidler Jakab Antal budai administrator levele.

Generosi, Nobiles, Prudentes et Circumspecti Dni Amici mihi honorandi. Litteras Praetitulatarum Dnum Vrarum de dato 9-nae hujus mensis sonantes recte percepi, ex quibus turbulentias et rumores in Superiori Hungaria nunc grassantes uberius intellexi, et siquidem de iis aliunde jam notitiam habeam, nihilominus tamen pro hac intimatione magnas repono gratias, quam etiam erga Suam Mattem Sacrmam fidelitatem in altioribus locis laudare conabor, et recommendabo. Deinceps vero Praetitulatas Daones Vras rogandas habere volui, ut quidquid imposterum de rumoribus istis constiterit, quantocius per expressum me certiorem reddere haut graventur. In reliquo maneo. Praetitulatarum Daonum Vrarum. Sign. Budae die 11-ma Junii 1703. ad Servitia semper paratissimus Jac. Ant. Schweidler mp. — P. S. Ratione mihi promissorum Equorum gratum mihi foret, ut si quamproxime huc apportarentur. — Kivül: Generosis, Nobilibus, Prudentibus et Circumspectis Dominis Judici Primario, Caeterisque Jurassoribus Oppidi Kecskemetiensis Dnis et Amicis mihi honorandis. Kecskemet. (Pecsét.)

Eredeti a város levéltárában.

2.

1703. Jun. 24. Gróf Forgács Simon nyiltlevele.

Mi Gémessi Gróf Forgács Simon Fölséghes Római Császár és Koronás Király Kglmes Urunk eő Fölséghe Tanácsa, Komornyikja, Generalis Mezei Strázsa Mestere, egy Lovas magyar Regementnek Colonellussa, Dunán túl való Részeknek és Győr végh házának Vice Generálissa és N. Borsod Vármegyének Fő Ispánnya. Adgyuk tudtára ezen Patens Levelünk által mindeneknek az kiknek hogy tudni illik némelly Regementünkbéli katonák nem tudatik mi oktúl viseltetvén s mind Istenekrűl s mind eő Fölséghe hűségéről s mind pedig az magok hitiről elfelejtközvén, emlitett Regementünktűl Imperiumból elszöktek s ide Magyar Országban lejöttek, kire nézve az ollyan Regementünkbéli Katonaságnak serio intimáltatik, hogy előttünk lévő Julius Havának végeig ide Galgóczra jűjjenek, úgy hogy az Regementünkben megént reincorporállyák és eő Fölséghe szolgálattyára hűségére állítsák magokat, holott pedig találkoznék ollyan, az ki praespecificált Terminusig elő állani nem akarna, bizonyos legyen abban, hogy Vármegyéről Vármegyére fel kerestettyük s ha kézben kerűl Hadi súllyos Törvény és Regula szerént exequáltattyuk minden halasztás nélkűl, az kik pedig fellyebb írt Terminusra compáreálnak, azokat meg grátiázzuk s az vétkét meg engedgyük. Datum Galgócz Die 24. Junii A. 1703. Grófl Forgács Simon. (L. S.)

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 143. 144. lap.

3.

1703. Jul. 4. Petrovay László alispán körlevele.

Isten álgyon meg benneteket kivül meg nevezett Helységeknek Birái és Esküttí. Kegyelmes Urunk eő Fölséghe sok

rendbéli Parancsolattyai érkezvén az N. Vármegyére, hogy az Tolvajokra, orgazdákra és az Passus nélkül való járókra szorgalmatos gondot viselnénk, úgy most is eő Fölséghe kemény és nagy büntetés alatt Parancsollya, mivel onnan fellyűl most is feles katonaság Cseh országon által le szökvén Méltósságlios Gróff Pálfi Úr eő Ngha Regementibűl valók: kihez képest vévén ezen Levelemet, Parancsolom hogy a félékre szorgalmatos gondot visellyenek, Passus nélkűl járókat, Csavargókat, akár Lovas, akár gyalogh légyen, fogják meg és mindgyárt hozzák be; mert valamelly Helység elmulattya s meg nem fogja, kitudódik, bizonyos lévén benne hogy az kemény büntetést el nem kerüli. Pestini 4. Julii A. 1703. Petrovay László Pest Pilis és Sólt Vármegyéknek Vice Ispánnya. mp. P. S. Az Portio pénzt is az melly helység még meg nem adta, személy válogatás nélkűl egészlen harmadnap alatt bé hozza, hacsak Németh Executiot nem akar szenvedni, vagy hogy Biráját be külgye, hogy azzal az Nemes Vgye Tisztyei számot adhassanak az Excelsa Budai Commissio előtt, mert már az szófogadatlanságnak éppen nincsen helye, mivel utánnunk sem várakoznak továbh.

Jk. 1702—1708. 142. lap.

4.

1703. Jul. 27. Huszár János szolgabiró körlevele.

Isten minden jókkal áldgya kegyelmeteket kivánom. Méltóságos Budai Dicasteriumnak érkezvén az Nemes Vármegyére kemény és súllyos parancsolattya, mellyre nézve, kénszeríttetett az alúl megh irt, vagy is includált mód szerint jó paripás és fegyveres Embereket repartiálni. Azért Kltek feje és jószágha vesztése alatt, jó paripás és fegyveres embereket mennél hamaréb elő készítvén állítsa föl és jó készülettel Czeglédre külgye, mind azok a kik Czeglédhez közeleb laknak, az kik pedigh alsó Némedihez, tehát Némedire, ez jövő Vasár-

napra, és ott készen lévén várják az Nemes Vármegye továb való dispositioját, melly minden okvetetlen oda fogh érkezni, jó provisioval legyenek lóbúl, fegyverbűl s puskaporbúl és lövő szerszámokbúl, élésből is. Mellyben külömben se cselekedgyék klmtek ha nagy kárát vallani nem akarja. Ezzel maradván. Raptim Pestini Die 27. Julii 1703. Huszár János mp.

Anno 1703. Die 26. Julii sub particulari Congregatione Inclytorum Cottuum Pest etc in Citte Pest celebrata facta est repartitio militum Equitum bonis armis, equis ac aliis necessariis in optima forma expediendorum, ordine sequenti: Oppidum Kecskeméth No-65. Kőrös No-35. Czegléd No-20. Isák No-10. Alsó Némedi No-10. Ócsa No-5. Summa No-145.

Jk. 1702—1708. 145—146. lap.

5.

1703. Jul. 29. Ugyanaz ugyanazon tárgyban.

Isten minden jókkal álgya Kglmeteket kivánom. Akarám Kkk értésére adnom, hogy jóllehet az Méltóságos Budai Commissio Parancsolattyából az N. Vármegye általam intimáltatta vala Kkk, hogy pro 29. Julii azon lovasokat annak rendi s módgya szerint Czeglédre és Alsó Némedire helyheztette és küldötte volna; mindazonáltal más parancsolattya érkezvén, általam ismét azt parancsoltattya, hogy azon lovasok mindenképpen készen lévén, mind addig kiki maga helységében készen várakozzék, miglen az N. Vármegyének utolsó parancsolattyát s informatioját nem vészi. Ezt kölleték sietséggel Kgltekk értésére adnom. Az portiopénzt pedig kiki sub poena militaris executionis ad Cassam be külgye. Ezzel maradván Raptim Pestini Die 29. Jul. 1703. Huszár János mpr.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 146. lap.

6.

1703. Aug. 3. Pestmegyére adóexecutio küldetik.

Mint jóakaró Birák és Esküttt Uraiméknak ajánlom becsülettel való szolgálatomat Kglteknek.

És Istentűl minden kivánta jókat. Az Méltóságos Budai Dicasterialis Commissio Kglmes Urunk eő Fölséghe parancsolattyábúl ezen Nemes Vármegyékre most újontan tizenhét ezer forintokrúl való assignatiot küldött, az melly summábúl obveniált T. Nemes Generalis de Nehem Regementinek 4,271 Rf. kiért is instantanee V. Ispány Petrovay László Uram eő Kglme szállására, t. i. az T. N. Vármegye házára executio ment; mivel feles restantiák vadnak az kgltek helységiben, eum ob respectum köllctett azon Németeket pro incassandis restantiis, minthogy egynehány rendbéli már ez előtt mind Vice Ispány Uram, mind pediglen Szolga Biró Uram eő Kglmek Currensire is nem hozta Kgltek bé az resultans portio pénzt, kiszedetni executionaliter küldeni, ad latus D. Francisci Oberagner praefatorum Inclytorum Cottuum Subcommissarii, és igy ezen subnectált specificatio szerint az helységek az pénzt megh olvasván, emlitett Oberagner Ferencz Subcommissarius kezében sub sigillo adgyák és arrúl eő Kglmétűl quietantiát vegyenek, és ahoz elegedendő Comitivát adni el ne mulassa Kgltek, promoveálván azzal Kglmes Urunk eő Fölséghe szolgálattyát.

Restál Kecskeméth fl. Rh. 2,679. d. 56. etc.

Pest Die 3. Aug. 1703. Joannes Imre mpr.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 148. lap.

7.

1703. Aug. 18. Huszár János szolgabiró Kecskemétről és Körösről hírmondókat rendel.

Isten minden jókkal álgya kegyelmeteket kivánom. Ez Irásom által kölleték kkk tudtára adnom, hogy vévén ezen

Levelemet, mindgyárt válasszon kglmetek két jó s szava hihető és útat tudó okos emböröket, úgymint Kecskeméthről egyet és Kőrösről másodikat és külgye föl ide Pestre az N. Vármögye házához, kiket is hogy bizonyos híreknek hozására elküldhessen az N. Vármegye Várod felé, vagy az holott Rákóczinak és Bercsényinek híreket hallhattyák. Melyben külömben se cselekedgyék kglmetek, maradván Raptissime Pestini Die 18. Aug. A. 1703. Kglmetekk Jóakaró Szolga Birója Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 153. lap.

8.

1703. Aug. 18. Huszár János szolgabiró körlevele.

Isten minden jókkal álgya meg kglteket kivánom. Kegyelmes Urunk eő Fölséghe Parancsolattya szerént kölleték kkk tudtára adnom, hogy ki jószágha s Feje vesztése alatt, ha valamelly Passus nélkül való járókat és kóborlókat és kémöket Rákóczi vagy is Bercsényi Pátensével való járókat valahol hallana, látna, vagy találna, azokat meg fogja, fogassa és föl kerestesse, meg fogván Pátensekkel együtt az N. Vármegye Magisztratusa kezében béküldgye, erős és kemény vigyázás alatt; ha valamelly biztató Pátensét is hallaná vagy hallotta volna, azoknak senki hitelt ne adgyon, annak inkáb fejet ne hajtson, mivel eő Felséghe jó gondviseléssel kivánván lönni már is azoknak le csillapításukra és kigyökerezésekre segitséget küld. Azonban az minapi N. Vármegye repartitioja szerént az Fegyverös katonák, sőtt azokon kivűl is mönnél többen löhetnek készen lögyenek, hogy mikoron nekiek parancsoltatik, az N. Vármegyétűl eleikben röndölendő Tiszt Uraiméktől, oda az hova kivántatik, el mehessenek. Az melly helységek pedig még portiobeli Restántiával tartoznak, mönnél hamaréb beküldgyék, ha súllyos Executiot szenvedni nem akarnak. Ez igen serio keményen parancsoltatik, mellyben külömben se

cselekedgyék kglmtek, ha nagyob kárát vallani nem akarja, maradván Raptim Pestini Die 18. Aug. A. 1703. Kkk Jóakaró szolga Birája Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 153. lap.

9.

1703. Aug. 30. Petrovay László alispán levele Újlaki Endre megyei kapitányhoz.

Ajánlom szolgálatomat Kegyelmednek. Tegnapi napon írt Kglmed levelét vöttem, ennekutánna is mind várom Kglmed Tudósítását. A Paraszt Vármegye hada nem az kuruczok kergetésére volt röndölve, hanem az vásárosok és keresködők oltalmazására. Azért Kglmed azokat, ha szintén ki röndölte volna is, revocállya, és ennekutánna ha úgy kivántatnék s az N. Vármegye parancsolná, a szörént röndölhetti ki, az N. Vármegye katonái azért nem mentenek ki, hogy Budáról érkezett parancsolat, a Vásárt köllött őrizni, s nem is mehetnek hamaréb hanem Szombaton étszakára Kglmedhez, mivel még holnap bé kelletik nekiek jőni és viszontag úgy fogják Kglmeddel magokat conjungálni, mert az fizetések aránt lévén valamelly controversia, hamaréb nem expediáltathattak. Kglmedet tovább is admoneálom s kérem hogy perseverállyon s maragyon ottan és ha löhetséges mindönkor bizonyos hirekkel értessen bennünket, mert mind az N. Vármegye Tisztei s mind pedig az Budai Tisztek Klmed hűségétűl s magha ajánlásátúl várnak. Ezek után Isten éltesse Klmedet s adgya Isten újj hireket írhassék Klmed. In reliquo magamat reserálom ad ea mellyeket Kddel szóllottam. Pest die 30. Aug. A. 1703. Jóakarója Szolgája Petrovay László mpr.

Jk. 1702—1708. 155. lap.

10.

1703. Aug. 30. A budai császári bizottmány rendelete a kecskeméti tanácshoz.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Mattis D. D. Nostri Clementissimi Subdelegatae Commissionis Budensis Nomine Oppidi Kecskemét Judici et reliquis Juratis assignandum.

Sacratissimae Cesareae Regiaeque Mattis Dni Dni Nri Clementissimi Subdelegatae Commissionis Budensis nomine Oppidi Kecskemét Judici et reliquis Juratis serio et sub poena pali injungendum, quod siquidem multum interesset de modernis trans et cis Tibiscum exortis motibus certas et continuas habere informationes et infallibiles certitudines. Quatenus iidem Judex et Jurati nisi superius minitatam experiri voluerint poenam, eas et indilatas instituant explorationum dispositiones, ut singulis septimanis si non bis adminimum semel hancce Subdelegatam Commissionem scriptotenus de occurrentiis quibusvis circa hos motus exorituris accurate et genuine informare possint, quod ipsum nec intermittere praesumant. Datum Budae 30. Aug. 1703. Sacrmae Caesareae Regiaeque Mattis Subdelegatae Commissionis Budensis assessores.

Jk. 1702—1708. 156. lap.

11.

1703. Sept. 1. A budavári parancsnok levele a kecskemétiekhez.

Generosi Nobiles Prudentes et Circumspecti Dni Vicini. Siquidem ex rumore continuatim habetur, quod non solum Oppidani ibidem, verum et integer districtus ob perfidos et vagabundos depraedatores seu rebelles nimis consternatur; cum tamen Oppidum sat populatum et armatum, eoque ipso similibus grassatoribus opportune resistendi sufficiens sit; hinc

Dnes Vras vicine requirendas duxi: quatenus absque ulteriori consternatione, pro viribus et debito fidelitatis studio, prout hucusque laudabiliter contigit, his vagabundis sine interruptione sese omni conatu opponere, et ad minimum bis septimanatim mihi de quavis motione horum perfidorum, eorumque invasione, cum certo mihi constet aliquos ex eorum consortio in illis partibus persistere, certam relationem per suos homines transmittere velint. Secus officii mei erit, ut quosdam de gremio, et vel maxime principales ab illac ad me advocari curem, quo autem intermisso confido notae fidelitati Dnum Vrarum et spero praestolationem debitam literarum mearum. De cetero Dnas Vras diu bene et tranquille valere desiderans permaneo Budae die 1. 7-bris A. 1703. Generosarum Nobilium Prudentum et Circumspectarum Dnum Vrarum Servus obsequiosissimus Liber Baro de Stom mp. Supremus Vigiliar. pfectus. Kivül: Generosis Nobilibus prudentibus et circumspectis Dnis Judici Primario, Jurassoribus Oppidi Ketschkemeth Dnis Vicinis. Kecskeméth.

Eredeti a város levéltárában.

12.

1703. Sept. 4. A szolnoki parancsnok levele a kurucok mozgalmairól.

Generosi Nobiles Prudentes ac Circumspecti Domini Judices Senatusque Universus. Parvulus ille exercitus septem vexillorum tam equitatus quam peditatus, qui hactenus sub Tordai, Serendy, ab altera Tibisci Ripa circumvagatus est, nunc a certo quodam Pitsi János commendatur, factaque partitione, equitatus Jenő, peditatus vero Gyulam circumsidet. Rakocius cum suis Zatmariae vicinissimus est, sed D. Generalis de Gleokelsberg sat temporis dedit Nimidy incendendi, ac cum 600 Sclopetariis in Satmariense suburbium intrandi. Barby

Ballasy, qui **700** Curuzonibus in Confiniis Luzensibus prope Tokainum imperabat, **300** ex iis ad hanc Tibisci Ripam prope Onodinum transmisit, qui circa Agriam et dictum Locum maxima rusticis damna intulerunt. Ego emiseram **40** Husarones qui faciendo in eos excursionem, sex ex iis captivos mihi tradiderunt, aliasque **40** equos et alia iis surripuerunt. Ab altera Tibisci parte omnia sunt tranquilla usque in confinia Gyulensia. Succursus noster quotidie expectatur, qui si advenerit, non longos processus faciet Curuczonibus, quorum maxima pars, praesertim vero peditatus, sua vita in manibus arma non habuit, nec ad hucdum habet, sed hastis baculisque armati incedunt, et contra quos ea sunt pulveris tormentarii vires, ut si eum olfaciant, deliquium animi patiantur. Sperans itaque proxima occasione esse in statu vobis meliora et laetiora nunciandi permaneo Dominationibus Vestris Ad officia paratissimus Kvaters. Datae Szolnokii **4. 7-bris 1703.**

Jk. 1702—1708. 158. lap.

13.

1703. Sept. 8. A lengyel király betiltja, hogy alattvalói Rákóci fejedelmet a fölkelésben segélni ne merészeljék.

Augustus Secundus Dei Gratia Rex Poloniae etc. necnon Haereditarius Dux Saxoniae et Elector etc. Universis et singulis quorum interest, aut quomodolibet interesse poterit, praecipue Magnificis, Generosis, Nobilibus — Capitaneis nostris in Confinio existentibus, Civitatibus, Oppidis, illorumque officiis, necnon cujuscunque Status et Conditionis hominibus notum facimus. Cum nihil sanctius et antiquius Ordines Rei Publicae conservatione Foederum et Pactorum cum vicinis Monarchis esse existiment, et unanimi consensu inviolabilem in hoc puncto Nominis Poloni reputationem collocent, non potest ullo zelo violentius et sensibilius cor nostram Paternum affligi,

quam accepta novalia et quaerela SSmae Caesareae Regiaeque Mattis per Illmum Comitem de Strathman ejusdem SSmae Caesareae Regiaeque Mattis Legatum in Regno nostro Extraordinarium nobis exposita. Quod Princeps Rákóczius pro Rebelli declaratus, per Regnum Hungariae cum sua Militia grassante habeat quosdam ex Incolis Regni nostri et M. D. Lithvaniae sibi faventes, qui immemores severitatis Legum, et Poenarum in Constitutionibus Regni expressarum contra violatores Pactorum cum Externis Principibus, non tantum consilia, sed et nervum belli suppeditant, et copias auxiliares, ut intentiones suae et Rebellio faciliorem sortiri possent progressum. Quo ausu universi et singuli ejusmodi ipso facto non tantum poenas Legum, infamiae, perduellionis, et confiscationis Bonorum promeruerint, verum etiam pro hostibus Patriae censeri debent, vigore tot Constitutionum in volumine Legum expressarum. Ac proinde Nos nihil nobis observantia integrae cum Suae Caesarea Matte Amicitiae et bonae viciniae vovendo, simul obviando ulteriora, subditorum nostrorum tam Regni, quam M. D. Lithvaniae licentiae praesentibus Universalibus Nostris Literis severe intimamus, ut omnes qui quoquo demum modo Auxiliares Copias praefato Principi in subsidium subministrarunt, easdem in tempore a publicatione Praesentium Universalium Curiae Nostrae in Quatuor Septimanis omnino revocent, et illi omnes, quicunque quoquo modo, sive sparsim, sive sub signis assistunt, ad suas Aedes revertantur, et in posterum ne unus illorum, et quicunque demum ex Incolis Dominiorum Nostrorum audeat amplius eidem Principi, illiusque Adhaerentibus, sive hominum, sive pecuniarum subsidio, sive apparatu Bellico, imo nullis prorsus necessitatibus Bellicis subvenire et suffragari, neque ullam cum illo correspondentiam fovere, sub poenis de Guerris et aliis mulctis in Constitutionibus Regni Annorum 1588. 1590. 1607. 1609. 1613. 1618. declaratis. Quorum Executionem contra transgressores et violatores Legum irremissibiliter extendimus, simul Magnificis et Generosis Capitaneis, praecipue in Confiniis positis diligenter commendamus, ut has licentiosas Copias captivent et exequantur sub nexu officii eorumdem, sub poenis in iisdem

Constitutionibus expressis, hae porro Universales nostrae Literae ut citius ad notitiam omnium perveniant, publicari illas per Castra, Civitates, Castella et Oppida consveta mandamus. In quorum Fidem praesentes manu nostra subscriptas Sigillo Regni communiri jussimus. Datum Varsaviae Die 8. 7-bris. A. 1703. Regni vero nostri Septimo. Augustus Rex. Casimirus Ternecky Dapifer, — Suae Regiae Mattis Secretarius mp.

Jk. 1702—1708. 196. 197. lap.

14.

1703. Sept. 13. Pestmegye rendeinek levele Körös és Kecskemét városokhoz, a szegedi parancsnok által kivánt élelemszállítás iránt.

Egregii, Prudentes ac Circumspecti, Nobis honorandi. Salutem et Nostram benevolentiam. Ezen Inclusából (mellyet copialiter meg küldöttünk) meg érthetik az meg irt Birák és Esküttek, minemű dispositiokat töttünk az kivánt Szegedre administrálandó búza és abrak eránt; kihez képest úgy alkalmaztassák az meg írt helységbeliek magukat, hogy vévén ezen dispositionkat, Szegedre szólló Levelünket hiteles és érdemes emberek által külgyék el, úgy hogy mind irásban, mind szóval, minden halogatás nélkűl bizonyos választot hozzanak, és ha eő Fölsége szólgálattya olly urgenter kivánnya, azon kivánt búzának és abraknak praestatioját, abban azon Szegedi dispostio szerint eljárjanak és in praemissis semmit külömben ne cselekedgyenek. In reliquo easdem bene valere expostulamus. Datum in Particulari Congregatione Nostra Die 13. 7-bris A. 1703. celebrata. Earumdem Benevoli Universitas Dominorum, Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Cott. Pest Pilis et Solth unitorum.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 161. lap.

15.

1703. Sept. 13. Pestmegye levele báró Globitz szegedi parancsnokhoz, nevezett megye községeitől általa kivánt élelem iránt.

Illustrissime Domine Baro, Domine Nobis colendissime! Salutem et Servitiorum nostrorum commendationem. Ex informatione Kecskemethiensium, Kőrösiensium, ita etiam Czeglédiensium et Izsákiensium Incolarum intelleximus, quod Vestra Illma Dnatio ex Dispositione Excellmi Dni Comitis Generalis a Schlick ad loca eadem certam Tritici, Hordei et Avenae quantitatem Praesidio Szegediensi quantocitius invehendam repartierit. Quo in negotio licet nullam a Sua Matte Sacrma, sed neque ab aliis nostris Superioribus specificam haberemus intimationem; considerantes nihilominus moderno tumultuoso revolutionum tempore, id ipsum in emolumentum servitii Caesarei vergere; ne solummodo praespecificata Quatuor loca pätiantur, desideratam frumenti quantitatem ad omnes omnino in hisce Cottibus existentes Pagos locaque statim repartiri fecimus, imponendo locorum Judicibus, quatenus seposita omni mora, ex eodem Frumento obtingentem Quantitatem quanto celerius eo devehant; hoc quoque per expressum declarato, quod si haec Vestrae Dntionis repartitio ita esset urgens, ut nullam prorsus pateretur moram, extunc erga praecise supratacta quatuor loca instituta Praetitulatae Dnis Vrae repartitio pro isto casu in suo esse permaneat, teneanturque inhabitatores eorundem locorum repartitam ipsis Frumenti quantitatem Szegedinum quo citius devehere, cum hac tamen assecuratione, ut ipsis Cottus vel in Aere, vel vero in natura eamdem infallibiliter refundere teneantur: si tamen fieri posset, officiosissime rogamus Illmam Dnem Vram, convectionem ejusdem Frumenti juxta nostram repartitionem opperiri acceptareque dignaretur. Deinde quia praememorata loca etiam ad Csongrád secundum dispositionem Vrae Dnis saepius titulatae Avenam, Foenum, Panes numerosos et Pecora mactabilia subministrarunt, Quietantiam vero super ejusmodi victua-

libus a Vra Dnatione Illma generalem necdum haberent, unde ut iisdem eo in passu super praemissis tales impertiri Quietantias dignetur, quae in futurum etiam per Excelsum Commissariatus et Quaestoratus Bellici Officium acceptari queant (Juxta tenorem Caesareo Regii Mandati, nobis transmissi, cujus copiam pro uberiori notitia rei huc inclusive Vrae Dni Illmae transmisimus) enixissime rogamus. Ad extremum in eo etiam instamus, quod imposterum siquid in ejusmodi servitium Caesareum concernentibus negotiis habebit ad mandandum, eatenus non miseram plebem, verum Nos, Officialesque nostros dignetur Vra Dntio Illma requirere, nihil enim intermissuri sumus in his, quae Fidelitas, servitiumque Suaettis Smae a nobis exigunt. Quare praestolaturi responsum super praemissis, in reliquo manemus Ejusdem Illmae Dominationis Vrae Datum in Particulari Congregatione Nostra Pestini celebrata Die 13. 7-bris A. 1703. Amici et Servi Paratissimi Obligatissimi Universitas Dominorum, Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Cottuum Pest Pilis et Solth unitorum.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 162. lap.

16.

1703. Sept. 13. Rákóci Ferenc fejedelem nyiltlevele Pestmegyéhez.

Mi Fejedelöm Fölső Vadászi Rákóczi Ferencz Nemös Sáros Vármögyének Eörökös Fő Ispánnya etc. Agyuk Tudtára mindönöknek az kiknek illik ezen meg nyomorodott Magyar hazánkban nevezet szerént Nemös Pest Pilis és Solth Uniált Vármögyékben lakozó Egyházi, Vilaghi, Úri Nömösi, és Fegyverviselő avagy Fegyverviselhető, egy szóval minden röndű emböröknek. Hogy Isten eő Sz. Fölséghe ezen édös Magyar hazánk réghi Dicsősséghös Szabadsághának Törvényes igassághának felszabadítására, és az elviselhetetlen s Törvénytelen kegyetlen igának kivetésére, Fegyverökkel Törvénytelenűl keserves bujdosásra űzettetett sorsunk után, most nemcsak

Édös Magyar Országunknak határára, de már Nemös Beregh, Szabolcs, Bihar, Közép Szolnok, Szathmár, Kraszna, Ugocsa etc. Vármegyékben is szerencséssen be hozván, akaránk ezen Fegyverviselésünknek okát minden röndűeknek ezen Nemös Uniált Vármögyékben is nyitott Le — — — sitanunk és bizonyossá tönnünk, hogy egyedűl hazafiúságunktól viseltetvén, meg nyomorodott hazánknak keserves Törvéntelen szenvedését, és az idegen Nemzettűl Törvényeink, Diplomáink igasságának ellene való Sanyargatásit szánakodó Szívvel érözvén, minden privátumok ambitioja nélkűl vöttük most kezünkre ügyét Nemzetünknek, a mikor a kiszabadulásnak olly bizonyos alkalmatossághit láttuk, hogy ha most nem, soha többször hazánk Szabadulását nem remélhetni; kihezképöst minden Egyházi, Világhi, Úri, Nemösi, és Fegyverviselő; egy szóval Nömös Pest Pilis és Solth Uniált Vármögyéknek minden röndű lakosit ezen Pátensünk által intyük, sőtt hazafiságokra Nemösi Szabadságoknak szeretetire kénszeríttyük is, hogy valaki Nömösi Szabadságunk illy Törvénytelen és számlálhatatlan sértődését az idegen Némöt nemzetnek zaklatásit s kegyetlen rongálásit (ki minnyájunknál nyilván s köz) Magyar igaz véréből érzi, Szabadságát szereti, Szabadúlását óhajtya, harmadnapok alatt ezen Pátensünknek Publicáltatásátul Táborunkban maghát bejelentse s mutassa, olly formában, hogy valaki Fegyverviselő, jó és tőle kitelhető alkalmatossággal előttünk meg jelönnyék, hogy az köz ügyet köz fegyverrel vissellyük. Az kik pedig nem volnának Nömös Uraimék közzűl az Hadakozáshoz s Táborozáshoz alkalmatossak, nem kivánnyuk azzal terhelni Személyekben, de hazánkhoz való hivségökről hogy tudománt tögyenek megjelenésekkel szükséghes, valakik pedig ezen édös hazánk réghi szabadsághának hellyre állítására indúlt fegyverünknek, vagy titkon, vagy nyilván maghokat ellene vetik, vagy az köz ügynek elő mozdításátúl magokat elvonnyák, vagy ezen Pátensünket meg vetik és elő nem állanak az meg írt harmadnapok alatt, azok (tamquam Patriae libertatis, et legum proditores et hostes) úgy mint Magyar hazánknak s Törvényünknek és Szabadsághunknak nyilván való árulói s ellenséghi fognak tartatni, és ha a Fegyvernek, Tűznek, vas-

nak — — — séghét magukon s Jószágukon érzik, magok hazafiuságtalanságoknak s Némötös pártosságoknak tulajdonitsák: kit semmiképpen el nem kerülnek. Ezen Pátensünket pedig Városi és Falusi Birák helyből helyben sietséggel küllgyék, minden helyben bémutassák mind Uránák Szögénnyének, valakik pedig ezen Pátensünket elsikkasztyák, akarván azzal is akadályozni Országunk fölszabadulását, Isten kezünkben adván élete vész el érötte. Költ Domahidi mezőn levő Táborunkban 13. 7-bris A. 1703. P. Rákóczy Ferencz. mpr. (L. S.)

Egykorú másolat a város levéltárában, egészen Garai János akkori jegyzö kézirása, mi azt föltételezteti: hogy miután ez évi Aug. 28-án kelt megyei rendelet által az ily „Pátensek“ elfogadása szigorúan tiltatott, a jegyzö nem merte azt, mint a többit, beirni, hanem külön másolatban tartotta meg. Nem tudjuk egyébiránt: vajjon ez okmány szavaiban az ‚ö‘ betü tulzott használata Garai uramtól származik-e, vagy az eredeti épen e vidékhez volt alkalmazva.

17.

1703. Sept. 18. A szegedi parancsnok csongrádi tisztje tiz huszárt küld Kecskemétre és Körösre élelemért.

Siquidem harum exhibitores decem Husarones ex hic existente militia ad conferenda et repetenda necessaria Victualia Kőrösinum et Kecskemetinum transmittuntur. Idcirca horum Oppidorum Dominos Judices hisce perquam amice requirere volui, quatenus praefatos milites pro veris et fidelibus Scrmae Suettis servitoribus agnoscere et exacta ab Illmo Dno Colonello libero B. de Globicz, et Commendante Szegediensi, victualia tam de pecoribus quam pane, foeno, et pabulo, illis sine ulteriori tergiversatione huc deportare velint; hi enim nullam habent amplius subsistentiam, quae praestita suo tempore loco portionum acceptanda erunt. Datum Csongradini Die 18. 7-bris 1703. Joh. Chr. Baiz.

Jk. 1702—1708. 165. lap.

18.

1703. Sept. 24. Mocsy János kuruc kapitány Szolnokba élelmet rendel.

Isten álgyon meg benneteket Atyámfiai. Minthogy Kegyelmes Urunk eő Nagysága hadai felesödnek s sokasodnak: Azért Tisztem s kötelességöm szerént parancsolom, mihelyt Levelemet láttyátok, ide Szolnokban hozzatok 40 szekér szénát, 1,000 kenyeret, 8 vágót, 100 köböl abrakot minden késedelem nélkűl, hogy Méltóságos Fejedelem Klmes Urunk eő Nga hadai meg ne szűküllyenek, másképpen ha itt nem lészen nyargalót küldök reátok. Datum Szolnok 24. 7-bris 1703. Méltóságos Fejedelem Rákóczy Ferencz Urunk eő Nga Ónodi kapitánnya — P. S. Az Ezer Iró Deákjának az Nadrágha megkopott, Biró Uram külgyön egy nadrágnak való Fajlongyis posztót. — Mocsy János mpr.

Jk. 1702—1708. 166. lap.

19.

1703. Sept. 27. Pestmegye a nemeseknek fejenkénti fölkelést, a községeknek bizonyos számú lovas és gyalog fegyveresek kiállítását rendeli.

Isten minden jókkal álgya kegyelmeteket kivánom. Tekintetes Nemös Vármegye Parancsolattyából kelleték kkk értésére adnom, hogy minden Nemös embör személlye szerint, vagy pedig maga helyett jó paripás és fegyverös embört állitson, az Városok és Faluk az aláb meg írt mód szerént jó paripás és fegyveres Lovasokat és gyalogokat feje s jószága vesztése alatt. Ezek pedig minden okvetetlen itt ben Pesten legyenek ezen folyó holnapnak utolsó napján, melyben külömben se cselekedgyék kk ha nótát incurrálni nem akar, Ezzel Isten tartsa és éltesse kglmeteket maradván raptim Pestini Die 27. 7-bris A. 1703. Klmtek Jóakaró Szolgabirája Huszár János.

Ex

Kecskeméth omnes Nobiles, aut loco sui alios. Ibidem Plebei .	Equites	5.	Pedites	10.
Kőrös omnes Nobiles, aut loco sui alios. Ibidem Plebei . .	„	3.	„	5.
Czögléd Nobiles omnes, aut loco sui alios. Ibidem Plebei . .	„	2.	„	3.
Alsó Némedi omnes Nobiles aut loco sui alios. Rustici . . .	„	2.	„	2.
Ócsa — Plebei	„	1.	„	1.

Jk. 1702—1708. 169. lap.

20.

1703. Sept. 29. Pestmegye fölkelése ujabban szorgalmaztatik.

Isten minden jókkal álgya kglmeteket. Kegyelmes Urunk eő Fölséghe kemény parancsolattya ujjonnan érkezvén az Nemes Vármegyének, az personalis insurrectio és mennél töb katonának és vitézleő rendeknek állítások végett, sub poena incursionis notae infidelitatis. Azért kglmetek az előbbeni Currensemnek tenora szerint, az Nemessek tudniillik vagy személlyek szerént, vagy magok helyett való jó lovas és fegyveres embereket pro septima affuturi mensis 8-bris ide Pestre be állítsák, úgy az helységhek is azon fölvetés szerint valókat, az földes Urak ismét azokon kivűl az alól megh írt mód szerint vagy pedig az Jobbágyai az magok Urainak Adójábúl úgymint

Excellentissimus D. Comes Stephanus Koháry	Equites	20.
Dominus Abbas de János hidgya . . .	„	2.
Compossessores praeter Excell. D. Comitem Stephanum Koháry in Kecskeméth . .	„	5.
Familia Illrmi Dni Comitis Keglevicz . .	„	4.
Illrmus Dnus Vorster	„	6.

Ezen dologban s mind az előbbeni fölvetésben kglmetek külömben se cselekegyék, ha fejét s joszágát megh menteni

kivánnya és az Nemesek vagy személlyek szerént, vagy pedig katonákat magok helyet állítsanak s az helységek pedigh mind magok s mind az földes Urakért, az mellyeket pedigh az Urokért állíttyák, az Adójokbúl defalcáltatik az Nemes Vármegye assistentiájábúl. Ezzel Isten tartsa kglmeteket maradván Raptim Pestini Die 29. 7-bris 1703. Kkk Jóakaró Szolga Birája Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 172. lap.

21.

1703. Sept. 29. Báró Kyba császári ezredes, bródi és szávamelléki parancsnok a dunatiszaközi községekhez szegedi táborából nyilt levelet bocsát.

Postquam ad Clementissimum Mandatum Suae Sacrmae Caesareae Regiaeque Mattis cum notabili militia sub Szegedinum usque antecedendo castra movissem, ubi numerosiores tam Theutonicos quam alterius nationis cohortes propediem jam in marsch existentes expectandas habeo; tandem validiori manu contra perduelles Deo, Caesari, Regique Rebelles, patriae, pacis, omnisque boni communis turbatores et seductores serio animadversurus: aequum mihi videbatur vobis, utpote altissime memoratae Caesareae Regiaeque Majestati fidelibus Vasallis et Regni Hungariae incolis id non solum communicare, verum etiam amice adhortari, et a manifesto grandis infortunii periculo serio praecavere, hanc de vobis firmam spem habens et gerens, quod falsis, inanibus et nullius valoris, infamium Rebellium, Seductorum, patriaeque pacis turbatorum promissionibus, Signanter Rákóczii et Bercsényii, qui utpote criminis laesae Majestatis obnoxii ab omni honestate et libertate exciderunt, nullatenus auditum daturi, multominus suppetias, aut quoquo modo auxilium nefariis eorundem ausibus, ad manifestam vestram, vestrorumque ruinam et perniciem, subministraturi; quinimo in laudabili fidelitate erga Sacratissimam

Caesaream Regiamque Mattem perseveraturi sitis, assecurati quod altissime fatae Caesareae Regiaeque Mattis arma victricia vos, vestraque bona, per sufficientem partim praesentem, partim in actuali motu et proximo jam aditu existentem tum Germanicam, tum alterius nationis militiam, contra temerarios ausus et inanes perfidorum Rebellium, Seductorumque, Deo, Mundo, rectaeque Conscientiae, atque paci patriae adversantes machinationes, conformiter prioribus exemplis tuebuntur. Et quemadmodum altissime praememorata Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas in vestra constanti fidelitate sibi complacere, ita in futurum ex ejusdem innata Clementia Caesarea Regiaque, prout novissimo exemplo fideles vasalli et subditi in Ducali Comitatu Tyroliensi abundanter experti, clementissime remunerari dignabitur. Proinde in testimonium vestrae indubitatae fidelitatis omni mora postposita, e gremio Vestrae Communitatis nonnullas fidedignas personas, sicut et necessariam subsistentiam cum curribus ad me quam citissime expedietis, ac quamprimum certa de Rebellium motu, ausuque aliqua notitia ad vos quoquomodo pervenerit, mihi diu noctuque referetis; adventum meum, sicut et praesentes literas patentes, cum effectiva eorundem praestatione, ubique locorum publicabitis, secus vestram totalem ruinam, vestrorumque interitum experturi. Signatum in castris ad Szegedinum **29.** 7-bris **1703.** Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Colonellus, Praesidii Brod et Confiniorum ad Savum Commendans Joan. Fran. Kyba B. de Szgurszfald. mpr.

Jk. 1702—1708. 170—171. lap.

22.

1703. Okt. 1. Báró Pfeffershoven budai várparancsnok levele Kecskeméthez.

Egregio Judici, Juratis, totique Communitati Oppidi Ketschkemet Salutem: Ad meum hesternum hic Budae adven-

tum magna cum consolatione audivi a Dno Perillustri Vice Comite, ac simul a meo Dno Supremo Vigiliarum Praefecto ipsomet, Oppidum istud praesentibus Rebellium rumoribus fidelitatem et fervorem suum praecipue in correspondentia et communicatione notitiae de Rebellium machinationibus ostendere. Ad cujus continuationem sedulam praefatum Oppidum Ketschkemet, cujus ad servitia Caesarea zelus mihi pridem jamjam cognitus est, hisce ulterius cohortari, simul atque assecurare volui, Quod Sua Mattas Sacrma servos et Vasallos suos, qui sese fideles et zelosos hisce praesertim temporibus exhibuerint, in specialem benignissimam assumet reflexionem, et proximis quoque diebus succursus de militia Caesarea tam per aquam, quam terram infallibiliter huc deorsum, ad conservationem Patriae, et Protectionem fidelium Suae Mattis servorum adveniet. Quibus omnia Divinae Tutelae commendo sub dato Budae 1-ma Octobris A-o **1703.** Sacr. Caes. Mattis Camerarius, Generalis, subdelegatae hujatis Commissionis substitutus Paeses, et Commendans Budensis Frey herr von Pfeffershoven. mpr. Kivűl: Egregio Judici, Juratis, ac toti Communitati Oppidi Ketschkemet assignandum. In Ketschkemet. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

23.

1703. Oct. 9. A fejedelem 600 köpönyeget rendel Kecskemétről gyalog hadai számára.

Circumspecti Fideles Nobis Grati. Salutem et Gratiam nostram. Isten eő Szent Felsége minthogy fegyverünket édes Hazánk Nemzetünk boldogulására annira elé segéllette, hogy már azon föld, Város is az idegeny Német Nemzet igája s az portio tereh alúl való fel szabadulását el érte. Hogy azért azon Szabadságnak helyre állíttatásának folyamattya annál nagyobb elémenetellel s hamaráb boldoguhasson, nem két-

lyük hűségek is illy köz jóra való igyekezetünket minden készségekkel elé segélleni igyekezik. A mint hogy az ország szolgálattya úgy kivánván, Gyalog Hadaink számára hat száz köpönyegeket készíttetvén, minden továbra való hallogatás nélkűl külgyék is Táborunkban. Irattunk a Tömösvári Basának is, hogy a Kereskedő rendeknek az oda s onnand való Kereskedésre szabados Passusok lehessen, mellyben azon helybéli Kereskedőknek is rövidségek nem lészen. Ceterum Gratia nostra Principali iisdem propensi manemus. Ex Castris ad Ecsed positis die 9. 8-bris 1703. F. P. Rákóci mpr. Kivűl: Circumspectis N. N. Judici Primario, Caeterisque Oppidi Kecskeméth Juratis Civibus, Fidelibus Nobis Gratis. (Pecsét)

Eredeti a város levéltárában, a Rákóci család egyszerü fejedelmi cimerü pecsétével, minden cifrázat és körirat nélkül.

24.

1703. Okt. 18. A felkelők részekre átalános bocsánatot hirdető királyi nyiltlevél.

Nos Leopoldus Dei Gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae etc Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum occasione inspiratorum modernorum intestinorum motuum et concitatae perfidae factionis (vel ex eo, quod contra Sacri Romani Imperii et Nostros hostes, totam fere Germanicae Militiae Nostrae vim e praefato Regno Nostro Ungariae educi fecerimus) longius et licentius diffusae, non solum pax et tranquillitas publica et Regni quies perturbata exstitisset, verum etiam malesana et perniciosa haec seditio potiorem Regni Nostri Hungariae superiorum et transtibiscanorum Comitatuum et Incolarum partem inundans, jam in transdanubianas etiam partes penetrasset, ita ut infamis hujus perduellionis

Authores et Capita, aperta vi, et hostilitate propriam patriam invadere, et in viscera sua desaevire, pecora hominesque abigere, Arces nonnullas praesidio Nostro munitas proditorio nonminus ac nefario ausu occupare, miseram plebem sub vindicandae libertatis titulo, et appromissa exemptionis inani spe, dementare, alios vero debilioris animi, et vacillantis ingenii, seu timore perculsos, seu pollicitis illectos infascinare, alios denique vi et armis in suas pertractos partes, pertfido Rákócziano Agmini ad sese associandum cogere, taliterque vires suas augere, Fidelium vero Nostrorum, ac in debita fidelitate perseverantium Bona, fortunas, facultates diripere, et in praedam agere, ac multifaria, Divinae, Gentium, Patriaeque legibus adversantia scelerum genera perpetrare, et tam dictum Rákóczium per se, quam ipsius perversos Asseclas ejus nomine Patentes Invitatorias hinc inde in Comitatibus divulgare, et harum tenore Fideles Nostros ad idem perfidiae crimen variis comminationum generibus sollicitare ac pertrahere non cessarent. Ac ad id pro paterna erga calamitosum dicti Regni Nostri Hungariae statum cura et sollicitudine Nostra, quo Fidelibus Subditis Nostris, eorumque securitati prospiciatur, ac ab ulteriori praefatorum Rebellium infestatione protegantur, Generalibus Nostris Bellicis per seria mandata commisimus, ut modofatos Nefarios Rebelles omni conatu persequantur, capiant, captosque merita perduellionis poena, in aliorum horrorem, irremissibiliter afficiant, ac ut perniciosa hac lue infecti, et resipiscere nolentes, eo celerius e medio tolli possint, universos et singulos hisce assecuratos esse volumus, quod iis, qui unum, pluresque Rebellium, aut etiam qui ex ipsis Rebellibus, eorumque Asseclis, ad Gratiam Caesaream Regiamque Nostram redire volentes, unum aeque aut plures Rebellium Commilitonum suorum interemerint, aut vivos, Generalibus, vel Commendantibus Nostris Caesareis tradiderint, similium, modo quo supra interemptorum, aut captivorum facultates et bona, si non ex integro, saltem medietatem eorundem, pro personarum, rerum et temporum circumstantiis, statim et absque ulteriori processu adjudicari, atque resignari faciemus. Quia vero benigne Nobis persvasum habemus, pluri-

mos reperiri, qui penes Rebelles quidem commorantur, non tamen scito, sponte, et perverso animo, homagialemque fidelitatem violandi studio partes nefandorum Rebellium sequuntur, verum potius armorum vi ac minis adacti ad id, quod opportuno Militiae Nostrae Germanicae auxilio se destitutos viderint, iisdem semet associassent; Hinc: pro ingenita Nobis clementia vigorem justitiae lenitate misericordiae temperare, nocentesque a minus nocentibus merito distinguere, et christiani praecipue sangvinis profusioni parcere cupientes, benigne resolvimus: Universis et singulis, qui ad benignas Patentes Nostras, intra Sex Hebdomadarum spatium ab earum publicatione computando, se a mentionatis Rebellibus segregabunt, et partes eorum sincere deserueriut, ac post factam apud Generales et Praesidiorum Nostrorum Cemmendantes insinuationem ad Domicilia sua regredientur, ibidemque pacifice commorabuntur, seque fideles subditos exhibebunt, praestito tamen prius novo fidelitatis Nobis servandae juramento, per Commendantem Campestris Militiae Generalem Fidelem Nostrum Nobis dilectum Spectabilem et Magnificum Leopoldum Schlick Comitem de Passau et Weiskirken, Camerarium Nostrum, constitutum Colonellum et Campi Marscalli locumtenentem, Universalem et Generalem Amnistiam indulgendam et impertiendam, ita quidem, quod Nos eandem observaturos in Verbo Nostro Regio promittamus, ac omnia ea, quae sub modernis motibus per ipsos Rebelles, aut eorum adhaerentes, contra nos gesta, commissaque fuerunt, praesentibus Amnistiae Nostrae literis obliteremus, tollamus, et in perpetuum sublata, obilitaque esse velimus, et nihil in vindictam sumentes, universis et singulis, modo quo supra, resipiscentibus Caesareo Regiam Gratiam Nostram, cum restitutione universorum Bonorum suorum clementer et plene largiamur, et concedamus; imo indulgemus, impertimur, sufferimus, abolimus promittimus, largimurque et concedimus. Harum Nostrarum vigore et testimonio Literarum. Ac proinde universos et singulos, quos a recta debitae Nobis fidelitatis semita, quocunque modo aberrasse et deviasse contigit, harum serie benigne simul ac paterne hortamur, et homagialis obligationis suae, ac sinceri erga patriam et gentem

suam, Remque Domesticam amoris commonefacimus, quatenus benigna erga omnes propensione nostra ex tenore harum nostrarum patentium percepta, nullas in resipiscendo et ad devotionem nobis debitam redeundo moras nectere velint, quin potius a praefatorum Rebillium consortio quantocius recedere, sicque oblatae gratiae Nostrae et Amnistiae participes fieri non intermittant, perseverantes siquidem in malo et Rebellium sequaces aut iisdem assistentiam praebentes, velut detestabilis perduellionis nota infames, a gratia nostra exclusi, pari poena et severitate vindicem gladium nostrum in se, suisque experturi. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae Die 18. mensis 8-bris Anno 1703. Regnorum nostrorum, Romani 46, Hungariae et reliquorum 49, Bohemiae vero 47. Leopoldus mp. Ladislaus Mattyasovszky Eppus Nittriensis mp. Ladislaus Hunyady mpr.

Jk. 1702—1708. 286. s köv. ll.

25.

1703. Okt. 19. Báró Pfeffershoven budai parancsnok védlevele.

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Camerarius, Generalis Campi Mareschalli Locumtenens, Colonellus, Subdelegatae hujatis Commissionis Substitutus Praeses, ac Districtus Budensis Commendans Generalis, Ego Joannes Ferdinandus Liber Baro de Pfeffershoven. Siquidem Suae Mattis Sacrmae Domini Dni nostri Clementissimi benigna sit intentio, Inclytum Hungariae Regnum adinstar aliorum paterne protegi et conservari, Ego et Oppido Kecskemet supplici ejus instantia motus, praesentes Literas Protectionales merito extradandas duxi: Universam inclytam Suae Majestatis Caesareae Militiam Bellicam ordinis tam equestris quam pedestris officiosissime requirens, illam vero sub mea Districtus Budensis Commenda stantem Nationis Germanae, Hungaricae, aut Rascianae militiam No-

mine altissime fatae Suae Mattis serio adhortans, quatenus praementionatum Oppidum Kecskemet, ejusque accolas, illicitis excessibus, abactione pecorum, exspoliatione Domuum, aliave violentia, extorsione, aut damnificatione aggravare, vel vexare ne praesumat, verum potius contra quosvis insultus tueri faciat, ac sese Mandatis Caesareis eatenus pluries editis omnimode accommodare noverit. Dabantur Budae. Die **19**-na Octoberis anno **1703**. Frey Her von Pfeffershoven mp. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

26.

1703. Okt. 26. Gróf Huyn János József duna- s drávamelléki parancsnok császári tábornok nyiltlevele.

Isten minnyájunkkal! Nem kétlöm Kglmes Császár és Koronás Urunknak mindenkor tapasztalhattátok ható győzödelmes fegyverét minden ellenséghi ellen, úgy hogy valakik azok közzűl az kik kegyelmességhét vönni nem akarták s tölhető hatalmát nem hitték, erős és győzödelmes fegyvere által velek elhitette. Mostan is azért hallatnak némellyek azok közzűl ellene eő Fölséghének támadni és fegyvert fogni s más dolgaiban is impediálni kivánnyák. Parancsollyuk azért az mi Kegyelmes Urunk eő Fölséghe nevével, mint igaz híve eő Fölségének, hogy éjjel és nappal minden nap ide én nékem hírt hozzatok, embereitöket külgyétek, valamit tőlök hallotok, láttok, igazán meg mondgyátok, kit ha nem cseleködnétek, bizony szófogadatlanságtokért tűlem érdömötök szerint megbüntettettek. Actum Paks Die **26**. 8-bris A. **1703**. Scrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Marschalli locumtenens, Collonellus Equitum, Szigeti, Quinque Ecclesiis, Siclosini, Kaposvarini, Tolnae, Mohacsini, uti totius Danubii et Dravae Commendaus Generalis Joannes Josephus Comens ab Huyn.

Jk. 1702—1708. 189. lap.

27.

1703. Okt. 29. A királyi nyiltlevelet meghirdető szolgabirói körlevél.

Isten minden jókkal álgya Kteket kivánom. Ez irásom által kölleték Kteknek tudtára adnom, minemű kegyes és irgalmas pátense érkezett kegyelmes császár és koronás Király Urunk eő Fölségének, ezen valóságos mássábúl bővebben megh értheti Kgtek. Azért mindenekben alázatossan, engedelmessen ahoz alkalmaztatván Kgtek magát, minden helységben publicáltassa és hirdettesse megh Kgtek, hogy lehessen mindeneknek tudtára, jövendőben Kgtekkel ne menthessék magokat, hanem inkáb Kgtek azzal kimenthesse magát, föl írván és notálván az nevezetessebb elpártolttaknak neveket, hogy tudtokra volt Kgtek által, ehez úgy alkalmaztassa magát Ktek jövendőben is nagy kárára ne következzék, híven eljárván benne. Azonban az előbbeni Currensem szerint az itt levő, mindennap várandó eő Fölséghe vitézi számára az Abrakot és Szénát az előbbeni felvetés szerint, míg az idő szolgál, küldtest-küldgye be, az kik az vágókat az felvetés szerint be nem küldötték, azok is béküldgyék, az Istenért is kérem és intem Kgteket kevésért nagyobb kárba ne hozza Kgtek magát, én velem ne mentse jövendőben is magát, hogy gyakorta megh nem írtam volna Kgteknek, én oka ne legyek semminek. Az portiobeli restantiákot béhozzák az kik még tartoznak, az Birák magok béjőjjenek és számot vessenek jelenlétemben perceptor Urammal pro 6. 9-bris, akkor N. Vármegye Gyűlése is lévén, az katonák fogadására minden helység három-három holnapra béhozza az hat-hat forintokat, ha nagy kárát vallani nem akarja. Azonban ily nagy szükségében az N. Vármegyének az mely helység mennyit hozhat pro anticipato előre pénzt hozzon bé perceptor Uram kezében, azzal is megh mutatván alázatos és engedelmes hűségét az N. Vármegyéhez s kiváltképpen pedigh Kegyelmes Urunk eő Fölségéhez. Mindenekben ezekhez alkalmaztatván Kglmetek magát külömben se cseleked-

gyék, hogy jövendőben is nagy kárát ne vallya. Maradván raptim Pestini Die 29. 8-bris 1703. Kglmeteknek jó akaró Szolga Birája Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 184—185. lap.

28.

1703. Nov. 3. Petrovai László alispán körlevele.

Álgya meg Isten Kglmteket! Méltóssághos budai Generális Urunk eő Excellentiája Parancsolattyából akartam értésére adnom kkk, hogy mivel az elmúlt napokban Méltosságos Schlik, Koháry és Forgács Simony Generalis Uraimék eő Excellentiájok az Lévához öszvegyűlt Kuruczsághot mind mezőben megh verték, mind pedig magát Lévát mög vötték s vissza nyerték volna, és Isten kegyelméből azon Győzödelmes Tábora Fölséghes Urunknak tovább is fogja prosequalni az elkezdött szerencsét s következendőképpen naponként lassan lassan közelget ide mi tájjunkra is s bizonyossan ezen kivűl nem sokára az Horváth Országhi Hadak is, és az Olasz országból ki commendérozott Regimentek okvetetlen el fognak hozzánk érkezni. Igy értvén Kgltek az dolgot, elhitetheti immár magával nyilvánságossan, hogy vagyon gondgya reánk és szabadulásunkra kglmes Urunknak eő Fölségének. Arra nézve noha némelly Helyeknek nem kevés idegenségét völtük eszünkben, melly csak abból is nyilván kitetczik, hogy igen röstök kezdöttek az hirek hordásában lönni az Fő fő Helyeknek Birái és Tanácsi; kiket én az Istenért kérek, az subtilizátionak békét hagyván cseleködgyék meg aztat eő Fölséghez az mit régenten cselekedtenek az Török ellenséghez; ha pedig el mulattyák, az reá következendő veszedelmet magoknak tulajdonítsák, nem az N. Vármegye Tiszteinek. Ezt nem magamtúl írom, hanem Generális Urunk eő Excellentiája Parancsolattyából; senki azért Tréfának ne véllye hanem éjjel nap-

pal nagy sietséggel az hireket minden helység be hozza eő Excellentiájának. Azonban főképpen az Városokról igen szép kevés szénát hordottak föl, az kit küldöttek is, néha ötöd s hatod napig jűvén az szekerek mind meg étették az marhájokkal: Azért minden helynek parancsoltatik, hogy Szolga Biró Úr előbbeni limitatioja szerént hozza bé mind az szénát mind az Abrakot, úgy az vágót is, ki ha nem köllenék vissza fog adattatni az Helységeknek. Ebben azért külömbet ne merészellyen cselekedni. Datum Budae Die 3. 9-bris Anni 1703. Kgltek Jóakaró Vice Ispánnya Petrovay László mpr.

Jk. 1702—1708. 190—191. lap.

29.

1703. Nov. 13. Gróf Huyn tábornok védlevele a rácok ellen.

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Marsal Locumtenens, Colonellus Equitum, Szigety, Quinque Ecclesiarum, Siklosini, Kaposvarini, Tholnae, Mohácsini, uti totius Danubii et Dravae Commendans Generalis. Adgyuk tuttára mindeneknek az kiknek illik, legh feőképpen az Ráczságnak Tisztünk s hivatalunk által parancsollyuk ezen Protectionalisunk által, hogy Kecskeméti Lakosoknak semminémű Jószágokban s marhájokban legh késsebbék kárt ne merészellyenek tenyi, és marhájokat hajtanyi életek elveszíse alatt, és ha valaki ezen Parancsolyatunkat áltol hágja, legh kissebbék kárt tészen Kecskeméti Lakossoknak, abban bizonyos lehet, halállal füzet, mellynek nagyobb bizonyságára attuk ezen Protectionalis Levelünket. Pax Die 13. 9-bris Anno 1703. Joannes Josephus Comes ab Huyn Commendans Generalis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

30.

1703. Nov. 17. Báró Károlyi Sándor levele Kecskemét városhoz.

Adgyon Isten minden jót Atyámfiai. Nem tudom mi az oka, hogy eljövetelemtűl fogva sem jó sem gonosz hirekrűl nem tudósítottatok, holott parancsolva volt, de ha nem lett volna is, az Várasnak kötelességhe szerint el kellett volna követni; azért az ollyan vakmerőséghet félre tegyétek, és minden némű hirekrűl s alkalmatosságokrúl tudósítsatok, mert ha el mulattyátok, az egész Város megh búsul miatta; Mi itten, áldassék Istennek szent neve, ellenséghünkön szerencséssen által estünk, Slik Generalis mintegy háromszázad magával elszaladott, az többi Zólyomnál megh szorulván, kiket Isten kevés kárunkal, az ellenségnek pedigh nagy veszedelmével megh szégyenített, az elszaladtakot is Isten rövid nap kezünkben adgya; Ha mi ellenségh ott magát kimutatná, vagy tovább is az Ráczságh magát ellenséghé tenné, éjel nappal bizonyos postátok által tudósítsatok, hogy viszamenetelemigh is tehessek dispositiot, nem sokára Mélt. Generális Bercsényi Urammal ezen egész Armádát az Ráczokra fordittyuk, hogy azok is szántszándékkal keresett veszedelmeket megh tanálhassák, noha már nem lévén sohol bizodalmok, reménlem Kghmes Urunknak s az Hazának fejet hajtanak. Ezzel Isten veletek. Kghmes Urunknak eő Nghának Zolyomnál levő Táborán 17. 9-br 1703. Károlyi Sándor mp. — P. S. Ezen Patens levelet küldgyétek sietségghel az kis kunságra, onnan vigyék az Bácskaságra úgy hogy el ne tévedgyen. — Kivűl: Ezen levelem adassék Kecskeméti Birónak és Lakosoknak adassék. Kecskeméth.

Eredeti a város levéltárában.

31.

1703. Nov. 20. Károlyi Sándor tábornok hirdetménye a táborától elmaradozott lézengő katonák ellen.

Én Károlyi Sándor, Méltósságos Fejedelem Felső Vadászi Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Ngha Lovas és Gyalog Mezei Hadainak Generálissa, és Nemes Szathmár Vármegyének Eörökös Fő Ispánnya; Adom tudtára mindeneknek ezen levelemnek rendiben, nevezet szerint penig Várasi Biráknak és Lakosoknak, hogy mivel mind erre jövetelünk s mind itt Táborozásunk alkalmatosságával feles Katonasági Városokon s Falukon széllyel kin maradván s lézzengvén, most is Táboron kivűl vadnak, és talán a Szegénységnek kárára s nyomorúságára: Azért ezen Levelem által szabadcság adatik az ollyan kin lézzengő Katonáknak megfogására ha Táborra bejőni nem sietnének; sőt parancsolom, hogy Várasi s Falusi Birák tartozzanak kinszeríteni azon Katonákat az táborra való bejövetelre, ha bejőni nem akarnának tehát meg fogják, és vagy Méltóságos Generális Bercsényi Uramhoz, vagy magamhoz hozzák, ha hogy meg nem foghatnák, szabadossan meg öllyék, külömben sem cselekedvén: Ezen levelemet pedig Várasrúl Várasra s Faluról Falura hordoztassák s olvastassák, hogy a Szegénység károsítása s nyomorgattatása eltávoztassék. Költ Kglmes Urunknak Zólyomnál lévő Táborán Die 20. 9-bris 1703. Károlyi Sándor mp. — Visae Kecskemetini Die 9. Januar. 1704.

Jk. 1702—1708. 214. lap.

32.

1703. Nov. 26. A lengyel király levelét meghirdető királyi nyiltlevél.

Leopoldus etc. Honorabiles, Spectabiles ac Magnifici, Egregii et Nobiles, Prudentes item ac Circumspecti, Fideles

Nobis dilecti. Posteaquam Rákóczius et Bercsénius Perduelles et manifesti Patriae Hostes, necnon alii eorumdem Asseclae passim divulgari curassent, quod notabilis illis militia Polonica adhaereret. Id ipsumque Serenissimo Principi Augusto Secundo Regi Poloniae, Magno Duci Lithvaniae, necnon Haereditario Duci Saxoniae Electori etc. innotuisset, quam severas idem Serenissimus Rex desuper revocatorio inhibitorias expediri et per totum praefatum Regnum Poloniae, praesertim vero in Confiniis memorato Regno nostro advicinantibus promulgari fecerit, ex hisce copialiter annexis typis mandatis Literis Patentibus uberius eritis percepturi. Quod ipsum vobis harum serie eo fine Benigne intimamus, simulque firmiter praecipientes committimus et mandamus, Quatenus habita Praesentium notitia, easdem revocatorio inhibitorias Patentes non modo ubique in medio vestri quantocius more solito publicari facere, verum etiam uberius in illibata erga Nos et charam Patriam fidelitate perseverare; eos vero qui fors metu ducti, aut compulsi partes Infidelium secuti sunt, ut ad mentem Benignorum priorum Manifestorum Nostrorum in tempore resipiscere, et ad homagialem devotionem redire studeant, serio adhortari, modis omnibus velitis et debeatis, securi in eo existentes, quod vobis de congrua defensione, Armis jam undique confluentibus sumus provisuri, resipiscentes vero in sinum Benignitatis Nostrae recepturi. Secus itaque non facturi. Gratia Nostra Regia vobis in reliquo propensi manemus. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae D. **26.** 9-bris A. **1703.** Leopoldus. Ladislaus Matyasovszky Eppus Nittriensis. Franciscus Somogyi.

Jk. 1702—1708. 195. lap.

33.

1703. Dec. 5. Monaszterli János rác hadak tábornokának nyiltlevele a pestmegyei és kiskúnsági községekhez.

Mivel Kglmes Urunk eő Fölséghe kegyes Parancsolattya ez, hogy Ragadozókat, Országh s Szegénységh pusztitóit,

valahol találtattnak és ragattathatnak, megh fogattassanak és azon kivűl valahol elhajtott Marha találtatik, az ollyatin reá ösmervén és megh bizonyíttván saját marhájának lenni, gazdájának vissza adassék. Azért minden helységbeli Biráknak és Eskütteknek tudtára adom, ha Passus nélkűl neminemű Kóborlókra akadnak, afféléket mingyárt fogják megh, és Budára az Méltóságos Generálishoz eő Excellentiájához föl vigyék kötözve, vagy peniglen a kik közzel vadnak, én hozzám. Azonban egynéhány darab Szarvas Marhát az Tolvajoktól vissza vettem, mellyet is Hajdúimmal őrzetek. Ha kinek el veszett a marhája, jőjön én hozzám, és ha megh ösmeri s magáénak lenni comprobálhattya és bizonyíthattya, kezébe adom, mivel senki jószágát bitangúl nem kivánom. Ezzel Isten tartsa minnyájokat jó egésségben. Költ Baján 5. X-bris 1703. Minnyájoknak Jóakarója. Császár és Koronás Király Kglmes Urunk eő Fölséghe Rácz Hada Generálissa. Monasterly János mp. Pecsét.

K i v ű l: Aláb megh írt helységek Biróinak és Eskütteinek az egész községgel együtt adassék. Pandur, Szeremlye, Kákóny, Csanád, Sükesd, Faisz, Battyina, Kalocsa, Foktő, Uszod, Kara, Sz. Benedek, Ordas, Pattaj, Soldt, Apostagh, Vecse, Sz. Márton, Tass, Sz. Miklós, Dömsöd, Lacz Háza, Taxon, Haraszti, Némedi, Ócsa, Szabadszállás, Phülöpszállás, Isác, Kecskeméth, Kűress, Czegléd. Cito, Cito, Cito, Citius, Citissime.

Eredeti a város levéltárában.

34.

1703. Dec. 5. A magyar királyi udvari Cancellaria rendelete Monaszterli János rác tábornokhoz, melylyel a rác had és nép rabló kicsapásait szigorúan betiltja.

Generose Domine Nobis Observand. Graves iterato, et incessanter, ab Inclytorum Pest, Pilis, Soldt et Bacsiensis Cottuum, Vicinorumque locorum Incolis, ad suam Sacrmam Mattem, Dnum Dnum nostrum Clementissimum confluunt que-

relae, contra Gentem et Militiam Rascianam, sub Commando et directione ejusdem Dominationis Vestrae existentem; Qualiter nimirum, seu ex Commissione, seu Indultu Generosae Dominationis Vestrae, jam numerosi, jam vero pauciores, in Oppida et Pagos irruere, horrendas depraedationes, Homicidia, Catervatim pecorum abactiones, et pro lubitu omne Violentiarum genus licentiose attentare, et perpetrare nil pensi ducant, jamque a miseris Regnicolis, in fidelitate altefatae Suae Majestatis Sacratissimae etiamnum persistentibus, plus quam Octo Millia Pecorum, et proxime ex solo Oppido Kecskeméth circiter quatuor millia adempta esse lamentabiliter querulati sunt; Et quia praefata Militia et Gens Rasciana, non in perniciem et desolationem Patriae, et fidelium Caesareo Regiorum Subditorum depopulationem, Ductui Generosae Dominationis Vestrae concredita esset; Superioribus vero, et Officialibus, quorum quoslibet Excessus et Violentias impedire interest, sibi subjectos refraenare, et a malo deterrere, et retrahere competeret; In similibus vero casibus remissi, aut subditis suis indulgentes, consensus de facili et annuentiae, si non expressae Commissionis, argui possint, consequenterque pro iisdem respondere tenerentur.

Eapropter Generosam Dominationem Vestram hisce ex officio serio commonendam, et hortandam esse duximus, quatenus Militiam sibi concreditam ab ejusmodi immanibus excessibus severius cohibere, et ab ulterius attentandis refraenare; Damnificatis porro adaequatam, per restitutionem injuste ac violenter ablatorum satisfactionem impendere, et facti reos exemplariter punire non intermittat; pacto hoc, ne in futurum Eadem Dominatio vestra pro iisdem ad respondendum et satisfaciendum attrahatur, sibimet et suis proinde consultura. Caeterum Eandem Dnem Vestram etc. Datum Viennae 5. X-bris A. D. 1703. Generosae Dnis Vrae Ad Officia parati N: N: Cancellarius, caeterique Regiae Hungarico Aulicae Cancellariae Consiliarii.

Egykorú másolat a város levéltárában.

35.

1703. Dec. 6. A lengyel király nyiltlevelét meghirdető királyi nyiltlevél szétküldetik.

Isten minden kivánta jókkal álgya Kglmeteket kivánom. Mit Parancsollyon Kglmes Urunk eő Fölséghe, és az Lengyel Király minemű maga Népeit vissza hivó Pátenst bocsátott ki, ezen includált valóságos Mássából bővebben meg fogja Kglmtek érteni. Melly Kglmes Urunk eő Fölséghe Parancsolattyához mindenképpen alkalmaztatni maghát el ne mulassza Kglmtek. Ismét Kglmes Urunk eő Fölséghe Parancsollya azt is, hogy a Pusztitó s prédáló Tolvajokat, akár Magyar, akár Rácz legyen az, a Szegénységh minden tehetségével oltalmazván jószághát tőlük, vágja, öllye és fogja valamint az előtt, jóllehet az eddig való károkról is, mellyeket az Istentelen Tolvaj Ráczok töttek sok helyekön az Szegénységnek Kglmes Urunk eő Fölséghe Parancsolattya lemönt az Generálisukra, hogy satis factiót tegyenek, elválik ha tesznek e. Azonban kiki minemű károkat vallott az Ráczságtúl, igazán hit alatt föl iratván Pöcsétössen külgye bé, úgy azt is, ki mennyi számú és minemű élést küldött Csongrádra vagy Szögedre Kglmes Urunk eő Fölséghe Tisztei Parancsolatibúl s ha Quietantiái vagynak kkk hozza be mind, mivel azt az Contributionak Quantumnak defalcatiojában acceptállyák. Ismét az katonáknak második holnapra való fizetéseket kiki békülgye, az kik pedig még az elsőre sem küldötték be, azt bekülgyék, úgy az tavalyi Esztendőre való Portiobeli Restantiájokat is bekülgyék az kik restálnak, hogy jövendőben is az illyetén vakmerő szófogadatlanságért kárt ne vallyanak. Item ez mostani folyó Esztendőre esendő Contributionak kifizetésére Abrakot, Szénát, vágót, meddű Juhokat és Ürüket mönnél hamaréb míg ideje vagyon, hozza s külgye bé Kgltek az előbbeni fölvetés szerint, nem külömben Bort is az melly helységben termett. Azonban mostani bészorúlt állapotomban rólam se feledközzék Kgltek, minthogy jól tudgya Kgltek hogy én is vékony töhetségem

szerént Kgltek mellett fáradozom s szolgálok, hogy jövendőben is megszolgálhassam, maradván Raptim Pest D. 6. X-bris A. 1703. Jóakaró Szolga Birája Huszár János.

Jk. 1702—1708. 194. lap.

36.

1703. Dec. 13. A kiskúnsági községek lakosi Kecskemétre rendeltetnek, itt a rácok megrohanása ellen magokat besáncolandók.

Szerencsés sok jókkal álgya meg Isten Kgteket. Minemű Parancsolatot Kglmes Urunk eő Ngha kglmessen kiadni méltóztatott, úgy hiszem hogy annak tenora Kgltek között publicáltatott, hogy tudni illik az Nemes Kis Kúnsági Helységek magok nagyobb oltalmazására Kecskeméth Várossára öszve gyűllyenek és öszve folyamodnának, magokat most még ahoz üdő lévén jó sánczal ottan az Ráczok fene kegyetlensége s indulattya ellen erőssen környűl vönnék. Mivel pedig Kglmes Urunk ezen szándékja csak csupán az Kglmetek Helységeinek nagyobb békével való meg maradását illeti, Kglteknek az aránt maghára vigyázni szükséges, úgy hogy Kglmes Urunk szándékjának is eleget tegyen tanácsos. Ahoz képest Kglmes Urunk eő Ngha Plenipotentiájából és Authoritássából parancsolom élet és fő elvesztése és helységek föl égetése alatt, mönnél hamarább az meg írt Helyre magokat transferálni tartozzanak, és el ne mulassák, és az ottan való Ráczos fön forghó Hirek felől azonnal maghok szava hihető deputált emborei által tudósitani. Nec secus facturi. Datum in Castris Jazygum ad Sőregh locatorum die 13. X-bris Anno 1703. Kglmes Fejedelöm Felső vadászi Rákóczy Ferencz Urunk eő Nga N. Jászságbéli, Kunságbéli, Hatvani és Szolnoki Hadainak Commendója Ilósvay Imre. (L. S.)

Jk. 1702—1708. 198. lap.

37.

1703. Dec. 17. Királyi nyiltlevél.

Leopodus etc. Reverendi, Honorabiles etc. Fideles Nobis Dilecti. Quamvis sollicitam in sedandis novissimis intestinis motibus, quibus hoc Regnum nostrum Hungariae per nonnullos concitatae perfidae factionis authores, eorumque nefariae ambitionis sequaces exagitaretur, curam Nos impendisse, ac innatam Benignitatem et Clementiam nostram Caesareo Regiam luculenter demontrasse, fidelitatibus vestris abunde constaret etiam ex Benignissimis Litteris nostris Amnistialibus, tenore quarum a debita fidelitate et obsequio nostro devios in sinum Gratiae nostrae recipere institueramus, ac praeterea tot tantisque publicisque necessitatibus etiam circumventi, notabilem tamen pro anno proxime praeterito Contributionalem Quottam Benigne relaxavimus; Quia nihilominus hac Benignitatis nostrae exuberantia, mentionati perfidi minus attenta, in sceleratis suis ausibus pertinaciter persistere, ac detestabile perduellionis malum in perniciem totius Regni, et fidelium nostrorum ruinam diffundere, spretisque divinis et humanis legibus, jureque naturae vilipenso, in propria viscera igne et ferro desaevire, ac universas fidelium nostrorum facultates in praedam agere non exhorrescunt, et nisi armis nostris, quae iisdem hactenus opponere potuimus, in malesano conatu suo cohibiti et impediti fuissent, dubio procul in partes quoque cisdanubianas virus suum exeruissent, ac omnia prout alibi, in transversum egissent, praedaeque, et spoliis subiecissent; Tempus itaque adesse nemo non videbit, ut vicinorum periculo et illatis damnis consideratis, imminens sibi aeque periculum quisque propriis etiam, et domesticis suppetiis, armis, viribus et facultatibus antevertat. Quem in finem licet nos pro paterna erga calamitosum modernum hujus Regni nostri statum, Cura atque commiseratione, validiorem undique in dies conflari sollicite procuremus exercitum, et quantocyus debitis in locis sistendum constituerimus, attamen ne fidelitates quoque vestrae sibimet et rebus, facultatibusque suis tutandis et conservandis

defuisse videantur, iisdem Fidelitatibus vestris, quibus vitam, proles, facultates, remque domesticam et charam Patriam amori esse nulli dubitamus, Insurrectionem non quidem tumultuariam seu generalem, verum meliori quo fieri potest ordine bene formatam clementer indicere voluimus, ita ut penes cognatum nostrum nobis sincere dilectum Illustrissimum S. R. J. Principem et praefati Regni nostri Hungariae Palatinum ac Locumtenentem nostrum Regium, vel alios per eundem ad id vice et in persona sua deputandos, a quibus sub disciplina militari, regulato ordine suam habebunt dependentiam, in contestationem sincerae erga Mattem nostram debitae fidelitatis, juxta factam superinde repartitionem, viros et equites militares ac expertos, quo majori fieri poterit numero, armis alioque ad expeditionem bellicam necessario apparatu et commeatu instructos, quantocyus statuere, et per eosdem, passus Danubiales diligenter custodiri ac observari facere, et praefatos perduelles, ne ad partes cis-danubianas penetrare possint, viriliter arcere debeant ac teneantur, eaedem Fidelitates vestrae, benigne annuentes et concedentes, ut in vicem hujus Insurrectionis, quae hactenus annua contributione compensari solebat, nunc e converso omnis omnino cesset contributio, neque ulla seu restantiarum, seu novae cujusvis impositionis pensione, quas clementissime relaxandas duximus, Fidelitates vestrae aggraventur et onerentur Confisi pariter, quod intuitu hujus insignis gratiae et clementiae nostrae, Fidelitates quoque vestrae eam in praenotata Insurrectione et procuranda Regni tranquillitate navaturae sunt operam, quam avita Nominis Ungarici Gloria, et sincera erga Regem ac Domum suum fidelitas ac devotio, Patriamque suam amor et inclinatio exposcunt. Secus itaque non facturi. Gratia in reliquo etc. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae Die 17. mensis X-bris Anno Domini 1703.

Egykorú másolatról.

38.

1703. Dec. 19. Losonczi Szigyártó István a fejedelem fiscusa, a pestmegyei földesurak jószágait lefoglalja.

Ajánlom Szolgálatomat jóakaró Uraimnak Kglteknek. E reánk következendő Ünnep napokat tegye Isten boldoggá és szerencséssé Kglteknek. Noha már két rendben is irtam Kglteknek Méltósághos Fejedelem Kegyelmes Urunk eő Nga mit parancsollyon énnékem, intimálván azt, hova hamaráb küldené fel Kltek hiteles embereit hozzám, kikkel Istructiom szerint beszélgethetnék s eő Nga Parancsolattját effectuálhatnám, nem tudom mire vélni, hogy eddig Kltek fel nem küldött hozzám, én pedigh ujjab parancsolatokat is vöttem kegyelmes Urunktúl eő Ngátúl. Klteket azért iterato requirálom, intimálván és parancsolván azt, Új esztendő napigh külgye fel hiteles embereit hozzám Losonczra, a kik Kecskeméth Várossa földes Urakot illető mindennémű jövedelmekrűl s egyéb ott való állapotokrúl bizonyos informátiot tudhassanak adni, magokkal pedigh az annualis censusrúl, adórúl való két esztendőbeli Quietantiákat is el hozzák, nem külömben a mely pusztákat arendál Kltek akár in communi, akár in privato valamelly emberek, azoknak is specificatioját és adajokrúl való Quietantiákat el hozzák, akár pedigh az ollyan emberek magok insinuállyák magokat, mivel nékem az egész Fiscalitásokat Nemes Pest Vármegyében confiscálnom kell, mert ha új esztendő napigh fel nem küld Kltek hozzám, oka ne legyek ha mi kedvetlenségh éri Klteket, ebben azért külömben sem cselekedvén, kivánom Isten sokáigh szerencsés jó egésségben éltesse Klteket. Lossoncz die 19. mens. X-bris A-o 1703. Klteknek szeretettel szolgál Lossonczy Szigyártó István mp.

P. S. Ezen adnectált levelemet bizonyos embertűl sietséggel Dömsödre küldgye Kltek, lehessen bizonyos válasza onnan is. Akasztóra szólló levelemet is el külgye Kltek. Minden Pesth Vármegyében lévő puszták arendájárúl való Quietantiákat kivánok látni, kiváltképen pedigh Vacsi, Essői, és Vattya pusztákrúl való a többivel edgyütt el ne maradgyon.

Kivűl: Kecskeméth Várossa érdemes Biráinak, Tanácsának, és az egész város Lakosinak közönségessen adassék. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

39.

1703. Dec. 23. Huszár János szolgabiró válaszol a kecskemétieknek.

Isten minden szerencsés jókkal álgya kglmeteket kivánom. Az kglmetek keservés panasszát, hogy tudni illik elviselhetetlen Portiopénzt kérjen Kegyelmeteken Méltosságos Szögedi Commendáns Úr eő Ngha, az Ns. Vármegye eleiben terjesztöttem, kire azt adta válaszúl, hogy mai Postán érkezvén Kglmes Császár és koronás Király Urunk eő Fölséghe Kglmes Parancsolattya, kiben eő Fölséghe az egész Magyar Országnak a Portiobeli Contributiot kglmessen mind el engedte, sőt Parancsollya, hogy senki semmi nemű Executiot is kiküldeni ne merészellyen, és semmi nemű Portio pénzt az szegénységen és egy szóval senkin semmit ne kérjön, és ne végyön. Arra való nézve az Nemes Vármegye alázatos engedelmességgel azon Kglmes Urunk Parancsolattyához alkalmaztatván magát, kkk én általam hadgya és parancsollya: hogy se ő Ngnak se másnak senkinek semmi Portiot ne fizessen, másként is semmi dispositioja és Authoritássa nem lévén N. Vármegyénkben való akarminemű dispositiora, melly Kglmes Urunk eő Fölsége Parancsolattya proxime kezéhez is megyen eő Ngának. Azért Kgltek minden úttal móddal ehez alkalmaztatván magát, semmit se adgyon az eő Ngha Parancsolattyára, ha valami erőszakot tönne jüttest jűjjön a N. Vármögyére, igyenössen Bécsben küldi követtyét s minden úttal remedeállya, abban bizonyos légyen. Ezzel maradván Raptim Pestini Die 23. X-bris Anni 1703. Kgltek Jóakaró Szolga Birája Huszár János mpr.

Jk. 1702—1708. 209. lap.

40.

1704. Jan. 1. A fejedelem Illósvai Ábrahám palotás kapitányát a dunán inneni Czigányok fő vajdájává kinevezi.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi de Fölső Vadász, Cottus Sárosiensis Suppremus ac perpetuus Comes: Universis et singulis, quorum interest vel intererit, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, fidelitati nostrae subjectis, Salutem et Gratiae nostrae propensionem. Midőn az Czigány Nemzet melly eleitől fogva az N. országban Nemzetünk szárnya alatt természet szerént gyakorlani szokott életének modalitásit continuálná, mind az Haza értetlen s Törvénytelen lakositúl, mind penig Hadainktól, ottan ottan igasságtalanúl s törvénytelenül impetáltatván, nem lévén olly bizonyos Tiszti, mellyhez való regressiojával maga dolgainak orvoslását secundálhatná, szabadossan kiki hurczolná, inquirálná, s károsíttaná, mind penig maga mind egy s mind más helytelen oppressioban manutentioját consequálhatná, sőt maga is természeti inclinátioja szerént alattomban gyakorlani szokott csalárdságival az N. ország lakosit defraudálná, károsittaná: akartunk azért, az eddig az N. országban practicált jó rend és szokás szerént minden rendről iránток kegyelmessen disponálnunk. Melly végre is rendeltük és praeficiáltuk az Dunán innen levő egész Czigány Nemzetnek Fő Vajdájának (fenhagyván mindazáltal akármelly Földes Úrnak is maga Czigánnyi iránt való jussát) Nemzetes Vitézleő Illósvay Ábrahám Palotás Kapitány hivünket, az minthogy parancsollyuk is serio minden felsőségünk alatt levő Vármegye, Várás, Falubéli akármelly névvel nevezendő hiveinknek, úgy Hadi Tiszteinknek s Hadainknak is, esmérvén ezen Pátens Levelünkben declarált hivünket az Dunán innen lévő Czigánságnak Vajdájának lenni, senki is kemény büntetésünk alatt, említett Hivünk Parancsolattya s akarattya ellen, az meg nevezett Czigánságot háborgatni, annyival is inkáb károsíttani ne merészellye, hanem ha kinek mi panasza, kára, vagy egyéb injuriája iránток lehetne, megnevezett Vajdájokhoz recurrálván, kinekkinek tartozik igasságot

szolgáltatni s velek eleget tétetni. Nem külömben parancsollyuk az egész Dunán innen lévő Czigánságnak: Valamelly Ország Szolgálattyára czélozó s tartozó dolgokban, a mint Fő Vajdájok fog parancsolni, tartozó engedelmességgel függeni, a szerént is mindenekben parancsolatihoz magokat alkalmaztatni s azt végben vinni el ne mulassák. Külömben adtunk és engedtünk emlitett Hivünknek olly hatalmat, hogy a kik vagy engedetlenségekért, vagy egyéb természeti csalárdságok szerént elkövetni szokott rosz cselekedetekért vétkesseknek találtatnak, szabadossan meg fogathassa, és érdemes bűntetéssel is büntethesse. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum ex Castris Nostris ad Tokaj positis. Die prima Mensis Januarii Anno Millesimo Septingentesimo quarto. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Egykorú, megviselt, cifra másolat, mely valószinüleg későbben valamely cigánybandától tartatott le, — a város levéltárában.

41.

1704. Január 1. Eszterházi Pál nádor levele a megyékhez, melyben azokat inti a királyi kegyelem elfogadására és a fegyver letételére.

Illustrissimi, Reverendissimi, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles Domini, Amici Nobis Observandissimi. Salutem et officiorum nostrorum Commendationem. Minekutánna Kglmes Urunk eő Fölséghe az mi alázatos kérésünkre, repraesentationkra nézve is az szögény föl zöndült s föl zavarodott és végső romlásra jutott Hazánkat az egész Contributiotúl és elébbeni Restantiáknak exactiojátúl, jövendő országh Gyűléseig Kglmessen immuniálta s eximálta volna, és az egész minden Röndön levő Hazafiainak, az kik eddig az Hazában föltámadott Intestinus motusoknak erejétűl obruáltattak és eő Fölséghéhez fegyvert fogni kételeníttettek, Grátiát és Tellyes Amnistiát Kglmessen resolvált volna, nekünk is ide

Posonban lejünnünk Kglmessen parancsolt eő Fölséghe, hogy itten az Méltósságlios Sabaudiai Herczegh Fő Hadi Praesessel együtt eő Fölséghe szolgálattyát illető dolgokat folytassuk, és fellyül írt eő Fölséghe Kglmességét és resolutioját azoknak az Vármegyéknek is az kik azon Intestinus Motusoknak ereje alatt terheltetve most is vadnak, magunk is publicállyuk, értésekre adgyuk, hogy az eő Fölséghe győzödelmes Fegyverének ereje jön, az ki az ellenséget reprimálni, és az Országot annak hatalmátúl kiszabaditani fogja: Minek okáért meg értvén Kgl-tek ezen Kglmes Uruuk és Koronás Királyunk eő Fölséghe az egész végső romlásra jutott Hazához mutatott Kegyességhét és könyörületességét, minnyájukat egyen egyen Kglmeteket Palatinusi Tisztünk szerént intünk, hogy az kik az eő Fölséghe hűségétűl el állottak volna, azok eő Fölségétűl resolvált Grátiát s Amnistiát amplectállyák, és három hétnek forgása alatt a Die Intimationis eő Fölséghe ellen az fegyvert letönni s az midőn eő Fölséghe Győzödelmes fegyvere érközik aztat segiteni, és mellette az ellenségh ellen fegyvert fogni tartozzanak, másként ha valaki ezen mi Atyai Intésünkhöz és az eő Fölséghe Kglmes Resolutiojához az meg írt idő alatt magát alkalmaztatni el mulatná s az eő Fölséghe Fegyvere el érközvén az ollyaténokkal úgy bánnak, mint eő Fölséghe ellenséghivel, mi reánk ne vessenek hogy ha utolsó veszedelöm követi őket. In reliquo Isten éltesse Kglmeteket. Posony Die 1-ma Januarii A. 1704. Praetitulatarum Dnum Vestrarum Amicus ad officia paratus Paulus Eszterázy mpr.

Jk. 1702—1708. 217—218. lap.

42.

1704. Január 7. I. Leopold király leirata a budai kormánytanácshoz, melyben az adó elengedését meghirdettetni rendeli.

Leopoldus etc. Reverendissime in Christo Pater, Magnifici item, necnon Egregii, Fideles Nobis dilecti. Probe memi-

nerint Rndissima Paternitas et Fidelitates Vestrae, quibusnam ex motivis et rationibus, et signanter quod inundantibus modernis intestinis motibus, ad sedandos eosdem, et advicinantium perfidae Rebellionis sequacium retundendos hostiles conatus, ordinatam Fidelibus Nostris Insurrectionem demandaverimus, eamque invicem Contributionis determinaverimus, universas et quasvis hactenus praestari solitas Contributiones, unacum restantiis Clementissime relaxaverimus, ejusmodique benignissimam resolutionem nostram Cottibus cisdanubianis, ad quos nimirum hostilia Perduellium arma necdum penetrare poterant, et a quibus praeattactam Insurrectionem benigne cupivimus, intimari et publicari fecerimus, imo ut Clementissimi animi nostri, quo erga Fideles Nostros ferimur, propensionem eo luculentius demonstraremus, ipsique praetextum etiam et ansam, quam Rebelles modernorum concitatorum motuum esse, ad seducendum et infascinandum Populum, privatam vero Ambitionem palliandam, passim adstruunt et divulgant, omnino sublatam sentiant et experiri possint, praeattactam Contributionis relaxationem, usque affuturam Regni Diaetam extendendam intelligendamque esse, aliis subsequentibus benignissimis Literis Nostris, ad eosdem Cottus cisdanubianos sonantibus declaraverimus. Quia vero ad iteratas humillimas Principis Palatini et nonnullorum aliorum quoque Fidelium Consiliariorum nostrorum Instantias, parem quo ad reliquos etiam Cottus, qui pro nunc seu vi et armis, metuque tumultuantium Rebellium, seu alio quovis modo a Fidelitate Matti Nostrae debita deviarunt, et proxima affulgente occasione tum intuitu publicatarum jam benignarum Amnistialium Nostrarum, tum etiam homagiali devotione ducti, ad debitam fidelitatem redierint, Gratiam et Clementiam, ac universarum unacum restantiis contributionum, usque ad futuram Diaetam relaxationem, caeteris Cottibus benigne impertitam, extendendam clementer resolvimus; dummodo iidem quo proxima quavis occasione, dum nimirum exercitum nostrum sibi advicinare intellexerint, aut alias etiam, desertis infidelium partibus et ejurata perfidiae labe, arma capessant, et semet dicto exercitui nostro conjungant, unitisque viribus seditiosos Patriae hostes per-

sequantur, et procurandae publicae quieti et tranquillitati animos et vires suas intendant. Quapropter Reverendissimae Paternitati et Fidelitatibus Vestris serio committimus et mandamus, quatenus hanc benignissimam Resolutionem Nostram Cottibus Districtui suo subordinatis, quibus hactenus eadem innotescere non potuit, omni qua poterit fieri, via et modo intimare, et divulgare, per eosque in sui medio etiam apud communem Plebem, et ruralis conditionis Incolas publicari, et declarari facere, de Paternaque benignissima gratia nostra, eos etiam qui ad Fidelitatem et devotionem nostram ut praemissum est, redierint, et arma sumpserint, securos reddere, ac de sublata usque ad futuram Diaetam omni Contributione affidare noverint, nec intermittant eadem Rndissma Paternitas et Fidelitates Vestrae. Gratia in reliquo nostra Caesareo Regia iisdem benigne propensi manemus. Datum in Civitate nostra Wienna Austriae. Die Septima mensis Januarii Anno Domini 1704. Leopoldus mp. Ladislaus Matyasovszki Eppus Nittriensis mp. Ladislaus Hunyady mp. — Rndissmo in Xto Ptri, Magfcis item et Egrgiis N. N. Praesidi, Caeterisque Subdelegatae Commissionis Budensis Assessoribus etc. Fidelibus Nobis dilectis etc. Budae.

Egykorú másolat a város levéltárában, bejegyezve az 1702—1708. Jk. 216—217. lapjain.

43.

1704. Január 7. A kurucok Csepelszigetet fölverik s Eugen szavojai herceg ménesét elhajtják.

Prudentes et Circumspecti. Refert Dominus Verlet Serenissimi Principis Eugenii Ducis Sabaudiae Insulae Ráczkeviensis Praefectus coram me, qualiternam ante triduum Rebelles, facta in insulam irruptione, Equos equatiales, seu Gregem Equorum suae Serenitatis abegerint, de qua abactione suae Serenitati nihil etiam constat adhuc. Proinde Dominationes Vestras officiose admonendas duxi, ut antequam antefatum

suae Serenitatis Gregem Rebelles hincinde distrahant, cum et alioquin omnes ferme caballi et poledri, nec pro equitando apti sint, quatenus indefessum suum laborem eo impendere velint, ut praefatum suae Serenitatis Gregem rehabere, et ad quempiam securum locum sistere possint, nullus dubito, quin sua Serenitas hunc Dnum Vrum laborem benigno sit recognitura animo, Dnus autem Verlet, siquid fors in rehabitionem impenderint, refundet, meque obligabunt, si eatenus indefessam suam inpenderint operam, super cujus rei progressu indilatam quoque praestolor informationem. Sub Dato Budae 7. Januarii Anno 1704. Sacrae Caesareae Ragiaeque Mattis Camerarius, Colonellus etc. Campi Marchalli Locumtenens, Praesidii Budensis, ejusdemque Districtus Supremus Commendans Generalis etc et Subdelegatae Commissionis Budensis substitutus Praeses Freyherr von Pfeffershoven mp. — Kivűl: Prudentibus et Circumspectis N. N. Judici, caeterisque Oppidi Kecskeméth Juratis Civibus assignandum. Kecskeméth. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

44.

1704. Január. 16. A fejedelem Kecskemétről és Körösről a szolnoki őrség számára 300 dolmányt, nadrágot és süveget rendel.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Szolnok Várában levő Praesidiarius Hadaink számára kivántatván három száz dolmány s ugyan annyi Nadrág és Fekete süveg: Vévén hűségek Parancsolatunkat, mindazokat maga és a Kőrösiek között elosztván, készittesse el hovahamaréb, és ott való Kapitány Nztes Vitézlő Csiszár István kezéhez administrállya. Datum ex Arce nostra Tokaj die 16. Januar A-o D. 1704. F. P. Rákóci mp. Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici primario, Caeterisque Juratis Oppidi Kecskeméthiensis, Fidelibus Nobis gratis. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában, díszes fejedelmi pecséttel, két sorú következő körirattal: „Franc. D. G. Princ. Rákóczi. Comes. de. Saaros. Dux. Munkácsie. et. Makovicsie. Dominus. Perpetuus. de. Sáros — Patak. Tokay. Regécz. Ecsed. Somlyó. Lednitze. Szerencs. Onodh.....“

45.

1704. Január 18. Eugen savojeni hercegnek a ráckevi szigetből kurucok által elhajtott ménese s gulyája kikeresését s magokhoz váltását, Petrovay László pestmegyei alispán a községeknek ajánlja.

Mint Jóakaró Birák és Esküttt Uraiméknak ajánlom böcsülettel való szolgálatomat Kkk. Isten minden jókkal álgya Kglmeteket. Nem kétlem vötte légyen Kgltek levelemet, mellyben írtam vala kkk, hogy az Fölséghes Szabaudiai Eugenius Herczeg lovainak és Gulyabeli marháinak (az mellyek is az Ráczkevi szigetből az Kuruczok által elhajtattanak légyen) meg térítése és vissza adása aránt fáradozna kgltek, tekintvén eő Herczegsége jövendőbéli Kgelmetekhez etiam hoc in casu Gratiáját, vagy is gregatim, avagy is seorsive magához váltani Kgltek el ne mulatta volna, melly aránt is veluti praemissum esset minden töhettséggel azon legyen Kgltek és szorgalmatoskodgyék s az meg írt Lovakat s Gulyabéli marhákat magához váltani igyeközvén, böcsülettel Kglteket praesentibus requirálom egyszersmind is adhortálván kérem, el ne mulassa Kgltek, az ollyatén Kgltek heroica Actusára nézve is az egész Helységeknek és Városiaknak fontosabb megmaradást egyszersmind nagyob Grátiát szöröz. Továbbá Czeglédi Notárius egy Eskütt embörrel jőjjön hozzám, lévén eő Kglmekkel bizonyos beszédem, az mellyet el se mulassanak, egy szóval optima in forma az többször (írt) Herczegh Eugenius Lovainak és Gulyabéli marháinak vissza váltását recommendálom. His kivánom talállya Levelem Kglteket fris órában; maradván sub Dato Budae Die 18. Jan. 1704. Jóakaró Vice Ispánnya Petrovay László.

Jk. 1702—1708. 215. lap.

46.

1704. Jan. 21. A budai főparancsnok körlevele a kecskeméti járás községeihez.

Minnyájjan az Kecskeméti Processusban levő Várasokban és Helységekben valakik laktok Isten álgyon meg Atyámfiai benneteket. Szívem fájdalmával köllött értenem ezen Uniált Vármegyéknek Vice Ispánnya és Szolga Birák Uramék relatiojokból, hogy ennyi üdőtűl fogvást sem az Nemes Vármegye gyűlésére nem akar senki közzűletek be jönni, sem pedig az N. Vármegye fölvetése szerént, Vágók, Széna, Abrak, Fa s más élésbeli kivánságoknak bétellyesítése aránt tellyességgel nem akarjátok magatokat alkalmaztatni, és így megvetvén Vármegyétek Tiszteinek Parancsolatit, majd inkább minden Helységnek lakosi csak az nagy szófogadatlanságnak adták magokat. Mivel azért azoknak Törvény s réghi szokás (ellen) szavokat nem fogadgyátok ime Én mint ezen egész Budai Districtusnak Fő Commendans Generalissa ex superabundanti mind requirállak szép szerént s mind pedig erőssen parancsolom minnyájatoknak, hogy mentség, közbenvetés, és haladék nélkül, az ide alább meg irt repartitioja szerént Vármegyétek Tiszteinek az kívánt élést, és Victuálékat bé hozni el ne mulassátok. Constál az is minnyájjatoknál, hogy hozzátok mindenkor kegyessen, engedelmessen s merő atyaiképpen viseltem accommodáltam magamat, és úgy hiszem hogy senki közzűletek reám nem panaszolkodhatik. Ha azért szófogadók lesztek; mindenkor ezután is hasonló jó akaratomat várhattyátok, holott pedig ha az engedetlenségnek adgyátok magatokat, Isten s világh előtt oka senki kárvallásinak, halálának s végső pusztulásának nem leszek, mivel az kételenség fog arra vinni, hogy a mit kéréssel és szép atyai intéssel végben nem vihetek, ottan erővel és fegyverrel is kénszeríttessem az háládatlan és szófogadatlan embereket. Azonban ezt is erőssen parancsolom, hogy az régi mód szerént Pestre eladni való jószágot, élést, partékét, más egyéb marhát minden héten hozni el ne

mulassatok, ha pedig elmulattyátok, bizonnyal zsákmányosokat s még nem sokára Rácz Executiot is nem sokára szenvedni fogtok. Hasonlóképpen minden Helységek magok itt levő munkásit és heti soros szekereit sietséggel felváltani el ne mulassák, mivel addig innét el nem eresztetnek, míg kinek kinek az váltói el nem jönnek.

	Vágó marhát	Szekér fát	Szekér szénát	Mérö abrakot	Munkás embert
Alsó Némedi . .	6	6	15	30	12
Sári	1	2	3	6	2
Ócsa	4	7	13	30	8
Izsák	8	2	15	30	6
Kecskemét . .	45	35	46	150	36
Kőrös	23	25	30	75	18
Czegléd . . .	15	16	25	50	12
Kécske . . .	2	—	6	12	2
Tószeg . . .	4	—	12	16	6
Abon	2	—	8	12	2
Jánoshidgya . .	2	—	8	15	3
Nagy Káta . .	6	6	15	30	8
Sz. Márton Káta .	8	12	10	30	10
Thót Almás . .	8	20	12	35	8
Kóka	9	15	12	40	12
Szecső . . .	8	16	15	35	20
Bicske . . .	2	4	8	15	4
Saág	2	4	6	2	4
Pánd	2	6	8	15	6

Ezen Currens Levelemet pedig Faluról Falura életek fejetek vesztése alatt mindönütt elvigyétek, sőt hamarab voltáért páriálván minden helyen, egymásnak transmittállyátok s engemet minden helység tudósítson, hogy volt nála is bizonyossan. Budae 21. Januar. 1704. Joannes Ferdinandus L. B. Pfeffershoven.

Jk. 1702—1708. 220—221. lap.

47.

1704. Január 30. Illósvay Imre és Jánosy János fejedelmi biztosok, Pest Pilis és Solt megyék lakosait fegyverre szólítják.

Ajánlyuk Szolgálatunkat Nagyságtok Kglteknek. Parancsolván Nekünk M. Fejedelöm Felső Vadászi Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Ngha, hogy minden késedelöm és üdő halasztás nélkűl Nemes Pest Pilis és Solth Vármegyékben jűvén, személy válogatás nélkűl, Hazáját s annak régi dicsősséghes Szabadsághát Szerető N. Vármegye Lakosit s tagjait fel fegyverköztetvén, Hazánk Szabadságha mellett való Hadakozásra fel ültessük, és azon kglmes Parancsolattal ellenkezőket notában vögyük, hogy pedig nem csak mi nekünk, hanem Ngtoknak s Kkk is, és az egész Vármegye lakosinak emlitett Hazánk mellett való hadakozás intimáltassék, ex inclusis genuinis peribus Ngtok s Kglmetek bőven meg értheti: Ahoz képest hogy sem mink, sem Ngtok s Kgtek kemény animadversioban ne vétetődgyünk, Ngtoknak s Kglteknek serio intimállyuk, Kglmes Urunktúl eő Ngátúl kglmessen adatott Authoritásunk szerént intyük, minden üdő múlás, tétovázás, mentség és magha vonyogatása kívűl kiki úgy készűllyön, és Hazánk szabadsága keresése mellett fegyvert kössön, fogjon, hogy ide Czegléd Városában öszve gyűlvén, velünk meg egyezvén, az hol az Haza szolgálattyának alkalmatossabb előmozditására röndöltetni szívessen velünk együtt munkálkodhassék Ngtok Kgltek. Ezen Intimationkkal s Kglmes Urunk Parancsolattyával ellenkezők pedig minden mentség nélkűl az szoros büntetést el nem kerülik, sőt ha személyekben vagy jószágokban kárt vallanak, azt nem másnak, hanem magok vakmerőségeknek tulajdonítsák, mellyet kemény Executionak reájuk szállításával tapasztalni fogják. Ezzel Isten éltesse Ngtokat Kglteket. Datum Kecskemét Die 30. Januar 1704. Ngtoknak s Kglteknek Jóakaró szolgái M. Fejedelöm F. V. Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Nga N. Pest Pilis Solth

Vármegyéknek Fegyverben fel ültetésére rendöltetett Tisztei Illósvay Imre. Jánossy János.

Jk. 1702—1708. 222. lap.

48.

1704. Febr. 6. A fejedelem Pest Pilis Solt megyék lakosait Jánosi János kiküldött biztosa által felkelésre szólítja.

Nos Franciscus Die Gratia Princeps Rákóczi de Felső Vadász, Cottus de Saáros Supremus ac Perpetuus Comes ect. Universis et singulis quorum interest et intererit, Salutem et Gratiae nostrae propensionem. Minthogy régi dicsősséges Szabadságában az törvénytelen Német Nemzet által megrontatott édes Hazánk közönséges ügyének köz akarattal s fegyverkezéssel kelletik elősegíllését minden Haza Fijainak ki munkálódni, és ellenségünk ellen viritim insurgálni. A végre Nemzetes Jánossi János Hivünket N. Pest Pilis és Solth uniált Vármegyékben lakos Hiveinknek felültetésére kiküldöttük. Parancsollyuk azért azon N. Vármegyékben lévő Hiveinknek közönségesen és személy szerint, valaki igaz Magyari vérségből Szabadságát szereti, Szabadulását óhajtya, így értvén Nemzetünk javára egyedűl czélozó istenes szándékunkat, és ezen Pátensünkben feltett Resolutionkat, minden késedelem nélkűl, requiráltatván emlétett Jánossi János Hivünktől, fel üllyön, és közönségesen Nemzetünket nyomorgató Német Nemzet ellen kiki fegyvert kössön, és minden köz jóra tartozó dolgokban, meg nevezett Hivünknek dispositiojától s directiojától, tovább való Dispositionkig függjön, s magát a szerént alkalmaztassa. Külömben valaki refractariusnak találtatik, Hazánk ellenségének tartatván, a szerént veszi érdemlett büntetését. Datum Miskolcz die 6. Febr. 1704. F. Rákóczi. (L. S.)

Jk. 1702—1708. 227. lap.

49.

1704. Febr. 11. Jánosi János fejedelmi biztos, Pest-megye lakosit fegyverre szólítja.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek ajánlom köteles szolgálatomat. Jóllehet ez előtt bizonyos üdővel Illósvai Imre Urammal edgyütt Kegyelmes Urunk Eő Nga parancsolattyából édes Hazánk Szabadulása mellett való fel fegyverkezésre és űlésre nézve írtam vala Kkk s Ngtoknak olly véggel, hogy már több Nemes Vármegyék tagjaival edgyet értvén, azon ügynek előmozdítására Ngtok Kgltek is fegyvert fogjon. Minthogy penig ujjonnan vöttem Kegyelmes Urunk Eő Nga Parancsolattyát, mellyben parancsollya Ngtoknak Kkk minden halasztás nélkül való felülését, mellynek valóságos Mássát inclusive meg küldöttem Kkk. Ahoz képest tartozó kötelességem szerént engedelmeskednem kévánván meg irt Kegyelmes Urunk Eő Nga parancsolattyának, Ngtoknak Kkk serio intimálom, Haza fiúságára kénszerítem, valaki Hazánk boldogulásában gyönyörködik, igaz Magyarnak tartya magát, minden késedelem nélkül fegyvert fogjon, és a N. Vármegye Tagjaival öszve gyűlvén, Kecskeméten megjelennyen, hova én is, Isten egésségemet meg tartván, compareálok, a N. Vármegyét meg mustrálván, a tevő leszek a mit Kegyelmes Urunk parancsolattya magával hozand; ha ki penig a helységek közzűl Haza szabadulása mellett való fel ülését tovább is halasztya, Haza javát nem kívánnya, Kglmes Urunk Parancsolattyával ellenkezik, ha mi kár, veszedelem éri, maga vakmerőségének tulajdonítsa. Ezzel Isten tartsa Ngtokat s Kglteket. Datum in Oppido Privilegiato Jász Berény die **11.** Febr. A–o **1704.** Nkk Kkk Köteles Szolgája Jánosi János.

Jk. 1702—1708. 228. lap.

50.

1704. Febr. 14. Andrássy István a dunatiszaközi felkelő hadak főparancsnoka, Pestmegye lakosait fegyverre szólítja.

Böcsülletes Kecskeméti, Isáki, Patai, Dömsödi, Tassi, Ócsai, Némedi s több helységekben lévő Biráknak és Lakosoknak közönségesen sietséggel adassék.

Ajánlom szolgálatomat Kkk. Isten sok jókkal áldgya Kglteket kivánom. Minthogy Kegyelmes Urunk Eő Nga már két rendbeli parancsolattyában is méltóztatott kglmesen meg parancsolni ezen N. Pest Pilis és Solth uniált Vármegyéknek, édes Hazánk s Nemzetünk Szabadulássa mellett fel fegyverkezésre és ülésre, olly véggel, hogy a Nemes több Vármegyék Tagjaival és egyéb vitézlő rendekkel minden külön kenyeres fegyvert fogjon. Mivel peniglen magamat is Kegyelmes Urunk Eő Nga ezen Tisza duna között lévő Hadaknak méltóztalott Directorának praeficiálni, s édes Hazánk s Nemzetünk igaz ügyének jó móddal s renddel való operátiojára s folytatására. Annak okáért Kglteket kérem, sőt tisztem s hivatalom szerént serio intem is, valaki Haza boldogulásában gyönyörködik s igaz Magyarnak tartya magát, minden késedelem nékűl fegyvert fogjon s úgy készüllyön: mihelyt második parancsolatomat vészi kgltek, azonnal minden hallasztás nélkűl fel üllyön. A kik penig külömben cselekesznek mind Kglmes Urunk Eő Nga kglmes Parancsolattya ellen, mind penig akaratom s Dispositiom ellen járván, édes Hazánk s Nemzetünk javát nem kivánnyák, az ollyatényokat ha valami kár és veszedelem éri, nem másnak hanem magának vakmerőségének tulajdonitsa. Datum in Oppido Kőrös die 14. Febr. 1704. Méltóságos Fejedelem Felső Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk Eő Nga Tisza Duna között lévő Hadainak Feő Directora Andrási István. (L. S.)

Jk. 1702—1708. 229. lap.

51.

1704. Febr. 15. A fejedelem hadélelmezési szabálya.

Methodus
Intertentionis Inclytae Militiae Celsissimi Principis, ac Dni Dni Francisci Rákóczy de Felseő Vadász, Titt. tam in Condescensionibus, quam Quarteriis observanda die 15. Men. Februarii Anno 1704. Ex Oppido Miskolcz extradata.

	Személy	Ló	Font Hús, dietim két fontjával	Font Hús, menstruatim	Köböl Liszt, menstruatim	Köböl Abrak, menstruatim	Pénz Intertentio mellé, menstruatim
Generalis Uramnak . . .	25	25	50	1500	12½	37½	Intertentio mellé deputáltatik egy Tized számra menstruatim egy magyar forint, i. e. fl. 1. Hung.
Lovas Főkapitánynak . .	10	10	20	600	5	15	
Gyalog Főkapitány Úrnak .	10	5	20	600	5	7½	
Lovas Vice Kapitány Úrnak	6	6	12	360	3	9	
Gyalog V. Kapitány Úrnak	6	3	12	360	3	4½	
Fö Strázsa Mester Úrnak .	5	5	10	300	2½	7½	
Lovas feö Hadnagynak . .	5	5	10	300	2½	7½	
Gyalog feő Hadnagynak .	5	3	10	300	2½	4½	
Lovas Vice Hadnagynak .	4	4	8	240	2	6	
Gyalog Vice Hadnagynak .	4	2	8	240	2	3	
Lovas Zászló Tartónak . .	4	4	8	240	2	6	
Gyalog Zászló Tartónak .	4	2	8	240	2	3	
Hadi Biró Uramnak . . .	10	10	20	600	5	15	
Káplánynak	4	4	9	240	2	6	
Strázsa Mesternek . . .	2	2	4	120	1	3	
Siposnak vagy Trombit. .	1½	1½	3	90	1	3	
Dobosnak	1½	1½	3	90	1	3	
Tizedesnek	1½	1½	3	90	1	3	
Pattyantyusnak	1	1	2	60	½	1½	
Gregariusnak	1	1	2	60	½	1½	

Ad Mandatum Suae Celsitudinis Principalis proprium extradatum. (Fejedelmi pecsét.) Joannes Pápai Secretarius mp.

Eredeti a város levéltárában.

52.

1704. Febr. 18. Jánosi János fejedelmi biztos a fejenkénti felülést szorgalmazza.

Mint Jóakaróimnak Kglteknek ajánlom köteles szolgálatomat. Nem kétlem hogy Kgltek Levelemet nem vötte volna Kglmes Urunk eő Ngha Decretumának extractusával együtt. Tudom meg értötte Kgltek mit parancsollyon légyen az fel ülés aránt N. Pest Pilis és Solt uniált Vármegyében lakos Nömös és Nemtelen Uraiméknak ő Kkk, intöm azért Kglteket és egyszersmind parancsolom is, hogy kiki Kgltek közzűl alkalmaztassa magát azon Kglmességhe szerént kiadott Pátens Leveléhez s légyen olly készülettel, hogy valamelly órában parancsolom, minden késedelöm s idő halasztás nélkűl fegyverben öltözvén, mind Lovas és gyalog indúlhassanak az Nemes ország szolgálattyára, az hova Kglmes Urunk eő Ngha kglmessen fogja parancsolni; senki pedig magát azzal ne mentse, hogy tudtára nem volt volna, mert valaki az Nemes ország szolgálattyára fegyvert nem foghnak és refractariuskodnak, érdömös büntetéseket magukon fogják tapasztalni, magam is minden késedelöm nélkűl Kgltek közzé megyek, várván minden órában Kglmes Urunk eő Ngha újabb parancsolattyát s mit parancsollyon tovább is eő Nga magamat fogom ahoz nagy alázatossan és híven alkalmaztatnom. Ezzel éltesse Isten Kglteket. Datum Jász Berény Die 18. Febr. 1704. Kglteknek Jóakaró szolgája Jánosy János.

Jk. 1702—1708. 232. lap.

53.

1704. Febr. 25—28. Andrássy István a fejedelem dunatiszaközi hadainak parancsnoka, a kecskeméti hadcsapat számára utasítást ad.

Instructio pro G. Dno Joanne Jánosi, quomodo militiam Kecskemethini existentem dirigere et accommodare debeat, ex sequentibus punctis clare apparet.

Primo. Minthogy Kglmes Urunk eő Ngha kglmes parancsolattyából kölleték az Városból kimozdúlni az Hadaknak és Pest eleire szállani, hogy azért tutionis gratia Kecskeméth Városa is Praesidiumbeli Vitézek nélkűl ne maradgyon N. és V. Jánosy János Uramat Kglmes Urunk eő Ngha Pátens Parancsolattyának tenora szerént ismerjék fő Commendónak lönni ottan, úgy mindazonáltal, több Tiszt Uraimékkal mindennemű haza szükséges dolgaiban correspondenter lévén munkálkodgyanak, annak okáért Tugáry István, Kökényesy és Pap Mihály Hadnagy Uraimékat az maguk seregeivel röndöltük említett Kecskeméth Városában.

Secundo. Az Városbéliek is illendőképpen Urunk Parancsolattya szerént fegyvert fogni, több vitézlő röndökkel egyet értvén szorgalmatossan igyeközzenek, hogy valamiképpen excurrálván az ellenség, notabilis kárt ne tehessen.

Tertio. Mind az magam egy Seregből álló Hajdúim, mind az Szegedi Hajdúsággal együtt Kecskeméten maradgyanak.

Quarto. Az Városi Lakosok az Vitézlő Rendnek rendöltetett portioját illendőképpen kiszolgáltassák, ellenben az Vitézlő Rendök is többre ne erőltessék az Gazdájokat, hanem kiki contentus légyen az neki röndöltetett portioval.

Quinto. Az kapukat szorgalmatossan strázsáltassa, hír nélkűl az Városbélieken kivűl se fegyveres embört, se más idegen paraszt röndön lévőt bé ne bocsáttassa; hahogy ollyak mönnének az kapura, kiknek is nem lévén oda commendéroztatások, kénszeríteni köll az magok zászlójuk alá való mönetelre, ha pedig még eddig sem löttek volna zászló alatt, bé eresztetvén valamelly Hadnagyság alá köll adni, kik is dependenter légyenek azon Hadnagytúl.

Sexto. Ezen fellyúl meg írt Hadakat olly disciplinában köll tartani, hogy valamelly Excessust ne committállyanak, committálván pedig kitkit érdöme szerént megbűntessen Kglmed.

Septimo. Engem pedig mindennemű szükséges occurrentiákról szüntelen tudósítson Kglmed.

Octavo. Szüntelen minden felé emböröket jártatván az Ellenségnek szándékát kivánom experiálni; ha ki akarna ütni, melly felé és hová, az mint fellyebb is irám, mindenekről szüntelen tudósítson, hogy én is mindenekben tudhassak perpensiot tennem s vigyáznom. Méltóssághos Fejedelöm Fölső Vadászi Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk' eő Ngha Tisza s Duna közt lévő Hadainak Fő Commendója s egyik Lovas Ezerének Fő Kapitánnya Andrásy István mpr.

Jk. 1702—1708. 234. lap. — A kelet hiányát pótolja: hogy 1704. Febr. 25 és 28 napjai közé van bejegyezve.

54.

1704. Mart. 1. Verebélyi Péter a fejedelem karabélyos kapitánya, a mellé rendelt kecskeméti hadat kiegészíttetni kivánja s a hadihirekről ír.

Ajánlom Kegyelmeteknek kész szolgálatomat. Isten Keglmeteket meg áldgya kivánom. Szükségesképpen kelletik irnom, mivel a hadakkal tugya Kgltek mily serio volt parancsolatom, hogy sietve ki jőjek, kire nézve oly indisposite jöttünk ki s oly fogyatkozással, hogy nemhogy a hat száz katona tölt volna ki, de nem hiszem hogy Eöt százan is volnának, tudom hogy Kglmes Urunkhoz érkezvén, nagy neheztelés lészen mind reám s mind Kgltekre, azért ha Urunkhoz igaz hivségét akarja Kgltek mutatni, ím ezen marha hajtó katonákot is arra nézve vissza küldöttem, hogy Ktek erősködjék véllek. ím azért mellyik Hadnagyságnak mennyi maradt oda a ki elvonta magát, vagy elszökött, Laistromban mind megküldöttem Kglteknek külöm-külöm, azért mindjárt éjjel nappal fegyverrel erősködvén rajtok, el kisirtse s azonnal Urunk Táborába utánnunk küldgye, hogy Kglteknek is böcsületi s Urunk hivsége fen maradjon. Ezek után parancsollyon Kgltek minde-

nekben a miben tudok szolgálni el nem mulatom. Maradok Datum Tetétlen die 1. Mart. 1704. Kglteknek jóakaró szolgája Kglmes Urunk eő Nga Karabélyosok Kapitánnya Verebélyi Péter mp.

P. S. Bár én rúllam se legyen Kgltek feledékeny, mert sietvén igen kevés alkalmatossággal jöttem, a melly kevés Bort adott Kgltek, a Kglmetekéivel elköltöttem, küldjön Kgtek vagy négy akó Bort, úgy valami Szalonnát is, továbbeli szolgálatomért, egy vas fazekat, vas serpenyűt, úgy valami kenyereket is.

P. S. Új hirűl írhatom Kglteknek, hogy a Dunán túl valók a Dunaparton vártak, által is küldött Urunk hozzájok, Bécset a Bavarus és a Franczia obsideálni akarja, Hajstert vissza hivatta a Császár, Pekri Lőrincz úr a Dunán át hajtott két ezer gyalog Németet, feles mondért nyervén küldött Urunknak.

Kivűl: Kecskemét Várossa Birájának több esküdt Társaival együtt (Titt. etc.) nekem jóakaró Uraiméknek eő Kglmeknek sietséggel adassék. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

55.

1704. Márt. 15. Ismét átalános bocsánatot hirdető királyi nyiltlevél.

Leopoldus etc. Qualiter Nos virtute aliarum certarum Benignarum Litterarum nostrarum Patentium de dato in hac Civitate nostra Vienna Austriae diei 18. mensis 8-bris 1703. jam praeterito clementer ordinatarum pro paterna erga calamitosum dicti Regni nostri Hungariae statum cura et sollicitudine nostra, inter caetera in iisdem Benignis Litteris nostris Patentibus uberius declarata Benignitatis et Clementiae nostrae caesareo-regiae specimina benigne resolveramus universis et singulis, qui ad easdem Benignas Patentes nostras intra

sex hebdomadarum spatium sese a modernae nefariae Perduellionis capitibus segregaverint et partes eorum sincere deseruerint, seque fideles subditos exhibuerint, aliasque conditiones ibidem appositas adimpleverint, Generalem et Universalem Amnistiam, cum restitutione universorum Bonorum, per Generalem eotum Campestris Militiae nostrae Commendantem, Fidelem nempe nostrum Spectabilem ac Magnificum Comitem Leopoldum a Schlick constitutum Colonellum et Campi Mareschalli Locumtenentem, indulgendam ac impertiendam. Quia vero perniciosa hacce Rebellionis lue latius per dictum Regnum nostrum Hungariae diffusa et hujus quoque Cottus S o p r o n i e n s i s viscera penetrante, eaedem Benignae Litterae nostrae amnistiales in medio hujus Cottus vix publicatae haberentur; Interim vero auxiliante Divino Numine jam sat validum exercitum in partibus dicti Regni nostri Hungariae Cisdanubianis ad repellendos et pene exstirpandos eosdem Rebelles, sub ductu fidelis nostris Nobis dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Siegberti ab Hajszter Intimi Consiliarii nostri, necnon inferioris Austriae Consilii nostri Bellici Praesidis et Campi Mareschalli, in promptu haberemus, qui undiquaque dietim magis magisque augetur, Deoque propitio felices jam progressus adversus eosdem Perduelles, cum repressione eorumdem sortiretur, quos ulterius quoque idem exercitus noster ex Benigna ordinatione nostra prosecuturus est. Hinc pro ingenita Nobis Clementia atque Benignitate, qua erga afflictum hocce Regnum Hungariae paterne ducimur, priori Benignae Resolutioni, amnistialique Gratiae nostrae omnibus resipiscentibus clementer appromissae, firmiter inhaerentes, iterato atque ultimatim clementer resolvimus, omnibus et singulis qualitercunque a debita Nobis fidelitate deviantibus, armaque contra Nos et subditos nostros sumentibus, qui ad Praesentes Benignas Patentes Litteras nostras intra unius quindenae spatium ab earum publicatione computando se a memoratis Rebellibus segregabunt, abominabilemque societatem eorumdem detestati fuerint, armaque eo facto deposuerint, ac post factam apud suprafatum Generalem Comitem ab Hajszter, vel alios, sive Exercitus, sive Praesidiorum nostrorum Commendantes, vel

Principem Regni Palatinum, vel Banum Croatiae, vel Comites Alexandrum Erdődy, aut Franciscum vel Thomam de Nádasd insinuationem, praestito tamen prius coram uno vel altero eorum novo fidelitatis Nobis praestandae juramento, ad domicilia se contulerint, ibidemque vel pacifice commorabuntur, vel vero arma contra eosdem Perduelles sumpserint, taliterque se fideles subditos exhibuerint, Universalem et Generalem Amnistiam dandam et impertiendam; Ita quidem, quod Nos eandem observaturos in verbo nostro Regio promittamus, ac omnia quae sub modernis motibus per ipsos Rebelles, aut eorum adhaerentes contra Nos gesta commissaque fuerunt, praesentibus obliteremus, tollamus et in perpetuum sublata, oblitaque esse velimus, et nihil in vindictam sumentes, universis et singulis, modo quo supra, resipiscentibus, Caesareo-regiam Gratiam nostram, cum restitutione universorum Bonorum suorum, clementer et plene largiamur et concedamus. Imo indulgemus, impertimur; sufferimus, abolemus, promittimus, largimurque et concedimus praesentium per vigorem. Ac proinde universos et singulos hujus Cottus nostri Status et ordines, Incolasque et Inhabitatores, quos a recta debitae Nobis fidelitatis semita quocumque modo deviasse contigit, harum serie benigne simul ac paterne hortamur, homagialisque obligationis suae erga Nos, ac sinceri erga Patriam et Gentem suam amoris commonefacimus, quatenus intellecta hacce benigna propensione nostra, nullas in resipiscendo et ad devotionem Nobis debitam rendeundo, moras nectere velint, quin potius a praefatorum Rebellium consortio quantocyus recedere, sicque oblatae Gratiae et amnistiae nostrae participes fieri non intermittant, perseverantes siquidem in malo, et rebellium sequaces, velut detestabilis Perduellionis notae rei, et exterminii dicti Regni nostri Hungariae causa, a Gratia nostra exclusi, pari poena et severitate vindicem gladium nostrum, ac de omnibus exinde subsecuturis mali strictam coram Deo et toto Christiano orbe rationem reddituri. Cum aliunde Nos, siquae difficultates et gravamina in Regno exorta fuissent, easdem et eadem occasione Diaetae (quam proxime indicendam et celebrandam decrevimus) clementer determinabi-

mus. Ut autem haec benigna amnistialis Gratia nostra omnibus palam fiat, suprafati Cottus nostri Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus, quibus videlicet praesentes prius ad manus pervenerint, earum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus easdem Patentes illico et absque mora in medio hujus Cottus in simul congregatis, vel etiam divisim constitutis, per solitas currentales litteras vestras publicare velitis ac debeatis. Datum Viennae **15**. Mart. **1704**. Leopoldus. mp. (L. S.) Ladislaus Mattyasovszky. mp. Franciscus Somogyi. mp.

Egykorú másolatról.

56.

1704. Mart. 20. Eszterházy Pál nádor levele a megyékhez.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodumreverendi, Spectabiles ac Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles Domini, Amici nobis observandissimi. Salutem et officiorum commendationem. Minémő pusztulásra s csaknem utolsó romlásra e mostani országunkban némely nyughatatlan elmék által csinált fölháborodásnak alkalmatosságával jutott légyen szegény Hazánk, keserves szemmel mindannyian nézhettyük s még posteritásinknak is sok szép lakóhelyeinknek, faluinknak, városinknak tűzzel való megh emésztése s másképpen is elpusztíttása, csak az kőfalaknak fölállításával emlékezetet jövendőben is fog tenni, mely veszedelmet csaknem mindgyárt in primordiis eszünkben vévén, Palatinusi Tisztünk s Hivatalunk szerént Koronás Király Urunkat eő Felségét continuo úntattuk, hogy kegyes atyai szemmel tekintvén az országra, méltóztassék oly hathatós remediumokat adhibeálni, mellyel, minekelőtte nagyobb veszedelme következzék, ezen föltámodás lecsendesíttessék. Aminthogy nem akarván eő Felsége maga országát fegyverrel pusztíttani, elsőben is nékünk kegyelmesen megh

engedte, hogy Követinket nemcsak Bercsényi Uramhoz, de magához Rákóczy Ferencz Uramhoz és mellettek lévőkhöz is küldgyük, kik által az békességet tractálhassuk, mely eő Felsége kglmes Resolutiojára nézve írtunk is Bercsényi Uramnak, hogy küldendő Követeinknek Passust küldött volna, de eő Kglme nemhogy az kivánt Passust elküldötte volna, de csak egy recepisse választ sem tett Levelünkre. Azután nagy hatalmas Fejedelmek itt Fölséges Udvarnál lévő Residenseis maga személye szerént eő Kegyelméhez megh alázta magát, sőt tovább is nagy hatalmú Királyok akarták magokat interponálni, de eő Kegyelme azokat is csak könnyű válasszal vissza bocsátotta, sőt a ki nagyobb, csakhamar azután a mikor mindannyájon az békességes Tractárúl gondolkodnak, feles Hadai Austriában bé érkezvén, csaknem Bécs Várossának kapui előtt lévő ékes Városok s Faluk pogány módon való föl égetését, sok ártatlanoknak fegyverre hányását, Templomoknak fölprédálását, a szent Sacramentomoknak is földre való lehányását, maga szemeivel minemű keservesen kellett eő Felségének nézni, mindnyájunk elgondolhattyuk; mindezekbűl egyebet nem itélhetünk, hanem eő Kegyelmek ezen közönséges jónak, országh szabadságának praetextussa alatt, az kinek tudniillik szinével az Haza fiainak szíveket inkább magához hódithatni gondolták, magok privátumit promoveálni kivánnyák; azért is kintelenittetett eő Felséghe maga erős hadait ellenek indittani, eddig való progressusát Isten eő sz. Felséghe miként secundálta légyen, naponként secundállya is, nem kétljük hirével vagyon Kegyelmeteknek. És jólehet oka lett volna eő Felségének, hogy mindannyájunk ellen, az kik fegyvert fogtak s interessálták magokat, tovább is keményebben, országunk Törvénnyének rigora szerént, procedálhatott volna, mindazáltal magával született atyai kegyelmességébűl, sok imterpositioinkra nézve is, minemű kegyelmességét szegény Hazánkhoz méltóztatott eő Felséghe most ujjonnan Kegyelmetekhez kiküldött Resolutiojábúl bővebben meg fogja érteni Kegyelmetek. Mivel azért Kegyelmes Urunk eő Felséghe nemcsak Generalis Amnistiát, de országunknak régi szabadságában való megtartását, mindennemű

Gravameneknek complanatioját és a végett ország Gyűlésének celebratioját is kegyelmessen resolválni méltóztatott, továb nem lehet semmi oka Kegyelmeteknek az fegyverkedéshez. Intyük annakokáért Kegyelmeteket Palatinusi Tisztünk s Hivatalunk szerént, s edszersmind úgy mint igaz hazafia kérjük, accommodállya magát Kegyelmes Urunk eő Felséghe Kegyelmes Resolutiojához, másképpen Isten s Világh előtt tudománt teszünk, hogy ha valamellyik Kegyelmetek közűl (kit nem remélünk) maga megátalkodásában akarna maradni, a mi rajta esik, magának s nem másnak tulajdonítsa. Hogy pedig annál hamaréb, minekelőtte az eő Felséghe fegyvere, az ki már is Dunán innend való földön szerencséssen progrediál, számossabban naponként is szaporodván, Dunán túl való földre is által érkezik, ezen mindnyájunk megh maradására czélozó eő Felséghe Kegyes Intentioja secundáltathassék, a még magunk személye szerént Kegyelmetek közé által nem érkezhetünk, praemittáltuk Nemzetes Vitézleő Tolvaj Gábor Palatinális Itélő Mesterünket eő Kegyelmét, adván eő Kegyelmének tellyes hatalmat, hogy valakik eő Kegyelme előtt az eő Felséghe hivségét amplectálván, az homágiumot leteszik, szintén ollyan ereje lehessen, mintha magunk előtt tették volna le, Testimoniálist is eő Kegyelménél levő authenticum pecsétünk alatt, az mi nevünkkel, erga fidelem suam relationem, adhasson az ollyanoknak; Magunk is pedig Isten eő sz. Felsége segítsége által elsőben is Dunán innend való földet jó rendben hozván, azon leszünk, mentűl hamaráb Kegyelmetek közé is által mehessünk és minden tehetségünkkel megnyomorodott Hazánk súlyos terhének alleviatiojában fáradozhassunk. Kivánván in reliquo éltesse Isten Kegyelmeteket jó egészséghben. Datum Viennae die 20. mens. Mart. 1704. Praettlar. Dnaonum Vratum Amicus ad officia paratissimus Paulus Eszterházy. mp.

Egykorú másolatról.

57.

1704. Mart. 22. A hadi szolgálatban álló kecskeméti lakosok itthon levő háznépe s rokonai a hadélelmezés alól nem mentesíttetnek.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczi de Felseő Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczensis, Dominus Perpetuus de Saáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Onod etc. Universis et Singulis, quorum scilicet interest seu intererit, praesentes nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, Fidelibus Nobis dilectis, Salutem et Gratiae Nostrae Propensionem. Kecskeméth Városbéli Lakos Hiveink alázatos Instantiájokbúl értettük, hogy az kik azon Várostúl Mezei Hadaink között volnának, azoknak otthon maradott Házok népe, Cselédgyi és Attyokfiai, az Haza közönséges Szolgálattyában, és nevezetessen a Táborunkra hozandó naturálék administrátiojában, több otthon lakos Hiveinkel edgyütt justa Proportione, tellyességgel nem akarnának concurrálni; annak felette Mezei Hadaink közül, magok Attyokfiai és Házok népe közé haza menvén, nem magok élésén, hanem az ott lakos Szegénység s egyéb Hiveink nyakán tartatnák magokat. Minthogy penigh az köz ügy közönséges concursust kiván, sőtt egyébiránt is az köz Jó, mellynek elérésére Fegyverviselésünknek és Hadakozásunknak folytatássa czélyozna, mind Mezei s mind penigh otthon lakos Hadainknak s Hiveinknek egyenlőképpen hasznokra volna: Hogy azért a közönséges ügyet köz Concursussal mindenekben eléb vihessük, és annyival is inkáb jobb móddal folytathassuk, egyszer lött resolutiónk szerint serio Parancsollyuk, hogy az emlitett Városbeli Hiveinkkel, Hadaink között valóknak is otthon maradott Házok népe, Attyokfiai és Cselédgyek, Táborunkra hozandó, és igasságossan reájok esett élésbeli administrátioban concurrállyanak, nem külömben, hogy a mikor magok Házánál s Attyokfiai között lésznek, akkoron magokat magok élésén interteneálván, az Hellybeli lakossokat

Intertentiojokkal ne terhellyék, elégh könyebségekre és consolatiojokra lévén az, hogy egyébféle tereviselésektűl, úgymint a Szekerezéstűl s egyéb otthon való gazdálkodástúl exemptussok és immunisok volnának. Külömben ha kik ezen Parancsolatunk ellen refractariuskodnának, kemény animadversionkat semmiképpen el nem kerülik. Datum ex Oppido Gyöngyös Die Vigesima Secunda Martii. Anno Millesimo Septingentesimo Quarto. F. P. Rákóci. mp. (Pecsét) Joannes Pápai. mp.

Nyilt alakú eredeti a város levéltárában. — Eger melletti táborában 1704. April. 11. Nagykörösnek is ehez hasonló levelet adat a fejedelem.

58.

1704. Apr. 9. Károlyi Sándor tábornok rendelete a kóbor katonák és hajdúk ellen.

Ezen Parancsolatomat látván Várassi és Falussi Birák és Lakossok, valahol valamelly Katona, vagy Hajdú találtatik, ki haza szállott volna, vagy akármelly helységben által menne, vagy megh szállana, Kglmes Urunktúl vagy Gralis Bercsényi Uramtúl eő Ngoktúl, vagy tűlem Passussa nem lévén, az ollyan Katonát vagy Hajdút Fejetek s Jószághtok vesztése alatt, megh fogván kezemhez hozzátok, mert valamelly helységre megh bizonyosodik, hogy ezt el mulattya s ezen Parancsolatom szerint az dologban el nem jár, Birák és Esküttek életekkel fizetnek érette minden bizonnyal. Azért külömben se cselekedgyetek. Datum Solth 9. Apr. 1704. Kglmes Urunk eő Nga Mezei Hadainak Gralissa Károlyi Sándor mp.

Jk. 1702—1708. 245. lap.

59.

1704. Apr. 10. A fejedelem tiltja, hogy hadai közül bár ki Kecskemétet illetéktelen szolgálattal vagy követeléssel terhelje.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis, et Makoviczi-ensis, Dominus Perpetuus de Saáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Universis et Singulis Militiae Nostrae tam Equestris quam Pedestris Ordinis Supremis et Vice Officialibus, cunctisque Militibus Nostris gregariis, ac aliis quibusvis, quorum interest aut intererit, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, Fidelibus Nobis dilectis, Salutem et gratiae nostrae Principalis propensionem. Nemes Kecskeméth Várossi lakos Hiveink alázatos instantiájokbúl értettük, hogy hadaink közzűl sokan, akarmelly Tisztünk Passussával, sőtt némellyek a nélkűl is, az emlitett helységben bémenvén, étel ital s egyébféle gazdálkodást rendetlenűl kivánnának, sőtt egyébiránt is húzni vonni a lakosokat s szegénységet nyomorgatni s egyébféle alkalmatlanságokat elkövetni merészeltek s merészelnek. Minthogy penig hűségünk alatt lévő helyeknek s azoknak lakossinak nem megkárosittatásokra, vagy elpusztittatásokra, és akarmiképpen való megnyomoríttatásokra, sőtt inkáb azoknak megmaradásokra, az nagy és elviselhetetlen iga alól való felszabadításokra Istenes elszánt igyekezetünk és elkezdett s naponként boldoguló hadakozásunknak s hadainknak az Haza szolgálattyában fel s alá való jövések s menések egyenessen czélozna, Ezokáért fenemlitett Lovas és gyalogh Hadi Tiszteinknek s alattok valóknak, mind közönségessen s mind személly szerint, serio és igen keményen parancsollyuk, hogy senki hadaink közzűl, magunk vagy Generalis Uram Passussa nélkűl bemenni s étel ital, de kiváltképen Borbeli gazdálkodást és szekér adást kivánni, (hanem ha Passusunkban arrúl expresse mentio lészen) annyival is inkáb ez, vagy más okon azon helység lakossit háborgatni, károsittani, praedálni és nyomorgatni semmiképen ne merészellyék, külömben ha kik parancsolatunk ellen akar seregestűl, akar magánossan cselekedni merészelnek, adtunk hatalmat az emlitett helyégbeli Lakosoknak, hogy az olljanokat szabadossan megfoghassák, és megfogván, érdemek szerint való büntetéseknek elvételére, Táborunkban, vagy közelébb lévő Generalis Úr híveinkhez

hozhassák s vihessék. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum ex Castris Nostris ad Agriam positis. 10-a Aprilis Anno Millesimo Septingentesimo Quarto. F. P. Rákóci. mp. (Pecsét) Joannes Pápai mp.

Nyilt alakú eredeti a város levéltárában.

60.

1704. Apr. 19. A fejedelem nyiltlevéllel válaszol a Heister által meghirdetett királyi nyiltlevélre.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczy de Felseő Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczensis, Dominus Perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Illustrissimis, Reverendissimis, Admodumreverendis, Spectabilibus, Magnificis ac Generosis Dominis, Egregiis et Nobilibus, Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus, toti denique Universitati Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium I. Cottus de Szala, cunctis item Civitatum, Oppidorum et Pagorum Judicibus, praesertim vero militaris ordinis Incolis et Inhabitatoribus, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, vel legi audituris Salutem et Gratiae nostrae Principalis propensionem. Igaz elkezdett Nemzetséges Igyünknek Isten eő szent Felsége kegyelmes vezérlése és kegyelme által való boldogulásunknak meg akadályoztatására micsoda haszontalan Pátens Levelét folytatta Ellenségünknek Siegbertus Hajszter nevű Generálissa a Nemes Vármegyében, nem kétljük a Nemes Vármegyének minden rendinek vagyon tudtára, melyből kiki által láttya, ha szintén édes Nemzetségünkön véghez vitt természetes gyűlölségéből származott törvénytelen uralkodásának s birodalmának elromlását tapasztallya is; mindazonáltal a mostani hadaink egy kevessé lett megh nyomattatásával (mellyel öszve köttetett eleitűl fogva akármely szerencsés Hadakozásnak is dolga) régen Országhoz s személybeli

Igazságunknak s Szabadságunknak, Rendünknek végső tellyességgel való elfordítására s Rendtartására alattomban elvégzett, régi titkossan forralt Sententiáját valósággal pronunciálván (mellyel valóságos azon végre czélozott ereit, eddig is Nemzetünkkel nem kevéssé éreztette) akarja forróssan forralt Sententiáját valósággal voltaképpen is más szomszéd Provinciákon már elkövetett siralmas praxissa szerént véghez is vihette. Hogy azért Ellenségünk ily kevély elméjéből származott akarattya s tökéletes végső Nemzetséges romlásunkat nemző Sententiája tovább is maga confusioját consequálhassa, meg is tudhassa, nem oly csekély fundamentomokon forog s foly Nemzetséges hadakozásunknak állapottya, hogy valamely kevéssé lett hadainknak hátra nyomattatásokkal ellene való igazságos Igyünknek progressussát praescindálhassa s elfordíthassa. Imé az mint előbbi Pátens Levelünkből az Nemes Vármegye megh értette, azon Ellenségünknek elkezdett haszontalan dicsekedésinek confusiojára, azon földnek is egész ezen mostani hadakozásban leendő községinek nagyobb bátoríttatására fölvett útunkat a Dunán túl való által menetelre siettettyük, leszünk is oly nemzetséges és idegen fegyveres és feles számú haddal, mellyel megh egyezvén azon ellenségünknek nemcsak ellene állhassunk, hanem egészlen széllel vervén, mérges gonosz s Nemzetünk szabadságának tellyességgel való eltörűltetésére kikoholt practicáját semmissé tehessük s úgy confundálhassuk, hogy nem lévén továbbra segítsége felől sok keresztyén Fejedelem s Király Confoederátusink által lött impetitioja és distractioja miatt reménységhe, igaz igyünk annál hamaréb kivánatos végét láthassa. Azért megh nevezett Szala Vármegye Felső, közép, alsó, akármely rendű, igaz magyar vérbűl álló, szabadságának s régi nemzetséges Dücsősségének helyreállításának boldogulását szivessen óhajtó Lakosit, továbra maga hazánk nemzetihez való igaz szeretetire intyük, meggondolván micsoda veszedelem követhessen bennünket (Ellenségünk végső Sententiájának azon Patentalis Declaratioja szerént) lássa, s röstös hadakozásunk miatt igaz Országunkat; kiki minden késedelem nélkűl, újabb készséggel, az Dunán túl való által menetelünkig Tekintetes Nagysághos

Gróff Eszterházy Dániel Generális feő Strázsa Mester Uram Hívünkhöz minden helybűl siessen úgy menni, s igaz Hazafiúságát parancsolatihoz való engedelmességgel addig is az ellenségh ellen kivántató köz Igyünknek szolgálattyát kivánatos triumphussal velünk edgyütt (kikért is igaz magyar vérünket s életünket igazságossan fölszentöltük s vérünk omlásával s halálunkkal Nemzetünknek szabadságát föl váltanunk készek vagyunk) az mint eddig, úgy továbbra is szerencséssen segilhessük. Datum ex Castris nostris ad Nagy-Káta positis. Die 19. Mensis Aprilis 1704. Franciscus P. Rákóczy. mp. (L. S.) Joannes Pápay. mp.

Egykorú másolatról.

61.

1704. Máj. 5. A fejedelem a dunántúli megyékhez.

Illustrissimi etc. Salutem et omnem prosperitatem. Jólehet az elmúlt hetekben a Dunán túl esett revolutiokra nézve az Nemes Vármegyének küldött Leveleinkben resolváltuk, hogy a köz ügynek elől segéllésére s azon a Dunán túl való Nemes Vármegyék a Németh s Rácz ellenségek rettentési s fenyegetési ellen való oltalmokra magunk feles hadainkkal sietünk a Dunán által költözni, mindazonáltal Ellenségünk addig is hitegetni s annakutánna Pátensi által, mellyel szokta eleitűl fogva Nemzetünket elsőben fascinálni, és úgy mint tőr által siralmas romlásra, veszedelemre praecipitálni (mely Nemzetünk ellen való természeti gyűlölséginêk és szabados uralkodásának valóságos meg erősítésére nézve némely Nemzetünk ártalmas tagjai által a Nemes Vármegyét az edczer megh bizonyított hívséginek megváltoztatására oly csalárd okokkal, mintha mi azon Dunán túl való földhez s nevezetesen azon Nemes Vármegyéhez való igaz szeretetünknek megbizonyítására azon ellenségh ellen succurrálni s egyszersmind manuteneálni nem akarnánk, inducálta. Nem kétlyük pedig a Nemes Vármegye az egész Keresztény Világ előtt nyilván valóvá tett s igaz-

ságosnak agnoscáltatott Manifestumunkból egyszersmind az Austriai Háznak eleitűl fogva súlyossan s keservessen rajta .fönt forgott törvénytelen uralkodásának praxissábúl valóságossan eddig is megh tanúlta s tapasztalta, ha szintén ideig maga kivánságának helyre állítására valamely édesítő inclinátioját mutattya is, de idővel ugyancsak indignatiojának duplás mérges gyümölcsét késedelmével manifestállya. A Nemes Vármegye azért, minthogy hadakozásunknak igazságos okait valósággal tudgya s egyszersmind naponként fegyverünknek a körösztény szomszéd Fejedelmek s Királyok igaz Igyünknek szánakodásábúl való elől segélésére lött concursusokbúl származott előmenetelét, ellenben pedig ellenségünknek confusioját tapasztallya, ha szintén valamennyire ezen igyhez való buzgósággal a közte forgó ellenségh fegyvernek consideratiojára nézve mitigálta, minthogy már nagyobb része Táborunknak a Dunán által költözvén, a több része is naponként utánnuk nyomulván, azon földnek bátorítására s ellenségh megszégyenítésére (mely már is fegyverünknek ereit érezvén, visszamenő úttyát practicállya) sietünk hogy nemzetséges régi Igazságunknak, Szabadságunknak valóságos helyreállítását (mely nélkűl egyébiránt is a mint eddig, továbbra is az Austriai Ház uralkodása alatt lenni, mindenkori halállal küzködő élet) ellenségünk megszégyenítése után országostúl elérhessük. Akartuk az Nemes Vármegyét azon szeretetünkből, mely szerént fölvett Igyünkhez egyen-egyen viseltetünk, továbra is maga természeti s a köz Igyhez s Nemzetihez való szeretetire inteni s kinszeríteni újobban, minthogy a mostani Resolutioval, hűségiben esett fogyatkozását amnistiáltuk s ez Levelünk ereivel in perpetuum amnistiállyuk is, személyének s minden néven nevezendő Jószáginak restitutioját, vagy is annak szabados birodalmában való meg maradását, valóságos s fejedelmi hitünk szerént igérjük, a már egyszer felkötött fegyverét a Nemes Vármegye minden ellenségünk lehető ártalma eránt való félelem nélkűl, mely ellen való megmaradását már jelen levő Hadaink ereje által consequállya, maga kezére fölvévén, Levelünk vétele után egy hét alatt ujobban előbbi declarált hűséginek megbizonyítására s a következhető confusioknak eltávoz-

tatására újabb protectiónkat impetrállya, acceptállya s az alatt is velünk s már kiküldött feles hadainkkal edgyütt magát conjungálván, a több nemzetséges igaz fegyverrel elkezdett nemzetséges munkánkat secundállya, hogy engedetlenségiért következhető veszedelmét eltávoztathassa: Hadaink jó rendben és fényességben való tartások, igazgatások alkalmatosságával lészen kinek-kinek oly securitássa, hogy ha szintén némely előbbeni maga hasznát Nemzete szereteti meggondolása nélkűl kereső hadaink által valami kára következett volna, azon excessusok oly hathatóssan praeoccupáltatnak s orvosoltathatnak, hogy senki is következtethető injuriája s kára miatt panaszra ne fakadgyon. Ezen Levelünket penig az Nemes Vármegye maga ordinarius szolga birái által annak rendi szerint in gremio sui publicáltassa. Különben valaki ezen Levelünket eltitkollya, vagy is publicatioját akadályoztattya, üdővel az iránt meg mutatott pártossága példás halálával való büntetését vonnya magára. Coeterum Praettas Dnes Vras fideliter valere desideramus. Datum ex Castris ad Duna-Ordas positis Die 5-a Mens. May. A-o 1704. Praettar. Dnum Vrum ad officia parati P. F. Rákóczy. mp. Joannes Pápay. mp.

Egykorú másolatról.

62.

1704. Máj. 9. A ráczok kitörésének meggátlása tekintetéből a fejedelem fölmenti Kecskemétet attól, hogy a reá kirovott 600 lovast kiállítsa, e helyett azonban ugyananyi lovas kitartására 15,600 forintot és dragonosok alá alkalmas felszerelt 30 lovat kiszolgáltatni tartozik a város.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Sáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczensis, Dnus Perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Universis et Singulis, quorum interest, aut intererit, praesentes hasce nostras visuris, lecturis, aut legi audituris Salutem et Gra-

tiam. Jól lehet Kecskeméthi Híveink, a mostani köz Igynek elő segéllésére való Hadakozásunkra tartoztanak volna hat száz Lovast elő állítani, mindazonáltal a Rácz ellenségh lehető excursioját, s az által eshető veszedelmeket s károkat kegyelmes consideratioban vévén, hogy azon Rácz ellenségnek annyival is jobb móddal resistálhassanak, edgyszersmind magok következhető kárát praeoccupálhassák, a meg nevezett Városbelieket az Insurrectiotúl, Hadaink között Táborunkban való lételtűl, és azon hatszáz Lovasoknak elő állításátúl, esztendeigh kglmessen eximáltuk, és immunitáltuk: Úgy mindazonáltal, hogy azon Városbéliek az Haza szükséges szolgálattyára magok hellett felállítandó militiának tartására tartoznak egy summában hat száz Lovas után Tizen eöt ezer hat száz forintot, és Dragonyosok alá való jó és alkalmatos harmincz Lovakat, egész készülettel a Fegyveren kivűl adni, és elő állítani; mellynek is adása és elő állítása illy formán lészen, hogy e jelen való esztendőben s Pünkösd Havának huszon nedgyedik napjára, úgy mint az első Angariára, a fenn megnevezett summábúl eött ezer két száz Forintot, és harmincz Lovakat egész készséggel, a Fegyveren kivűl, azon Hellységbéliek okvetetlen és minden bizonnyal, fognak megh adni, és elő állítani, a következendő két Angariára penig az hátra maradott Summát el osztván, hasonlóképpen minden tergiversatio, és renitentia nélkűl tartoznak letenni, és meg adni. Ezen kglmes Indultumunkal és Resolutionkal penig nem praecludáltatik úttyok, azon Városbeliek közzűl a kiknek kedvek lészen, Hadaink közzé való jövetelre, vagy azok között való maradásra, úgy hogy szabadossan az ollyak, minden akadály és tartóztatás nélkűl, azon fizetésre Hadaink közzé jöhessenek, és azok között maradhassanak is; tartozván penig mind azok a kik otthon lésznek ezen summa pénz, és Lovak megadásában, s elő állításában justa proportione concurrálni. Datum ex Castris Nostris ad Rippam Danubii circa Ordas positis, die 9-a mens. May, A-o Dni Millesimo Septingentesimo Quarto. F. P. Rákóci. mp. (Pecsét) Joannes Pápai mp.

Nyilt eredeti a város levéltárában.

63.

1704. Máj. 21. A rácok kicsapása esetére a fejedelem egyesült erővèli közös védelemre serkenti a városiakat.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et Gratiam Nostram. Jóllehet a Szegedi és Pesti Rácz ellenség excursioja ellen való securitásrúl tettünk Dispositiot; mindazonáltal mivel az Ellenségh practicái mindenekben nem nyilván valók, és a jó vigyázás akármikor is nem szokott haszontalan lenni, hogy azért annyival is inkáb megmaradása és bátorságossabban való Jószágoknak megh tartatása iránt Hűségeknek nagyobb securitása lehessen, parancsollyuk serio Hűségeknek, hogy mihellyest valamelly felől az Ellenség excursiojának hírét hallyák, edgyet értvén Kőrössi és Czeglédi Lakos hiveinkkel, azon igyekezzék, hogy egy értelemmel és egy erővel az Ellenségnek resistállyon, és egyik helységbéli Lakos híveink másik s harmadik helységbéliek meg nem egyezése miatt következhető kártúl s veszedelemtűl, nemcsak magokat, hanem cselédgyeket is s Jószágokat azon Ellenség ellen az edgyüve való menés és meg edgyezés által megh oltalmazhassák. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Duna Ordas positis. Die 21. May. A-o 1704. F. P. Rákóczy. mp. Joannes Pápai mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus et Incolis Privilegiati Oppidi Kecskeméth. Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

64.

1704. Máj. 21. A fejedelem gyalog német ezredének őrnagya ír beteg katonái iránt.

Prudens et Circumspecte Domine mihi Colende. — Plurimam praeter Salutem hisce Dominationem requirere volui, ut

quamprimum illi infirmi ex nostro Regimine ad vos missi revoluerint, eosdem iterum ad Castra, ac ad suum Regimen remittere velint. Quod ex mandato Celsissimi Principis vestrae Dominationi insinuare volui. Et his permaneo, Datum in Castris ad Ordash positis die 21-a May. 1704. Dominationi Vestrae Obligatus Servus. Car. Brenner mp. Celsissimi Principis ac Dni Dni Francisci Ragozy de Felso Vadas Regiminis Pedestris Germanorum Supremus Vigiliarum Praefectus. — Kivűl: Prudenti ac Circumspecto Domino N. N. Inclytae Civitatis Keszkemeth substituto Judici Dno mihi Colendo. Keszkemeth. (Pecsét.) — Egykorú jegyzet: A Gyalog Németek Fő Strázsa Mestere ír az beteg németek iránt, hogy ha jobbúlnak mindgyárt az táborra küldgyük. Exhibit. 22. May. A. 1704.

Eredeti a város levéltárában.

65.

1704. Jun. 6. Fejedelmi rendelet Pestmegyéhez a káromkodók büntetése s hadélelmezéshez kivántató téli takarmány beszerzése végett.

Illustrissimis, Reverendissimis, Admodum Reverendis, Spectabilibus, Magnificis ac Generosis Dominis, Egregiis item ac Nobilibus N: N: Supremo et Vice Comitibus, Judlium, toti denique Universitati Dnorum Praelatorum, Baronum, Magnatum, et Nobilium Inclytorum Cottuum Pest Pilis et Solt Unitorum, Amicis Nobis observandissimis et gratis.

Salutem et omnem prosperitatem: Minthogy Nemzetséges igaz igyünket, mellyet jó Istenünk segítő karjai által mind eddigh szerencsés előmenetellel boldogított, Istentelenséggél semmiképpen folytatni nem akarjuk, sőt inkább, hogy annál kivánatossabb végét igasságos hadakozásunknak szemlélhessük, akarunk mindezek ellen, az kik Istentelen feslett és káromkodó életnek advân magokat, Nemzetünk s hadaink között mintegy ártalmas s igaz igyünket vétkes cselekedetek-

kel vesztegető mételyek, az Haza Törvénnye és kiadott edictomunk keményen animadvertálni: Az N. Vármegyének azért serio intimállyuk, in grenio sui processusonként szolgabiró hiveink által publicáltassa, hogy mind hadaink, mind egyéb akármely lévő hiveink, minden Isteni káromlástúl, egyéb Istent és embereket irtóztató és éktelen szitkoktúl s átkozódásoktúl supersedeállyanak. Ha kik pedigh tovább is csakugyan előbbi vétkes és káromkodó magokviselésének ezen parancsolatunk megvetésével véget vetni nem akarnának, hanem abban megh áltálkodnak, az Nemes Vármegye az ollyakat megh fogatván, kegyelem s kedvezés nélkűl, az Nemes Országh Törvénnye szerént, elsőben megh vesszőztesse, másodszor pálczáztassa, harmadszori és utolszori büntetésekre kővel agyonverettesse. Esett penigh értésünkre, hogy az szegénységh és Lakosok olly oktúl viseltetvén, hogy ha mink takarmánt gyűjtenénk is, nem magunk hanem hadaink által emésztetnének megh, sem kaszálás, sem pedigh más oeconomicalis takarodást tenni és véghez vinni nem akarnának, mivel pedigh jól tudgya azt az Nemes Vármegye, hogy ha téli quártéllyok Hadainknak az szükséges Naturálék administratiojával és jelen létével nem lészen öszve köttetve, az Nemes Országh szolgálattyában eshető fogyatkozás ne talám magának is az Nemes Vármegyének kedvetlenségével és kárával foghna együtt járni; Azért az kaszálás és egyéb takarodáshoz való alkalmatosságok iránt is adgyon olly parancsolatot ki, in gremio sui lévő helységekben, hogy az helyek lakossi igyekezzenek annyira való szénát és egyéb Naturálékat tartani, hogy mind hadaink szükségére, mind pedigh magok privatus usussára azon takarmánnyal succurrálhassanak: egyébaránt hogyha kik az megh nevezett okokra nézve vakmerőséghtűl viseltetnek, tehetségek szerént az szükséges Naturálék beszerzésében és takarásában nem szorgalmatoskodnak, és az téli quártélyok idején hadaink által valamelly kedvetlenségek s károk következik, az iránt való kedvetlenségeknek magok lésznek az okai, hogyha az Haza közönséges szolgálattyának promotiojábúl illy ravaszkodás és helytelen ok által akarják magokat kivonni és attúl immunitáltatni. Az Nemes Vármegye pedigh intimationkat nemcsak pub-

licáltassa, hanem valóságossan effectuáltassa is, Hazánk s a Nemes Országhoz való kötelességünk is azt tartván. Caeterum praetitulatas Dnes Vras feliciter valere desideramus. Ex Castris ad Solth positis. Die 6. Juny Anno 1704. Praetitulatarum Dnum Vrarum Amici ad officia parati (F. P. Rákóczi mp.) Joannes Pápay mp.

Jk. 1702—1708. 271. lap. — Ezen érdekes fejedelmi rendelet tudtomra még közölve nincs, s ha egyedül csak Pestmegyéhez küldetett, annak eredetie többé aligha létez a megye levéltárában; mert ekkor ideiglenes tisztviselöség volt a székhelyen kivül, mely a kurucoknak vidékünkröl kiszoríttatásuk után eloszlattatott. A kecskeméti másolatról a fejedelem aláirása ki van hagyva; de ugyanez évi Nov. 24-röl szinte Pestmegyéhez intézett és hasonló záradékkal (Amici ad officia parati) ellátott fejedelmi rendelethez alkalmazva, kiegészités végett, zárjel közt, azt is oda irtam.

66.

1704. Jun. 9. A fejedelem Kecskemét várost a hozzá intézendő rendeletek pontos teljesítésére serkenti.

Prudentes et Circumspecti, Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Esett értésünkre, hogy midőn hűségek a Nemes Vármegyétűl és Hdi Fő Commissarius Nemzetes és Vitézlő Darvas Ferencz hivünktűl, az Haza szolgálattyában véghez viendő szükséges dolgok végett requiráltatott, az Haza szükséges dolgait igen restesen, sőt többire nem is effectuálná. Hűségeknek azért serio parancsollyuk, hogy ha kemény animadversionkat s büntetésünket praeoccupálni akarja, az Haza szükséges szolgálattyában, ha mit vagy a Nemes Vármegye, vagy emlitett Fő Commissarius Hivünk hűségeknek intimál, hozzánk s a Nemes országhoz való kötelességek szerint effectuálni semmiképen el ne mulassák. — Secus non facturos valere desideramus. Ex Castris ad Solth positis die 9. Junii A. 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai mpr.

Kívűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario, Caeterisque Juratis, toti denique Cummunitati Privilegiati Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

67.

1704. Jul. 24. Szegedi táborbúl a zsákmánnyal elszökött kecskeméti katonákat a fejedelem előállíttatni rendeli.

Prudens Fidelis Nobis grate. Salutem et Gratiam Nostram. Kik szöktenek el a Kecskeméthi Seregbűl a Kottyavetye előtt a nyereséggel Táborunkbúl, im azoknak specificatioját Hűségének megküldöttük: minthogy penig az illy dolog mind Edictumunk s mind az Hadi Regula ellen vagyon, Hűségének serio parancsollyuk, hogy ha azoknak büntetéseket magán tapasztalni nem akarja, mindazokat a velek el vitt, vagy el hajtott nyereséggel edgyütt szorgalmatossan kikerestetvén, adgya Nemzetes Vitézlő Ölvesi János Hadnagy Hívünk kezéhez: ebben penig úgy industriuskodgyék, hogy ez iránt el szánt büntetésünket magárúl el fordíthassa. Secus non facturum bene valere desideramus. Datum ex Castris ad Szeged positis die 24-ta mens. Julii A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudenti N. N. Oppidi Kecskemethiensis Judici Fideli Nobis grato. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

68.

1704. Jul. 30. A fejedelem szegedi táborához a három városbúl 400 jó fegyveres gyalogot rendel, melyből Kecskemét arány szerint 227 embert tartozik állítani.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Minthogy az Haza szükséges szolgálattya

úgy kivánnya, hogy Kecskemét, Kőrös és Czegléd Városok 400 = négyszáz jó fegyveres Gyalogokat administrállyanak táborunkra, melly négy száz Gyalogok közzűl a régi repartitio szerint hűségekre obveniálván 227 = kétszáz huszon hét gyalog, vévén parancsolatunkat, a meg írt számú gyalogságot jó fegyveresen mentűl hamarább Táborunkra elküldeni el ne mulassák, olly dolog lévén egyébiránt is, melly halogatást nem kíván. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Castris ad Szeged positis. Die 30. Julii A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici Primario N. N. Oppidi Kecskemét, caeterisque Senatoribus et inhabitatoribus Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

69.

1704. Aug. 12. Fejedelmi rendelet a megyékhez, a vallási türelem tárgyában.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles, Magnifici, ac Generosi Domini, Egregii item ac Nobiles, Amici nobis observandissimi, honorandi et Grati.

Salutem et omnem prosperitatem. Jóllehet mind Istenes ügyekezetünknek, mind Nemzetséges hadakozásinknak Czéllya az vala, hogy mindenekben az Nemes Ország Törvénye az eddig lött Convulsioji után maga szabados fojására reducáltatván, a szerént is lenne kinek-kinek Törvényes igasságában Contentuma s Conclusioja, de mindazonáltal midőn egész Nemzetestől is illy köz jóra czéllozó munkáinkban éjjel nappal fáradoznánk, némely eszvesztésnek Nemzetünk közt levő eszközei, a kik az által akarnák boldogúl fojó Nemzetséges munkánkat megzavarni, a midőn az hit és vallások szabados exercitiumit, és ahhoz járandó némely jövedelmekkel, ugyan az N. Ország továb való Dispositojáig megengedtük, ezt hozván

az N. Országnak is Törvénnye magával, illy resolutionkat instringálni, holmi exceptiokkal eludálni merészlik, hogy így az hit és vallások közt eshető Confusiok alkalmatosságával a N. Ország akarmely rendű lakosi között is egymáshoz való kedvetlenséget, s abbúl következhető haragot szerezvén, azzal is Nemzetséges fegyverünknek akadályát nemzik; hogy azért az szép edgyesség az hit s vallások között meg maradván, annak alkalmatosságával az N. Ország lakosi egymáshoz való sinceritással forgassák Nemzetséges hadakozásinkat, továbra is akarjuk az Nemes Vármegyének declarálnunk, az hit és vallások dolgában micsoda végezést és rendelést töttünk, az N. Ország továb való Dispositiojáig, úgy hogy

1-mo Akármely nemes Vármegyében s Districtusban királyi s mező városokban, és akármely helységekben az hitnek, vallásoknak szabados Exercitioma meg legyen, az mely hiten s valláson valók az Templomoknak s Scholáknak birodalmában voltanak mind eddig, továbra is békességessen annak birodalmában meg maradgyanak; hanem hejet a szabados Exercitiumnak fojására, Scholáknak erectiojára s abban való szabados tanításra az más felek foglalhassanak.

2-o Az Dézmák, quárták, Octávák, Sedecimák a mely hiten s valláson való parochiákhoz tartoztanak, s exigáltattak is, továbra is annak szabados ususában maradgyanak.

3-o A stbolaris proventusokat, úgy mint az halott temetéstől, kereszteléstől, beavatástól, offertoriumtól járandó fizetést, akár holott is kiki a maga hitin s vallásán való Papjának, s akármely egyházi szolgáknak, fizessen.

4-o Az Temetésre közönséges hejen való devotioja azon hejben levő harangokkal, akarmely hit s valláson lévőké is, az harangozás szabados légyen, és a szokott harangozás alkalmatosságábúl maga felekezetinek való fizetése; a minthogy az Nemes Vármegyének serio intimállyuk ezen declarált akaratunkat, in gremio sui publicáltatván, igyekezze hozzánk s a N. Országhoz való kötelessége szerint observálni s observáltatni, hogy semmiben is ezen parancsolatunk ne infringáltassék s variáltassék, hanem ez szerint ennek ususában akármely hit s vallás is békességessen a N. Ország továbh való disposi-

tiojáig megtartassék, sőt ha kik ellene cselekedni találtatnának, azok ellen akármely valláson levő hiveinket manuteneálja, a mit penig patens levelünkben a N. Vármegyének értésére adtunk, edczersmind serio intimáltuk is, hogy a N. Ország továb való Determinatiojáig Templomokat, Scholákat sohol senkinek is, akár férfi, akár Aszony rendön valóknak magok hatalmával elfoglalni meg nem engedünk, úgy mostan is a N. Vármegye tudván ez iránt való edgyczer löt resolutionkat, a szerint kit s kit a Templomoknak Scholáknak foglalásában elő menni meg ne engedgyék, sőt azokat minden úton és módon evertálni igyekezzék. Coeterum Prttas Dnes vestras bene valere desideramus. Ex Castris nostris ad Szeged positis Die 12. Augusti Anno 1704. F. P. Rákóci. mp. Joannes Pápai. mp.

Kalocsa István kecskeméti Járási szolgabiró által köröztetett egykorú másolat Czegléd mezöváros levéltárában.

70.

1704. Aug. 13. A fejedelem Szücs János ezredes kapitányt a három város parancsnokává rendeli.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Minthogy Nztes Vitézlő Szűcs János Ezeredes kapitány hivünket küldöttük Kecskeméth és Kőrös felé olly véggel, hogy az holott lézengő és csavargó Hadainkat találhattya, maga mellé fel szedgye: egyszersmind hogy az ott szükséges Haza szolgálattyának elé mozdítására Kecskeméti, Kőrösi és Czeglédi Hadainkat maga mellé vehesse: Hűségeknek azért serio parancsollyuk, a mikor e Parancsolatunk mellett emlitett Kapitány Hivünktűl requiráltatnak, mindenekben szavaihoz és dispositioihoz magokat alkalmaztatni, és az Haza szükséges szolgálattyát vele együtt folytatni igyekezzenek s el se mulassák. Secus non facturos valere desideramus. Ex Castris ad Praedium Tömörkény positis

die 13. Augusti. A. 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis, Judici Primario, coeterisque Incolis oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

71.

1704. Aug 15. A fejedelem nyiltparancsa Szűcs János ezredes részére, a Kecskemét vidékén haza széledt katonaság összeszedetése végett.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczensis, Dominus Perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Militiae Nostrae officialibus, Militibusque Gregariis, ut et Civitatum, Oppidorum, et Locorum Judicibus, caeterisque Incolis, ac aliis quorum interest, aut intererit, Praesentes hasce Nostras visuris, lecturis, vel legi audituris, Salutem et Gratiam Nostram. Minthogy N. Vitézlő Szűcs János Ezredes Kapitány hivünket küldöttük és bocsátottuk Táborunkrúl oly véggel, hogy valaholott Hadaink közűl valókat seregenként, vagy személy szerént lézengeni, lappangani, vagy egyébiránt magok házoknál is lenni talállya, azokat maga mellé vegye, és kiadott Instructioja szerént, velek edgyütt a haza kivántató szolgálattyát folytassa. Parancsollyuk azért mindazoknak, valakik Hadaink közűl eloszolván, magok házoknál, vagy akár holott is, ez Pátens Parancsolatunk mellett Ezredes Kapitány Hivünktűl requiráltatnak, hogy minden idő hallasztás és késedelem nélkűl magokat melleje adni, s parancsolatitúl és dispositioitúl fügvén, vele edgyütt a N. Ország szolgálattyát folytatni el ne mulassák, ezt cselekedvén Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Lakos hiveink is, valamikor említett hivünk és a szükség fogja kivánni. Praesentibus Perlectis Exhibenti Resti-

tutis. Datum in Castris ad Ányásd positis 15. Aug. 1704. F. P. Rákóci. Joannes Pápai.

Jk. 1702—1708. 285. lap.

72.

1704. Aug. 16. A fejedelem Szeged város lakosait kiköltözteti s azok befogadására a vidék községeit utasítja.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis Grati. Salutem et Gratiam Nostram. Minthogy Szegedi lakos Hiveinknek bizonyos ideigh máshova kell magokat recipiálni; Hűségeknek azért serio parancsollyuk, hogy a kik azon Szegedi lakos Hiveink közzűl, ezen Parancsolatunk mellett Hűségeket requirálván, magokat s Cselédgyeket oda akarnák recipiálni és bizonyos ideigh lakássokat Hűsségek között continuálni, mindazokat minden renitentia nélkűl maga közzé befogadgya, és mások ellen is befogadások iránt mindenekben azon Hiveinknek assistályon, azt hozván a közönséges igasság és keresztényi indulat is magával; Secus non facturos bene valere desideramus; Ex Castris Nostris ad Csongrád positis, die 16-a Augusti, A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici Primario N. N. Caeterisque Senatoribus, Juratis Assessoribus, et Incolis Oppidi Kecskeméth Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

73.

1704. Aug. 17. Báró Glóbitz szegedi parancsnok levele a halasi birákhoz.

Mivelhogy a Kuruczok Tábora immár innend eltakarodott, ki miá edgy ideig szemben nem lehettünk egymással, és felőletek semmi bizonyos hírt nem halhattam miben legye-

tek, kihez képest ezen levelem megadó katonáimat a végre küldöttem oda hozzátok, hogy mind a Salvaguardáimat s mind a Városi népet megtekintvén mi karban maradott meg, úgy hogy valóságos dolgot és megmaradástokat Énnekem tudhassák megmondani. E mellett minden hallogatás nélkűl az Biró Harmad magával Esküit Embereivel, és az edgyik Salvaguárdával edgyütt jötest jőjjön Énhozzám, hogy az Parancsolatimat tinektek eleiben adhassam, elvárván benneteket. Maradván Jóakarótok, Császár és Koronás Király Urúnk ő Fölsége edgyik Mezei Generálissa, Szeged Vég Házának és ahoz tartozandó Vég Helyeknek Örökös Commendánsa. Szegedini Die **17.** August. **1704.** Joh. Frid. Ba. a Glóbiz. Tit. Böcsületes Halasi Biráknak és Esküiteknek közönségessen, adassék ő Kglmeknek. Halason.

Jk. 1702—1708. 286. lap.

74.

1704. Aug. 19. A szegedi parancsnok által követelt pénz megadásától a fejedelem a kecskemétieket halálbüntetés alatt eltiltja.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam Nostram. Esett értésünkre, hogy a Szegedi Commendáns hűségektűl valamelly pénzt praetendálna; hűségeknek azért életek s fejek elvesztése alatt parancsollyuk, hogy azon pénzt Szegedre bé vinni, vagy egyébiránt is valamelly embert oda béküldeni, semmiképpen ne merészellyék, külömben tudtokra légyen, hogy ha ezen parancsolatunk ellen csak legkissebben is cselekedni merészelnek, életek fogy el érette. Secus non facturi. Datum in Castris ad Szolnok positis. Die **19.** Augusti A-o **1704.** F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario, caeterisque Juratis, toti denique Communitati Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

75.

1704. Aug. 26. Darvas Ferenc fő hadibiztos utasítása Tolvay Ferenc kecskeméti biztoshoz az élelmezés tárgyában.

Jóakaró Uramnak Kk ajánlom szolgálatomat. Édes Tolvay Ferencz Uram kk levelébűl az Kecskeméten és Kőrösön lévő Liszt, Vágó és abrak iránt, mellyek iránt Kld tegyen olly dispositiot, hogy Földvári Sánczban negyven köböl abrak, száz vágó, és négy száz köböl liszt, haladék nélkűl Bossányi Ferencz és Horváth Sámuel Uramnak kezéhez assignáltassanak és transmittáltassanak, a Kecskeméten lévő had számára az három város penig tégyen provisiot, olly formában, hogy a mit idővel doceálni fog akármelly város is, a superflua erogatio aránt, in defalcationem impositionis in rationem Inclyti Cottus cedentis fog acceptáltatni, mindazonáltal ezen állapotnak jobb rendben való vételére N. Vármegye Tisztei egy jó lelkű embert denominállyanak, ki is a necessariumokat administrálván a militiának, idővel conscientiose tehessen relatiot, a lisztet sub bona assecuratione Városi Uraiméknak ki lehet adni, N. Pest Vármegyére imponált menstrualis élésnek medietássának fordíttatni kell Földvári Sánczban levő hadak subsistentiájokra; medietássa penig hagyattassék a Kecskemét és Pest elein levő hadak számára, hoc observato: tíz lóra edgy kila abraknál több napjában ne adattassék, az Üstök még itt nincsenek, várjuk bé óránként, kiknek is számok Udvarnál tudva vadnak, Szegedbűl el jött Franciscánus Páter Uraknak Kld Kecskeméti Páter Guárdián Uram kezéhez adasson húsz köböl lisztet, mindeneket Kld pro dexteritate Haza s Kglmes Urunk hív s kivánt szolgálattyára moderálván, az gyalog munkásokat és szálakat hordó szekereket admaturáltassa Kglmed, panaszolkodván azon, még semmi munkás Szolnokhoz nem érkezett, Kgldre lévén gondom azon lészek, haza is vigyázhasson Kglmed, a borhűtőmet és lovamat, érkezvén Kglmedhez, kérem promoveállya Kd hozzám, jó rendben vévén ott a dolgokat, assecuratus lehet Kglmed, haza bocsátom. Kivánom éltesse

Isten Kglmedet. Gyöngyös die 26. August. 1704. Kk Jóakaró szolgája Darvas Ferencz mp. — Külső cím: Generoso Domino Francisco Tolvay Suae Serenitatis Principalis in Kecskeméth deputato Commissario titt. titt. Domino Colendissimo.

Egykorú hitelesített másolat a város levéltárában.

76.

1704. Sept. 6. Károlyi Sándor tábornok nyiltparancsa a kóborló katonák ellen.

Én Károlyi Sándor Méltóságos Fejedelem Fölső Vadászi Rákóczi Ferencz Kegyelmes Urunk eő Nga Mezei Hadainak fő Generálissa, N. Szathmár Vármegyének Eörökös fő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek, főkép Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi, Jászberényi, és körül belül levő Hellységeknek közönségessen. Mivelhogy Kglmes Urunk eő Nga Parancsolattya ellen, és Mélt. Generalis Uraimék Passussa nélkűl az Vitézlő Rend Várossi és Falussi Hellyeken kóborolván, nem kis alkalmatlanságot tesznek Szegénységnek. Parancsoltatik azért továbbis nevezett hellységbeli Lakosoknak, hogy valahol elöl utol Passus nélkűl járó Vitézek találtatnak, azonnal fogják, és Kglmes Urunk eő Nga Edictuma szerint minden kegyelem és kedvezés nélkűl, másoknak Példájára is föl akasztassák; valakin pedig comperiáltatik, hogy aféle kóborlóknak kedvezne és Parancsolatomhoz nem alkalmaztatná magát, bizonyos légyen abban, nevezett bűntetésemet házi lakos is el nem kerüli. Kiben külömben sem cselekedvén. Költ Solthi Táboron die 6. 7-bris 1704. Károlyi Sándor mp. (L. S)

Jk. 1702—1708. 293. lap.

77.

1704. Sept. 6. Fejedelmi szabad útlevél a kecskeméti lakosok részekre: hogy a város által az országos pénztárba

befizetett 4,000 forintért kielégíttetésükre adott 2,667 sókövet elárúsítás végett dunántúlra szállíthassák.

Nos Franciscus Dei gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczi-ensis, Dominus perpetuus de Saáros Patak, Tokay, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et singulis Exercituum Nostrorum Generalibus, Campi Marschallis, Eorumdemque Locumtenentibus, Generalibus Vigiliarum Praefectis, necnon Regiminum Militiae Nostrae Colonellis, Vice Colonellis, Capitaneis, Centurionibus, Ductoribus, Vigiliarum, Quartiriorum, Curruum et Commeatuum Magistris, Auditoribus, Adjutantiis, Vexilliferis, Decurionibus, coeterisque Militibus Gregariis, cunctis denique Tricesimatoribus ac Teloniatoribus, Vaduum Passuumque Custodibus, aliis item quorum interest vel intererit, praesentes hasce Nostras visuris, lecturis, aut legi audituris Fidelitati Nostrae subjectis, Salutem et Gratiae Nostrae Principalis propensionem. Minthogy Kecskeméthi lakos Hiveink, a Nemes Országh számára adott négy ezer forintyaikért, Tőllünk kétezer hat száz hatvan hét sókkal contentáltattanak, mellyeket hogy illendő áron pénzé tehessenek, a Dunán által szállítani igyekeznek. Parancsollyuk azért fenn említett Hadi Tiszteinknek s Hadainknak, mind közönségessen mind személy szerént, és egyéb renden lévő Tiszt Hiveinknek, mindenütt szabadossan bocsássák és bocsáttassák, Személlyekben és jószágokban meg háboritani, rendes úttyokban meggátolni semmiképpen ne merészellyék. Külömben ha kik e Parancsolatunk ellen rendes úttyokban, Személlyekben és javaikban meg háboritani és károsítani vakmerőségtűl viseltetvén merészlik, kemény sőt érdemek szerént való bűntetéseket el nem kerülik. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum ex Castris Nostris ad Oppidum Gyöngyös positis. Die Sexta Mensis Septembris. Anno Millesimo Septingentesimo Quarto. F. P. Rákóczy. mp. (Pecsét) Joannes Pápai mp.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

78.

1704. Sept. 7. A fejedelem nyiltparancsa, melylyel a fegyverszünet alatt elbocsátott hadakat táborába visszarendeli.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczy de Felső Vadász, Comes de Saáros, Dux Munkácsiensis et Makoviczlensis, Dominus perpetuus de Sáros Patak, Tokaj, Regécz, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Supremo et Vice Comitibus, Judlium, Juratis Assessoribus, toti denique Universitati Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium Inclyti Comitatus Pest Pilis Solt, Civitatum item Oppidorum et Pagorum in praefato Cottu existentium Nostrorum Judicibus, reliquisque Officialibus, item Eorundem Incolis, ac aliis quorum interest, seu intererit, Praesentes scilicet hasce visuris, lecturis, aut legi audituris, Salutem et omnem prosperitatem, Gratiaeque Nostrae Principalis benignam propensionem. Hogy hoszszas Hadakozásunk után a Nemes Országban akarmely rendű Lakosok, úgy Hadi Tiszt Hiveink, Lovas, Gyalog Hadaink is magoknak valami respiriumot vehessenek, mind az otthon munkálódó szegénység is maga Oeconomiáját folytathassa s Hadaink fel s alá való járások alkalmatosságával következhető akadállya nélkűl úgy a Szüretet is, melynek is ideje rövid időn bekövetkezik, végezhesse. A Felséges Római Császár kérésére condescendáltunk bizonyos Armistitiumra, annyiban a mi a fegyverkezést, nem pedig egyéb közönséges Haza dolgait nézik: de mivel eleitűl fogván azon Német, Nemzetünkhöz való Természeti Gyűlölségből szokott csalárdságát úgy practicálta ellenünk, hogy az hol egyéb útakon Nemzetünk dolgainak folyását nem impediálhatta, azon szándékát álnok Mesterséges csalárdsággal is secundálta. Mely szerént ezen Armištitiummal Haister is vissza élvén, túl a Dunán az Hostilitást újobban continuálni akarván, maga Helyébűl Földvár felé a Dunához nyomakodik. Hogy azért mi is hasonló Hostilitásnak el követésével, tovább való szándékátúl azon Ellenséget megtartóztathassuk s distrahálhassuk s egyszersmind azon csalárdságot Ellenségünknek retaliál-

hassuk, a szerént is a N. ország szolgálattyát továbra is szerencséssen s serény vigyázással secundállyuk, akarjuk bizonyos Hadainkat Austriára, Morvára szabad nyereségre által bocsáttanunk. A N. Vármegyék s akarmely Helységek Tisztyeinek serio azért intimállyuk és parancsollyuk is, értvén Ellenségünknek ily igasságos boldogúl folyó igyünk megakadályoztatására kigondolt practicáját, ellene intentálandó újjabb Hostilitásokra való akaratunkat, valaholott Táborunknak hírét hallyák, ex gremio sui késedelem nélkűl a Vitézlő Hadi rendet küldgyék Táborunkra, sőt a Tiszteinknek is serio parancsollyuk, minden továbbra való Parancsolatunk várása nélkűl jőjjenek Táborunkra, és ha az Városok s Faluk Birái Parancsolatunk Publicáltatása után is négy nappal comperiáltatnak, az oly Vitézlő Hadi rendeinknek Táborunkban való hajtásokban refractariuskodni s restelkedni, annyival is inkáb azokat lappangtatni, adatik azon N. Vármegye V. Ispány Hiveinknek oly auctoritás, hogy megbizonyosodván valamely Helynek ezen Parancsolatunkhoz való, engedetlensége, minden kedvezés nélkűl a Falut Huszonöt Magyar forintokig büntethesse, sőt hogy megbűntesse, serio kemény Animadversionk alatt intimállyuk is, és az mely Helység ily bűntetéssel is nem gondolván, továbbra is Parancsolatunk ellen refractariusnak találtatik, a Falusi Birót Harmad magával a N. Vármegye V. Ispánnya megfogatván, vitesse közelebb való Várunkban s bennünket tudósítson, hogy elébbeni Patens Parancsolatunkban kiadott büntetésekről a szófogadatlan Biráknak parancsolhassunk, ezen Patens Parancsolatunkat Falukról Falukra vigyék, külömben valakik vagy el vesztik, vagy nem Publicállyák s Publicáltattyák s comperiáltatik (melyre azon N. Vármegyebéli V. Ispány Hivünknek legyen szorgalmatos gondgya) életek fogy el érette. Secus non facturos. Praesent. Perl. Exhib. rest. Datum ex Castris Nostris ad Oppidum Gyöngyös positis. Die 7-ma 7-bris Anno **1704.** Franciscus Princeps Rákóczi. (L. S) Joannes Pápai.

Jk. 1702—1708. 296—297. lap.

79.

1704. Sept. 8. Fejedelmi nyiltparancs ugyanazon tárgyban.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi etc. Esett értésünkre hogy sokan túl a Dunán levő Hadaink közül nem gondolván Hazánk s a Nemes országhoz való szoros kötelességekkel, sem az Haza közönséges szolgálattyának folytatásával, a Dunán túl való földről a Dunán innent való földre által oszolván, széllyel az Helységekben lappanganak; serio azért minden Várasi és Falusi Biráknak Parancsollyuk, hogy ha az oly lappangó és lézzengő Hadainknak kemény bűntetéseket magokra venni nem akarják, sőt érettek meghalni nem akarnak, mindenütt kergessék, fogják, sőt közűlök edgyet felakasztván másoknak példájára, a többit fogva hozzák és küldgyék Táborunkban, és semmi úton s módon az ollyanoknak ne patrocinállyanak, se pedig közöttök ne szenvedgyék, hogyha fen meg írt bűntetéseket praeoccupálni akarják, a minthogy a N. Vármegyék Tisztei mindenekben ezen Parancsolatunkhoz magukat alkalmaztatni kemény animadversionk alatt el ne mulassák. Ezen Parancsolatunkat pedig Városi és Falusi Birák éjjel nappal életek elvesztése alatt Helyrűl Helyre küldgyék. Nec secus facturi. Datum ex Castris ad Oppidum Gyöngyös positis. 8. Sept. 1704. Francisc. P. Rákóczi. (L. S) Joannes Pápai.

Jk. 1702—1708. 298. lap.

80.

1704. Sept. 10. Gróf Eszterházi Antal tábornok elszéledt hadait összeparancsolja.

Comes Antonius Eszterházy de Galantha, Perpetuus in Fraknó, Inclyti Comitatus Comaromiensis Comes, Serenissimi

Electi Transylvaniae Principis Francisci Rákóczi de Felső Vadász Legionis Equestris Colonellus et Partium Transdanubianarum Commendans Generalis, necnon Praesidii Papensis Capitaneus, utrobique Supremus. Adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik, kiváltképpen az Vitézleő Rendeknek, Tiszt Uraiméknak, és közönségessen az egész Magyar vérségbűl és hazafiúságbúl álló köznépnek is, s fegyverfoghatóknak praesentibus intimálván, Hogy jóllehet mostani az én, úgy Mélt. Gralis Károlyi Sándor Uram eő Kglmének is az tulsó félrűl erre az földre való által költezésünknek alkalmatosságára nézve sokan talánt megh rémültenek, és ki tudgya micsoda sok külömb külömbféle hírmondásoknak folytatása után kétségben is estenek, szíveket és kedveket Hazájok mellett, sok rosz nyelvek miatt elvesztvén; de minthogy senki keresztén léleknek ahoz való legh kissebb oka nincsen, és ezen ide való jövetelünk nem is más okbúl történt légyen, hanem a sok húzó vonyó és kóborló katonaságh az Haza szolgálattya mellett az közönséges jóért az állhatatosságot meg nem tartván, az Magyaroknak réghi bé vett szokások szerint, csak az maga privátumját és partialitását kiki keresvén s praedákkal telt erszénynyeket ki üresíteni akarván, dispersim kiki úttyát kereste, Zászlókat üressen hagyván, által jöttek az Dunán, nagy szégyenvallással az egész Országnak. Minthogy pedig már az ulta azon Hadaknak minden ok nélkűl való, és olly gyalázatos eloszlások ulánt Kglmes Urunk eő Nga nagy nehezteléssel írt három rendbéli Parancsolattyát is vettem, hogy nemcsak azokat az kik el széllettek, hanem az kik vagy oda haza marattak az előtt, vagy most haza érkeztenek, mingyárt öszve szedgyem és contrahállyam, s unitis viribus (mivel most ideje vagyon) valami legh jobb lesz Országunk javára elkövessük; mert ha most egy szívvel egy lélekkel édes Hazánkat fegyverünkkel az Németh Iga alól föl nem szabadíttyuk, száma nélkűl Labancz korombaan is hallottam az Németh Ellenségünktől, hogy kiváltképpen ezen a Földen még az Annya méhében fekövő Gyermeknek sem lészen irgalmas; de reménlem Isten eő Sz. Fölsége igaz igyünket megtekéntvén, Ellenségünket megh szégyeníti, s reá felelek, Szegény Magyar Nemzetünket nem

fogja spernálni, csak Kgltek jővén öszve sietséggel, a Lovas lován, a lovatlan Gyalog, ad az Isten módot benne, hogy vagy egyképpen, vagy másképpen fogyasztyuk ezen Németet; A minthogy kérem és requirálom minden Hazánknak Fiait, mint igaz Magyarokat, tekéntsék Isteneket, hüteket, hazafiúságokat, és Kglmes Urunk eő Ngához, ki az egész Országnak fölszabadulása mellett Istenes indulattyábúl sok vitézleő Úri Rendekkel fölfegyverkezett, eő hozzá kiki igaz szeretetit és hűségét candide et syncere mutassa megh, és contestállya. Ebben pedig Kgltek se órát se napot ne töltsen, hanem a mint Kglmes Urunk eő Nga nekem parancsolni méltóztatik, hogy kemény büntetés alatt Patens Leleveleimet mindenfelé kibocsátván, az Hadakat hova hamaráb öszve gyűjtsem; Azért ide én hozzám jőni sietséggel el ne mulassa Kgltek; az kik pediglen refractariusok lesznek, és az közönséges Hazának szolgálattya mellett fegyvert nem fognak fogni, el hitessék magokkal, akkor midőn késésekkel kivánnák az állhatatos szeretetet és hűséget Urunkhoz és Hazánkhoz mutatni, mindnyájunknak és az egész Országnak veszedelmét és utolsó romlását, ezer s meg ezer bánattal tapasztalni fogjuk; de azt nem várván, hanem kiki jól meg fontollya, szállyon magában, sok számtalan intések és kérések után, és minden igyekezettel, erecto corde, az igaz igyünket magok előtt viselvén, jőenek és compáreállyanak: Holott pedigh dologban fogyatkozás lészen, az következendő károkat minden ember magának tulajdonítsa, az kiknek sokaknak is elég keservessen fognak esni. Datum Solth Die 10. 7-bris 1704. G. Eszterházi Antal. (L. S.)

P. S. Az többi között observálván azt is, hogy ezen Pátens Levelemet minden Várasi és Falusi Birák az kivűl specificált helységekre minden késedelem nélkűl, feje el vesztése alatt küldtest küldgyék, mindenütt azont publicálván és publicáltatván, nem külömben melly nap és melly órában a hol volt az, reá írván, az utolsó helységbeli Biró pedigh valahol híremet hallya, kezemhez vissza is küldgye, kit el se mulasson, akarván az kemény büntetést el kerűlni.

Adassék ez Patens Levelem egész Pest Vármegyében levő Hadi Tiszt Uraméknak, Szolga, Várossi, és Falusi Birák-

nak, és szomszéd Vármegyebeli helységeknek közönségessen. Cito Cito Citius Citissime Cito Cito.

Jk. 1702—1708. 299 s köv. lap.

81.

1704. Sept. 13. Gr. Eszterházi Antal tábornok a kecskeméti és körösi hadakat a solti táborba rendeli.

Szintén ezen órában Mélt. Fejedelem Kglmes Urunk eő Nga Levelét vettem, mellyben parancsoltatik énnékem: hogy a minemű Hadak Kőrös és Kecskeméth Városárúl az ide való Földvári Sánczhoz rendeltettek, azokat hova hamarébb ide gyülekeztessem és contrahállyam. Kihez képest serio intimálom is Kglmeteknek, hogy mihelyest ezen levelemet vészi Kglmetek, sine ulla remora, aut intermissione azon ide rendelt Hadakat elküldeni siessen s el se mulassa: melyben ha fogyatkozás lészen, a kemény Hadi Regula szerént való bűntetést tapasztalni fogják s el sem kerülik, abban kiki bizonyos lévén. In reliquo maradok. Datum ex Castris ad Solt positis. Die 13. 7-bris 1704. Kglmeteknek közönségessen szolgáló jóakarója G. Eszterházi Antal.

Tit. Kecskeméth és Kőrös Városában lévő Nemes és Nemtelen Hadi és Várasi Tiszt Uraiméknak; és denotált azon két Helységben Lakosoknak közönségessen sietséggel adassék.

Jk. 1702—1708. 302. lap.

82.

1704. Sept. 18. A fejedelem a szegedi táborból megszökött egy zászlótartó kiadatását parancsolja.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et Gratiam Nostram. Szeged alól bizonyos Zászló tartó a

Strázsárúl el szökvén; parancsoltunk vólt annak előtte is annak megfogatattásárúl, és kezünkhez való küldésérűl Hűségeknek, kit eddig is el mulatván, ex superabundanti parancsollyuk igen serio, tovább való procrastinatio nélkűl mindgyárást meg fogatattván, Tekintetes Naghos Andrássi István Úri Hívünk kezéhez assignállyon Hűségek, kit is Nemzetes Vitézleő Szűcs János Ezredes Kapitány Hívünk fogja denominálni, külömben ha ezen Parancsolatunkat is meg vetvén, s emlitett Zászló Tartót meg fogatattni, s hova parancsoltunk resignáltatni el mulattya, kemény animadversionkat semmiképpen el nem kerülik, seőtt kemény executiot mint refractariusok magokon tapasztalni fogják. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Castris ad Vadkert positis die 18. mens. Sept. A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Gábriel Csatáry. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario caeterisque Juratis, Incolis et Inhabitatoribus Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

83.

1704. Sept. 25. Gróf Heister Szigbert császári tábornagy nyiltrendelete a rabló rác hadak ellen.

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Consiliarius Intimus, Camerarius, Inferioris Austriae Praeses Bellicus, Generalis Campi Mareschallus, Unius Legionis Pedestris Colonellus, necnon in Regno Hungariae Commendans Generalis.

Sigbertus Sacri Romani Imperii Comes ab Heister.

Quandoquidem contra meos, quos injunxeram ordines, displicenter admodum, et indignabunde meas ad aures deferuntur miserorum lamenta tam in Körösztúr et Seregély, quam in aliis etiam earum Partium Locis Incolarum, singulariter querulantium, sibi per Militiam Rascianam, e Stationibus juxta Danubium assignatis excursoriam, non pecora

tantum abigi, sed multifaria quoque spolia et expilationes praelicenter nimium exerceri. Quum autem talia merito digna castigio ausa, in Regno, praecipue Partibus, gloriosis Augustissimi Caesaris armis naturali pristinae devotioni denuo subjugatis, quiete modo gavisuris, publicae Tranquillitati periculosissime adversantur, hinc neutiquam tolerabilia. Eapropter toti Rascianae Nationis Militiae serio demando, quatenus iis, ubi non alio ex fine penes Danubium, quam contra hostes collocata persistit, Stationibus et Locis disciplinanter immoretur, neque praesumat, quod gravibus interdico superciliis, vel pauxillatim, vel cohortim, per Pagos retrorsum sitos devagari, ac circumerrare, multo quoque minus depellere pecora, aut alia, quae securitatem itinerantium offenderent, et commercimoniorum exercitia perturbarent, praedonia committere; quae si amplius exercerentur, non solum excedentes peracerbe, ac ultimo supplicio luent, ad restitutionem simul adstringendi, sed Latronum instar et Hostium, ubicunque deprehendendos, pro cujusvis lubitu et libitu mactandi facultas Regnicolis impertietur. Hinc sibi quisque cautim prospicere, ac debitam ipsiusmodi Mandati morem gerere rite norit. Dabantur ex Generalatu Caesareo Loasperini (Lovasberény) Die 25. 7-bris 1704. Comes ab Heister. (L. S) Petrus de Wobefer Oberstlaut. undt Commendant zu Földvár. (L. S)

Jk. 1702—1708. 308. lap.

84.

1704. Sept. 27. Újvárosi Szűcs János kapitány levele a solti táborbúl.

Szolgálok Kigyelmeteknek Birák Uramék. Tudhattya kigyelmetek hogy már ez a szekér, a melyet adott volt kigyelmetek, hogy itt régen vagyon, hanem most haza bocsátottam, hanem nekem más négy ökrös szekeret külgyön kigyelmetek, azonban azon nekem ílíst, mert már igen el fogyott a kit

onnan hoztam volt, azonban valami abrakbeli jó akarattal is lígyen kigyelmetek, azonban a kigyelmetek jó akarattyát meg szolgáni el nem mulatom, hogy kigyelmetek meg böcsűlt és nekem jó bort adott, mert az urak igen meg szerettik volt, és velek ittam meg, hanem az hordóját haza küldöttem, és most az Isten eleget adott kigyelmeteknek, hanem többet külgyön kigyelmetek, azonban sót, borsot, veres hagymát külgyön kigyelmetek, mert itt sem falun, sem itt nem kaphatni, mert még most is az én commendóm alatt vagyon kigyelmetek, azonban a lovaimon patkók roszak vannak, hanem egy darab vasat agyon kigyelmetek patkónak, azonban vagy nígy csomo dohánt is agyon kigyelmetek, mert itt pínzen sem kaphatni, azonban minthogy Kecskeméti, Kőrösi Czeglédi katonák felől írtam volt Kegyelmes Urunk Ű Nagyságának, nekem levelem jött felőle, hogy Pap István Kapitány Urammal el mentek volt és ű kijemivel jártak volt túl a dunán, már ő kigyelme azokat ne báncsa, hanem magok hazája mellett szolgájanak. Ezek után Isten maragyon kigyelmetekkel, költ a solti táboron Die 27. Septemb. Anno 1704. Kigyelmetek szíves jóakarója Ulyvárasi Szűcs János.

P. S. Azonban továbbra való szolgálatomért külgyön kigyelmetek nekem egy pár szép agarat, és itt mingyárt megadom az árát.

Kivűl: Ez levelem adasík Nemes Kecskemét várasbeli Birák Uraméknak illendő böcsülettel. Pecsét.

Egykorú jegyzet a levél külsején: Szűcs János Kapitány Úr sokféle kivánsági. Exhib. Die 27. 7-bris 1704.

Eredeti a város levéltárában.

85.

1704. Oct. 3. Fejedelmi rendelet Szűcs János kecskeméti kapitányhoz, a betörni szándékozó rácok ellen.

Salutem et Gratiae Nostrae propensionem. Esett értésünkre, hogy Szeged táján valami Ráczok gyülekeznének, kik

is azon az Földön hostilitást követni igyekeznének. Kglmednek azért serio parancsollyuk, N. V. Hellebront János Kapitány hivünkkel magát conjungálván és edgyet értvén mindenekben, az Szegedi, Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Hadainkat szedgye fel és légyen oly szorgalmatos vigyázással, hogy mihelyest azon Ráczságot az mostani Armistitium praejudiciumával valami hostilitásra fakadni meg sajdíttaná és észre venné, azonnal megnevezett Hadainkkal ellene állván igyekezzék azon, hogy azon Földet minden kár s veszedelem nélkül conserválhassa, a mint hogy ez iránt jó eleve meg nevezett Kapitány Hivünket is requirállya. Coeterum Eidem secus non facturo Gratia Nostra Principali propensi manemus. Ex Possessione Teszér die 3. 8-bris A-o 1704. F. P. Rákoczy, Joannes Pápai. — Titulus: Egregio Joanni Szűcs Militiae Nostrae Equestris Ordinis Capitaneo Fideli Nobis grato. (L. S.)

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 311. lap.

86.

1704. Oct. 4. A fejedelem Kecskemét várost saját védelme végett fölkelésre utasítja, Szűcs János ezredessel és a szegedi hadakkal együtt e vidék oltalmára rendelvén őket.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et gratiam nostram. Hűségek Levelét vettük, mellyből értyük, hogy egyszer kegyelmesen kiadott Exemptionalisunknak tovább is inhaereálni akarván, az ellenség ellen magok oltalmára insurgálni tellyességgel nem akarna; Minthogy penig azon Exemptionalisunk kegyelmes tettzésünk és indultumunk szerint olly consideratiora nézve adatott, hogy hűségek Táborunkra és messze földre való jövetelre ne kénszeríttessenek, egyébiránt is a természet hozza magával, hogy kiki magát a mennyire lehet oltalmazza; Azért hűségeknek serio parancsollyuk, hogy a mikor N. Vitézlő Szűcs János Ezredes Kapitány hívünk parancsolattyát veszi, minden késedelem nélkűl

insurgálni, és melléje menvén, az ellenség ellen való operatiot ha a szükség úgy kivánnya serényen folytatni hűségek el ne mulassa; És mivel akarjuk azon földet az ellenség ellen tellyességgel conserválni s manuteneálni, több Hadainkat is ott lévő Hadaink mellé fogjuk küldeni, és addig is Szegedi Hadainkat azon Földnek Securitására ott maradni meg engedgyük. Coeterum eosdem bene valere desideramus. Ex Possessione Tesszér. 4. Octobr. 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis, Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecskeméthiensis, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

87.

1704. Oct. 7. Báró Globitz szegedi parancsnok nyiltlevele, melylyel a kiköltözött szegedieknek szabad hazamenetelt, másoknak a fegyverszünet alatt biztos járáskelést igér.

Én Fridericus János Báró a Globiz, Római Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége Mezei Generálissa, Gyalogok Oberstere, Mező Szeged és ahoz tartozandó Vég Helyeknek örökös Commendánsa.

Adom ezen Pátens Levelemmel tudtára mindeneknek, legfőképpen a Szegedieknek a kiket a Kuruczok innent erővel elhajtottanak, és elvittenek, azoknak szabad legyen minden nemű Jószágokkal és Cselédekkel haza jönni, az előbenyi házakat és házhelyeket megszállani, szőllőket takaríttani, és minden dolgaikhoz látni, senkitűl semminemű bántások ne legyen, hanem oltalmam alá veszem és tehetségem szerént megtartani és oltalmazni fogom, ha másunnan pediglen főképpen az felállandó Armistitium alatt, ide kereskedéssel, edgyetmással el akarna jönni, hasonlóképpen szabad Passussa lehessen, senkitűl ne féllyen, és tartson, az mellyet ti nektek Szegediek s mindeneknek ezen Publicis Patens Levelemmel akarván hirével

s tudtára adni, kiki magát még az jó idővel és az Armistitium alatt alkalmaztassa. Signatum Szegedini Die 7. 8-bris 1704. (L. S.) Joh. Frid. B. a Globiz. m. aliena.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 314. lap.

88.

1704. Oct. 7. A szegedi parancsnok levele a kecskemétiekhez, ugyanazon tárgyban.

Kecskeméti Birák és Esküttek, nem egyébért kelletett Kglmeteket Ezzel megkeresnem, hanem most az Armistitium alatt, a ki 15. Octoberig, az egész Országban publicáltatott, kiki szabadon, Császár és Király Urunk ő Felsége kiadatott szabadcsága mellett, minden kereskedésit, mezőbéli dolgát végben vihesse és űzhesse, úgy hogy senkitűl bántása ne lehessen. Én is azonképpen Kglteket assecurálom, mindenekben szabadon eljárjon, kereskedgyen, jőjjön s mennyen valamint akarja, senkitűl ne tartson és féllyen, mert minden Rácz Helyeknek, kötél, kerék és karó büntetése alatt erőssen megtilalmaztam az kijárást. Azomban mivel nem tudom kicsoda Kglmeteknél az Kuruczok Hada részéről az Commendo, az Szegedi elszökött roszszakkal pedig nem akarnék értekezni vagy correspondeálni, hanem csak ezzel Kglmetektül bizonyossan akarom tudni és érteni, mert most is az Armistitium alatt, az Szegény Szegedi erőszakkal elhajtott Jobbágyokat tartóztattyák és haza nem bocsáttyák, most már szegények még is vermekben, vagy is mezőkben, kevés maradott Jószágokhoz, valami szántáshoz, szőllő betakaráshoz, láthatnának, a kinek házacskája meg maradott, bé födné, avagy építtené, Én meg vallom igazán, az ollyakat akik őket hatalmasúl, avagy álnokságbúl tartóztattyák, nem egyébnek, hanem az Armistitium és kötésnek felbontójának tartom, ha világossan tudnám ki az oka, nem külömben, hanem mint Ellenségét ő Fölségének s Fejedelmének tractálnám, Kglmetek ezen levelemet és akaratomat elhíresítse, és magokat, ha ebben vétkesek volnának,

kártúl oltalmazza, mert csak tudgyam, ki légyen az oka, eleit veszem, meg találom érette. Várok azért Kglmetektűl ez iránt világos és bizonyos választot, és kérem, hogy jövendőben meg ne bánnyátok, a ki a mi Embereink közűl hazájában haza akarna jönni, az kereskedő Embereket is szabadon bocsássa és bocsáttassa, én tűlem avagy alattam valóktúl senkinek semmi bántása nem lészen. Ajánlom Kglmeteket Istennek oltalmában és maradok Szegeden Die 7. 8-bris Anno 1704. Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége Mezei Generálissa, Oberstere, Szeged és ahoz tartozandó Vég Helyeknek örökös Commendánsa. Joh. Frid. B. a Globiz.

Titulus: Kecskeméthi Fő Biráknak és Eskütteknek ő Kkk adassék Kecskeméten.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 313. lap.

89.

1704. Oct. 15. Károlyi Sándor tábornok nyiltrendelete a csavargó katonák ellen.

Én Károlyi Sándor, Méltóságos Fejedelem Felső Vadászi Rákóczi Ferencz Kglmes Urunk ő Nga Mezei Hadainak fő Generálissa, N. Szatthmár Vármegyének örökös Fő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek ezen Levelemnek rendiben, mivelhogy az Tiszán által kelletik mennem, és ennek az Földnek Isten segitcsége által securitást töttem, mindazonáltal kiki jó vigyázásban légyen, Parancsoltatik azért Kglmes Urunk ő Nga ploquadában Várak alatt levő, és Mezei Fő Tiszteinek, nem külömben Várasi és Falusi Biráknak és Lakosoknak közönségessen, hogy az mostani az Tiszán által való menetelemkor, valaki Vitézlő rend közűl maga Zászlója alól elmarad s haza száll, Várasokon s Falukon kóborol és tolvajkodik, azonnal nevezett Tisztek és Lakosok, sok rendbéli parancsolatim szerént is, csak magamtúl, vagy említett fő Tiszt Uraiméktúl Passussa nem lévén, fogják és kötözzék, tömlöczöztesse-

nek, sőt nemcsak azon raboskodással, hanem Kglmes Urunk ő Nga kemény Edictuma szerént bűntettessék, holott pedig azon helységek, a hol találtatnának, afélékkel nem birnának, ellenek feltámadván szomszédbeli Falukkal, öllyék, vágják, javokat prédára hánnyák, mert külömben cselekedvén, bizonyossak legyenek benne, minden Parancsolatinknak nem engedelmeskedvén, meg írt bűntetéssel azon Tiszt Uraimék, Városi és Falusi Birák, minden kegyelem nélkűl, másoknak példájára is bűntetődni fognak. A mellett azt is akarván házi Lakosoknak hirré tennem, hogy az frigy Sz. Márton napig tartani fog, míglen csendessebb időt Isten ő Sz. Felsége enged érni, azért kiki Szüretre és Vetésre nézve haza szállhat, és munkáját végben viheti, külömben sem cselekedvén. Költ Kőrös Ladányi Táboron, Die 15. 8-bris Anno 1704. Károlyi Sándor.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 320. lap.

90.

1704. Oct. 19. Fejedelmi parancs Szűcs János ezredeshez.

Hogy a suspensio Armorum el múlván, az ellenség szokott Practikája szerint ne progrediállyon, szükség az eleve való dispositio s vigyázás, hűsége azért keze alatt lévő Hadainkat úgy appromptállya, hogy a midőn második Parancsolatunkat vészi, mehessen a dispositio szerint való Hadakkal, Orderünkhez tartván magát, még azt pedig nem veszi, az Hostilitást semmiképpen el ne kezdgye. Caeterum eundem bene valere desideramus. Ex Possessione Viknye Die 19. Octobris 1704. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Titulus: Generoso Joanni Szűcs Militiae Nostrae Unius Regiminis Equestris Ordinis Supremo Capitaneo Fideli Nobis dilecto. Cito. Citius. Citissime.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 321. lap.

91.

1704. Oct. 21. A szegedi tábornok levele Szűcs János kecskeméti parancsnokhoz.

Generose Domine etc. Vicine. Litteras Dominationis Vestrae 19. Currentis exaratas rite percepi, et quicquid ratione Captivorum Kecskemethiensium rescire desiderat, intellexi. Miror Judicem Loci Dominationem Vestram non informasse, cum in scriptis, et superinde fidefragus Sz. Királyi János sufficienter explicare potuisset, praetitulata Dominatio Vestra ut Veteranus Miles et Officialis procul dubio conscius erit, ad quidnam sub aliorum cautione dimissi teneantur. Quapropter Eandem requirere volui, fatum Sz. Királyi, qui juratae et scriptae fidei non stetit, huc remittat, caeteri Kecskemethienses hucusque non aliter, nisi ad parolam honeste mansère, si autem justis in se receptis praetensionibus non satisfecerint, ne me inculpent, si in Captivos severius animadvertam, sero pertinaciae poeniteat. Ab Illrmo et Rndissmo Domino Archieppo Colocensi nullas accepi Literas. Szentaienses Rasciani tempore Armistitii in campo rusticana tractantes abducti non dimittuntur, neque Szegedienses Incolae ad propria bona colenda, et quid inde fiet? Finalem Dominationis Vestrae resolutionem expectans. In Coetero ad justa et licita permaneo Generosae Dnis Vrae Servire paratus Joh. Frid. B. a Globiz. mp. Szegedini 21. Octobris 1704.

Titulus: Generoso Domino Johanni Szűcs de Új Város Capitaneo in Kecskemeth Domino ac Vicino.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 321. lap.

92.

1704. Oct. 23. A fejedelem Kecskemét várost utasítja, hogy lejárt tartozásából 5,000 magyar forintot Korponai Jánosnak fizessen ki, többit küldje utána a táborba.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Jóllehet még Sz. Mihály Havában elmúlt a praefigált terminus, mellyen hűségek a nálok Restantiában lévő pénzt tartozott volna letenni, mindazáltal mind eddig is nem exolválta, hűségeknek azért serio parancsollyuk, hogy a mikor requiráltatnak e parancsolatunk mellett N. Vitézlő Korponai János hivünk által, öt ezer magyar forintokat kezéhez adni erga quietantiam semmiképen is el ne mulassák, a több restantiát penig külgyék Táborunkra. Secus non facturos bene valere desideramus. Ex Possessione Viknye. Die 23. Octobris A–o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.
Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecskeméthiensis, Fidelibus Nobis dilectis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

93.

1704. Oct. 30. Báró Glóbitz szegedi várparancsnok az aradi rác foglyokat keresteti.

Praesentium Exhibitor Gazos Mihály Incola Győviensis exmittitur Kecskemethinum versus ratione Captivorum Aradiensium nuper incarceratorum. Ac proinde Dominum Capitaneum Szűcs János ex vicinitate requiro, specificationem eorundem Rascianorum Aradiensium veri nominis et cognominis mihi transmittere non gravabitur, cum et in congressu Schemniczíensi Captivorum ratio nunc tractetur. Praefatum vero Gazos ubique locorum libere ire et redire permittant. Parem in similibus benevolentiam recepturi. Szegedini 30. 8-bris 1704. Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Excubiarum Praefectus Generalis, necnon Szegediensis Praesidii et adjacentium confiniorum Perpetuus Commendans. Joh. Frid. B. a Globiz.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 330. lap.

94.

1704. Nov. 5. Károlyi Sándor tábornok nyiltrendelete három földönfutó hadnagy ellen.

Én Károlyi Sándor etc. Adom tudtára mindeneknek ez Levelemnek rendiben, mivel hogy Pikó Döme, Török Péter és Rébi Pap István nevű Hadnagyok levelessé lettenek, és sokszor Kglmes Urunk ő Nga Edictumát által hágták, Parancsoltatik azért minden renden levő Kglmes Urunk ő Nga Vitézinek és híveinek, nem külömben Tisza és Duna között Várasi és Falusi Biráknak s Lakosoknak közönségessen, hogy valahol nevezett Hadnagyok, akár Városban, akár Faluban avagy mezőben találtatnak, minden kedvezés nélkül fogják s fogattassák és fel is akasztathassanak, valakin pedig meg tudódik, hogy említett Hadnagyoknak kedvez és Parancsolatom szerint el nem jár, bizonyos legyen abban afféle személy, hasonló büntetéssel büntetődni fog, kiben külömben sem cselekedvén. Költ Makón Die 5. 9-bris 1704. Károlyi Sándor. mp. (L. S.)

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 331. lap.

95.

1704. Nov. 8. A fejedelem utasítja a három várost, hogy a kiállítandó 1000 lovas katona váltsága fejében kötelezett 26,000 forintokra nézve Korponai János kiküldöttével számoljanak meg.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis Grati! Vévén Hűségek Parancsolatunkat, a mikor N. Vitézlő Korponai János hivünk által requiráltatnak az Huszonhatezer Magyar Forintok iránt, ineállyon Hűségek Computust emlitett hivünkkel, és a mennyiben restantiariusoknak lenni comperiáltatnak, azon egész summát adgya emlitett hivünk kezéhez erga quietantiam minden késedelem nélkűl. Caeterum eosdem bene valere desi-

deramus. Datum in Castris ad E. Uyvár positis. Die 8. 9-bris 1704. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai. — Titulus: Prudentibus ac Circumscpectis N. N. Oppidorum Kecskeméth, Kőrös et Czegléd Judicibus Juratisque Incolis, toti denique Communitati, Fidelibus Nobis Gratis.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 338. lap. És szórul szóra Nagy Körös város jegyzökönyvében.

96.

1704. Nov. 9. Az ezredeiktől elmaradt három városbeli katonákat a fejedelem berendeli.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis grati. Salutem et Gratiae Nostrae propensionem. Jóllehet olly Conditiokra nézve accordáltunk Hűsségekkel, hogy az kik ennekelőtte is Ezerekben voltanak s szolgáltanak, azok ha szintén azon Hellységekbűl valók volnának is, továbra is ott maradgyanak, s azon Ezerekben a Nemes Országh szolgálattyában foglalatoskodgyanak, mindazonáltal azoknak is mindazokkal együtt, kiket az Accorda szerint azon Helységeknek őrzésekre otthon hagyattnnk, patrocinálni akarván, Táborunkra magok Tiszteik directiojok alá nem bocsájtják, tudván azt egyébiránt is Pátens Parancsolatunk tenorábúl, hogy Táborunkra küldeni homagialis obligatiojok szerint tartoznának; mellyre nézve im kelletett Tiszteletes Páter Andrássy Miklós Hivünket küldeni azon el oszlott lappangó Szegedi, és azon Városokbéli Hadainknak öszve gyűjtésekre s Táborunkban való hajtásokra; serio azért, és igen keményen Hűsségeknek parancsollyuk, a midőn ezen Parancsolatunk mellett requiráltatnak megh nevezett Hivünktől, tartozó kötölességek szerint assistállyanak az olly lappangóknak, Csavargóknak megfogattatásokban, kölemben magok lévén azon Hadaink engedetlenségeknek okai, parancsolatunkbúl ha melly Helység Birái megfogattatnak és érdemlett büntetésünk elviselésére fogva tartatnak, magoknak tulajdonítsák

szenvedéseket. Coeterum eosdem secus non facturos bene valere desideramus; Ex Castris ad Érsek Újvár positis die 9-a mens. Novembr. A-o 1704. F. P. Rákóczy. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judicibus Primariis, Caeterisque Juratis, Incolis, toti denique Communitati Privilegiatorum Oppidorum Kecskeméthiensis, Kőressiensis et Czeglédiensis, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti Kecskemét város levéltárában.

97.

1704. Nov. 9. A fejedelem nyilt rendelete P. Andrási Miklós részére, hogy a fegyverszünet alatt haza széledt egri, kecskemeti, körösi és czeglédi hadakat összegyüjtvén, táborába vezesse.

Nos Franciscus Dei Gratia Princeps Rákóczi etc. Levelünk exhibeáló T. Pat. Andrási Miklós Hivünket küldöttük és bocsátottuk oly véggel, hogy T. Ngos Andrási István Ezeredes Kapitány Úri Hivünk keze s Jurisdictioja alól el oszlott imitt amott mulatozó, lappangó és csavargó, kiváltképpen pedig Egri, Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi Hadainkat, azokat tudni illik a kik annakelőtte is Ezerekben és Zászlók alá magokat kötelezvén, most házoknál vadnak és continuuskodnak, minden személyválogatás nélkűl felültetvén, és mennél felessebb számmal öszve gyűjtvén, Táborunkra hozza; Parancsollyuk azért serio meg nevezett Ezerbéli, edgyütt is másutt is mulatozó, lappangó és csavargó Tiszteinknek és Hadainknak, hogy valakiket emlitett Hivünk e Parancsolatunk mellett requirál, minden renitentia, viszálkodás és késedelem nélkűl hozzá menvén, öszve gyüllyenek és Táborunkra minden hallogatás nélkűl jőjjenek, melly végre is a N. Vármegyék Tisztei, Várasi és Falusi Birák és Lakosok mindenekben említett Hivünknek assistálni tartozzanak. Holott pedig valamely refractariusok találkoznának, attunk hatalmat megnevezett hivünknek, hogy

az ollyakat megfogattatván, mindennemű Jószágokat confiscáltathassa. A mely Birák és Lakosok pedig az ollyakat lappangtatnák, azokat meg arestálván, tovább való dispositionkig Arestomban tartathassa. Praesentibus Perlectis Exhibenti restitutis. Ex Castris Nostris ad Érsek Úyvár positis. Die 9. 9-bris 1704. F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Egykorú másolat Jk. 1702—1708. 341. lap.

98.

1704. Nov. 13. A megyékhez intézett fejedelmi átiratnak Csongrádmegyéhez intézett példánya, a hadélelmezés, katonaállítás és közbátorság tárgyában.

Illustrissimi Reverendissimi Admodum Reverendi Spectabiles Magnifici Generosi Domini, Egregii item et Nobiles, Amici Nobis Observandissimi Honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. A midőn Isten eő szent Felsége utolsó romlásával küszködő sorsát Nemzetünknek sok esztendőktűl foghva szemlélvén, látván hogy nem volna senki a ki igyét kezére venné, ellenséginek kegyetlenűl sanyargató uralkodása alól felszabadítaná, egyedűl fegyverben öltözik, Nemzetséges el félemlett régi bátorságunkat megh agya, szivünket erigálya, vélünk Táborban szálván az egész keresztény világnak láttára mintegy semmiből hadakozásunkat megh inditya, mind e mai napig is szerencséssen úgy boldogítya, hogy hasznos végivel kiki magát biztathattya, és ha akárki is ezen Hadakozásunknak folyását considerálja, ebben Isten a maga csudálotos, mégh a Teremtésben el kezdett, eddig is minden Természeti dolgoknak eredetiben gyakorlott munkáját, szabott rendit tündöklteti. Ugyan is a Természeti dolgoknak kezdetin is az zúr zavarbúl hat napok alatt külömb külömb nemű Teremtésének elő állétásában (mely egy szóval megh lehetett volna) bölcsességét és a jó rendnek reguláit abban mutogatta, hogy az okos teremtését annak utána a

szerint igazgasa; midőn ugyan is Nemzetcséges eredetünk, eleink Magyari Nevezetétűl foghva nem a más szomszéd Keresztény jó regulált Országoknak példája, hanem a velünk született rendeletlenséghnek praxissa forogván elménkben, abban gyakorolván eddig is a Hadakozásban magát Nemzetünknek némely része, akarnánk rendeletlenűl s Regula nélkűl ellenségünkkel, a ki is nem annyira ereivel, mint jó rendvel folytattya, szerencsélteti maga Hadakozásit, harczolnunk, Nemzetcséges Hadakozásunknak illy zúr zavarját, abbúl eddig is a Nemes Országhnak következő kárát velünk megh ismerteti, és az Hadakozásban való jó rendet több Keresztény Királyok s Fejedelmek directiojok alatt levő Országoknak példájára elménkre szivünkre adgya, hogy így egy jó rendbűl más rend is származván, a szerint a Hadakozásban Országunk naponkint a jó rendre egészen fel állíttatik, az egész rendeletlenséget, melybűl származott eddig is minden nemű Excessusoknak s vétkes munkáknak fundamentoma, Nemzetünk megh útálván, mind ellenségünkkel való szemben szállása s viadala szerencsésebb lenne, edczersmind a jó disciplina s Hadi Törvény által, mely a Rendnek kórmánya, Hadaink megh zaboláztatván, az eddigh a Nemes Országhban elkövetett sok kedvetlenségeknek, szegénységh injuriájoknak is orvosságok lenne. Ezen Isten eő szent Felsége keze s bölcs directioja az oka, hogy már akarjuk, a mint némely ezerekben fel állétottuk s practicáltatjuk is a hadi disciplinával öszve kötött, több keresztény hadakozó országokban practicált hasznos progressusokat importaló regulát, hogy a szerint a mennyire az elpusztúlt Nemes Országh ereje, jövedelme engedi, kinekkinek rendes fizetése, intertentioja megh levén, a Nemes Vármegyék, szegénység angáriáltatására, kedvetlenítésére ne lenne ok s alkalmatosságh. Lehet azért öröme a Nemes Vármegyének illy Isteni Munka által Nemzetünknek lett rendben veretése s abbúl következhető nagyobb szerencséje a szegénységnek is (mely a rendetlenséghbűl származott helytelen angáriáltatásokat nem kétljük érzette) könyebbülése, sőt nehéz nem is lehet, ha illy új rend (mellynek idővel kellett megh lenni) a N. Országh megh maradására későre jöhetett be Nemzetcséges Hadakozá-

sunknak rendiben, mely jó rendnek s regulának ereje s éltetője levén a Commissariatus is, azt is bizonyos districtusokra felosztván, perficiáltuk, Nemzetes Vitézlő Usz Ferencz Commissarius Hivünköt Nemes Borsod, Gömör, Heves, Külső Szolnak, Csongrád, Pest Pilis Sold, Nógrád, Kis Hont és Zólyom Vármegyékben, bizonyos a Nemes Országnak mostani állapottyára czélozó instructioval, és hogy a Naturálék repartitiojában, administratiojában eddigh következett rendeletlenségh orvosoltassék, a Nemes Vármegye is tudhassa mennyi élésrűl kellessék provisiot tenni, a Generalis repartitio szerint obveniált a Nemes Vármegyére holnaponként Búza Cubuli Cassovienses 102. Sapon: Posonienses 153. Carnis Centenarii 17. vagy minden mázsa húsért flor. hungaricales 4. Zab Cubuli Cassovienses 187. Sapon: Posoniens. $280^2/_4$. Mely Commissarius Hivünk is ezen N. Vármegyében erigálandó Magazinumokban a N. Vármegyébűl comportáltattya, azt megh süttetvén, Hadaink lisztájok szerint a Tábori Commissarius assignatiojára, magunk vagy más commendérozó Generálisunk directioja alatt levő Táborunkba administrállya, és ha valamely commendérozott militiának azon Nemes Vármegyéken által kelletik is menni, melyekben vagyon districtualis Commissarius Hivünknek Instructioja, arrúl provideálna, és a helytelen Exactioktúl a militiát arceállya, sőt egyéberánt is Hadainktúl következhető excessusoknak orvoslásában instructioja szerént assistálna, a szerint a Nemes Vármegyét s abban levő szegénységet conservállya, egyebekben is a Nemes Vármegye magát mihez alkalmaztassa, a rendessen következendő Dispositiokbúl által láthattya. Minthogy kiki a N. Vármegyékben a magányos jót s megh maradást a közönséges békességhbűl megh maradásbúl lenni, származni tudgya, ha a maga életének táplálására gyűjt, keres, magát fárasztja, mennyivel is inkáb ez kész hasznos Hadakozásunkkal származandó Jónak, békességünknek, és dicsőségünknek, kedves maradékink állandó bizonyos állapottyának munkájára, melynek folyó s kivánatos progressusa nemzetségestűl szivünket a tovább való viadalra ösztönözi, ugyan vonnya, annak kivánatos végének elérésének valóságos reménységével biztattya, a midőn életét felszenteli,

illy kivánatos végre nem szánnya, tehetsége szerint kiki ez köz munkához kivántató naturálékbeli egyéb concursusát a Nemes Vármegyében adni ne sajnállya, tudván egyéberánt is Isten békességünket, szabadcságunkat helyre állétván, a leendő országos szabadcsághoz képest ezen fen forgó csak csekély terh alól micsoda könyebbülését consequállya, ellemben pedig az ebben való csüggedés miatt romlását és az ellenségh újobban nyakára szálló igáját Országunkban s kiki magán tapasztallya. És noha némely részét Mezei Hadainknak valami fizetéssel consoláljuk, ma annak terjedjen hazafiúsága a Nemes Vármegyében is, hogy hazájoktúl való szeretetektűl viseltetvén és megh szerzett szabadcságunknak megh nyerése eránt való reménségtűl buzogván, vegyék a dicsőséget fizetés gyalánt szivekben és annyival szorgalmatossabban munkálkodgyanak velünk együtt a köz jónak el nyerésében, a mennyivel értelmesebben kivánhattyák a szegénységhnél az illy szíves hasznos munkából származó boldogh állapottyokat, és több keresztény Országok példájára, kiknek a nyakokon való iga alól leendő szabadulás munkája harmincz s több esztendőkre is haladott volna, ugyan csak jó kezdeteknek jó végének öröme minden fáradcságokat dicsőséges consolátiojokkal amnistiálta. Minek okáért a N. Vármegyét és egyűl egyig annak minden Statusit igaz Magyarságára s hazafiúságára obtestáljuk, egyczersmind intjük is, hogy in bene ceptis állhatatossan persistáljon, Hazánk igaz igyét constanter értékével s erejével maga qualitássa szerint mindenike promoveállya, annak elő menetelire való szükségekben s kevés impositiokban szívessen concurrálván, a minthogy nagyobb részre a N. Vármegyéknek a gyalogságh szaporítására valósággal minden portátúl Tíz Tíz gyalogot fegyverrel, minden készséggel, a mellé rendelt érdemes Tisztvel együtt való fel állettatását magára vállolta, sőt nagyobbára is effectuálta: más eszközinknek elő segélésével szívessen munkálódó concurráló Vármegyék példájára, a Nemes Vármegye minden portátúl Tíz Tíz gyalogot állétván, azt jó fegyverrel, egész készséggel két hetek alatt külgye Táborunkba, kiknek is minthogy fizetések több gyalogh Hadaink fizetések szerint holnaponként három német forintokkal

exolváltotik, a N. Vármegye ex gremio sui leendő gyaloghsághnak exolutiojára álécson bizonyos perceptorokat, kik is azon gyaloghsághnak obveniálló quantumot percipiállyák s administrállyák. Esett pedigh értésünkre, hogy némellyek a haza erkölcstelen fiai közűl erkölcstelenségekben inkább hogy nem mint a törvény szerint való életben magokat foghlalván, újobban tolvajságokra atták volna magokat, vagy a Hadakozást megh únván othon laknának, mely mivel másképpen megh nem orvosoltathatik, hanem ha az ollyak ellen serény vigyázás observáltatik, a Nemes Vármegyének azért serio intimáljuk, tegyen in gremio sui oly dispositiot, hogy a processusokat s abban levő parasztcságot, föld népét kapitányságokra és Hadnagyságokra redigállya, lehessen szüntelen oly vigyázással, hogy mihelyest valamely Város vagy falu határán valamely tolvajlás, vagy egyéb excessus esik, azonnal a szomszéd helységhbeli lakosok a szomszédcsághban, vagy azon N. Vármegyebeli kapitány s egyéb arra rendelt Tiszt Híveinknek tudtokra adván, concurráljonak, és az oly tolvajkodók (egyik határbúl másikban nyomozván) kergetésekben s megh fogatásokban minden úton módon szorgalmatoskodgyanak. Külömben valakik helységhbeli lakos Híveink gondviseletlenségek s restcségek miatt azon tolvajok által megh károsittatnak, ad requisitionem damnificatorum mind oly parancsolatunkhoz engedetleneket érdemek szerint megh büntetvén, azokkal a meg károsítottaknak károkat refundáltassa. Caeterum praetitulatas Daones Vras diu valere desideramus. Ex Castris ad Érsek Úyvár positis. Die 13. 9-bris 1704. Praetitulatarum Daonum Vrarum Amici ad officia parati P. Franciscus Rákóczy. Joannes Pápai.

Kivül: Illustrissimis, Rndissimis, Addum Rndis, Spectabilibus, Magnificis ac Grosis Dnis, Egregiis item et Nobilibus N. N. Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus, toti denique (Universitati) Inclyti Cottus Csongradiensis, Amicis Nobis Observandissimis, Honorandis et dilectis.

Egykorú másolat, az eredeti alakjának utánzásával, — Kecskemét város levéltárában.

99.

1704. Nov. 24. A fejedelem további országos intézkedésig a szabad sókereskedést megengedi s a só árát szabályozza.

(. . . . .)

Miulta Isten ő Sz. Fölsége Országos Hadakozásunkat Szabadcságunk megszerzésére meginditván, folytattya, igyenes szívvel, tellyes igyekezettel azon voltunk, hogy napról napra a Nemes Ország szabadcságának helyre állíttatásában nyerhessen és szemlélhessen vigasztalást, mely szerént midőn Ellenségünk az Sóval való kereskedést, Törvényünk s régi szabadcságunk ellen, az Ország Lakositúl tellyességgel el vévén, maga telhetetlen kivánságának, jövedelmének szaporíttására, öregbíttésére, árrát annyira nevelte, hogy a mikor az elviselhetetlen Portziozásnak terhe nyomorgatott, a mi abbúl el maradott, azt a Sónak felettébb való árrán extorqueálta, mely kettős, egy végre czélozó terh az Országh Lakosit anynyira erőtlenítette, nem lévén végre csak annyira való Pénze, a mellyel Sót vehetne, kenyérnek s eledelnek Sótalansága miatt nyavalya s Halál követte, hogy így színesképpen a Nemes a Nemtelennel, a Só árának fizetésével tenne eleget Ellenségünk telhetetlenségének, mely szerént nem lévén ment a Nemes is a Terh viseléstűl, kelletvén a Sót nagy áron meg venni, appromptáltatnék arra az elviselhetetlen igára, melyre oly színes praetextusok alatt naponként inducáltatik vala, citra respectum Status, Gradus et Conditionis, édes Nemzetünk sanyargattatván: Meg engedtük, valamint ennek előtte Törvényes boldog időben a Sóval való kereskedés szabados volt, továbbrais azon szabados kereskedés kinek kinek szabad légyen; de mivel az mostani sok Országos költség (ha impositiokkal az N. Ország nem terheltetvén, külömben ki nem telhetik, hanemha oly más renden s utakon) mellyel az Ország Lakosi is nem aggraváltatnak, szaporíttatik a N. Ország tovább való dispositiojáig, rendeltük a Sónak árrát a Máramarosi Só Aknán Denariis Ötven, a Szigeti Só Portuson pedig Denariis Ötvenöt, annak rendes Harminczadgyával edgyütt

(melybűl ki vévén az Nemességet) mivel valakik házi szükségére Sót szállítanak, harminczaddal ne tartozzanak, úgy hogy kiki a mennyi Sót kereskedésre vészen, a SóHáznál vagy a Szigeti Portuson arrúl cédulát vévén (hogy annak nem váltása miatt Sója és találtató egyéb Jószága ne confiscáltassék) azt Harminczados Tisztünknek be mutatván, vehessen az Harminczadláskor oly recognitionálist, mely mellett szállíthassa mindenütt az Országban, és szabadossan vele kereskedhessék, megtartóztatás és kár nélkül. Intimállyuk azért a N. Vármegyéknek, ezen Sóval való kereskedésnek szabadcságát, árrát, vételben való modalitást in gremio sui publicáltassa, hogy kiki magát ahoz alkalmaztatván, ezzel a N. Vármegyének s abban levő minden kereskedő rendeknek nevelkedhessék haszna. Caeterum Praetitulatas Dnationes Vestras feliciter valere desideramus. Datum ex Castris Nostris ad Oppidum Sente positis. Die **24.** Mensis 9-bris Anno Dni **1704.** Praetitulatarum Dominationum Vestrarum Amici ad officia parati Franciscus Princ. Rákóczi. Joannes Pápai. Inclyto Cottui Pestiensi.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 343. lap.

100.

1704. Dec. 12. Ráday Pál közben jár a Szegeden letartóztatott kecskeméti elöljárók kiszabadítása iránt.

Ajánlom köteles kész szolgálatomat Kglmeteknek. El véltem, minapi válasz levelemet vette ekkoráig Kgmetek, a kire most is relegálván magamat, bánom, hogy szíves akaratom szerint eddig az dolgot nem effectuálhattam. Várom óránkint az Angliai s Hollandus Követeknek Levelét, a kik az írásokat kezekhez vévén, assecuráltak, hogy az Kglmetek praetensioját justificálván az Bécsi Udvarnál mentűl hamaréb promoveálni is fogják. Irtam az alatt is, hogy ha mi érkezik az R a b o k dolgában, adgyák tudtomra, de még ekkoráig semmi sem érkezvén, nem gondolhatom máskint, hanem mivel az

Császár követi újonnan le jőnek s már actu Nagy Szombatban várják is, magokkal fogják le hozni az resolutiot. Kihezképest Klteknek tanácsolhatom, hogy magok embereit küldgye fel az Mélt. Fejedelemhez, minthogy az Követek lejövetelével bizonyossan meg érthetik az dolgot, és noha az alatt is írok az Udvarhoz, mindazáltal, ha az Kglmetek Emberei Lossoncz felé veszik úttyokat s hozzám betérnek, adok informátiot, mi tévők legyenek, irván akkor is a hová szükséges lészen. Adgya Isten lehessek szerencsés kiszabadítások iránt, kivánván másban is szolgálatommal kedveskednem kkk, a mint is maradok sub dato in Palojta 12. 10-br 1704. Kkk jóakaró kész szolgája: Ráday Pál. mp.

Kivűl: Egregiis ac Circumspectis Dnis N. N. Judicibus ac Senatui Oppidi Kecskeméth, Dnis mihi observdmis. Pecsét.

Egykorú jegyzet: Rádai Pál Ur ad választ az Rabok iránt. Exhib. 16. X-br 1704.

Eredeti s Ráday Pálnak egészen saját kézirása, a város levéltárában.

101.

1704. Dec. 15. Bottyán János tábornok nyiltlevele, melyben a megtérő rácokat bántatlanságról biztosítja.

Én Bottyán János, Méltóságos Erdélyi Fejedelem Felső Vadászi Rákóczi Ferencz Kglmes Urunk ő Nga Isten által Magyar Haza mellett fegyvert fogott Magyar és Rácz Hadainak edgyik Generálissa és Tábori Grális Fő Strázsa Mestere. Adom tudtára mindeneknek a kiknek illik ezen Pátens Levelemnek rendiben. Mivelhogy nemcsak édes Hazánk Fiai, sőt Országunk Ellenségi is igasságos Fegyverkezésünknek okát meg értették bőségessen. Arraváló nézve Méltóságos Fejedelem Urunk természet szerént véle származott kgyelmességébűl nemcsak az elpártolt hazánk Lakosinak és fiainak, hanem inkább az egész Dunán túl és innend levő Rácz Nemzetnek, valakik tudni illik ennek utánna Hadaink ellen való fegyverke-

zéstűl meg szűnnek, az kiadatott Pátenseiben Grátiát hirdett-nyi mindazoknak kglmessen méltóztatott. Minek okáért kérem, és Parancsolatom s Tisztem; hivatalom szerént intem is: hogy ezen ő Fejedelemsége utolszor nyujtott Kglmes Grátiáját minden móddal béfogadni igyekezzék, valakik ekkoráig Országunktúl való hűségének elpártolásában bolyongottak. Kihez képest meg irt Rácz Nemzetnek attam oly tellyességes hatalmat, valakik jövendőben szegény Hazánk hajdanyi dicsősségével és szabadcságával élni akarnak, el kezdett köz igynek előbb mozdítása mellett fegyvert fogván és érdemes Tiszteket magok közül választván, mentűl felessebben Kglmes Fejedelem Urunk Hűségére, Rácz Hadainknak számát szaporítsa: mellyeknek mint más, Országunk s szegény Nemzetünk szabadcsága mellett fáradozó Vitézinknek, hórúl hóra való fizetések fogyatkozás nélkűl meg fog járni, az mely fizetés kezemnél is készen vagyon. Az kik pediglen helységekben Gazdálkodások után élni akarnak, Jószágokban, házokban, Várasokban, Falukban, bízvást vissza szállhassanak és majoroskodhassanak, meg engedtetett, Parancsolván serio minden rendbéli Méltóságos Fejedelem Urunk oda érkezendő hiveinek s vitézinek, senki említett, akarmely helységben lakozó Rácz Nemzetet se házában, se utazásában, akarmely névvel nevezendő javaiban, háborgatni, vagy inkább meg károsítani, súlyos és elkerűlhetetlen bűntetés alatt ne merészellye. Másképpen cselekedvén, élete fogy el érette. Praesentibus Perlectis Exhibenti restitutis. Datum ex Castris ad Földvár positis. Die 15. X-bris Anno Millesimo Septingentesimo Quarto. (L. S.)

Egykorú másolat, az aláírás kihagyásával. Jk. 1702—1708. 347. lap.

102.

1704. Dec. 24. Páter Andrássi Miklós kuruc vezér levele Szőcs Farkas hadnagyához Kecskemétre.

Jó Akaró Szőcs Farkas Uramnak szolgálok Kegyelmednek. Generális Bottyán János Uram Parancsolattyábúl vissza

megyek Kecskemétre, hogy ott Kegyelmeteket mind fel vévén, induljak utánna, az merre Kis Mihály Uramot előre küldöttem. Azért ezen Levelem által parancsolom Kegyelmednek, úgy az egész Katonaságnak, úgy készülljön, hogy ez jövő szombaton, úgy mint szent János napján jó idején ki indúlhassak Kegyelmetekkel: maradván Kegyelmeteknek: Czegléden 24. X-bris 1704. Jó Akarója. P. Andrássy Miklós. mp. — Az Birákat köszöntse Kegyelmed, Szénát, Abrakot készítsenek. — Kivűl: Nemzetes és Vitézlő Szőcs Farkas szegedi Hadnagyomnak, több Tisztekkel és Katonasággal adassék. Kőrös, Kecskemét. Cito. Citius. Citissime.

Eredeti a város levéltárában.

103.

1704. Dec. 28. A fejedelem levele Szűcs János ezredeshez, a nagyszombati ütközet eredményéről.

Generose Fidelis Nobis dilecte. Salutem Gratiae Nostrae Principalis propensionem. Midőn tegnap előtt feles Hadainkkal Nagy Szombatnál Ellenségünkkel meg ütköztünk volna, mely ütközetünkben is Isten ő Felsége Hadainknak mind két szárnyát annyira segéllette, hogy Ellenségünknek Gyalogsága nagyobb részént eltöröltetett, és eddig is 8 Zászlókat, mellyeket Hadaink nyertenek az Ellenségtűl, előttünk bé mutattanak, de midőn 4 Zászló allya Német Gyalogság Hadaink közűl az Ellenséghez által mentenek, Magyar Hadaink is kevéssé confundálván magokat, kénteleníttettünk magunk is Ellenségünk elől kevéssé el nyomúlni; jóllehet immár is Hadaink recolligálván magokat, újabb és frissebb kedvek vagyon Ellenségünk ellen való Ellenségeskedésre, és Mltgos Grális Bercsényi Miklós Uramat ő Kglmét is a Vágon túl hagyván feles Hadainkkal, reménlyük hogy az iránt lett mostani fogyatkozásunkat rövid időn fogjuk reparálni; Kglmed azért, akárki mit beszéllyen, declarationkon kivűl senki szavainak hitelt ne adgyon,

sőt inkább ott levő Hadainkat is animállya s biztassa, és ha mi oly occurrentiái is lennének, arrúl bennünket hova hamarébb s voltaképpen tudósíttani igyekezzen. Caeterum eundem sic facturum bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Nagy Keér positis Die 28-va Decembris A-o **1704.** F. P. Rákóczi. Joannes Pápai.

Titulus. Generoso Joanni Szűcs, Militiae Nostrae Unius Regiminis Equestris Ordinis Supremo Capitaneo, Fideli Nobis dilecto.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 355. lap.

104.

1705. Január 3. A fejedelem Kecskeméten harmincadot állíttat.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis Grati.

Salutem et Gratiae nostrae propensionem. Hűségek Levelét vettük. Bizonyos dologh, hogy ha Szeged kezünknél volna, és az ottan által jövő kereskedők az Inductioért megharminczadolnának, egyébütt harminczadbeli exactiókkal az inductioért nem aggraváltatnának; de mivel még eddig Szeged kezünknél nincsen, az holott az inductionak idején harminczadolnának, azért Kecskeméten az olly kereskedő akarmelly rendeknek az harminczadot praestálni kelletik: a minthogy van is parancsolattya Szolnoki Harminczados hivünknek, hogy az ollyaktúl az inductioért való harminczadot exigállya. Caeterum eosdem valere desideramus. Ex Castris ad Levam positis. Die **3.** January A. **1705.** F. P. Rákóczi. mp. Joannes Pápai. mp.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis Judici, Caeterisque Juratis Senatoribus Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis Gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

105.

1705. Jan. 4. Vay Ádám Jászkún főkapitány a kiskúnsági puszták iránt.

Én alább irt adom tudtára mindeneknek a kiknek illik: hogy én meg nyugodván Nemzetes Vitézlő Cseplész János kis kúnsági Vice Kapitány Uram hozzám megmutatandó szolgálatiban, bíztam az egész kis kúnsági Pusztáknak (a kiknek jövedelme engemet, tudniillik úgy mint Fő Kapitánt illet) exarendatioját és Arendája kézben való vételét, említett Cseplész Uramra ő Kglmére. Valakik azért mind ezen Esztendőben élni és usuálni akarják, mind pedig a kik a Tavali és Harmad évi Esztendőben usuálták is s Arendáját azomban nem exolválták, minden halladék és tergiversatio nélkül fizessék meg és adgyák Cseplész Uram kezéhez. Ezentúl pedig a kik akarják Arendában birni, vagy nálam vagy ő Kglménél insinuállyák magokat, hogy cédulát vévén, bátorságossabban maradhassanak usussában, másként az illyetén Puszták ususátul vigore praesentium sub amissione pecorum et incaptivatione hominum inhibeáltatnak. Melynek bizonyságára attam ezen Levelemet. Ajnácskű Die 4. Januarii 1705. Kglmes Urunk ő Nga Udvarának, a Nemes Jászság, Nagy és Kis Kúnság, úgy Munkács Várának is Fő Kapitánnya Vay Ádám. (L. S.)

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 359. lap.

106.

1705. Febr. 2. Gróf Bercsényi Miklós fővezér levele a három városhoz, melyben azokat értesíti: hogy ezer föbűl álló rendes hadaikon kivül, szükség esetében, minden fegyverfogható lakosaiknak is, önvédelmükre felkelni, s magokat Bottyán János tábornok parancsaihoz alkalmazniok kell.

Generosis Egregiis et Nobilibus, Prudentibus item ac Circumspectis Dominis N. N. Oppidorum Privilegiatorum Kecs-

kemét, Kőrös et Czegléd Judicibus, Senatoribus, Juratis Civibus, toti denique Communitati eorundem, Dnis et Amicis mihi honorandis.

Generosi Egregii Nobiles, Prudentes item ac Circumspecti, Amici et Benevoli mihi honorandi.

Servitiorum meorum paratissimam Commendationem. Minden kétség kivűl van előttem, hogy Kglmetek édes Hazánknak mint igaz hívei s fiai előtte viseli, mennyi fen álló fegyveres vitézlő renddel, a maga Várossaibúl ki telhető Haddal, úgy mint Ezer számbúl álló Emberekkel az maga és közönségessen az ott körül lévő Rácz Ellenség úgy Németh ellen is oltalmúl tartandó hadak praestálására tartozik. Mivel pedig mostan az Mélt. Fejedelem Parancsolattya s tetczéséből T. N. Vitézlő Bottyán János Generális Uram ő Kglme az Haza szolgálattyára a Földvári Sánczhoz expediáltatott, akarám Kglmeteknek is serio intimálnom, hogy noha azon Várossaitúl járandó Ezer Vitézlő Rendei fen állanak ottan vigyázóúl; mindazonáltal úgy azok, mind Kglmetek is valakik fegyvert foghatnak, az emlitett Generális Uram dispositiojátúl függvén, valamikor az hasznos és szükséges operátiok követése kivánnya, hadait ő Kglme mellé az hová kivántatik rendellye s adgya s hasonlóképpen az otthon maradó Lakosok közül is kiki fegyvert (pro exigentia temporis) fogván, amaz hadai absentiájában magokat oltalmazni, sőt annak felette az alkalmatosság szerént ha öszve gyűjtené az ottan körűl dispositioja alá bízatott Hadakat hasznos operatiora vagy is resistentiára egyben szedni akarja Generális Uram, tehát olykor mind fen álló Hadaival, mind pedig lakosival in defensam sui fegyvert fogni s engedelemmel az rendelésektűl függeni el ne mulassa. Mellyeket is Kglmeteknek így intimálván, reménlem maga hazafiúi készségét és hív indulattyát mindenekben megmutatni serényen igyekezik. His easdem DVtras feliciter valere desiderans, maneo Eisdem DVtris Újvár **2.** Febr. **1705.** Amicus benevolus C. N. Bercsényi.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 372. lap.

107.

1705. Febr. 24. A fejedelem a kecskeméti birót harmadmagával táborába rendeli.

Provide Fidelis Nobis grate.

Salutem, et Gratiam Nostram. Vévén ezen Parancsolatunkat, minden késedelem nélkűl jőjön Hűssége harmad maghával Táborunkban. Caeterum eundem secus non factu-rum bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Szécsény positis die 24 Febr. A. 1705. F. P. Rákóczi. mpr. Joannes Pápai. mpr.

Kivűl: Provido N. N. Oppidi Kecskeméth Judici. Fideli Nobis Grato. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

108.

1705. Mart. 16. Károlyi Sándor levele a kecskemétiekhez, a napa részére fizetendő földesúri adó iránt.

Adgyon Isten minden jót.

Jollehet Dunán túl létemben irtam vala, minthogy magamnak Kglmes Urunk Parancsolattyábúl által kelletett jönnöm az Dunán, hogy Anyám Asszonyhoz eő Kglméhez elküldvén, az két Esztendőbéli Adótokrúl végezzetek, mindazonáltal kétséges lévén benne hogy ha azon Levelem jutott é kezetekben vagy sem? ahoz képest mostan alkalmatossághom adatván, akarám ezen Levelem által tudtotokra adni, hogy elküldvén Anyám Asszonyhoz magatok közzűl két Embert, quietantiákat producálván kinek mit adtatok, az megh irt két Esztendőbéli adórúl eő Kglmével végezzetek, és meg fizessetek. Mellyet is ha el mulattok, el hitethetitek magatokkal, hogy durioribus mediis rajtatok megh vészem, az ki is nem kétlem nehezebb lészen. Ezzel Isten veletek. Csorna die 16. Marty 1705. Jót kivánó Uratok Károlyi Sándor. mp.

Kivűl: Adassék ez Levelem Kecskemét Várossának sietséggel. Kecskemét. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

109.

1705. Mart. 20. Fejedelmi leirat a megyékhez, a haza oszlott katonáknak a táborba vissza parancsoltatásuk iránt.

Illustrissimis, Reverendissimis etc. Inclytorum Cottuum Pest Pilis et Solt Unitorum. — Amicis Nobis observandis honorandis et dilectis.

Illustrissimi, Reverendissimi etc. Salutem et omnem prosperitatem. Jóllehet a Nemes Vármegye eddig is mind sok rendbéli Pátens Leveleinkbűl, mind egyéb rendbéli intimatioinkbúl meg érthette, mit kellyen elkövetni Táborunkbúl el oszlott és otthon lézzengő s mulatozó Hadainknak Táborunkban való kergetésekben, mindazáltal ez időre is nem orvosoltathatván tellyességgel hadainknak széllyel oszlása és otthon való mulatozása, ujjobban is a N. Vármegyének serio intimállyuk, ezen intimationkat in gremio sui publicáltatván, minden Helységbeli Tiszteknek és Lakosoknak serio injungállya, valaholott az mi, úgy Commendérozó Generális és Udvari Kapitány Úri kedves Atyánkfiai és Hivünk Passusa nélkül, oly haza szökött és otthon lézzengő s mulatozó Lovas és Gyalog Hadaink közűl valókat tudhat és találhat, minden kedvezés nélkűl mindgyárt meg fogván, vigyék a N. Vármegye V. Ispánnya kezéhez, ki is az oly refractariusokat közelebb lévő praesidiarius Hadi Tiszteinkhez, vagy Commendérozó Generálisunkhoz küldvén, s az iránt bennünket informálván, kiadandó Orderünk szerént kegyelem nélkűl fel fognak akasztatni. Hogyha pedig a N. Vármegyebeli Tisztek, vagy az Helységek Birái s Lakosi az ily haza szökött katonák s Gyalogok kikerestetésekben s megfogattatásokban akármiképpen restelkednének, vagy azokkal edgyet értenének, ez okon is ebbéli intimationk nem effectuál-

tathatnék, az Tisztei a N. Vármegyének, a kik által az ily rövidség okoztatik, kemény animadversionkat fogják magokon tapasztalni; holott pedig az helyek Birái és Lakosok lésznek okai ebbeli intentionk véghez nem menetelinek, és nevezet szerént az ollyatén szökevények eltitkoltatásának a N. Vármegye Ispánnya az oly Helységbeli Bírót vagy egyéb Tisztet meg fogatván, comperta rei veritate, kedvezés nélkűl akasztassa fel. Caeterum Dnes Vtras feliciter valere desideramus. Agria Die 20. Martii 1705. Praetitulatarum Dnationum Vtrarum Amici ad officia parati F. P. Rákóczi. Paulus Rádai.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 376. lap.

110.

1705. April. 2. Károlyi Sándor tábornagy rendelete a három városhoz, melyben azoktúl élelmet és gyalog munkásokat kiván.

Adassék ezen levelem Kecskeméthi, Kőrösi, Czeglédi Biráknak és Lakosoknak sietséggel. Cito Cito Citissime.

Ezen Parancsolatomat vévén Kecskeméthi Birák s Lakosok, küldöttem ezen mostan a Dunán által jött Fő és Vitézlő Rendeket hozzátok, kiknek is elsőben bls és illendő accommodatioval legyetek. Azomban az itten mellettem maradt bls Vitézlő Rendeknek kivántató Élés s Abrakbéli Gazdálkodás iránt is parancsolván, úgy látom a tavali nyakasságtokat követitek, mivel még eddig semmi indulatotokat nem tapasztaltam. Azért ujobban fejetek s jószágtok vesztése alatt parancsolom, hogy ide mindgyárást minden hallogatás nélkül Kenyeret in N-ro 4000. Abrakot Cub. 400. és 800. Ásót s kapát, az Sáncz ásó Emberekkel edgyütt küldgyetek, holott pedig vagy egyben vagy másban fogyatkozást kelletik miattatok szenvednem, el hidgyétek, (nem nézvén azt hogy rész szerént magam Emberei vadtok) mint Ellenségemmel úgy bánom veletek. Az Sáncz ásó Emberekben is fogyatkozást

tapasztalván, az ott való Embereknek eleivel s nadgyával fogom ásatni. Ezzel maradok Kalocsa 2. Aprilis 1705. Jóakarótok Károlyi Sándor.

P. S. Kőrös pedig	Kenyeret	N-ro	2,000.
	Abrakot	N-ro	200.
	Ásó	N-ro	400.
Czegléd	Kenyér	N-ro	1,500.
	Abrak	N-ro	150.
	Ásó	N-ro	250.
Kecskemét	Húst		50. Mázsát.
Kőrös	Húst		25. Mázsát.
Czegléd	Húst		15. Mázsát.

Legényekkel edgyütt, mellyet ha nem cselekeszitek, Kőrösiek s Czeglédiek hasonlóképpen cselekeszem veletek, mint a Kecskeméthiekkel.

Egykorú másolat a város levéltárában.

111.

1705. Apr. 5. Károlyi Sándor tábornagy a pataji sánchoz sietve küldendő élelem iránt a három várost szorgalmazza.

Kecskeméthi, Kőrösi s Czeglédi Biráknak s Lakosoknak adassék sietséggel.

Vévén ezen Parancsolatomat is, újobban az élés ki szedése s ide sietséggel való elküldése iránt, életetek s fejetek vesztése alatt kiszedésében munkálkodgyatok, nem oly restűl mint eddig, másként hogysem mint az Ország miattatok kárt és fogyatkozást szenvedgyen, jobb tinektek el pusztulni s el veszni, hogysem mint egy Országnak. Úgy is elhiszem Kglmes Urunk ő Nga máshonnat is az élés iránt fog parancsolni, addig mindazáltal ti a tereátok limitált élést, szénát, abrakot, és vágókat sietséggel elküldgyétek. Pataj Die 5. Apr. 705.

Károlyi Sándor. — P. S. Papirost is vagy három konczot küldgyetek.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 380. lap.

112.

1705. Apr. 7. Károlyi Sándor tábornagy a hadélelmezést fenyegetve sietteti.

Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Biráknak adassék.

Noha immáron három vagy négy izben is küldtem parancsolatot közitekben az élés kihajtása végett, de úgy látom Kapitány Szekeres Uram is azonképpen oda commendéroztatván, sem edgyel sem mással semmit sem gondolván, nyakasságtokat még is követitek. Azért újjobban küldöttem közitekben Kárándi István nevű bls Katonámat, arra a végre, feljárván helységteket, minden móddal azon légyen, hogy az élést kihajtsátok, ha mi keveset szokott nyakasságtokhoz képest küldöttetek is, a többit is éjjel nappal kiszedetvén, hova hamarébb szedgyétek s küldgyétek ide a Sánczhoz, mert ha tovább is fogyatkozás lészen munkálódástokban, ki miatt is az Haza kiváltképpen való kárt fog szenvedni, hogysem mint pedig az következzék a ti nyakasságtokra nézve, Isten soha meg ne áldgyon, fen meg irt Katonám által Helységteknek Biráit ide a Duna partra hozatván, felkaróztatom, és igy jobb 100 s 200 Embernek is elveszni, hogysem mint edgy Országnak. Költ Patajon Die 7. Aprilis Anno 1705. Károlyi Sándor.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 381. lap.

113.

1705. Aprilis 11. A fejedelem válaszol a kecskemétieknek, a dunántúli hadak elhelyezése iránt.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati.

Salutem et Principalis gratiae Nostrae propensionem! Hűségek Levelét vöttük, a Dunán túl való földrűl által jött Hadak dislocatioját a mi illeti, irtunk Méltóságos Generális Gróff Barkóczi Ferencz Uramnak, hogy annak mennél jobban, és az helységek könnyebségével lehető módgyárúl mentűl hamaréb tudóssicson bennünket, mely is meg lévén, tészünk irántok dispositiot. Caeterum eosdem valere desideramus. Ex Civitate Agriensi Die 11-ma April. A-o **1705.** F. P. Rákóczi. mpr. Sigismundus Janoki. mpr.

Kivűl: Prudentibus item ac Circumspectis, Judici Primario, Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecskeméth. Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

114.

1705. April. 15. A fejedelem rendeli: hogy a Koháry-féle censust Kecskemét egyik évben az országos Fiscusnak, másikban Károlyi Sándor tábornoknak fizesse.

Prudentes ac Circumspecti, Fideles Nobis grati.

Salutem et Gratiae Nostrae propensionem. Hűsségek levelét vettük, hogy az idei Censusokat mint tavaly, úgy az idén is Generalis Károlyi Sándor Úri Hívünk akarná Hűsségektűl exigáltatni meg értettük; minthogy penig azon Census az el múlt Esztendőkben is alternatim exigáltatott és percipiáltatott az előbeni Possessorok által is, és egyébiránt is tavaly meg nevezett Generalis úr Hivünk számára cedáltatván, annak az idei exactioja és perceptioja Fiscust illetné; Hűsségeknek azért serio parancsollyuk, azon idei Censusbéli adójokat parancsolatunk nélkűl senkinek is ne exolválya, hanem a Fiscus számára tartsa megh; Nec secus facturi. Agriae die **15** Aprilis A. **1705.** F. P. Rákóczi. mpr. Sigismundus Jánoki. mpr.

Kivűl: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici pri-

mario, caeterisque Senatoribus et Incolis Oppidi Kecskeméth. Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

115.

1705. April. 20. Gróf Bercsényi Miklós fővezérnek az ország megyéihez intézett leiratának Pestmegyéhez küldött példánya, mely szerint a nemesség személyes felkelés helyett zsoldos hadak tartására utasíttatik.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles ac Magnifici, Perillustres, item Generosi, Egregii, et Nobiles Domini, Amici Colendissimi, observandissimi.

Salutem Servitiorumque meorum paratissimam commendationem. Minthogy a T. N. Vármegyék sokszori instantiájok által a Mélt. Fejedelem előtt jelentették és kivánták, hogy az personalis insurrectiojok 'Soldos Katonák elő állíttására permutáltatván, observata proportione accommodáltatnék, sok rendbeli declaratiokkal az Personalis Insurrectionak difficultásit mutatván, kire is pro voto méltóztatván magát a Mélt. Fejedelem resolválni, nincs kétségem, alkalmatossabban is ne essék a N. Vármegyéknek, kiváltképpen az eddig való rendetlen és improportionata Insurrectiokat tekintvén, mert eddig az Nemesség potioritássa, ki az N. Vármegyék szolgálatira magát applicálván, ki pedig az fegyverkezésre magát inhabilisnek declarálni nem szégyenelvén, adott okot az Táboron lévő Edgyházi Nemességnek minden kikereshető móddal való haza szökésre, és a mellett minemő más inconvenientiák is eshettek a miatt, tudva vagyon a N. Vármegyénél, hogy azért mind az közjónak proportioja a 'Soldosok elől állíttásával már jobb renddel folytattassék s ennek utánna a N. Vármegyéknek annyi confusioi az insurrectio körűl elő ne kerülhessenek, akarám praesentibus ezen T. N. Vármegyének is a Mélt. Fejedelem tetczéséből intimálnom, hogy az eddig fen álló Personális Insur-

rectio helyett ne neheztellyen oly rendet szabni in gremio sui, mely által a 'Soldosok száma secundum subinsertam methodum observatis observandis exurgálhasson. Nem is lehet, úgy látom, ebben igasságossabb reflexiot találni, mint ha erga proportionem taxarum azoknak statutioja subdividáltatnék, mennyi forint vagy garas után kelletnék edgy-edgy Katonának felállíttását vetni, kire az Portalis helyeknek concurrálniok éppen nem lehet, mert azoknak az hajdúk praestálásával elég a gondgyok. Igy ezután reménlheti a N. Vármegye is maga Seregeinek állandóságát, mert nem lesz alkalmatosságok az szegényebb renden levőknek az Gazdagjabbak ellen zúgolódni, se az gazdagjabbaknak szegényebb ellen contra apertam proportionem tusakodni, és e mellett, midőn ezen elől állíttandó 'Soldosokra nemine excepto, inclusis etiam Dominis Fiscalibus et officialibus tam Comitatensibus, quam Oeconomicis, mindnyájoknak concurrálni kelletik. Nem látczott rövidségesnek, a mint azon Personalis insurrectioval elöl jött N. Vármegyének effectivus Statusábúl is lehetett collimálnom, hogy ezen T. N. Vármegye secundum calculum repartitionis három seregre ne limitáltassék, nem is lehet egyébiránt oly mensurára vetni, hogy punctualiter vagy kevesebbre, vagy ne talám többre is mehessen, noha az is post peractam Statutionem Stipendiariorum igen könnyen ki tetczik, mivel azon N. Vármegyék is magok közt a proportiot nyomozni fogják: azt mindazáltal a mennyire mellyik Vármegye magát aggravatusnak demonstrálni fogja, lehet azonnal rectificatioban venni, minthogy azért a táborozásnak ki nyilása is szükségessen kivánnya az Hadak elöl állíttását, incumbálni fog a N. Vármegyének, kire praesentibus hazafiúi kötelességére és szeretetire adhortálom is, hogy félre tévén most ez iránt akármely disputatiora található kérdéseknek propositioit, az meg irt 'Soldosokat mentől hamarább elől állittani igyekezzék, ne is hallassza üdőzéssel, hogy az jó igyekezeteknek hátra maradásával, mind magának kárt ne okozhasson, mind pedig az Mélt. Fejedelmet is maga ellen való kedvetlenségre ne gerjeszthesse. Hogy azomban ad evitandas quascunque hactenus obortas difficultates azon 'Soldosoknak, úgy mint már ez után mindenkor állandó, et in

statu numeri effectivi leendő Hadaknak jobb accommodatiojokra nézve is jobb rendben lehessen dolgok, az Hadi szolgálatoknak nagyobb effectuatiojával tetczett a Mélt. Fejedelemnek úgy disponálni, hogy azon 'Soldos Seregeket öszve vetvén edgymással, kinekkinek szomszédságát is tekintvén, azokat Regementek számra reducálnám, fönt maradván mindazonáltal minden N. Vármegyéknek magok 'Soldosi iránt minden jussok és praerogativájok, nem is czéloznak oda az intentiok, valamiben praejudicáltassék, hanem ezután is kinekkinek mellette maradt az N. Vármegyének neve és jurisdictioja, minthogy egyébaránt is nem Vármegyéknek, hanem Vármegyék Hadának fognak neveztetni. Igy azért obveniálván secundum calculum ezen T. N. Vármegyére három Seregeknek száma s azokban praeter officiales mindenikben 80 Gregariusnak elöl állittása, alkalmatossan esett ezen N. Vármegyét N. Hont, Kis Hont, Nógrád, Zólyom Vármegyékkel az edgy Regementre öszve vetni, mely iránt is e következendő resolutiom deserviállyon a N. Vármegyének pro observatione et informatione, hogy a N. Vármegye elsőben is annyi Tisztet, azaz Fő Hadnagyot cum prima plana edgyütt az fel állittandó Seregekkel maga constituálva praesentállyon, mellyeknek exolutioját secundum Regulamentum modernum militare, s nem fellyebb mint az mezei Hadaknak fizetését, angariatim procurállya, a fellyebb meg írt mód szerént, egyedűl a Nemesség taxájábúl, mind Tiszteknek s mind közönségesnek. Az Stob pedig, úgymint az Colonellus, Vice Colonellus, Vigiliarum Praefectus, és a többi, kiknek Lajstromát, úgy curráló menstrualis fizetéseket is extractualiter inclusive meg küldöttem, egészlen fizesse ki ex communi, ki is ily modalitással lehet: hogy mivel ezen öszve vetett N. Vármegyék, kik edgy Regementre reducáltattanak, 12 Compániából állók, és azokbúl ezen N. Vármegyének hármat kelletik elől állíttani. Azon Stob fizetését azért a Seregek számára approportionálván, jut abbúl a N. Vármegyének ad concurrendum az obveniált három Seregekhez képest menstruatim administrálni fl. Rhen. 5149 $^1/_2$, mellyeket a constituált Oberster Uram kezéhez szükséges lesz erga quietantiam administrálni. Minthogy mind az Stobhoz deserviáló

Tiszteket, mind pedig a Seregekben levőket is Oberster Uram maga fogja el rendelni, a N. Vármegyék mutua cointelligentiájával, in tali etiam casu, a midőn successive vácálni fogna is valamely Tiszt. Az Obersterségre maga Mélt. Fejedelem resolválni méltóztatván Méltóságos Generális Galanthai Groff ifjabbik Eszterházi Dániel Uramat, Viczéjét pedig és fő Strázsa Mester Uraimékat, emlitett Mélt. Oberster Uram mutua cointelligentiájával válasszanak és constituállyanak a N. Vármegyék. Azért sine quaestione ő Kglmét annak agnoscálni, és mindezen dispositiokban ő Kglme cointelligentiáját venni el ne mulassa a N. Vármegye. In reliquo servet Deus Praetitulatas Dnationes Vestras ad vota diu salvas et incolumes. Nitriae **20.** Aprilis **1705.** Praetitulatarum Dnationum Vestrarum Ad serviendum paratissimus C. N. Bercsényi. — I. Cottui Pestiensi.

Egykorú másolat a város levéltárában.

116.

1705. April. 25. A fejedelem véleményt kiván a megyéktől, vajjon a bécsi udvarral tárgyalandó béke iránt külhatalmak biztosítása kivántassék-e?

Illustrissimi, Reverendissimi, Spectabiles ac Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi Domini, Egregii item et Nobiles, Amici Nobis Observandissimi, honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. Mindgyárt legh előszöri Pátens Levelünk el terjedésével is világhos kijelentéssel tudtára adtuk vala a N. Országh lakosinak, hogy Isten által el kezdett fegyverködésünknek egyedűl arra igazgatott czéllya légyen, melly szerént az Austriai Ház kegyetlen és gyakor színes Dominiumja alatt el vesztegetődött az igaz Magyar ügy mellett vitézködőknek már sok üdőktűl fogva ezer vérekkel ekkoráig keresett régi szép nemzetséges Szabadságunknak igaz föl állatását, vagy véghképpen löendő hadakozás, vagy a Törvény és meg maradható békesség tractájának securitássa

által kimunkálkodhassuk, az melly hasznos jó végre eleitűl fogva tellyes elmélkedésünket s igyekezetünket fordítván, minthogy az ellenköző Fél teli torokkal kiáltotta, az egész Keresztyén világ előtt el is híresítötte, az meg sértődött Haza Szabadságának öszve köttetött igaz békességre czélozó Indulatunkat nyilván valóvá tegyük, melly szives propensioval és Hadakozásunknak nem kevés hátramaradásával léptünk légyen az minapi Selmeczi Concursus alkalmatosságával lött Armistitium tractájához és annak interruptioja s félben való maradása kinek tulajdoníttathatik, az egész Haza, úgy az N. Vármegye is, az ki adott Patens Leveleinkből és azokkal kinyomtattatott Selmeczi Actáknak seriességéből világossan kitanúlhatta és bölcsen meg is értheti. Mivel pedig az Ellenkező Fél újjonnan (egyedűl Isten tudgya, szivét sinceritássa aránt az üdő ki fogja jelenteni) az békességre czélozó tractát követtyeinek leküldésével proponáltatni insinuálta, az jövendőbeli pacificationak pedig állandó megmaradhatásáról az szükséges és mindenek fölött Gratiát (g a r a n t i á t) vagy kezességet, és (világossabban) az békesség tractája után mind a két résznek meg egyezéséből löendő végezéseknek bátorságos és bomolhatatlan állandóságárúl való módot el hallgattattya. Ellenben pedig az Magyar Haza részérűl ha az el múlt időkre s azokban lött sok változásokra jó szerivel vissza fordittyuk elménket, tapasztalva tapasztallyuk most is szemlélhető kárunkkal, micsoda gyümölcse lött légyen az annyiszor tött kötéseknek, és ezen fellyűl említett Bécsi Udvarral Gvarantiának elhagyásával történt pacificationak, mint leg bizonyossabb elmélkedésünknek bizonyos meghatározásával által láthattyuk, hogy egyedűl az praeinsinuált securitásnak s kezességnek föl állatására minden jövendőbeli Haza tractáinak s meg egyezéseknek légyen első Fundamentoma és egy igaz olly Istápja, hogy e nélkűl csak valami Tractához, Transactiohoz is kezdenünk nem egyéb, hanem mintegy az Fövényen épittetett Háznak bizonyos óránként történhető leomlását röttögve s elkerülhetetlenűl várnunk; a végre is édes Nemzetünknek javát minden jobb útakon módokon kimunkálkodni igyeközvén, noha Istennek úgy tetzvén, az jövendőbeli Pacificationak állandó megmaradására

nézve pro futuri Tractatus et Pacis Sponsoribus némely Felséges Királyokat és Hatalmas Respublicákat az Bécsi Udvarnak extraserialiter múlóképpen projectizáltuk, és most is illy nagy és az egész Haza javára czélozó jót magunktúl (kit az Confoederált Nemes Vármegyék ezen Magyar ügy kórmányozásának homagialiter recognoscálták) folytatni senkinek botránkozására nem lehetne, mindazonáltal semmi nemű Ország dolgaiban az Ország híre s akarattya nélkűl nem kivánván procedálni, az N. Vármegyének is opinioját s consensusát az aránt: az föllyűl emlitett Gvarantiát avagy Sponsiot az Bécsi Udvarnak proponállyuk é, és az praetitulált Felségeket requirállyuk é, cum solennitate praevia, vönnünk, tanácsosnak itéltük.

Kihez képest minekelőtte az bővebb securitásrúl és az végezhető Pacificationak állandóságárúl annak idejében az Nemes Országh szükségesképpen végezne, intimállyuk az N. Vármegyéknek, hogy praevia Generalis Congregationis publicatione, consideratiora vévén az praemissákat, és nevezet szerént az projectált Gvarantiának mind az Bécsi Udvarnál löendő propositioját, mind az Fölséges Sponsoroknak szükséges solennis invitatioját pensitálván, maga opinioját és az szerént consensusát mentűl hamarébb literatorie adni igyekezzék s el se mulassa. Coeterum Praetit. D. Vras feliciter valere desideramus. Agriae Die 25. Apr. A. 1705. F. P. Rákóczi. Sigismundus Jánoki. Joannes Pápai.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 388. lap.

117.

1705. April. 29. A fejedelem leirata a megyékhez, a papi tized és posták iránt.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles, Magnifici ac Generosi Domini, item Egregii et Nobiles, Amici Nobis Observandissimi, honorandi et dilecti.

Salutem et omnem prosperitatem. Nyilván vagyon a miulta Nemzetcséges Hadakozásunk eredett s foly, az élés adás s szekerezés, és egyéb aránt Hadaink tartására s Tábori szükségeknek tellyesittésére kivántató segitcség, a N. Vármegyében lévő Szegénység által adatott, szállittatott, netalántán azért továbra is ezen terh viseléshez adatott s ragadott Portális Hajdúságnak fel állittása az szegénységet nyomván, közelebb a következendő operatiok is kivántató Segitcségnek adásában, szállittásában az szegénység elfogyatkozása, ereje felett való terheltetése miatt elégtelenné tétetvén, az köz s jó igyünknek elkezdett szerencséssen folyó állapottya akadályt szenvedgyen, (minthogy a N. Ország Törvénnye is azt tartya, hogy a N. Ország kiváltképpen való szükségeiben, mely most vagyon) a N. Ország szükségeire exigáltathatik in natura és praearendáltathatik az Dézma. Hogy az Dézmáknak a N. Ország közönséges szükségére lett arendálásával s annak az Hadak számára kiadattatásával, az szegénység terhe könnyebbedgyék, az továb való tereh viselésre is erejek s tehetcségek szolgáltassék, köz igyünknek is elől segéllésében kivántató Hadi operatióknak is segedelmi, fogyatkozás nélkűl tellyesittessenek, az Clerust illető minden névvel nevezendő Dézmákat a N. Ország számára meg arendáltuk, a mellyek pedig most Fiscalitásban vadnak, azt reservállyuk s exigáltatni is elvégeztük, a mint meg is arendáltuk, reservállyuk is, úgy hogy akármelly helység is a rendes akármelly Dézmát, nem más hanem az N. Ország számára rendelt Dézmások gondviselése alá adgya. Akarjuk azért a N. Vármegyének értésére adni, ha szintén némely Földes Uraknak (kik ennek előtte a Dézmát a Clerustúl magok Jószágokban meg arendálván bizonyos Summán, exigálták is magok számokra in natura, eddig az köz jónak elől segéllésében azon elől számlált elkerülhetetlen szükségnek előre való orvoslására nézve) ez Dézmáknak a N. Ország számára leendő megvételében, tartásában s kiszedésében valamely jövedelmeknek fogyatkozások lészen is, a köz jót annak elő segéllésében való szives készségeket valóságossan meg gondolván, az köz jónak meg gondolása s szeretete nemz akármelyben is ezen Dézmáknak a N. Ország számára leendő

kiszedésében edgyező akaratot s értelmet. Az N. Vármegyének azért serio intimállyuk, ezen végezésünket in gremio sui publicáltatván, a N. Vármegye assistállyon a szükség úgy kivánván leendő Dézmásoknak, a N. Országnak Törvénnye szerént adandó Dézmáknak exactiojában.

Hogy pedig a N. Ország szolgálattyára felállittatott Posták s Veredariusok annyival is inkább magok kötelességeknek eleget tehessenek, Kglmessen resolváltuk, minden Posták és Veredáriusok residentiájához bizonyos Réth sequestráltatván, az praecise mind az fűvelés, mind az fű kaszálás alkalmatosságával a Posta Lovak számára tartassék és usuáltassék. A N. Vármegye értvén ebben is Hazánk ily közönséges szolgálattyának előmozdítására czélozó szándékunkat, az holott in gremio sui Posták és Veredáriusok vadnak, mindenütt az Posta Lovak számára fűvellésre és fű kaszálásra szükséges elegedendő Rétet, exmittálván maga Szolgabiráját, ez jelen való Esztendőre excindáltasson és assignáltasson. Caeterum Dnationes Vtras feliciter valere desideramus. Ex Civitate Agriensi. 29. April. 1705. Praetitulatarum Dnum Vstrarum Amici ad officia parati: F. P. Rákóczi. Joannes Pápai. Sigismundus Jánoki.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 399. lap.

118.

1705. Máj. 22. Lossonczi Szigyártó István országos fiscus levele Jenei Mihály ónodi tiszttartóhoz, a Rákóczi-házat illető, de Kohári Istvánnál zálogban levő, attól pedig többi javaival együtt az országos kincstár részére lefoglalt kecskeméti $^1/_8$ rész birtok censusa iránt.

Nemzetes és Vitézlő Jenei Mihály Urnak, Kglmes Urunk eő Nga Ónodi Tiszttartójának etc. Jóakaró Uramnak eő Kk adassék.

Ajánlom szolgálatomat Jóakaró Uramnak Kglmednek. Kgld Levelét vettem. Nem szükség a Kecskemétieket Kglmes

Urunkat eő Ngát örökössen illető adónak megadására kénszeríteni: mivel azon rész mostanság Méltóságos Gróff Kohári István Uramnál Zálogban volt, és most úgy biratik mint Fiscalitás cum Capite Bonorum; másként sem érdemlene executiot, mert csak negyven magyar forintokbúl áll; Tavalyi Esztendőre penig nékem megatták, kirűl számot is attam, kétszer azért nem lehet megvenni rajtok; így informáltatván Praefectus Uram eő Kglme is, hogy most azon rész zálogban volt, nem praetendállya tovább a Kecskemétieken. És ha most szintén azon rész zálogban nem volt volna is, minthogy egy Úr szolgái vagyunk, ha nékem megatták, számot adván róla, másszor nem lehet rajtok megvenni s nem is engedhetem míg Decretum reám nem jő: mert nékem Conscriptor Uraimék számadásombeli Introitusomban tették. Kglmed azért az Executionak hadgyon békét s ha a Censust kivánnya, Decretumot hozzon reám, annyival kissebbedik a terhem. Mellyrűl kivántam informálnom Kglmedet. Maradván in reliquo Lossoncz die 22. May. 1705. Kglmed szolgáló Jóakarója Lossonczi István mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 411. lap.

119.

1705. Máj. 26. A fejedelem a három város folyamodványára a dézmákat azoknál meghagyja.

Méltóssághos Fejedelöm nékünk igen nagy jó Kglmes Urunk! Nagy alázatossan kételeníttetünk Ngd Fejedelmi Gratiájához járulnunk Nemes Pest Vármegyében lévő három Várasoknak, úgymint Kecskeméth, Kőrös és Czeglédnek Dézmái végett, mellyeknek arendájának praeemtioját tetczett az Nemes Országnak reselválni; úgy vagyon, igaz, hogy ha valaha volt szükséghes az Országnak (innuente Patria quoque Lege) a Dézmáknak praearendálása az Haza közönséges javára, most igen meg kivántatnék azt az föllyül meg irt Communitások eléggé recognoscallyák; mindazonáltal az is

igaz, hogy azon Helységekben az Dézmákból való jövedelöm nem az Várasoknak magános hasznokra és nyereségekre volt accommodálva, hanem az militiának intertentiojára, bizonyos közönséghes helyekben hordatott öszve, mellyet is valamint az üdő s alkalmatosság hozta magával, néha az helységekben, néha pedig valaholott az militiának statioja volt, oda administráltatott, úgy hogy mind addig valameddig abban tartott, abból tölt ki az militiának interteneálására való naturale necessarium, az pedig el fogyván, azon közönséghes éléskázakban uczánként és házanként kinekkinek köllött, kell ma is victuálét administrálni, melyből tovább való subsistentiája és intertentioja az Hadaknak procuráltatik, mint az elég világhos abból is, hogy Fő Commissarius Darvas Ferencz Urunkkal computust hat hóra ineálván, praeter menstrualem impositionem, kenyér és liszt megyen 13,380. kilára, Abrak 52,699 1/2 kilára, az hús 5,335. mázsára, ezeken kivűl ha hat hóra Districtualis Commissarius Urunkkal (kihez is dirigáltattunk) computusra mégyünk, ha többre nem mégyen, tudgyuk bizonyossan kevesebbre nem, az mit superflue administrált az Nemes Vármögye, mennyire mégyen ezen kivűl az domestica intertentio? az Isten tudná számban vönni, mellyeknek nagyobb részét, elpusztulván az Nemes Vármögye reliquum corpusa, az három Váras praestálta, bort is csak az eddig való részére az Esztendőnek domatim az Gazdák az három Hellyben három s négy annyi hordót vagy akót praestáltak az militiának, mint az mennyit szüreti alkalmatossággal Dézmában az Helyek közönséges korcsmájára beadtanak. Az mi nézendő tovább az T. Clerus in natura ezen Hellységek Dézmáit akarván magának conserválni, nem külömben az *pogányság*, ki is ezen földön és határokban erőt vött volt, annak utánna az *idegen Nemzet is*, *ki is nagy mértékben mind in natura az Dézmát urgeálta*, *arra nem lépvén*, *az praearendatiot* és *praeemtiot magának vendicálni igyeközte*, intuitu tamen rationum praeallegatarum, minthogy ez Nemes Vármögye kiváltképpen az három praemittált Várasok minden háborúságokban és változásokban pro sede Belli, centro ac meditullio Condescensionis et intertentionis

militaris igen exponáltatva valának, több Nemes Vármegyék és azokban situáltatott Helységek fölött ab uno integro et dimidio Seculis et ipsa hominum memoria meghagyván, ezen Dézmák proventusa s Arendáinak praeemtioja usuroboráltatott, úgy hiszszük és nagy bizodalmassan reméllyük Fejedelömséged és az Méltósságos Udvar is ezen kicsiny proventustúl s annak arendálásátúl az Várasokat nem fogja sequestrálni, instálunk is nagy alázatossan, hogy annyival is inkább subsistálhassanak, és az condescendens, nem külömben az quártélyos militiának is intertentiojokra sufficiálhassanak, azon Dézmák arendálásában megtartani méltóztassék, melly Fejedelömséged hozzánk járulandó Grátiáját méltatlan szolgálatunkkal és kész engedelmességünkkel demereálni minden tőhetségünk szerént igyeközzük. Alázatos bizodalommal el várván consolationkra Ngd Kglmes resolutioját, maradván Ngdnak jó Kglmes Urunknak mindenkori alázatos kötelességgel kész s engedelmes szolgái Kecskeméth, Kőrös és Czegléd Várasok Communitási.

Külső cím: Az Méltósságos Erdélyi Fejedelöm Fölső Vadászi Rákóczy Ferencz nagy jó Kglmes Urunkhoz eő Nghához az belől meg irt Communitásoknak alázatos Instantiájuk.

Hátirat: Respectusban vévén ez három Helységbelieknek sokféle terheltetéseket és eddig is lett sok költségeket, ezen dézma számokra engedtetik a mostani esztendőben, le tévén Komornyikunknak az arenda summáját. Ex Castris nostris ad Agriam positis. Die 26. May A-o 1705. F. P. Rákóczy. mpr. Sigismundus Jánoki. mpr.

Eredeti a város levéltárában.

120.

1705. Jun. 11. Eszterházi Dániel tábornok a 3 várost 400 jó fegyveres hajdú kiállítására szorgalmazza.

Kecskeméthi, Kőrösi Birák és Esküttt Uraiméknak ő Kkk adassék.

Kegyelmes Urunktúl való jövetelem alkalmatosságával értettem Vay Ádám Udvari Kapitány Uramtúl ő Kglmétűl, hogy Kglmetek 400. válogatott fegyveres Hajdúknak hova hamarébb való elölállíttásában alkutt volna meg; de csudálkozom azon, hogy mind eddig is elől nem állította és ide nem küldötte Kglmetek. Azért Kglmetek ezen levelemet vévén, azon jó fegyveres hajdúknak elő állíttásában úgy forgolódgyék, hogy minden fogyatkozás nélkűl, azontúl Táborunkon magokat sistálhassák, egyébaránt is mind V. Ispány s mind Birák Uraimék bizonyossak lehetnek abban, hogy ha az illyetén közönséges Haza szolgálattyátúl magokat hátra vonván, késedelmeskednek, mely miatt a közjónak előmozdíttása praepediáltatik, hogy életekkel való számadással is tartozni fognak. Secus non facturos bene valere desidero. Ex Castris ad Földvár positis. Die 11. Juny 1705. Kglmeteknek szolgáló jóakarója Eszterházi Dániel.

P. S. Kecskeméthi Birák Uraimék pedig csak egy óráig való késedelem nélkűl is küldtön küldgyék ezen levelet Kőrösre, onnét pedig Czeglédre.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 417. lap.

121.

1705. Junius 23. A szegedi parancsnok levele némely szomszédi viszálkodások iránt.

Tit.: Generosis Prudentibus ac Circumspectis Dominis Judici Primario N. N. Caeterisque Juratis Civibus Oppidi Kecsmethiensis etc. Dnis mihi observandissimis.

Generosi Prudentes ac Circumspecti. Dni mihi observandissimi. Procul dubio constabit ipsis, praeteritis non ita dudum diebus 17. circiter modo labentis mensis, certos meos milites passualibus meis Litteris, ad Comitandos quosdam Graecos Mercatores Kecskemethinum versus exmiseram, eos denique (quam ob rem ignoro) non solum captos, et equis

suis spoliatos, verum ligatos Szolnokinum deduxerunt: et licet 25. ipsorum Dnus Bertóti dimiserit, duos tamen, et equum Gobi retinuit, sub colore, quod violatio Armistitii causata fuissent, nihili pensis Salvi Litteris meis, per suos proprios homines, de via Regia reducti sunt. Non absimiliter intra Crisium et Marosinum, nuperis diebus cum commendatis similes excessus contigere, intuitu quorum illegitimorum et contra Armistitium vergentium casuum, praesentes copias hic stare feci, et de territorio ipsorum 3. adduci curavi, cupiens experiri, cujusnam sint animi et intentionis. Praesentium itaque latorem hunc in finem exmisi, duos autem, nimirum Samuelem Zelenka et Gregorium Dúgár detinui, qui licet Passum habuerint, sed quoniam se opposuerint, armaque capere praesumpserint, sunt vulnerati, et quousque tam respectu unius, quam alterius illatae praenominatae damnificationis et excessuum commissorum plenaria restitutio exhibeatur, tamdiu suprafatae Personae hic detinebuntur, quod pro notitia ipsis, praesentibus intimandum esse duxi: similes siquidem errores experiar; et an in vicinitate mutuam correspondentiam ultronee observare cupiant? Ego enim de parte mea in omnibus suis oeconomiis, laboribusque campestribus intacte observaturus. Caeterum insinuaudum quoque habeo, cur currus miserorum hominum detineant? et nisi restitui faciant, sera poenitentia luituri. Positivam desuper praestolaturus Resolutionem, in reliquo diu feliciter supervivere cupiens, maneo Praetit. Generosar. D. Vrar. Ad servitia paratissimus Szegedini 23. Junii 1705. Joan. Frid. B. a Globiz. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 422. lap.

122.

1705. — De Laroche őrnagy szegedi vicecommendans levele a kecskeméti biróhoz.

Ajánlom kész szolgálatomat Kglmednek Biró Uram. Az elmúlt napokban Sárközi István Kglmetek Városbéli Embere

öcsét az itt való Tömlöczbűl kibocsátván, bizonyos abrakbéli emberséghét igérte vala, kit, egynehányszor az üdőtűl foghva szekerek jővén, megh küldhetett volna. Azért praesentibus requirálni akartam Biró Uram Kgldet, emlitett Sárközi Istvánt eleiben citálván intse megh és hova hamarébb külgye megh, mert assecurálom Kgldet, ha rövid üdőn megh nem küldi, bizonyossan oda való ökröt fogok el érette. Maradván jó akarója Császár Urunk eő Felséghe Oberstvakmestere és Szegedi Vice Commendánsa H. F. De Laroche mp. major.

Kivül: Kecskeméth Várossa Érdemes Fő Birájának Magó Mihály jóakaró Uramnak böcsülettel.

Eredeti a város levéltárában.

123.

1705. Jun. 30. Károlyi Sándor tábornagy hadaival Kecskeméthez száll.

Adgyon Isten minden jót.

Leveleteket elvettem, az mi az Mezőben lévő marháitok s más egyéb Jószágtok meg maradása eránt való kivánsághtokat illeti, abban bizonyossak lehettek, hogy semmiben legh kevessebb kárt sem foghtok vallani; sőt Kglmes Urunknak eő Nghának ezen órában vettem Kglmes Parancsolattyát, kiben azt parancsollya eő Ngha, hogy Hadaimmal az Városokra szállyak, de mivel hogy mostan nyári üdő lévén, az hadaknak alkalmatossabb mezőben maradni, irtam eő Ngának, hogy azon hadakat is, mellyek mostanságh az Várasokon bent vadnak, eő Ngha parancsolattyábúl s engedelméből kihozhassam. Hogy azért az Tábornak jó alkalmatossághú helyet rendelhessek, vevén ez Levelemet, mindgyárt két Embert, a kik ezen Puszta hellyeknek csinnyát mindenütt tudhassák, küldgyetek ki hozzám s ma estvére itt legyenek, úgy hogy az Tábort ollyan hellyre szállithassam, az hol víz, fa s fűbéli alkalmatosságokban fogyatkozása ne légyen az Hadaknak. Ide pedigh

azontúl fát küldgyetek ki a konyhára, külömben sem cselekedvén. Költ Adacsi mezőben lévő Táboron. Die 30. Junii 1705. Károlyi Sándor. mp.

Kivűl: Kecskeméthi Biráknak s Lakosoknak közönségessen. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

124.

1705. Jul. 5. Károlyi Sándor tábornok a három városbúl Szolnokhoz ácsokat és deszkákat rendel.

Kecskeméthi, Kőrösi, Czeglédi Biráknak sietséggel.

Adgyon Isten minden jót.

Noha Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Biráknak már ez előtt meg írtam, hogy Szolnokhoz bizonyos számú Ácsokat s faragó Embereket küldgyenek, úgy hiszem eddig el is kűldötték; mindazáltal ha nem expediálták volna, ezen Levelem által iterato keményen parancsoltatik, hogy sem órát sem napot nem várván, mindgyárt küldgyék. Azomban valamennyi fenyűfa deszka tanáltatik mind az három Városon, akár kié, s akár kinél légyen, mind szállittassák Szolnokban hidmester Szalontai kezében, onnan Quietantiát vévén róla, valamennyirűl lészen Quietantiája, annyinak az ára megfizettetik. Kiben külömben se cselekedgyenek; másként az Birák életekkel jádzanak. Költ Rákos mezején 5. Julii 1705. Jót kíván Károlyi Sándor. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 429. lap.

125.

1705. Aug. 3. A kúnszentmiklósi birák levele.

Bls Kecskeméth Városa Érdemes Fő Birájának, Tanácsának etc.

Kglmeteknek 2. mensis Augusti datált Levelét vévén, continentiáját megértettük. Pest elein forgó dolgok miben légyenek, irhattyuk Kkk hiteles relatio után: a mely Ellenség Szecső táján prédált, és a ki azután is nem kevés számmal a Dunán erre a félre költözött légyen, Generális Bottyán János Urunk ő Nga, Esztergam és Veresvár táján forogván nem kevés haddal, hihető ahoz képest vissza ment és költözött a Dunán földünkről, más felől semmit nem hallunk, hogyha mi ollyas Hireink továbbra is fognának lenni, közöllyük Kgltekkel szivessen. Magunk lakó helyünkben tovább nem bátorkodhattunk, mivel az vízen való kiütéstűl is félünk, mind az velünk eddig nyomorgó vidék helyekbéli szegénységgel edgyütt a Pusztára ki szállottunk. Ezzel jó Istenünk kglmes gondviselésében ajánlyuk Kglmeteket fejenként. Iránk Bábony és Adacs közt levő mezőségben. Die 3. Aug. A. 1705. Kglmeteknek a szomszédságban levő szives jóakarói Kún Szent Miklósi Birák és Tanács.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 434. lap.

126.

1705. Aug. 5. Pálffy Mihály pestmegyei alispán a három várost és azokbani nemeseket személy szerinti felkelésre sietteti.

Jóakaró Uraiméknak Kglmeteknek!

Ajánlom Szolgálatomat s Isten sok jókkal és békességes meg maradással szeresse Kglteket kivánom. Ez estve későn érkeztem haza Czeglédről, holott is mind kemény parancsolatot vettem, hogy viritim vigyem ezen három Városokat, mind bizonyos relatiokbúl értettem, hogy Nemes Heves Vármegye Kocsikkal, Lovakkal, úgy a Nemes Jászság is, Tót Almás, Kóka, és 'Sámbok táján vadnak, hogy azért jövendőben is Ktekkel okot ne adgyak, Kgltek mindgyárt mind Lovakon és Kocsikon jöttön jőjjön. Én magam is mindgyárt indulok.

Nemes Uraimék pedig (non obstante eo hogy 'Soldossai légyenek) személy szerént fel üllyenek, mert valaki refractariuskodik, bizony vele adok számot. Caeterum legyen Isten Kglmetekkel. Kőrös 5. Aug. 1705. Kglmetek jó akaró V. Ispánnya Pálffy Mihály mpr.

Kivűl: Becsülletes Kecskeméth Városi Birák és Esküttekenek jóakaró Uraiméknak eő Kglmeknek adassék sietséggel. (Pecsét.)

Eredeti a város levéltárában.

127.

1705. Aug. 5. A körösi és kecskeméti nemesek fejenkénti fölkelésre köteleztetnek.

Generosi et Nobiles, Prudentes et Circumspecti Domini mihi observandissimi.

Paratissimam Servitiorum meorum recommendationem. Itt Kőrösön Méltóságos Generális idősbik Szalai Groff Barkóczi Ferencz Generális Commendáns Uram ő Excellentiája parancsolattyábúl Vice Ispány Uram ő Kglme az egész Nemességet, nemine excepto, fel vévén, ma meg is mustráltam ő Kglmeket, úgy hogy holnap Isten velünk lévén, magával V. Ispány Urammal 6 órakor meg indúllyanak; mindazonáltal illy condítioval, hogy Kglmetek becsülletes helységében lévő Nemes rend is viritim itt legyen, másként protestáltak előttem, hogy ő Kglmek nélkűl ki nem mennek. Praesentibus azért becsülettel kérem Kglteket, egyszersmind tisztem hivatallya szerént admoneálom is, (hogy jövendőben Kglmetekkel számot ne adgyak) ha étszaka veszi ezen levelemet is, mindgyárt viritim minden Nemesi személyt az Insurrectiora úgy compellállyon, hogy nemine excepto ő Kglmek holnap 6 órakor itt legyenek Kőrösön, másként én sem Isten, sem Világ előtt oka ne legyek, ő Kglmek közűl a kit mi ér. Kglmetek Tizedébűl lévő hadakat is ma 1 órakor megmustráltam, ő Kglmek Hadnagya mente-

gette magát, hogy nem oka a nép kevés voltának, nem lévén több 36 lovas és 32 gyalog számbúl álló vitézlő rendek. A már elküldött 5. hordó lisztrűl quietállyon Kglmetek. Caeterum Suas Dnationes ad vota sua diu et deliciose valere desiderans maneo sub dato Kőrösini die 5. Aug. 1705. Praetitulatarum Dnationum vrarum Servus obligatissimus Michael Erdős Judlium. mp.

Kivűl: Generosis et Nobilibus, Prudentibus ac Circumspectis Dominis N. N. Judicibus, toti denique Ordini Senatorio Oppidi Kecskeméth, Dnis benevolis, mihi Confidentissimis Observandissimis. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

128.

1705. Aug. 11. Károlyi Sándor tábornok hadát vacsi pusztára viszi s a 3 városbúl élelmet rendel.

N. Vitézlő Máriási Miklós jóakaró Kapitány Uramnak ő Kglmének Kecskeméten.

Mivelhogy holnap Táborostúl a Vacsi pusztára akarok szállani, az Commissarius pedig az szekerek iránt annyira megfogyatkozott, hogy az Hadak számára kenyeret nem vitethet, Kglmed azért, még az Vármegye szekerei elérkeznek s élést vihetnek, azomban az 3. Várasokon tegyen kenyér iránt való dispositiot, hogy szükséget ne lásson az Had. Ezzel Isten éltesse Kgldet. Datum ex Castris ad Czegléd positis. Die 11. Aug. 1705. Kglmednek Jóakarója Károlyi Sándor.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 436. lap.

129.

1705. Aug. 14. Károlyi Sándor tábornagy a helységek elöljáróit magához rendeli.

Solti, Szabadszállási, Fülöpszállási, Izsáki, Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi Birák éjjel nappal küldgyék faluról falura életek s jószágok vesztése alatt, kirűl is testimonialist vegyenek.

Ezen parancsolatomat látván kivűl meg irt falubéliek, azonnal két két embert küldgyenek Kún Sz. Miklósra holnap estvére, életek s jószágok elvesztése alatt. Kiben külömbet se cselekedvén. Költ Soldi Sáncznál die **14.** Aug. **1705.** Kglmes Urunk eő Nga mezei hadainak Generál Marschallussa, Tiszántúl való földnek Generál fő Commendója Károlyi Sándor. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 437. lap.

130.

1705. Aug. 16. A fejedelem válaszol a három város folyamodványára.

Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judicibus Primariis, Caeterisque Juratis Civibus Oppidorum Kecskeméth, Kőrös et Czegléd, Fidelibus Nobis dilectis.

Prudentes ac Circumspecti Fideles Nobis dilecti.

Salutem et gratiam nostram. Hűségek levelét vévén, magok securitássa és subsistentiája iránt való kivánságát meg értettük. Mellyet is hogyha Hűségek akar consequálni, magok oblatioja szerént az Ezer Lovast elől állitván, mind maga securitássárúl, mind az Haza szükséges szolgálattyárúl fog eleget tenni. Mi is tapasztalván azt, Hadainkkal és minden módon, nemcsak mostani megmaradására, de jövendőbeli boldogulására is, tellyes tehetségünkkel igyekezünk. Másként pedig ha mi kár követhetné is Hűségeket (mellyet mindazáltal nem reménlünk) magának tulajdonithattya. Caeterum eosdem bene valere desideramus. Ex Castris Nostris ad Sopornya positis Die **16**-a Mensis Augusti Anno **1705.** F. P. Rákóczi. Gregorius Réti.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1705. 449. lap.

131.

1705. Aug. 17. Károlyi Sándor tábornagy rendelete a három városhoz.

Memoriale.

1-mo Mivelhogy Kglmes Urunk ő Nga a Solthi Sáncznak elhányatását újobban kglmessen parancsollya, azért Máriási Miklós Uram ő Kglme parancsolattyára, Kecskemét, Kőrös Várasa és az körül való faluk negyed nap alatt mennyenek rája, s vonnyák az árkában, s benne levő Épületeket porrá égetvén, az egész Munitiot szállítsák Szolnokban, az Hajdúság pedig jőjjön M. Grális Groff Barkóczi Ferencz Uram Táborára.

2-o Az fen álló két Seregen kivűl valamennyi fegyverfogható az 3 Városrúl telhetik, negyed napok alatt mind fel üllyön, imputálván azokat is, kik mostan megmaradásnak okáért, recipiálták magokat, ámbár akár honnat jöttek is, és akár hová valók légyenek is, nemine excepto.

3-o Negyednap múlva, az M. Grális Groff Barkóczi Ferencz Uram eleiben compáreállyanak be Mustrálásra, holott rendben vétetvén, vagy vissza bocsáttatnak, vagy más vitézlő rend fog Határok vigyázására bocsáttatni.

4-o Az mely Hadnagyok taval voltak, most is meg vadnak, azok üllyenek fel, kiki maga seregével.

5-o V. Ispány Uram pedig parancsolattya szerént, az Vármegyebéliekkel, és Jánosi János katonái félével, mindeddig sem compareálván, szorgalmatossabban procedállyon, mert infallibiliter személlyében éri kissebség és becstelenség.

6-o Hogyha pedig tovább is vakmerőségre vetik az meg írt Várasiak magokat, és elől nem állittyák az praefigált terminusra azon Seregeket, bizonyosak lehetnek benne, hogy az M. Grális Szolnoki Tömlöczre vetteti a Birákat s mindaddig ottan lésznek, míg az parancsolatot nem effectuállyák.

7-o Megengedtetik nekik, hogy Kglmes Urunkhoz fel küldhessenek, de (eo non obstante) ezen parancsolat ne differáltassék. Datum in Castris ad Vacs positis Die 17. Mens. Aug. A. 1705. Kglmes Urunk Ő Nga Mezei Hadainak Mar-

schallusa s Tiszán túl levő Földnek fő Commendoja Károlyi Sándor.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 447. lap.

132.

1705. Sept. 13. Károlyi Sándor tábornagy a három városhoz.

Ez Levelem adassék Kecskeméti Biráknak és Lakosoknak nagy hamarsággal. Kecskeméten.

Adgyon Isten minden jót.

Leveletekbűl informáltatván, hogy készebbek lesztek viritim inkább insurgálni, hogysem az Várasokat pusztán hadni, az iránt való resolutiotokat Kglmes Urunknak eő Ngának meg irtam, s vettem is az eő Nga dispositioját, mellyet hogy meg érthessetek, praesentibus parancsoltatik: vévén ezen Levelemet, azonnal ezen accludált specificatioban designált Embereket Lovas Kocsikon Postán küldgyétek hozzám minden Várasokbúl, hogy azon meg irt eő Nga parancsolattyát előtökben adván, tudhassátok magatokat mihez alkalmaztatni. Datum in Castris ad Hatvan positis die 13. 7-bris A-o 1705. Károlyi Sándor.

Kecskemétrűl: Tavalyi Biró Szabó Bálint, Magó Mihály, Zana Gergely, Kalocsai István, Deák István.

Kőrösrűl: Zsiros Mihály, Domonkos, Ványi István, Varga István, Beretvás János.

Czeglédrűl: Szabó István, Móricz János tavalyi Biró.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 452. lap.

133.

1705. Sept. 18. Hírtétel a német tábornak a Dunán átszállásáról.

Kecskemét Városának Fő Birájának, Jóakaró Sógor Uramnak adassék.

Bls Birák Uraimék akaránk Kglteknek tudtára adni, hogy ide Sári faluban jövén Sziget Sz. Miklósrúl egy Legény, a ki annak előtte Némedin lakott, bizonyossan beszélli: hogy az el múlt Szerdán által szállott Pest alá az Németh Tábor s ott vagyon mostan is. Azomban már annak előtte az tulsó félen az Rácz Falukat Várasokat felverte, úgymint Pomázt, Káloszt, Szentendrét, Ercsit, Adonyt, s többeket, s minden bizonnyal valóságos, mi mindazáltal még újabb hirt várunk, az mellyet magunk megviszünk Kglmeteknek. Ezen Levélvivőt az Falutúl kértük, Kglteknek hogy hirt tegyünk, úgymint Sáriaktúl. Datum Sári 1705. Die 18. 7-bris. Kglmetek Jóakaró szolgái Halász Mihály. Fazekas György.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 453. lap.

134.

1705. Sept. — Gróf Barkóczy Ferenc levele Szűcs Farkas kecskeméti hadnagyhoz, a városok felkelése iránt.

Ajánlom szolgálatomat Kk.

Vettem vala Kgld Levelét az Városiak kimozdulása iránt, kire való nézve, mivel már Generalis Károlyi Úr is által jött, nem tartom ártalmasnak, ha az Cselédgyeket elébb kimozdíttyák, az minthogy tudom, Kgltek is meg hallya az Német ellenségnek Tiszához való érkezését, azomba ha Páter Bárkányi Uram meg akarna indúlni, a hova kivánnya adasson alkalmatosság eő Kk, Ordódi Uramnak is intimáltam, hogy kísérőköt adgyanak melleje; Ezzel maradok Kgld Jóakarója G. Barkóczy Ferencz mp. Hev — — — — *) Magam holnap Dósához szállok, onnét Kgltek felé nyomulok. — Kivűl: Nemzetes Vitézlő Szűcs Farkas jóakaró Hadnagy Uramnak eő Kk adassék. Kecskemét. Cito. Citius. Citissime. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

---

*) A hely és kelet helye ki van szakadva.

135.

1705. Sept. 20. Bottyán János tábornok a lappangó katonákat kéri a három várostúl.

Kecskeméthi, Kőrösi, Czeglédi Birák Uraiméknak adassék.

Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi Birák ezen parancsolatomat vévén Kgltek, valamint életeknek s jószágának örül, úgy valamennyi katona ott az Városokon vagyon, küldgye ki Kglmetek, a kik pedig el jönni nem akarnak, kötözve hozza ki Kgltek; kiváltképpen Illósvai Imre Kapitány Uram katonáit ott lappangani hallom, hanem a felebb meg irt büntetés alatt ki küldgyék, vagy pedig kötözve kihozzák ide holnap estvére. Maradván Kkk Jóakarója Generális Bottyán János.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 453. lap.

136.

1705. Sept. 23. Újvárosi Szűcs János ezredes levele a Kecskemétiekhez.

Ajánlom Kglteknek becsülettel való szolgálatomat.

Az mint az Hadat oda mentemben kezemhez adták Kgltek, azonképpen minden hátramaradás nélkűl azon Hadat Zászlóstúl Seregben szedvén őket küldgye utánnam Kglmetek, ha hol ezt nem cselekszi kegyelmetek, tudom hogy ellenségünk vattok. Azomban a Méltóságos Grális Károlyi Sándor Uram eő Ngátul Kapitány Kárándi Mihály Uramnak újjabb parancsolattya érkezék ezen órában, hogy ha el nem akar Kgltek hellyébűl költözni, sőtt refractariuskodnak, minden irgalom nélkűl pusztitsa el Kglteket, mellyet is Kglmeteknek jó szántombúl írtam meg, külömbet se cselekedgyék Kglmetek, ha életek fejek elvesztését akarják el kerűlni. Kérem is Kegyelmeteket, szófogadatlanságáért maga felekezetitűl s

Nemzettségétől kardra ne hányossa, mind magát, mind Feleségét, Gyermekét, mellyet el sem kerűl Kegyelmetek, ha mai vakmerőségben continuuskodni fognak továbbra is. A mi keves élésem a Város házánál volt, ottan maradt, Kglmetek tegyen annyi barátságot, külgye utánnam tovább való szolgálatomért, ezutánn is tűllem kitellhető dolgokban Kglmeteknek szolgálni el nem mulatom. Ezzel maradok Kgltek Datum Czegléd Die 23. 7-bris A-o 1705. Jóakarója Újvárosi Szűcs János mp.

Kivűl: Kecskeméti Birák Uraiméknek Lakosokkal együtt becsülettel irám eő Kglmeknek. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

137.

1705. Oct. 1. Gróf Herbewille tábornagy védlevele.

Demnach in der Roemisch Kaeyserlichen (auch zu Hungarn und Boehaimb Königlichen Majestaet) Unsers Allergnaedigsten Herren absonderliche Protection und Salva Ouardia die Statt Kecskemet sambt ihre Zugehörde und Dependentien, possessionen, Inwohner — wie auch alle derenselben habende Mobilien, Victualien, gros: und Klein Vich, Pferte, Wägen, und in summa all ihr Haab und Gutt was nur name hat oder haben Kann, allergnädigst auss: und angenommen worden. Als werden hiemit alle und jede (sowohl Allerhoechstgedachte Ihrer Kaeyserl: und Koenigl: Majestaet immediat bestellte) als auch Deroselben Allijrte Hoch- und Nidere Kgriegs Officier, und ins gemein alle Soldaten, auch Kriegs Leuthe zu Ross, und Fusz, Teutsch- und Ungarisch-Croatisch- und Roecischer Nation, was Würden, Stands, oder Weesens sie seynd nicht weniger alle und jede Zufuhr-Einlogir- und Quartierungs Commissarien auch sonsten manniglichen jeder nach Stands Gebühr ersucht die

meinem Commando Untergebene aber gemössen erinnert, auch ernstlich befelcht Obgedachte Statt Kecskemet sambt allen dero Inwohner, Dependentien, appertinentien nicht allen mit aller eigen Einlogir-Einquartirung und anderen dannenhero ruehrenden Beschwerlichkeiten, Durchzuegen, Nacht und still Lagern, Geld-Pressuren, Abnehmung klein oder groszes Viech, Rosz, Wagen, Getraid, Wein, Bier, Victualien und anderen Kriegs Exactionen, wie die Namen haben, oder unter was Praetext selbige gesucht werden mögen sonderlich aber mit Brondschatzungen, Raub, und Pluenderungen, oder auch Gewalthaetigkeiten und straffmässigen Insolentien gaentzlich zu verschonen, weniger anderen dergleichen zu thuen keines weegs zu gestatten, sondern vilmehr in allen Vorfallenheiten festiglich zu schützen, zu manuteniren, und Hand zu haben. — Hieran geschicht was recht ist, und ist man es umb einen jedwedern, Stands-Gebühr nach zu erwiedern erbietig. — Die Untergeben aber vollzichen hieran ihre Schuldigkeit, und diesen ernsten Befelch, werden sich auch von unausz bleibender Leibs- und Lebens-Straff zu hüten wissen. — Signatum. Käys. Veldlager bey Kőres die 1-ste 8-bris 1705. Der. Röm. Kay. Mays. Cammerer, General Veldmarschall, Obrister über Ein Regiment Dragoner, der Zeit Chef Commendirender General Le comte Herbeville m. p. (p. h.)

Eredeti a város levéltárában, nyomtatott mintázat, a ritkított betükkel szedett sorok levén irással betöltve.

138.

1705. Oct. 1. Gróf Schlick tábornok védlevele.

Demnach in der. Röm. Käys. auch zu Ungarn und Böheimb Königl. Mayest. Unsers allergnädigsten Herrn absonderliche Protection und

S a l v a Q u a r d i a d i e S t a d t K e c s k e m é t velche sich in Ihro Kays. Mays. devotion aller unterthenigst ergeben, genohmen vorden; Als verden hiemit alle und Jede sovohl aller höchst ged. Ihro. Käys. und Königl. Mayës. immediat bestellte als auch Deroselben Allyirte Hoch und Niedere Kriegs-officieri, und insgemein alle Soldaten, auch Kriegs-leuthe zu Roosz und Fusz, Teutsch und Ungar. Croatisch und Rätzischer Nation, was Würden. Lands oder Wesens Syë seiend, Nichtweniger alle und Jede Zufuhr, Einlogier und Quartirungs commissarien, auch sonsten männiglichen Jeder nach Stands gebühr ersucht, die mir untergebene aber gemessen erinnert, auch ernstlich befelcht g e d a c h t e S t a d t K e c s k e m é t nicht allein mit aller eigen einlogir: einquartirung und andern Dannenhero rührenden beschwärlichkeiten, Durchzügen, Nacht- und Still-lagern, geld-pressuren, abnehmung klein oder groszes Vieh, Ros, Wagen, getreidt, Wein, Bierr victualien, und andern Kriegs-exactionen wie die nahmen haben, oder unter was pretext selbige gesucht werden mögen, sonderlich aber mit brandschäzungen, Raub und blünderungen, oder auch gevaltthättigkeiten, und straffmässigen i n s o l e n t i e n gänzlich zu verschonen, weniger andern dergleichen zu thuen keines Wegs zu gestatten, sondern vielmehr in allen vorfallenheiten festiglich zu schützen, zu manuteniren, und handzuhaben. Hieran geschicht, was recht ist, und ist man es umb Einen jedwedern Stands-gebühr nach zu erwidern erbiettig; der untergebene aber vollziehen hieran Ihre schuldigkeit, und diesen ernstlichen Befelch, werden sich auch von unausbleibenden leibs- und leben-straff zu hüten wissen. — Signatum Feldlager bey K ő r ö s den Ersten Octobris **1705** der Röm. Kay. May. geheimber Rath, General der Cavallerie, General Kriegs Commissarius und Obrister zu Pferrde Leopold Graf Schlick m. pr. (L. S.)

Eredeti a város levéltárában.

139.

1705. Oct. 12. Fejedelmi védlevél a kecskeméti róm. kath. és reform. parochiák részekre.

Nos Franciscus II DEI Gratia Sacri Romani Imperii et electus Transylvaniae Princeps Rákóczy Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, pro Libertate Regni Hungariae Confoederatorum Statuum, necnon Munkácsiensis et Makoviczensis Dux, Perpetuus Comes de Sáros, Dominus perpetuus in Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod etc. Universis et Singulis Exercituum Nostrorum Generalibus Campi Marschallis eorundemque Locumtenentibus, Generalibus Vigiliarum Praefectis, necnon Militiae Nostrae tam Equestris quam Pedestris Ordinis, cujuscunque tandem Nationis Regiminum Supremis et Vice Colonellis, Capitaneis, Ductoribus, Vexilliferis, Vigiliarum Magistris, Decurionibus, caeterisque Militibus gregariis, cunctis demum aliis, quibus videlicet interest seu intererit, praesentes Nostras visuris, lecturis, aut legi audituris, in fidelitate Nostra constitutis, Salutem et Gratiam Nostram Principalem; Mivel Kecskemét Városában lévő Catholica és Reformata Parochiákat azokban lévő személylyekkel és egyébb minden névvel nevezendő ingó és ingatlan jószágokkal együtt vettük kegyelmes Protectionk alá; Parancsollyuk azért fen meg nevezett Lovas és Gyalog Hadi Tiszteinknek, Directiojok alatt lévő Hadainknak, úgy más akarmelly renden lévő Hiveinknek, mind személly szerint, mind közönségessen, serio és keményen, Látván és értvén meg írt Parochiák iránt való illy Kglmes reflexionkat, azokban bémenni, annyival inkább ottan lévő személlyeket háborgatni és egyébb jószágokban kárt tenni, sem magok Tiszt Hiveink meg ne próbállyák, sem penig alattok valóknak elkövetni meg ne engedgyék. Külömben valakik e Parancsolatunkkal nem gondolván, az ellen cselekedni comperiáltatnak, érdemek szerint való kemény animadversionkat s méltó büntetésseket semmiképpen el nem kerülik. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum Agriae die duodecima Octobris, A-o

Millesimo Quinto. F. P. Rákóczi. mpr. (P. H.) Daniel Bulyovszky mp.

Eredeti a város levéltárában.

140.

1705. Oct. 27. Csajági János ezredes kapitány a három várost hajdúilletményének kiegészítésére sürgeti.

Becsületes Kecskeméth, Kőrös és Czegléd Városa Biráinak s Lakosoknak adassék.

Jól tudgya Kglmetek, hogy az Kglmetek Hajdúi Regementemben adattanak Kglmes Urunk és Mlgos Fő Grális Uram által. Mivel pedig több hijja vagyon harmadfélszáznál az három Város kikkel restantiarius. Azért Kglmetek vévén ezen Levelemet, mindgyárt őket kiállítván, bizonyos Embereik által ide küldgyék mennél hamarább, mert másként elhitesse azt magokkal Kk, hogy ha őket fel nem küldik Regementembez, készszen tartom az mensurát, kivel Kglmeteken magok nagy károkkal is exequáltatom őket. Elvárom azért Kglmetek tudósittását és válaszszát mentől hamarébb, hogy okot Kk ne szolgáltasson Mlgos Fő Generalis Uramnak, úgy jövendőben Kglmes Urunknak is az magok ellen vató apprehensiora, szükség Kglmetek admaturállya, mellyet midőn tisztem szerént Kglmeteknek intimálok. Maradok Kglmeteknek Újvár **27** Octbr. **1705.** Szolgáló jóakarója Csajági János.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 455. lap.

141.

1705. Nov. 12. A három város a szécsényi gyűlésen elrendelt hűségeskü letételére köteleztetik.

Jóakaró Uraiméknak Kkk!

Ajánlom kész szolgálatomat. Isten sok jókkal lássa Kglteket kivánom. A minap V. Ispány Nemzetes Vitézlő Pataki

Gáspár Uram ő Kglme is meg mondotta vala Kkk, hogy adandó alkalmatossággal a Nemes Ország Szécsénben lett végezése szerént minthogy minden rendeknek a Confoederált Statusok által tett Esküvésnek formáját el kelletik mondani, Kgltek is magát ahoz alkalmaztatván, előttem esküdne meg; minthogy pedig illyen parancsolatom érkezett, hogy ezen 3 Városok becsülletes lakosainak neveket sub authentico trium Oppidorum Sigillo fel küldgyem Méltóságos Fő Generális Székesi Groff Bercsényi Miklós Uram ő Excellentiája kezében, a kik magokat önként a Confoederatusok közzé hit által adgyák. Praesentibus azért becsülettel akarám Kglteknek tudtára és értésére adnom: melly napon akarja Kgltek, és ha admittál é, hogy az Esküttetés meg légyen, hogy tudgyam magamat mihez alkalmaztatni és mit irni Fő Generális és Senator Úr ő Excellentiájához. El várván mái napon Kgltek válaszát. Maradok sub dato Kőrös 12 9-bris 1705. Kgltek jóakaró Szolga birája Erdős Mihály mpr.

Kivűl: Becsűlletes Kecskeméth Városi Birák és Esküttt jóakaró Uraiméknak ő Kglmeknek adassék becsülettel. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

142.

1705. Nov. 14. Pestmegye közgyűlésére meghívás.

Kecskeméthi, Kőrösi, Czeglédi, Nagy Kátai, Sz. Márton Kátai, Tóth Almási, Kókai, Szecsei, Pándi, Sági, Bicskei és Sz. Lőrincz Kátai Birák és Esküttt Uraiméknak adassék.

Minthogy Kglmes Urunk ő Fejedelemsége bizonyos rendbéli parancsolati érkeztenek a N. Vármegyére, úgy más publicumok végett, Generalis Congregatio praefigáltatott ad diem 23. 9-bris Czegléd Várassában, Kglmetek azért azon napra számot tartván compáreállyon, és az Portalis Hajdúk Laistromát, kire-kire mi obveniált, bé hozza, nem külömben az

Pénzbéli impositiot, mivel Mélt. Generális Székesi Groff Bercsényi Miklós Úr ő Excellentiája parancsolattyából mind az Portalis Hajdúkat, mind az Földes Urakra obveniált Katonaságot meg kell ruházni az N. Vrmgye Tisztyeinek. Azomban Kglmetek kiki maga Helységében az Paráznát, Gyilkost, Orvot, Istennek Sz. neve káromlót, serényen ki keresse, és a kiknek nincsen privilegiumok (mellyet szoktunk Jus Gladii nevezni) hogy az ollyanokat exequáltathassák, a N. Vrmgye fellyebb meg irt Congregatiojára által hozni semmi lett úttal el ne mulassák, hogy az Úr Istennek ellenünk fel lobbant haragját az illyeneknek meg nem büntetésével jobban-jobban reánk ne húzzuk. Caeterum tartsa etc. Kőrös 14 9-bris 1705. Kglmetek jóakaró Szolga Birája Erdős Mihály. mp. — P. S. Kglmetek közt lakos Nemes Uraimék személyek szerént sub poena Decretali compáreállyanak.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 459. lap.

143.

1705. Nov. 15. A három város 600 hajdú kiállítására köteleztetik.

Districtualis Fő Commissarius Csala Sándor Uram Levele. Tit.: Nemes Kecskeméth, Kőrös és Czegléd Várassa Biráinak s Tanácsival együtt adassék eő kkk.

Ajánlom szolgálatomat Kkk. Méltóságos Fő Generális Groff Bercsényi Miklós Uram eő Excellentiája Levelét s parancsolattyát vettem, hogy az három Város az hat száz hajdúkat ki állította é, avagy nem, informálnám eő Ngát. Kglteknek azért praevie akarám intimálnom, minden késedelem nélkűl engemet informállyon Kgltek az hat száz hajdúk hol légyenek? kicsoda a Tisztek? Hogyha peniglen ki nem állítattak egészlen azon kivánt hajdúk, Kgltek úgy dirigállya dolgait, hogy mennél hamarébb kiállittassanak, másként ha ebben valami fogyatkozás lészen, tudom M. Fő Generális Uram eő Nga haragját

Kgltek el nem kerüli: mind ezekrűl genuina informatioját elvárván Kkk, kivánván az Úr Isten éltesse sokáig szerencséssen maradok Kkk kész szolgája Agriae 15. 9-bris 1705. Csala Sándor. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 460. lap.

144.

1705. Nov. 28. Szabó Máté szolnoki parancsnok levele a három városhoz.

Kecskeméti, Kőrösi és Czeglédi Biráknak és Eskütteknek hamarsággal adassék eő Kglmeknek.

Isten minden jókkal áldgya Kglmeteket. Ma dél tájban M. Generális Barkóczy Ferencz Uram eő Nga Levelét vettem, mellyben azt irja eő Nga, hogy az Németnek némelly része el szakatt volna és az Ráczság felé tartana; kihez képest féltő, hogy az Ráczsággal megegyezvén, valamelly felé ki ne csapjon és kárt ne tégyen. Azért Kglteknek tudtára s értésére adnom kellett, jó vigyázásban lévén úgy alkalmaztassa magát, hogy Kgltek vigyázatlansága miatt az ellenség föl tett dolgában elő ne mehessen s progrediálhasson: másként is Kglmes Urunkhoz tartozó hivségét contestálni kötelessek Kglmetek. Azonban a mint már repartiáltam ez előtt Kgltekre, a Praesidiumnak szolgálattyára kivántató Hajdúsággal ne késsék Kgltek. Ezzel Isten tartsa jó egésségben Kglmeteket. Költ Szolnokban 28. Nov. 1705. Kgltek jóakarója Szabó Máthé. mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 462. lap.

145.

1705. Dec. 3. Az izsáki birák értesítik a kecskemétieket, a fülöpszállási és szabadszállási lakosoknak rácok által szenvedett veszedelméről.

Isten áldgya Kegyelmeteket.

Becsületes Uraink akaránk Kegyelmeteket ez kis írásunkal requirálnunk; mivel Fülöpszállási és Szabadszállási Urainknak juhaikat az Ráczok elkapták, az két helybéli bls emberek Vármegyéstűl utánnok ki estek, de mivel az Ráczok voltak 5, vagy 6 százan, az szegény lakosokban levágtak 50, vagy legalább 48 embereket az mint irják, hacsak ezután valamely közzűlök rétben vagy erdőben elbúván, haza nem kerűl, azért Kegyelmetek is magára vigyázzon, meg ne csallyák mint ezeket, hogy az illyetén siralmas állapotot elkerűlhesse, mivel csak gyalog Rácz volt 400. az kik lesben el búttak, csak úgy vártak, és hogy már meghaladták őket, hátúl esvén, csak úgy rontották mint az káposztát. Ezek után Isten Kegyelmetekkel. Dat. Izsák Die 3. X-bris A. 1705. Kegyelmetek jóakaró szomszédi Izsáki Birák és Esküttek. — P. S. Ha mi hirrel vagyon Kegyelmetek, tudósítson, had tudhassuk magunkat mihez tartanunk.

K i v ű l : Becsülletes Kecskeméthi Birák és Eskütt nagy jóakaró Urainknak ez kis irásunk adassék. (Pecsét).

Eredeti a város levéltárában.

146.

1705. Dec. 4. A három város elővigyázatra intetik a rácok ellen.

Böcsülletes Kecskeméth, Kőrös és Czegléd városi Biráinak s Esküttyeinek hamarsággal adassék. Cito. Citius. Citissime.

Szintén most mintegy három órakor dél után Méltóságos Generális üdősbik Barkóczi Ferencz Úram eő Nga Levelét vettem, kiben irja, hogy az Német az Maruss vize mellett meg szakadván, egy része ki ment az Ráczságnak fel ültetésére nézve; Azért eő Nga Kglmes Urunk nevével erőssen parancsollya, hogy jó vigyázással legyen Kglmetek és ha mi

hirei lesznek Kglteknek, azonnal azokrúl tudósítson. Ezzel tartsa Isten Kglteket jó egésségben. Szolnok 4. X-bris **1705.** Kkk Jóakaró szolgája Szabó Máthé.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 463. lap.

147.

1705. Dec. 7. Pestmegye gyülésére a nemesek személyesen, a községek küldötteik által megjelenni hivattatnak.

Böcsülletes Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi, Abonyi, Jánoshidi, Tószegi és Kécskei Birák és Esküttt jóakaró Uraiméknak eő Kglmeknek adassék.

Isten sok jókkal lássa Kglteket kivánom. Méltóságos Fő Grális Székessi Groff Bercsényi Miklós Uram és Senator eő Excellentiája méltóságos parancsolattya mellett kénteleníttettem Kglteknek tudtára adnom, hogy pro die 12. praesentis Mensis X-bris lészen a N. Vármegyének particuláris Congregatioja itt Kőrösön: vévén azért Kgltek ezen Currens Levelemet, mindenik helység Birája személlye szerént olly egy pár böcsülletes értelmes tudós Embert maga mellé választván, kivel is azon nehéz parancsolat felett discurrálhassunk, compareálni el ne mulassa; Kgltek között lévő Nemes Uraimék eő Kglmek nemcsak sub poena decretali személlyek szerént citáltatnak; hanem a Confoederatiohoz letett homagialis obligatio, és igaz hazafiúságok mire kötelezi eő Kglmeket, arrúl jól gondolkozván, compareállyanak, másként bizonyossak lehetnek eő Kglmek, ha nem compareálnak, nevezet szerént regestráltatván, az Méltóságos Udvarnak fognak repraesentáltatni. Caeterum tartsa és éltesse Isten szerencséssen Kglteket. Kőrös 7. X-bris **1705.** Kgltek jóakaró szolgája Erdős Mihály mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 464. lap.

148.

1705. Dec. 10. A szolnoki őrséghez a városokbúl gyalogság rendeltetik.

Böcsülletes Czeglédi és Kecskeméti Birák s Esküttek Uraiméknak eő Kglmeknek adassék.

Isten minden jókkal áldgya Kglmeteket.

Mivel e Praesidiumnak őrzésére segítő gyalogság ighen szükséges; de parancsolatom szerént nem is kedvezhetek Kglteknek az Hajdúknak elő állítása miatt. Azért jóakaró Uraim Kgtek Czeglédi 10. Kgltek pedig Kecskeméti Uraimék 50. gyalogságot, további halasztás nélkűl küldgye ide a vég helynek őrzésére, és Ország s Kglmes Urunk szolgálattyára; mert az mind Méltóságos Fő Grális Bercsényi Miklós Urunk eő Nga s mind penig Kglmes Urunk eő Fejedelemsége kegyes parancsolattya. Költ Szolnokban 10. X-bris 1705. Kgltek Jóakarója Szabó Máthé mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 465. lap.

149.

1705. Dec. 13. A helységekben lappangó katonák ezredeikhez utasítandók.

Generosis et Nobilibus, Prudentibus, Egregiis ac Circumspectis Dnis N. N. Judicibus et Juratis, toti denique Communitati Oppidorum Kecskeméth, Kőrös et Czegléd Dnis D. et benevolis, mihi observandissimis, Confidentissimis.

Generosi et Nobiles, Prudentes ac Circumspecti Dni mihi confidentissimi.

Salutem et Servitiorum meorum humillimam recommendationem. Jóllehet a N. Vármegye pro Die 23. proxime praeteriti mensis 9-bris Czegléden celebrált Generalis Congregatioja alkalmatosságával publicáltatott vala Méltóságos Fő Gene-

rális Székesi Groff Bercsényi Miklós Úr ő Excellentiája patenter kiadott parancsolattya, az Ezrekből elszéllyedett és imitt amott lappangó katonák felől: hogy azokat a N. Vármegye küldené kitkit a maga Ezre és Zászlója után, kik is ha hazafiúságoktúl viseltetvén továbbra is a N. Vármegyében lévő akármellyik Helységben mulatoznának, a N. Vármegye Tisztyei halállal is megbüntethessék őket. Mely Kglmes Urunk ő Nga Kglmes parancsolattyának én is akarván alázatossan engedelmeskednem, ex superabundanti kelleték még is Kglteknek tudtára adnom, hogy a die Perceptionis et publicationis praesentium kiki Kgltek közűl a maga helyében lévő katonákat ha ki nem küldi és azon ő Excellentiája parancsolattyának tenora szerént az ollyanok felől intra biduum nékem hirt nem tészen, oka ne légyek, ha mi talállya Kglteket. Passus nélkűl járókat Kgltek a Városra be ne bocsásson, hanem az közelebb Commendérozó Tisztnek hirt tégyen, akárki Ezeréből való légyen. Caeterum Suas Dnationes diu et feliciter valere desiderans maneo sub dato Kőrösini Die 13 X-bris 1705. Praetitulatarum Dnationum Vrarum Servus obligatissimus Michael Erdős mp.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 465. lap.

150.

1705. Dec. 14. Minden fegyverfogható ember fegyverre szólíttatik; a lappangó katonák ezredeikhez parancsoltatnak.

Bls Kecskeméthi, Kőrösi, Czeglédi, Nagy Kátai, Szent Márton Kátai, Sz. Lőrincz Kátai, Almási, Kókai, Szecsei, Sági, Pándi és Bicskei Birák és Esküttt jó akaró Uraiméknak ő Kkk. Cito. Cito. Citius. Citissime.

Minthogy a Németh és Labancz Ellenség Erdélyben recipiálta magát, annak okáért Méltóságos Fő Generális Székesi Groff Bercsényi Miklós Úr ő Excellentiája Kglmes Parancsolattya szerént Kkk praesentibus kelleték tudtára és értésére

adnom, hogy minden, valaki fegyver fogható, öltözzék fegyverben, és megbizonyitván igaz hazafiúságát, oly készen légyen, hogy mihelyt más parancsolattya érkezik ő Excellentiájának, kiki Kgltek közül oda mehessen, a hova parancsolattya lészen, nem várván azt hogy erőszakkal és executioval édes Hazánk hasznos szolgálattyára edgymást hajtogassuk, mellyet is ha valaki el vár, és hazafiúságtalanságátúl viseltetvén fel nem űl, érdeme szerént való büntetését el nem kerüli. A mint ennek előtte is meg irtam Kglteknek, senki Kglmetek közül maga között ollyan katonát el ne szenvedgyen, a ki eddig Ezerben lévén szolgálta a N. Országot, és immár prédával meg telvén, edgy vagy más tekintet alatt otthon házánál lappang, hanem Kglmetek ki verje, mivel parancsolatom a miképpen jött, meg írtam Nemzetes Vitézlő Sz. Miklósi János Jász Kapitány Uramnak, hogy az ollyanoknak minden jószágából zsákmányt hányasson és az szófogadatlan Helységek Biráit, a hol talál, meg is büntethesse. Legyen Isten Kglmetekkel. Kőrös **14.** X-bris **1705.** Kglmetek Jóakarója és Szolga Birája Erdős Mihály mp.

P. S. Az Portalis Hajdúk is egészlen ki állyanak.

Egykorú másolat. Jk. 1702—1708. 466. lap.

151.

1706. Febr. 24. A fejedelem hadserege számára lovakat szedet.

Prudentes ac Circumspecti. Fideles Nobis Grati. Salutem, Principalisque gratiae Nostrae propensionem. Kivántatván Hadaink számára bizonyos számú ezer Lovak, azoknak csak rész szerént is megszerzése iránt tétettünk bizonyos repartitiot, mely szerint obveniálván Hűségtekre Ló N-ro **70.** Parancsollyuk azért Hűségteknek, azon Lovakat úgy igyekezze megszerezni, hogy az Haza szolgálattya azoknak nem létekkel ne késleltessék, mely köz vitézlő rend számára való Lovaknak

az árra Gróff Forgács Simon Generális és Senátor Úr, kiküldendő Tiszt és Commissarius által fogja Hűségteknek in instanti per Flor. Rhen. 25. exolváltatni, és Hűségtek előtt az Ország számára meg is bélyegeztetni. Caeterum Eosdem bene valere desideramus. Agriae die 24. Febr. Anno 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Gregorius Ráti. mpr.

Külső cím: Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici primario, caeterisque Juratis Incolis et Inhabitatoribus Oppidi Kecskeméth, Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

152.

1706. Mart. 15. Csajághi János ezredesnek szóló fejedelmi sürgöny kézbesítésére a kecskeméti biró utasíttatik.

Prudens ac Circumspecte Fidelis Nobis grate.

Salutem et gratiam Nostram. Bizonyos és kiváltképpen való dolgok iránt irván s parancsolván Nemzetes Vitézlő Csajághi János Kapitány Hivünknek, imé Orderünköt a végre transmittáltattyuk Hűségednek, hogy minden késedelem nélkűl expressus Posta által, akár holott találtatnék is a Bácskasághon felkerestetvén, adassa kezéhez, a mellynek assignatiojárúl említett Kapitány Hivünktűl nagyobb bizonyságúl recepissét is vegyen. Caeterum Eundem secus nullatenus facturum bene valentem volumus. Datum Agriae die 15. Marty A-o 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Paulus Ráday. mpr.

Külső cím: Prudenti ac Circumspecto N. N. Oppidi Kecskemethiensis Judici Primario. Fideli Nobis grato. Staffeta urgentissima. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

153.

1706. Mart. 27. A fejedelem Kecskemétről fuvart rendel.

Providi ac Agiles Fideles Nobis Grati.

Salutem et Gratiae Nostrae Principalis propensionem. Mivel Levelünk exhibeáló Smaili és Achmet nevű Törököktűl Hadaink számára vettünk két ezer kész köpönyeget és hat száz nadrágot, mellyek ottan Kecskeméten vannak; parancsollyuk azért Hűségteknek, hogy fizetésért, késedelem nélkűl azon kész köpönyegeket és nadrágokat szállittsa ide Hívségtek, bizonyossak lehetvén benne, a kik ide hozzák érdemlett jutalmok meg lészen. Secus non facturi. Agriae die 27. Marty 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Gregorius Ráti. mpr.

Külső cím: Providis ac Agilibus N. N. Judici, Caeterisque Juratis et Inhabitatoribus Oppidi Kecskemét Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

154.

1706. Jun. 24. A fejedelem a három várost a hadélelmezés terhe alól fölmenti.

Illustrissime, Generosi, Egregii item et Nobiles Fideles Nobis sincere dilecti.

Salutem, Nostrique Benevolentiam. Kecskeméthi, Kőrössi és Czeglédi Híveink minden Háztúl fegyverrel szolgálván az Hazát, igasságosnak láttyuk, hogy az rajtok meg fordúló Hadak Intertentiójával ne terheltessenek; kihez képpest Kglmetek tégyen olly dispositiot, hogy az említett három Városbelieken, a minemő Hadak ezentúl meg fordúlnak, azoknak Intertentiojokkal ne aggraváltassanak, hanem rendelvén Kgltek azon Földre egy alkalmatos Commissariust, azzal provideáltasson ott körűl meg forduló Hadaink tartására; caeterum eosdem feliciter valere desideramus. In arce Érsekújváriensi die 24. mens. Juny A. 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Franciscus Aszalay. mpr. — Commissariatui.

Egykorú másolat a város levéltárában.

155.

1706. Jul. 19. A fejedelem gyalog hadai alá kocsikat rendel.

Providi et Agiles Fideles Nobis grati.

Salutem et gratiam Nostram. Horváth Tamás ezere alá kelletvén bizonyos számú könnyű lovas kocsikat állíttatnunk, hogy ha midőn az ellenség Hűségek Várossa felé nyomakodna, olykor a segítcség készen lévén, az ellenség repelláltassék. Hűségtekre a mennyi számú lovas kocsik obveniálnak, Grőff idősbik Szalai Barkóczi Ferencz Tisza s Duna közt Commendérozó Generális és Senátor Úr repartitioja szerint azokat minden késedelem nélkűl ad 24. praesentis előállíttsa oda a hova parancsoltatni fog. Secus non facturi. Datum in Castro Sente. Die 19. July A-o 1706. F. P. Rákóczi. mpr. Sigismundus Janoky. mpr. Franciscus Aszalay. mpr.

Külső cím: Providis ac Agilibus N. N. Judici primario, caeterisque Incolis et Inhabitatoribus Oppidi Kecskemét Fidelibus Nobis gratis. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

156.

Anno 1706. die 16. Augusti publicáltatott ezen alább meg írt M. Fő Generalis Gróff Barkóczy Ferencz Úr parancsolattya N. V. Szűcs Farkas Úr Kecskeméti Commendánssága iránt.

Titt.: Fő Hadnagy Szűcs Farkas Úrnak eő Kglmének adassék.

Hadnagy Szűcs Farkas Úrnak praesentibus intimáltatik: hogy mostani portárúl vissza jővén, minden késedelem nélkűl a Táborrúl transferállya magát ide Kecskemét Várossába, az holott egyet értvén Commissarius Literáti Urammal, az includált Instructio szerént úgy accommodállya magát, hogy

valami fogyatkozás ne légyen; mindenekrűl pedig engemet és Vice Generális Tekintetes Nemzetes Buday István Urat szüntelen való tudósításával értetni el ne mulassa. Ebben ha mi fogyatkozás lészen, nem másnak hanem Kglmednek imputáltatni fog. Kecskemét die 6-a Augusti 1706. G. Barkóczy Ferencz. mpr.

Instructio pro Commendante Kecskemétiensi.

Primo. Legelsőben szorgalmatos gondgya legyen arra, hogy az Váras kerítését mennél jobban s hamarább újíttassa meg, mind az árkát s mind pedig tövissét.

2-o Vegye jó rendben az Városi Lakosokat, úgy hogy conscribállya mennyi fegyverfogható ember lehet benne, azokon kívűl kik az Lovas Ezerben conscribáltattak és most ott vannak; azok közül rendellyen napjában az Váras három kapujára húsz-húsz fegyveres gyalog embereket, kik éjjel s nappal ott strázsállyanak, úgymint az Budai kapura, Csográdira és Halasira, ezeken kivűl levő kapukat becsináltassa.

3-o Az parolát annak rendi szerént kiadván, minden étczaka háromszor czirkáltasson, maga egyczer s kétszer Tiszteivel edgyütt.

4-o Minden kapura értelmes jó embereket rendellyen, a ki mind a kimenőket, s mind pedig bejövőket investigállya, ki s honnan jött, Kglmed híre nélkül senkit be ne bocsásson, se nappal, annyival is inkább éjjel.

5-o Török Országrúl a kik jönnek, úgymint Törökök és Görögök, igen megvizsgállya, hogy valami kím velek be ne jőjjön. Hogyha valami árúltatásban akár Török, Görög vagy Rácz találtatik, absque discrimine personarum fogathassa, és hírem nélkűl semmiképpen el ne bocsássa.

6-o Az ollyan kereskedő Törököket semmiképpen fellyebb menni meg ne engedgye, hanem itt réz pénzen ha akarja eladhattya a jószágát; azt is mindazáltal felettébb való árán árúlni meg ne engedgye. Az midőn vissza mennek is, a kapuban erőssen investigálni köllessék, hogy keresztény Aszszony-Embert s Gyermekeket magával el ne vihessen; tali in casu, ha illyenben találtatnék az Török, meg kell fogni, és minden partékáját arestálni, melly iránt hírt tenni nékem tar-

tozzék. Mindazáltal más passussával senkit Török Országra ne bocsássanak, hanem ha a M. Fejedelemé, avagy az enyím, vagy pediglen V. Grális Buday István Uramé lészen.

7-o A midőn a Nándor Fejérvári avagy Tömösvári Basátúl Urunkhoz valamelly pósta, avagy más Török Tisztektűl expediáltatik, magányossan azokat el ne bocsássa, hanem becsülletes assistentiával Urunkhoz kisértesse.

8-o A mennyire lehet, Szeged és más ellenséges hely felé az kímeket okossan jártassa, hogy az által az ellenség szándéka kitanúltathassék. Mellyekrűl mihelyt valamit értend, mind engemet s mind pedig Vice Gralis Buday István Uramat voltaképpen informálni el ne mulassa.

9-o Tábori Vitézlő rendet, úgy a Városiak Katonáit is semmiképpen az Városban ne szenvedgyék lézengeni, hanem Táborra hajtsa; a kik pedig passussal béjönnek, azok is elvégezvén dolgokat, kimennyenek. Az kapukon hír nélkűl, akár városi légyen az, akár pedig külső ember, senkit bé ne eresztessen, se ki menni meg ne engedgyen; mindazáltal ezzel az excessusokra, szegény emberek zaklatására szabadság nem adatik.

10-o Ha valamelly Vitézlő rend valamelly vétekben találtatik, azt az Birák Törvénnyére ne bocsássák, sőt ha városiak által megfogattatnék is, judicialiter revideáltassa a dolgát.

A Szegedi, Csongrádi, Tápai, Győi s más Körös, Maros közt levő helység lakosit absolute be ne engedgye jönni az Várasra. Ha mi ellenség és más hírt hoznának, az kapun kivűl examináltassák meg.

11-o Az Tábori Commendánssal mindenekben edgyet értsenek, tartozzék is mindenekrűl eő Kglmét tudósítani. Caeterum mindezekben a publicumot magok előtt visellyék, maga privátumát félre tevén. Caetera committuntur dexteritati. Kecskemét. 6. Aug. 1706. G. Barkóczy Ferencz. mpr. (L. S.)

Jk. 1702—1708. 567 s köv. lap.

157.

1706. Aug. 26. Károlyi Sándor tábornagy védlevele a kiköltöző Kecskemét és Körös városok részekre.

Én Károlyi Sándor Méltósághos Fejedelem Felső Vadászy Rákóczy Ferencz Kglmes Urunk eő Nga Mezei Hadainak Generális Marschallussa s Tiszán innét levő Földnek Generális Fő Commendója s egyben szövetkezett Magyar országi Státussoknak egyik Senátora, s N. Szatthmár Vármegyének örökös fő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek ez Levelemnek rendiben. Minthogy Kecskeméth és Kőrös Várossinak lakossi kénteleníttettek az Ellenségnek feléjek való közelítésének okáért lakó hellyekbűl kibontakozni, és feles jószágokat házoknál kelletett hadni. Kihez képest Kglmes Urunktúl kiadatott Generálissi Authoritásombúl parancsolom Kglmes Urunk eő Nga minden renden lévő Vitézinek, hogy az megh írt két Városbeli Lakossoknak elhagyatott jószágát, Bóttyában, és vermekben s Asztagokban, felverni, földbűl fel ásni, csépelni, nyomtatni, vagy más egyéb módon elhagyott jószágokat dúlni, prédálni, senki, életek s fejek és jószágok elvesztése alatt, megh ne merészellye próbálni; máskint, valaki megh merészeli próbálni, és elkövetik, minden kegyelem nélkűl, akár Tiszt, akár köz katona légyen, fel akasztatik. Datum ex Castris ad Szolnok positis die **26.** Aug. A–o **1706.** Károlyi Sándor. mk. Pecsét.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

158.

1706. Okt. 4. Báró Globitz szegedi parancsnok védlevele.

Quandoquidem Incolae et Inhabitatores Oppidi Kecskeméth, sub protectionem Augustissimi nostri Imperatoris

Domini, Domini Clementissimi redire, ibidemque juxta fidelium subditorum alte fatae Suae Scrmae Mattis modum vivere cupiant. Proinde Universos et Singulos, cujuscunque status, gradus, honoris, conditionis, functionis ac praeeminentiae existant, tam Germanicae, quam Rascianicae Militiae Officiales, Gregariosque respective, sub mea autem Commenda serio, et de omni rigore requirendos, hortandos, et insimul admonendos esse duxi, quatenus praedeclaratos Incolas Kecskemethienses (velut in specialem meam protectionem receptos) nullatenus impedire, turbare, eo magis tam in rebus mobilibus, immobilibus damnificare audeant, et praesumant; secus facturi magnam Animadversionem, poenamque infallibilem noverint se incursuros. Actum Szegedini 4-ta Octobris Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexto. Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Generalis Vigiliarum Praefectus, Szegediensis annexorumque Confiniorum Suppremus et perpetuus Commendans. Johannes Fridericus L. B. a Globiz. mpr. (L. S.)

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

159.

1707. Január 29. Az országos gazdászati tanács rendelete Pestmegyéhez a rézpénz iránt.

Illustrissimi, Reverendissimi, Admodum Reverendi, Spectabiles, ac Magnifici, Perillustres ac Generosi Egregii et Nobiles Domini Nobis Colendissimi, Observandissimi.

Salutem, obligatissimorumque servitiorum Nostrorum Commendationem. Nem kicsiny resensussával és disgustussával informáltatik a Mélt. Vezérlő Fejedelem Kglmes Urunk Eő Nga, hogy ezen Nemes Vármegye Lakossi és (a ki legh inkább szivbeli fájdalomra, csudálkozásra és disgustusra deserviál) Feő Rendei, sőtt a Nemes Vármegye Tisztei (az kiknek legh inkább jó példa adással elől menni kellenék) az Ország emolumentomára adinveniált s verettetett Rézpénznek circula-

tioját és Venálék limitatioját observáltatni, annyival inkább magok observálni nem akarják, melyből származható gonosz consequentiáknak eltávoztatássára való nézve minekünk is Eő Fejedelemsége és az Nemes Confoederált Statusok super procurando desuper Salutari Remedio, parancsolni méltóztatván, tovább is serio kivántuk adhortálnunk a T. Nemes Vármegyét, és egyszersmind Eő Fejedelemsége parancsolattyábúl intimálnunk, ha az in casu nefors subsequenter continuandae renitentiae infallibiliter incurrálandó animadversiot evitálni kivánnyák, az praeinsinuált dolgoknak modo praevio való folytatását observáltatni ne terheltessék, mellyeknek az Fiscusok által leendő elősegéllése hogy annyival is inkább procuráltassék, ezen accludált Reversionalist Eő Fejedelemsége és a Nemes Statusok parancsolattyából a végre includállyuk a Tekintetes Nemes Vármegyének, hogy azon in gremio sui elrendelt és constituált, hol pedig actu nem volnának, immediate constituálandó Fiscusokkal subscribáltatván, nékünk hova hamarébb remittálni és a Nemes Vármegye Tiszteit, minden Renden levő Lakosit ad praemissorum observationem serio commoneálni ne terheltessék, intimálván mindeneknek, ha az praeinsinuált dolgok ellen impingálni ennekutánna deprehendáltatnak, kemény animadversiot fognak incurrálni.

E mellett az Országh nem kicsiny detrimentumára s Eő Fejedelemsége intentiojának meg gátolására esik ez is, hogy némely N. Vármegye Lakosi vagy az drágaságnak szaporítására és per consequens privát lucrumnak kedveért, vagy az Fehér pénznek megszerzésére való nézve, mindenféle naturálékat, de leginkább Gabonabeli életet rakásra gyűjtvén, az vörös pénzért az Ország Lakosi közé bocsájtani nem akarják. T. Nemes Vármegyét az illyetének iránt is kivántuk ugyan, Eő Fejedelemsége parancsolattyábúl requirálni, generaliter és semel pro semper az egész Rendeit és Lakosit serio commoneálni ne terheltessék, hogy az illyetén dolgoktúl supersedeálván, szükségeken kivűl gyüjt naturálékat vagy az T. Commissariatusságnak, az Hadak szükségére, vagy penig az szűkölködőknek, erga depositionem condigni ac limitati pretii adgyák, máskèpen bizonyosak legyenek benne, az ollyatén

gyüjtött naturáléknak confiscatioján kivűl poenam arbitrariam magokon fognak tapasztalni. Melly intimatiokat és praemonitiokat az szerint végben vivén, arrúl való relatioját az Nemes Vármegyének elvárjuk hova hamarább, hogy azzal a N. Haza kára eltávoztattathassék. Caeterum Praetitulatas Dominationes Vestras quamdiutissime feliciter valere desideramus. Rosnaviae die 29. Januar. 1707. — Praetitulatarum Dominationum Vestrarum Servitores obligatissimi Suae Serenitatis Principalis, Statuumque Regni Hung. Confoederatorum Oeconomicum Consilium.

Illustrissimis, Reverendissimis etc. N. N. Supremo et Vice Comitibus, Judlium et Jurassoribus, toti denique Universitati Dnorum Praelatorum, Baronum, Magnatum et Nobilium J. J. Cottuum Pest Pilis et Soldt, Dominis Nobis Colendissimis Observandissimis.

Egykorú másolat a város levéltárában.

160.

1707. Apr. 3. Siralmas krónika Kecskemét pusztulásáról, a rácok által.

Sűrű Sirhalmokkal rakott

Jaj-Halom,

mellyre az Author a' néhai nagy emlékezetű Kecskemét Várossának Lakossinak személyekben és Jószágokban az kegyetlen Rácz ellenség által lett megsirathatatlan romlásokat, sok megszomorodott Jó-akaróinak, és sérelmes özvegyeknek kérésekre (akarván lenni Historicus) egészlen a mint lett, leirja, és a' következendő igaz vért kikereshető Maradékoknál emlékezetben hadgya, béfoglalván a' Verseknek fejében ezeket a' Jaj-szókat:

Siralmokkal rakott Sir-halmokon álló
Siró jó Kecskemét Város sok jajt és bajt szólló,
Mert te káros vagy, melly valál áros,
És rívó a' Rácz miatt lettél romlott Város,
Igy irta le Székudvari János.

Mich. VII. XV. 1.

Az Úr haragját hordozom, mert vétkeztem Ő ellene, mind addig mig nem meglättya az én Peremet, és igaz Törvényt tészen nékem, ki viszen engem a' Világosságra, hogy meglássam az ő igazságát.

A' siralmas 1707-ik esztendőben Szent György Havának 3-ik napján Kecskemét Várossának Lakossainak a' Rácz ellenség által való fel prédálásakor személyekben és Jószágokban lett károknak mutató táblája:

Meg-ölettek		Rabok lettek		Elhajtattak	
Gazdák:	266.	Gazdák:	62.	Ökör:	899.
Asszonyok:	6.	Asszony:	12.	Lovak:	562.
Fiak:	14.	Fiak:	28.	Szarvas marha:	300.
Leányok:	12.	Leányok:	16.	Kocsik:	88.
Zsellérek:	48.	Zsellérek:	12.	Szekerek:	126.
Ridegek:	26.	Ridegek:	15.	Házi Jószágok elvitettek és megégtek	
Jövevény:	24.	Jövevény:	10.		
	396.		155.	230,000. tallér érők.	

Özvegyek lettek: 202. — Meg égett Ház 90.
Árvák lettek: 544. — Malom 7.
Sebesek: 128.

Ad Notam: *Meggyászolhatatlan Siralmas állapot* etc.

Scythiából régen származott maradvány,
Ékes jó bőv földre hozott szép oltovány
Miért sovány lettél 's illy halovány
De miért van benned nagy irtovány?

Jajos zajos szélvész mivel régen hány 's ráz,
Böcsös régi fényem be fogta szeny és máz,
Sok kéz aláz, azért vagyok mint váz,
Rút sok gyásszal kivül belöl vont ház.

Ritka példa: az Úr meg ajándékozá
Régi Eleimet ez országba hozá,
El hordozá, kártól oltalmazá,
Minden drága jókkal felhalmozá.

Amaz vad ostoba fene Gothusokat
Ki hajtá elűlök miként Tátosokat
Városokat 's derék Kastélyokat
Vég-Szendrőig ada sok Várakat.

Letévén ő nékik az Úr itt az állást,
Két fene vad között de osztá a' szállást,
Kik prédálást tettek dulást fulást,
És sok izben miveltek vér-hullást.

Most reánk öklelt ama két szarvú Hold,
Gyakran mi Hazánkból tölt számára a' zsold, —
Kincséhez told a' mit köt meg nem old,
Jószágunkból még ma is sokat old.

Olly szomorú ma is egész Várna tájja
Hogy ha ki ott járand, sohajt 's mond jajt szájja,
Elszámlállya ott lett kárt, így vallya:
Megholt László Magyarok Királlya.

Kapa üstökében itt Amuratesnek,
De vakra fordula a' kockavetésnek,
Nemeseknek, testek szineseknek
Húsz ezerig földre le esének.

Királlya Hazánknak mikor vala Lajos,
A' Hold hegyes szarva vala akkor bajos,
Igen jajos, sok sirással zajos,
Mohács mező mert lett vérfolyásos.

A' király maga is szép Magyar Rendekkel,
Esztergami, Kalocsai Érsekekkel.
Szin-népekkel, öt nagy Püspökökkel
Elesének, alsóbb-felsőbbekkel.

Le taposott sokszor ama körmös Sas-is,
Melynek terhe nehéz, mint föld, kő, vagy vas-is, —
Éh, mert 'sák is, gyomra miatt kas-is
Meg üresült ugyan derekas-is

Régi Javaimmal rakott földeimet,
Sürü Gőbölyökkel rakott mezeimet,
Erdeimet 's termő hegyeimet
Körmös lábbal tépte helyeimet.

Állandó 's jószágos nagy erősségeket,
Régi Atyáinknak szép Örökségeket,
Szépségeket, jó Nemességeket,
Eltörlötte híreket 's neveket.

Kelletlen dolgait sok ízben mívelte,
Széles talpú lábát fejünkre emelte,
Nem kimélte, Kincsünket bé nyelte,
Nemzetünket mint tetszett itélte.

Ollykor sokan voltak kik ezt nem nézhették,
Dicsőséges Fejek, mert fel nem vehették,
Ha tehették Kezeket vethették,
'S a' fegyverre méltán emelhették.

Tartott vala ellent a' jó Bocskai-kéz
Ki a' Sas körméhez vágott mint jó vitéz,
Mert kelevéz tódult reá nehéz,
Azt mondotta: hogy ily veszélyt nem néz.

Számos Dicsőségű első Rákóczy György
Nagy sok országokra 's népekre fénylő Gyöngy —
Látta Cser-Tölgy, vagy mérges tejű tölgy
A' Sas lenne néki halálos völgy.

Illyen forró lévén benne az úri vér,
Kicsinynek állitván, majd szakad 's hasad ér,
Ki kelni mér mint hűséges Vezér,
Mert másképpen népe veszélyre tér.

Romló Hazájában szemlélvén a' veszélyt,
Töküli Imre is köszörült vala élt,
Bátran, nem félt, arányzott vala czélt;
Körmös Sassal tört is vala aczélt.

Háborús szélvész közt járó Magyar Haza!
  Sok idegeneknek még ma is vagy gazza,
  Bánat háza, szenynek máznak gyássza,
  Sok fene vad mert földig aláza.

A' te Királyod nincs ma eredetedből,
  Nagy jó Fejedelmid felekezetedből,
  Nemzetedből, született Földedből
  Elhányattak te nemes helyedből.

Lám pogány-országon egy nagy Fejedelem
  Bujdosék, ott szálla reá veszedelem,
  Mély sírverem, ki már segedelem
  Nem lész Magyarért szólló védelem.

Minap nagy gyászt láta Erdély Országa is
  Fogva elviteték annak csillaga is,
  Jószága is, nincs szabadsága is,
  Sas-körmök közt tartatik még ma is.

Oh fogyatékján már a' szép Magyar Népnek
  Egész ország java adaték más népnek,
  Idegennek, más földi Nemzetnek
  Ő lőn ura kincses épületnek.

Kezéhez vevé mind a' derék Várakat,
  Ok nélkűl ki űzé a' Nemes Urakat,
  Úrfiakat 's úri unokákat,
  Fejedelmi jeles nagy ágakat.

Ollykor kik lehettek Nemzetünk dajkái,
  Omlott falak között Hazánk oszlopai,
  Gyámolai, 's szószólló Birái
  Sas körmének lettek mind foglyai.

Nem régen egy dicső Fejedelmi személyt
  Fogságos inségben hogy ne látna veszélyt
  Ne érne czélt, rút halálos fortélyt,
  Hozott ISTEN, adván menedék helyt.

Az Úrnak nevében, ki is ám felkele,
  Jó hazai vérrel búzgó szíve tele,
  Reménytelen fegyvert is emele
  Kihez méne úr, pór, 's rend sok féle.

Látván sok országok érdemét csudállyák,
Méltó Fejedelem, népnek így javallyák
Magasztallyák 's dolgait számlállyák,
Úr követe, Magyarok gondollyák.

Legottan indúla az országnak népe,
Gyalog, Lovas hozzá nagy szaporán lépe,
Ifjak szépe, régi Scythák képe,
A' sas-tollbúl ki sokat ki tépe.

Olly Nemzetnek tartsa akárki a Magyart
Rajta tett bosszúért von vadkani agyart,
Üstököt tart, hogy vágjon emel kart,
Kérdi, ki szóll ő ellene patvart.

Sebes szárnyon azért a' Magyar eljuta
A' Nemes Alföldre, lön ide is úta,
Hozzánk hata, ide 's tova futa,
Prédáló kézt Jószágunkra nyujta.

Igen megzendülénk, vallyon mért miveli,
A' Magyar a' Magyart vallyon miért nyeli
El emeli kincsünket, ha leli,
Egész Ménes sokszor markát teli.

Reá illy felelet mi nékünk adatik:
Valaki nem hódol, pártosnak tartatik,
Pusztittatik, Jószága hajtatik,
Sőtt feje is jó ha meg hagyatik.

Osztán mi-is látván a' Magyar próbáját,
Nemes Alföld népe fel köté szablyáját,
Haza javát, hogy tenné munkáját,
Idegennek elvetné igáját.

Jaj de mi utánnunk lest 's hálót vetének,
Német, Rácz fel kelvén, Hazánkra jövének,
Sok kárt tőnek, sok Vitézt ölének,
Ötvenezer Marha kárt tövének.

Ország gyűlésére mert hogy a' Magyar Nép
Jó Fejedelméhez kincses Erdélybe lép,
A' Rácz gaz nép, Országunk rontó csép,
Fel jővén, úgy ronta, nincs bennünk ép.

Kecskemét Városa, Alföld édes annya,
Szörnyű romlásodat egész ország szánnya,
Megsirattya, ellenség is bánnya,
Hog gaz népnek lőn ragadománnya.

Ez olly nép, kit magad segitettél sokban
Hogyha megkeresett akármelly dologban,
Pénzt markába, ruhát a' nyakába
Sokszor adtál gabonát szájába.

Csuda bizony, a' kik voltanak faktorid,
Barom legeltető pusztai pásztorid,
Esmérőid, voltak czimboráid,
Azok lettek megölő hóhérid.

Sajnálván mint kigyó vágását farkának
Nyereségét minap Magyarok hadának,
Mert adának, hogy Ráczot vágnának,
Szabad prédát ők is kiáltának.

Kész lőn e' rút gaz nép 's hamar fel készüle,
Száva .Dráva közi nép Bácskába gyüle,
Had épűle, Kétezer fel üle,
Ezer pedig gyalog fel kerüle.

E' népnek ő szive forral bosszankodást,
Nyelve Magyar népre szóll sok átkozódást,
Hogy vér ontást, ország-bántást bontást,
El végezte, miképp tegyen rontást.

Mérges halált hozó némellynek fegyvere,
Pallos, puska, kikkel szakad a' test ere,
De ez földre némelly jönni mere
Fejszét, kaszát bot végibe vere.

Érkezvén, hát nincsen előtte ellenség
Hanem a' két fél közt nyomorgó szegénység,
Kit nagy szükség fogyasztott sok inség,
Éh torkának a' lészen eleség.

Tudakozza: vallyon mint van most Kecskemét?
Az előtt való nap béküldötte kémét,
Tehát szivét a' nép zárta szemét —
Óh! Kecskemét holnap lön por 's szemét.

Vasárnapja első hogy lőn György havának
Ezerhétszázhétbe mikoron irnának,
Fiak 's Atyák bétakarodának,
Hogy az Urnak hiven szolgálnának.

Az égig fel ható szörnyü orditással
Hát reggel a' Pogány jő nagy kiáltással,
Ropogással, sok ón-mag járással,
Fut a' népre szablya villámással.

Reszketett Ég, és föld, mit mivelt a' Pogány,
Nem használ előtte igéret, adomány;
Szava sárkány, szive belől márvány,
Öreg, ifjú, előtte mind zsákmány.

Ocsmány nép, a' Templom-keritést megszállya,
Kivül a' kapukat mindenütt el-állya,
Ha szablyája a' futót találja
Hallatlanúl rútúl fel konczolja.

Sok szép hirrel névvel fénylő Szivos János,
Becsülettel vala sok népnél vagyonos,
Nagy Tanácsos, Városunkban hasznos,
Nálla nélkül Tanácsunk hijjános.

Szaporán hogy méne az Úr Templomához
Hát a' Pogány zászlót, pallost, puskát rá hoz, —
Fog szavához: ha kedvez kincset hoz:
Meg sem hallá — szegezé a falhoz.

Ott egyik hegyes tőrt vet édes testének,
Másik golyóbissal sebet ád mellyének,
Igy tevének véget életének,
Végképpen is kit meg kesergének.

Ki lett légyen? tiszt volt, — egy rácz oda indúl,
Meg esmervén testét, lovárúl lefordúl,
Hozzá járúl, illyen szókra mozdúl:
Édes Gazdám! szivem érted búsúl.

Ide 's tova, hová a' pósta érkezik,
Él e Szivos János? mindjárt azt kérdezik,
Nem fedezik, érdemét tetézik:
Az Alföldnek szeme húnyt, nevezik.

Azzal is megromlott e' szép Familia:
  Ifjú Szivos János öregnek szép fia,
  Ki lész vala jó Atyádnak párja
  Rácz puskája jaj végére jára.

Jóllehet magának talált menedéket
  De vélte az Ház-nép nem talál rejteket,
  Látni őket, kedves cselédjeket
  Haza menvén, vett halálos sebet.

Termetiben jeles, dolgában serény, gyors,
  Természet frisselte, mint jó étket a' bors,
  Óh te gyászos nagy boldogtalan sors!
  Rácz fegyverre rendelt é volt e' sors?

Első jó Fő Biránk Nemes Bede János
  Ki jó Felei közt vala igen hasznos,
  Mert bölcs, okos, volt tanácsa számos,
  Nálla nélkül egész község káros.

Szép kegyes élete volt soknál kellemes,
  Felső, közép, alsó rendeknél szerelmes,
  Engedelmes, szava hiedelmes,
  Méltóságok előtt-is érdemes.

Bánatos Laetare-napja fel virrada
  Hogy az egész Város reggel felriada
  Rút rácz hada neki véget ada,
  Halálos seb mert testén marada.

Ártatlan szép ősz vén Haranczos Nagy János
  Ki-is tűz által lett akkor halaványos,
  Illy vén koros hogy lehetne pártos?
  Nem volt senki ellen is házsártos.

Jézusnak lett vala ért gabonájává
  Szent Angyal lesz vala bár aratójává,
  Salakjává, lőn tűz abrakjává
  Testének lőn mert láng sarlójává.

Tisztességre őszült öreg Balog István
  Fel kele ágyából, a' zendülést hallván,
  A' Rácz jutván, az ajtót bé zárván
  Benn égeté, házát reá gyujtván.

Szomorú halálra Máté Kovács teste
Ment, mert piros vérrel ő is földet feste,
Ki nem vélte, hogy igy lész el-este,
Mert fegyverrel soha nem kereste.

Zárá rút halálban a' Pogány e' szép vént,
Ki mondá: hogy Ráczra soha nem vont kard-fént,
De vőn nagy kint, mellyben lövé szegényt,
Jehova! tégy érte igaz törvént.

Oh hát Bede Lukács már fehér mondola,
Utolsó gyermekség kin vala zabola,
Szép vén vala, azzal nem gondola,
Mellyén az Rácz mert tűzzel lángola.

Leg nagyobb, hogy magát házában égeté
Tűz által a' testét hamuvá téteté,
Ezt követé, gyalázatra veté,
Csontjait is kéz alig lelheté.

Lám Kamarás János méltó becsületű,
Majd egész Városban régibb eredetű,
Nagy Nemzetű, hires nevezetű,
De Rácz előtt alsó tekintetű.

Ott kinn zengést-bongást hogy Városban hallya,
Ki-néz, szomszéd házát hát Rácz környül állya,
Nagy bánattya mindjárt szivét szállya,
Térdre esvén, ISTENT hivja 's vallya.

Mindjárt a' sok Pogány házára tódúla,
Agyarkodik, pénzt kér, 's ládákat fel-dúla,
A' jó Gazda ő kincséhez nyúla,
Hogy ne bántsák, nagy summát számlála.

Ezzel nem használa, megköték karjait,
Ló mellett hurczolták uttzákon tagjait,
Társa férjét követé utait
Ne bántsa, illeté Rácz lábait.

Rabúl elviteték kedvese láttára,
Leánya, és fia kelének prédára,
Másnap maga jutván egy pusztára
Rácz-fegyverrel vágatott halálra.

Tekintetre méltó jó Gulácsi Tamás
A' kinek helyében ritkán születik más,
Mert látomás, frisselte hallomás,
Vala szép fa, melly termett, és almás.

Tekintetes Vármegyék, Pest, Pilis, és Solth,
Fő Notáriustok a' ki eddiglen volt,
Bölcs, okos volt, ügyetek mellett szóllt,
Rácz fegyvere miatt óh jaj meg hólt.

Ez reggel hogy hallá a' Pogány lövését,
Futa, hogy bé zárná a' sáncz kerítését,
Érkezését, ellenség jövését
Akkor látá, hogy már fognák testét.

Két ló közt kin álló táborra viteték,
A' Kalugyerektől ott arczúl vereték,
Vetkőzteték, 's a' torka vágaték,
Három vágás homlokán tételék.

Ah vizzel keresztelt dühödött Pogány Pap!
Hogy még a' te szád-is ember-húst rág 's harap,
Jő még olly nap, hogy téged is el-kap
Fegyverével Sátán Pokolra csap.

Régi Sáfár Pétert élemedett jámbort
Kinozák 's rá hozák a' halálos ostort:
A' puskaport, mellén, fülén sok sort
Meg gyujták, igy tésznek szomorú tort.

Okos jeles gazda, Város' egy hű tagja
Csaba Mátyás régi jó emberek párja,
Reggelt várja, hát jő Rácz lovagja —
Fegyvert fogván, forgódik két karja.

Szegény lakosokkal öszve verekedett,
Gyilkos ellenséggel soká ellenkedett,
Vitézkedett, de rá felesedett,
Végre tőllök nem is menekedett.

Valának két százan, együtt szorulának,
Gyalog zászlós Ráczok rájok tódulának,
Indulának, mind ki nyomulának,
Kapun kivül majd mind elhullának.

A' hol Csaba Mátyást csak magát szoríták,
Hátán, mellyén, fején sebét szaporíták,
Nem tágiták, kezét tántoríták,
Egy árokban halálra boríták.

Gyászos méltán lehetsz Bébi Familia
Házban égettetik a' szép tisztes Atya,
Rácz kardjára ména két szép fia,
Jézust Vérek a' bosszúra hivja.

Igen élemedett édes attyok volt már
Sok esztendeje mult, hogy erő nélkül jár,
Koporsót már régulta szegény vár,
Olly szép Ősznek tűzben égni volt kár.

Melly régen szolgála Istennek, embernek
Öreg Kari András; de lőn a fegyvernek
Gonosz vérnek, prédája rosz szernek,
Rácz hozá-el végét életének.

Ennek mind vőstűl lett véressen halála
Csauz Mihály neve, hasznos lakos vala,
Ki hogy futa, sok ráczra talála,
A' kik miatt lövéssel meghala.

Lakó helyünk tagja Szána Szabó István
Reggel a' pogány szót a' Városban hallván,
Illy szót szóllván: meg halok ma nyilván,
Menten lövés lön rajta szaporán.

Lévén szép fiával az imádkozásban
Úr Jézushoz való felfohászkodásban,
Nagy romlásban, ketten egy órában
Bé esének vérnek halálában.

Illyen halála lett Kaszap Istvánnak-is,
Huszonkét esztendős jeles fiának-is,
Városnak-is, magok házának-is,
Kikben esett kára másoknak-is.

Várossa hasznára termett Bozó István
Egész Város népe kit emlit sohajtván,
Sirat méltán Familia nyilván,
Olly oszlopot sok sziv és száj kiván.

A' ki jövendölte tegnap maga felől:
Nem soká el veszi az Úr társa mellől;
Reggel belől, hát Rácz utól 's elől
Jő, lő 's vág valakit csak talál, öl.

Lépvén cselédgyével a kerités felé,
Zászlós Rácz serege ott az uttzán lelé,
Hogy fel felé szaladna, szemlélé,
Egy udvarban sok Rácz felmetélé.

A' mostani nyomú emberek nem értek
Olly szörnyű dolgokat, mellyeket miveltek,
Öszve szedtek fejszéket hol leltek,
Sok fejeket kikkel széllyel vertek.

Lett természet felett ezeknek fegyverek,
Házankint fejszékkel omlottak szép vérek,
Nem volt bérek, irtóztató mivek!
Oroszlánynál kegyetlenebb szivek.

Ám Szalai János lész emlékezetben
Ki nem lehet nállunk elfelejthetetlen,
Lát hirtelen pogányt érkezetben,
De nem indul vélek ütközetben.

Rettent háznépével pinczébe rejtezik,
Fejszével ajtóra de sok Rácz érkezik,
Ottan egyik, mint van? értekezik,
Adjon enni 's inni, mert éhezik.

Ott őket mind ketten nagy szépen kinálá,
De rabjának őtet azért elfoglalá,
E' biztatá, de másik találá
'S megölé, fejszével felkonczolá.

Siró hites társát másik kinzá 's veré,
Mellyét 's fejét vérben fejszével keveré,
Mellyért végre halálát is éré,
Az Úr Jézust végső szóban kéré.

Ékes szép elméjű szép Balassa István,
Igaz Nemességgel, Nemzetivel birván,
Ő nem várván, ingyen sem állitván
Rácz fegyverre mint juta meghalván.

Szán 's bán, búsong érte Nemes Familia
Véletlen mert jöve a' fegyver reája,
Vég órája, éltének hibája
Pogány miatt lőn utolsó jajja.
Rémitő fegyverrel a' Rácz moslék Nemzet
Mihelyt Szeles Györgyre felessen érkezett
Nem kedvezett, emelt mérges kezet,
Öldökléssel sok árvákat szerzett
Igen hasznos Gazda jó Garaczi Gábor
Szappanos Ferencz is kegyes lakos jámbor,
Véres ostor, a' sok jaj szó, és tor
Rátok jöve Rácz miatt végső sor.
Vérszopó Pogányok nagy kegyetlensége
Midőn kivül belül a' Városon ége
Ölő férge, rút halálos mérge
Tóth Andrásnak lön szomorú vége.
Óhajtással sirván emlegetni méltó
Ifjú Balog János nagy reménység nyujtó,
Hasznot hajtó 's attya Város tartó,
A' pogány Rácz lön ezt is elrontó.
A' Szerecsen képű, lángot fúvó Sivák
Sok testet felkonczolt, lettek sokan árvák,
Mint Viperák véreket meg iyák,
Nadály módra véreket ki szivák.
Rút kínos halálra Szőke Gergelyt vonták,
Temérdek fúrúval fejét által fúrták,
Kihordották agyvelejét túrták,
Leszegezvén földben, halva hagyták.
Ah mikép viteték éltének révére
Sárközi István is rút halál nemére,
Rácz kezére, hallatlan művére
Vonattaték mintegy Mészárszékre.
Cserfa nagy dorongra üstökét kötötték,
Húzták, vonták, nyakát a' küszöbre tették,
Törték verték, fejszével ütötték,
Illy nagy kínnal életét elvették.

Zápor follya szemét 's jajjal zeng ajaka
 Annak a' háznépnek, mert ledült dereka,
 Borult gyászra kettős maradéka,
 Siralmoknak méltán vagyon oka.

Más szép Familia Szivos néven való
 Rácz keze lőn neked halált hozó hálló,
 Mert használó férjfi renden álló
 Hármas személy lőn közüled múló.

Jeles öreg Mihály, kissebbiknek báttya
 Kivel kissebbeknek testvér vala attya,
 Jaj hogy romla, minden feje csontya
 Fejsze miatt lett öszve tört hártya.

Ágy fenekét János régen nyomja vala,
 Kilencz esztendőben kis fija jár vala,
 Fiját attya, ülly mellém, szólíttya,
 Talám érted életem megtartya.

Tigris fenétől lött dolgot hally Magyar fül!
 Öszve vágja őket, fija attyához dül,
 Ki messzirül hallya, vére meghül,
 Senki illyet nem tett Pogány közül.

Tettző 's kellő személy iffju Péter János
 Nállad nélkül kegyes jó atyád magános,
 Érted gyászos, minden nap bánatos,
 Egy szemfénye elhúnyt kivánatos.

Lesz vala nagy gyámol ez a' kegyes Személy
 Sok virtusa fénylett már mint arany rostély,
 Gonosz fortély de jöve rá veszély,
 Rácz kard neki lön halálos fekély.

Őrzői sok izben az Úr Szent Házának
 Varga Mátyás Bőtös Istvánnyal valának,
 De pogánynak kardjára jutának,
 Mellyet életekben nem várának.

Testvér atyafiak Kovács István 's János
 Az életben vala vérségtek rokonos,
 Most is páros halálotok kinos
 Együtt lőn, már a' gyász sem magános.

Teli lenne nagy Könyv azoknak nevekkel,
Terjedne sok irás drága érdemekkel,
Kik testekkel rakták elestekkel
Az utszákat festették vérekkel.

Ért, koros, és ifjú jeles személyeket
Elmúlatom, nem mind tészem fel neveket,
Mert nem lehet felteuni rendeket
Mert öt száznál neveznek többeket.

Lévén a' Városban Pogány Török nemzet
A' kitől származék a' Rácz Felekezet;
De kedvezet semmi következett,
Erántok is nem volt emlékezet.

Reájok rohanván, őket felmészárlák,
Drága árújokat pénz nélkül vásárlák,
Ki-sáfárlák, kincsektől kizárák,
Ötvenötre kik vesztek, számlálák.

Oh drága béren vett szép keresztényi Vér!
A' pogány vérétől itt senki sem esmér,
Csak egyet ér, mert ugyan folyást vér,
Vér a' Vérre mint a' habra úgy tér.

Meg rakván halmozva sok drága ruhákkal
Nagy sok szekereket portékás málhákkal,
Jószágokkal, nagy kincses ládákkal,
El vontatták Városi Marhákkal.

Majd a' szép egekig a' sirás hallatott,
Sok panaszolkodás utszákon mondatott,
Messze hatott, 's jajszó kiáltatott,
Föld az éggel küszködni láttatott.

Lakos és jövevény halottyát sirattya,
Ki attyát, ki annyát, ki férjét jajgattya,
Ez azt mondgya: meghalt öcse 's báttya,
Amaz fiját 's leányát ohajtya.

Lehajták a' sok szép ifjakat 's Véneket,
Elvivék rabságra a kegyes Szűzeket,
Szép rendeket 's kellő személyeket,
Oskolában járó gyermekeket.

Oh Úr Templominak kettős környékei
Sok megöletteknek Temető kertyei,
Sirvermei, boltos rejtekei
Mint lettetek nyugovó helyei.

Tétettek egy sirban harminczan negyvenen
Az itélő Birót kik ott várják készen,
Mert meglészen, hogy ő törvényt tészen,
És ő testek állanak jobb részen.

Úr Jézus! a ki vagy mindenek birája,
Ki vizsgálod, kinek miként van munkája,
A' bosszúra Felségedet hivja
A' méltatlan öletteknek szava.

Álly bosszút érettek a' földnek lakóin,
Tégy itéletet már véreknek ontóin;
De hallóin 's Igédnek szóllóin
Szánakozzál Nevednek vallóin.

Rendelvén Szentidnek állandó helyeket,
De ellenségekre bocsáss veszélyeket,
Törd fejeket, füleket, szemeket,
Parittyából hajitsd-el lelkeket.

Oh! kik meg maradtunk, minden Javainktól,
Kivül belől való drága Marháinktól,
Ruháinktól, és gabonáinktól
Megfosztattunk édes házainktól.

Szörnyű rontást, rablást pogány hogy követe,
Malmoknak, házaknak végre tüzet vete,
Fel-égette, tűzzel meg étette,
Egész uttzát hamúvá tétete.

Igaz számban vévén kilenczven házakat,
És élet tápláló hét derék malmokat,
Jó hasznúkat, sok árva tartókat
Meg égeté azokban valókat.

Gyászos Özvegyeknek sokasult serege,
Kétszáz és két személy számoknak bővsége,
Kiknek jöve bús bánatos ege,
Egy órában lett férjeknek vége.

Igy az árváknak-is siró sűrűsége
Szaporodott, 's feljött fekete fellege,
Kik már rendre számláltatván, végre
Rátöltenek ötszáz negyven négyre.

Illy keserves sorsban Városunk mit tégyen,
Jószág, és öltözet nélkül hová mégyen,
Mivel éljen, kiált hová légyen,
Földön reményt vallyon honnan végyen? —

Régi Magyaroknak hűséges Vezére
Jehova! ne engedj a' Pogány kezére,
Veszéllyére, életünk végére
Ne járjon szüntelen ő fegyvere.

Te is Magyar Nemzet lágyítsd meg szivedet,
Keresd megtéréssel búsult ISTENedet,
Illy igyedet, szörnyű veszélyedet
Megtekinti 's felhozza fényedet.

Amaz irtóztató czégéres vétkeket,
Ne szórd Istenedre a' sűrű köveket,
Sok féléket, ördög, eb, neveket:
Mert ezek bé zárják az egeket.

Letévén a' régi szokott gonoszságot
Borban bémerülő veszett társaságot,
Bujaságot, tisztátalanságot,
Igy éred el a' szabad világot.

E' romlásból az Úr még végre fel vészen,
Kivánt békességnek várt napjára tészen,
Minden részen veled együtt lészen
Jó bőv áldást szállít reád készen.

Sűrű **Z**áporokkal, **É**s **K**önyves **V**ersekkel
Dolgom **V**ettem **A**kkor **R**endben **I**llyenekkel,
Jutésekkel, **Á**m **N**agy **O**lly **S**zépekkel
Nevem zártam e' végső versekkel.

Négy különféle példány összevetésével állittatott ki, melyek közül kettö a mult, más kettö folyó századbeli másolat volt. H. J.

161.

1707. Apr. 6. A szegeden tartózkodó törökök tudakozzák elhullott társaikat.

Illendő szolgálatunkat ajánlyuk Kglmeteknek.

Akaránk Kglmeteknek tuttára adni, mivel a Város felverését hallottuk és értettük, azért a szomszédsághban praesentibus requirálni Kglteket akaránk, minthogy feles Törökök és Görögök is vesztenek, örömest kivánnók tudni hány Török és Görög veszett el, nekünk világossan és bizonyossan irja megh, és nevük szerint papirosra fel tenni: hallyuk hogy hárman Törökök mégh életben volnának, kérjük Kglmeteket tovább való szolgálatunkért, azokkal is közöllye ezen levelünket, és irás szerint tegye fel minnyáját, mind a két részrűl kik vesztenek el. Elvárjuk hova hamaréb minden igaz válaszát és maradunk Kglmeteknek a szomszédsághban Szegedini 6. Aprilis 1707. Jó akarói Csamasir Ibraim Bassa. Osman Aga Feirvári. Hassan Bassa Feirvári.

U. I. A Törökök irják megh a Sarzetaki Abáját el atták é vagy sem? és kinek atták irja megh. A Törökök kik ott vannak irjanak levelet mindenekrűl.

K ü l s ő c i m: Kecskeméth Várossa Biráinak s Esküttinek és közönségessen az egész Tanácsnak ez levelünk hamarsággal. Kecskeméth. Pecsét.

K ü l s ő j e g y z e t: Némely Szegeden lévő Török kereskedők tudakozódnak az veszedelemkor levágatott Törökök végett. Exhibit. Die 7. Apr. 1707.

Eredeti a város levéltárában.

162.

1707. Oct. 29. Báró Glóbitz szegedi parancsnok védlevele.

Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Campi Excubiarum Generalis Praefectus, necnon Szegediensis, annexorumque

Confiniorum perpetuus Commendans Joannes Fridericus L. Baro a Globiz. Universis et Singulis praesentium notitiam quoquo modo habituris Salutem, et quibus competit Officiorum etiam meorum Commendationem. Posteaquam Oppidum Kecskeméth turbulento hocce disturbiorum tempore, subditam ad fidelitatem erga Suam Mattem Sacrmam, antehac etiamvis conservatam, se denuo devoveat et confugiat, recentioribusque evitandarum quarundam suspicionum gratia protectionalibus munire intendat et velit, fidelitati Eorum prospecturus et desiderio satisfacturus: Harum serie omnes et singulos antelatae Suae Mattis Sacrae cujuscunque Status, Dignitatis, majoris et minoris Conditionis Officiales officiose requirendos duxi, quatenus visis his protectionalibus, memoratum Oppidum, tamquam fideles Suae Mattis Subditos agnoscant, quos favori omnium recommendatos esse velim, ut tam in sui persona, quam etiam bonis quoquo nomine vocitandis, intactos et illaesos conservari faciant. Facturi rem mihi pergratam, ac insuper obligationi suae consentaneam. Sign. Szegedini 29. Octobris A. 1707. Joh. Frid. L. B. a Globiz. mpr. (P. H.)

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

163.

1707. Nov. 24. Gróf Virmondt szegedi új parancsnok levele Kecskeméthez.

Generosi, Egregii, Prudentes ac Circumspecti Domini mihi Honorandi.

Litteras Earundem Dominationum Vestrarum ad me datas percepi, ac fateor a Domino Generale Barone de Globiz mihi expositum esse, quod Dnes Vrae hactenus aliquo modo, et quandoque, se in debita erga Suam Mattem Sacrmam fidelitate persistere velle demonstrassent; quapropter idipsum constanter in ipso actu, etquidem frequentioribus huc ad me

mittendis, quotiescunque fieri poterit, insinuationibus omnium, quae illic locorum fiunt, aut aliunde explorari possunt, continuare, ac pro hujatis Praesidii subsistentia (prout missos in eum finem **50** Imperiales a D. Inspectore Camerali pariter percepi) notabiliorum summarum transmissione crebriori continuare velint, ne penes tam exiguas pecunias credere necesse sit, quod hae pro aliquali saltem apparentia huc mitterentur, verum ut ansam quoque acquiram, dum armada nostra ad Partes istas venerit, si ego ipse tum adesse, et oretenus hunc demonstrandum Dnum Vrum Zelum Commendanti Domino Generali, siquis alius erit, recommendare non possem, per Litteras eundem efficaciter depraedicandi et recommendandi; sub spe itaque certa, quod in omnibus, quae vera et indubitata erga Suam Scrmam Mattem, utpote debitum Regem Suum, Ejusdemque Servitii promotionem fidelitas requirit, in quantum possibile fuerit, non deerunt, Easdem ad vota valere cupio et maneo Earundem Dnum Vrum Segedini **24**-a **9**-bris **1707.** ad serviendum paratus Damianus Hugo Comes de Virmondt. mpria.

Külső cím: Generosis, Egregiis, Prudentibus ac Circumspectis Dominis N. N. Judici, Caeterisque Juratis Civitatis Regiae Kecskemetiensis, Dominis mihi honorandis. Kecskemetini Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

164.

1708. Sept. 17. Gróf Heister Albert szegedi új parancsnok védlevele.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Camerarius, Inclyti Regiminis Heisteriani pedestris ordinis Vice Colonellus, necnon Segediensis et annexorum Confiniorum Commendans Albertus Sacri Romani Imperii Comes a Heister. Universis et Singulis cujuscunque Status, Gra-

dus, Ordinis ac Praeeminentiae Hominibus praesentium notitiam habituris Salutem, quibus vero competit, Servitiorum etiam meorum commendationem. Posteaquam Oppidum Kecskeméth turbulento hocce disturbiorum et revolutionum tempore hucusque debitam Suae Matti Sacrmae tamquam Legitimo Suo Regi et Domino fidelitatem exhibuisset, ulterius quoque eandem conservaturum, et in quantum ab Adversariae Partis Asseclis impeditum non fuerat, qua Communes Subditi deposito Tributo huicce Fortalitio succurrerit; ut autem conservatio Ipsius ulterior fieri possit, ad singularem Ipsorum requisitionem visum est mihi securitati eorum prospicere et harum Protectionalium vigore munire: Hinc Universos et Singulos (quos supra) respective altefatae Suae Mattis Scrmae Fideles officiose requirendos duxi, quatenus memoratum Oppidum istud inter alios Suae Mattis Fideles Subditos reputare et agnoscere velint, intuitu fidelitatis continuatae tum in propriis Domiciliis, tum extra Limites proprios (si casualiter per Partem Adversariam depellerentur) ita in sui persona, quam etiam eorum facultatibus et bonis intactos et illaesos facere ne graventur: Facturi rem mihi pergratam, omnimodaque occasione recompensandam. Signat. Segedini. Die 17. Septembr. 1708. A. G. Heister. mp. Pecsét.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

165.

1708. Oct. 18. Gróf Herberstein szegedi új örökös parancsnok védlevele.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Actualis Colonellus, necnon Segediensis et annexorum Confiniorum perpetuus Commendans Ernestus Sacri Romani Imperii Comes de Herberstein. Universis et Singulis, cujuscunque Status, Gradus, Officii ac Praeeminentiae Hominibus, praesentes meas lecturis, aut legi audituris Salutem, et

quibus competit Servitiorum etiam meorum commendationem. Postaequam Oppidum Keeskeméth turbulento hocce Disturbiorum tempore se in fidelitate Suae Mattis Scrmae hucusque qua Communes Subditi conservasset, et in quantum ab Adversariae Partis Asseclis impeditum non fuerit, debitum ut Legitimo suo Regi et Domino tributum exhibuisset, maxime Praesidio huicce Segediensi pro rei exigentia et opportunitate succurrisset, quam fidelitatem et ulterius continuare velit. Hinc ad singularem ipsorum instantiam, pro Conservatione Ipsorum visum est mihi, ut Fideles Suae Mattis Scrmae Subditos sub protectionem meam suscipere, uti praesentibus meis Protectionalibus Oppidum memoratum munire decrevi. Idcirco Universos et Singulos (quos supra) altefatae Suae Mattis Sacrmae Fideles harum serie officiose requirere, sub Commando autem meo existentibus serio injungere volui, quatenus dictum Oppidum non modo pro conservatione plebis in tranquillitate permaneat, verum etiam in suis bonis et facultatibus (si casualiter ab Adversa parte e propriis amoverentur domiciliis) ubicunque locorum deprehensi, intacti et illaesi conserventur. Facturi per hoc rem mihi pergratam et fidelitati eorum conservatae apprime consentaneam. Signat. Segedini 18. Octobris 1708. Ernestus Comes de Herberstein. Pecsét.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában. — Ezeken kivül Pfeffershoven Ferdinánd báró budai parancsnoktúl 1708. Sept. 26; 1708. Oct. 26; 1709. Sept. 22; és 1711. Jun. 19; valamint Sickingen altábornagy Duna és Vág közti s bányavidéki parancsnoktúl Szécsényből 1709. Nov. 29-ről keltezett német szövegü eredeti védlevelek is vannak ez időrül és értelemmel ugyanott.

166.

1708. Dec. 22. Gróf Bercsényi Miklós nyiltlevele a kecskeméti önkéntes csapat részére.

Groff Székesi Bercsényi Miklós Nemes Ungh Vármegyének Fő Ispánnya, Országh és az egész Hadak Fő Generálissa,

öszve szövetkezett Statusok első Senátora, és Fölséges II-dik Rákóczi Ferencz Isten kegyelméből Sz. Római Birodalomnak, Erdélynek és öszve szövetkezett Magyar Országnak Vezérlő Fejedelmének (Titulus) etc. nevezett Magyar Országban Helytartója. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik. Minthogy édes Hazánkhoz s Nemzetünkhez felindúlt buzgó Szeretetektűl viseltetvén, némelly Hazánk boldogulását szívessen munkálódni kivánó Kecskeméti Lakosok magok szabad akarattyokbúl resolválták az fegyverkezésre magokat, olly formán, hogy eők egy Compagniát erigálván Volentér nevezet alatt, az Városok oltalmára maragyanak, kötelezvén arra is mindazonáltal, ha az Ellenségnek történhető kicsapásátúl bátorságos maradások lehet azon Városoknak, valahová az Haza szolgálattya és köz szükség fogja kivánni, oda fordéttathassanak, a szükséges szolgálatoknak véghez vitelire. Mire nézve jóllehet Ország Determinátioja és végezése szerint azok, valakik fegyverrel szolgállyák az Hazát, minden közterhektűl immunitáltattak, mindazonáltal hogy annál szivesebben munkálódgyák a köz ügynek előmozdítását, kivántam ezen Pátensem által nyilvánságossá tennem, valakik ezen Compániában állottak, vagy azután állanak s magokat oda kötelezik, nemcsak közterhektűl s Contributioktúl immunitáltatnak, sőtt az Földes Urok adózásátúl és munkájátúl is menttek lesznek, de azt olly értelemmel tudgya kiki: azzal hogy ha valamelly meg írt mód szerént az Haza szolgálattyára kötelezi magát, Apját, Bátyát, Eöcsét, Sógorát, vagy más akármelly Attyafiát az közterhektűl, következendőképpen Földes Úr jussátúl nem szabadéthattya, hanem egyedűl maga, Felesége, exemptus és immunis lészen azon terhektűl, s magát illető Jószágátúl nem adózik, s nem contribuál, sőtt még azon felűl valamint több fegyverviselők további tartásokban s alimentatiojokban accommodáltatnak. Mellynek nagyobb bizonságára attam ezen Pátens Levelemet. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Költ Leleszen Die 22-a Mensis Decembris Anno **1708.** G. B. Miklós. mpr. Pecsét.

Eredeti nyiltlevél a város levéltárában.

167.

1709. Oct. 29. Gróf Herberstein szegedi parancsnok nyiltrendelete a rablók ellen.

Minthogy Kecskeméth Várassának Lakossi közönségessen panaszképpen jelentették, hogy már az Fölséghes Császár Kglmes Urunk ő Fölséghe hű jobbádgyi lévén, mind hűségeket s jobbádgyi engedelmességeket mindenekben igazán megmutatván és tartván is, mindazáltal az sok némely Csavargók és prédán kapók s élők miatt se magok személyében, se jószágokban békével és csendességben meg nem maradhatnak, tolvajúl jószágokat elhajtván és elprédálván, az mint majdnem naponként rajtok történik is, s fellyebb való napokban is bizonyos számú marhájokat elhajtották légyen. Erre való nézve praesentibus említett Kecskemét Várassának Lakossinak Authoritássom szerént adok tellyes hatalmat és plenipotentiát, hogy casu quo ezentúl az ollyatén szegénység károsítók, nyomorgatók, vagy is Csavargó Tolvajok, legyenek mezőben vagy Helységekben, azokkal mint közönséges Tolvajokkal bánnyanak, kötözve kezemhez küldgyenek, ha pediglen fegyverkednének, in flagranti halálnak halálával büntettessenek megh, hírt tévén azonnal én nékem, mivel különben sem extirpáltathatni az olly Tolvajokat, Magyar vagy is Rácz légyen. Hogyha pediglen szükségesképpen némely portámat kellenék kiküldönöm, melly ki nem bocsájtatik passusom nélkűl se innét az Praesidiumból, se más egyébb Generalatusságom alatt levő Confiniumokból, történet szerént oda érkezvén, azokat mint igaz Ő Fölséghe hű Vitézeit és Híveit respective tekintetben tartsák és vegyék, illendő assistentiával lévén hozzájok; sőt az Kurucz ellenségnek hírét hallván s tudván az ki a mienknek kárára volna, azokat praevie vélek communicálni és közlöni kötelességek szerént az Várasbéliek tartoznak és kötelessek légyenek, úgy reménlvén tovább való magok Helységének megmaradását az én grátiám által. Neque secus facturi. Sign. Szegedini 29. Octobris 1709. Császár és Koronás Király Urunk ő Fölséghe Mezei Generálissa, Gyalogoknak Oberstere,

Szeged és ahoz tartozandó Véghelyeknek örökös Commendánssa. Ernestus Comes de Herberstein. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

168.

1710. Január 27. A három városbúl minden szabó Egerbe rendeltetik a hadak felruháztatása végett.

Mint jóakaró Uraiméknak, ajánlom szolgálatomat Kglknek. Bizonyos Ország szorgos dolgaiban Felséges Urunk parancsolattyábúl Egerben menvén; kihez képpest ezen Levelem által kivántam Kglknek Felséges Urunk parancsolattyát meg írnom: Mivelhogy mostani kivántató Ország szükségére nézve bizonyos Mundér varattatik, hogyha valamikor ennekelőtte édes Hazájához maga serénységit mutatta Kgltek, mostanság szükségképpen kivántatik azon serénységet demonstrálni. Arra nézve kivántam Kglteknek meg írnom, hogy valamennyi Szabó Mester Emberek vannak Kgltek helységekben, ezeket minden hátramaradás és hallogatás nélkűl kocsikra rakván, Egerben utánam küldeni el ne mulassa, mellyet kivántam Kglteknek serio meg írnom. Datum Gyöngyös 27. Január. 1710. Kkk Szolgáló jóakarója Darvas Ferencz Provincialis Commissarius. mpr.

P. S. Azon Mundér varásnak szükségére minden Városi Lakosok Czérnát és Viaszt küldeni el ne mulassanak.

Külső cím: Nemes Kecskemét, Kőrös, Czegléd Várossabéli jóakaró Uraiméknak eő Kglmeknek közönségessen adassék hamarsággal. Cito. Cito. Cito. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

169.

1710. Maj. 17. Gróf Herberstein szegedi parancsnok a mirígyes vidékkeli közlekedést tilalmazza.

Kecskeméti, Kőrösi, Czeglédi Biráknak, Eskütteknek és Lakosoknak közönségesen, úgy Ráczkevieknek, körül belül való Lakosoknak helyrűl helyre adassék ezen parancsolatom nagy hamarsággal.

Isten minden jókkal áldgya meg Kglteket. Minthogy az Felséges Úr Istennek haragja, bizonyos relatiom lévén, újobban grassálni kezdett már Budán is az Pestis nyavalya; már az eő szent Felsége kegyelmességébűl ez tájon is ott Kgltek környékét azon ostor alól felszabadította, és ekkoráig is még, dicsértessék a sz. neve érette, nem hallatik semmi olly veszedelmes hír; hogy ezentúl is megmaradhassunk és vigyázhassunk magunkra, szükséges éjjel nappal szép dispositiokat idejekorán instituállyunk, az mint leg elsőbben eő szent Felségének alázatos könyörgésünkkel, azután a separatiot promoveállyuk és invigiláljuk. Tetczett annak okáért a Felséges Udvartúl is kiadott Parancsolattya szerént, minden körül belül való várasi és falusi Biráknak, Eskütteknek és Lakosoknak közönségessen serio parancsolnom és intimálnom, hogy szép rendelést tevén Kgltek magok között, az Budai vagy Pesti Emberekkel és Lakosokkal egy csep Commerciumot vagy szemben való öszve járást, senki, feje elvesztése alatt, kereskedés és tőzsérkedésképpen, vagy más pretextus alatt is tartani és correspondeálni ne merészellyen; hasonlóképpen Ráczkevieknek keményen parancsolom, ezen Orderemet és megmaradásokra való dispositiomat mindenekben úgy alkalmaztassátok megtartani, hogy az egész helység, az hol olly contumax és szófogadatlan találtatik, nemcsak maga életének elfogyásával nagy büntetésben ne essék. Az mint is az egész Districtusnak is injungáltatik, minden helységbelieknek, ha ide Szegedi Territoriumjával a szomsédságban communicátiót tartani akarják, azoknak békét hagyván, ha külömben ezer forint első birság, azután annál is nagyobbat el nem kerülik, valaki az illyen szófogadatlanságban találtatik, külömben sem cselekedvén. Szegedini 17. May. 1710. Császár és Koronás Király Urunk eő Felsége mezei Generálissa, Gyalogoknak Oberstere, Szeged és ahoz tartozandó véghelyeknek Commendérozó Generálissa. Ernestus Comes de Herberstein. (L. S.)

Falusi Birák ezen parancsolatomat bizonyos embereitek által, tévelyedés nélkűl küldtés küldgyétek az oda való Biráknak kezéhez fejetek elvesztése alatt.

Jk. 1708—1713. 221. lap.

170.

1710. Maj. 17. Ugyanazon tárgyban.

Isten veletek Kecskeméti, Kőrösi és Czeglédi Birák és Esküttek.

Hallatik és bizonyosnak is tapasztallyuk lenni, hogy Budán a mérges Pestis Halál erősképpen grassál, kire nézve nagyobb része nemcsak Kgltek közűl, hanem más rendbeliek is vadnak ollyanok, kik aféle nyavalyátúl nem irtóznak, sőt vakmerőképpen hozzá közelgetnek; hogy azért is még az helységeket is ne inficiállyák, fejetek elvesztése alatt arra fel Buda felé semminemű conversátiot, járást kelést meg ne merészellyetek ezután próbálni, ezen intimatiot többi helységeknek adhatni, hogy ha (kit az Úr Isten ne adgyon, sőtt oltalmazzon) casualiter esnék azon fellyűl specificált halál rajtatok, ezek után nem respiciállyuk semmi nemű kegyelmet, hanem igyenessen az egész Helyt tűzzel megemésztjük; utolszor is intem s admoneálom Kglteket, a nagy Isten szerelmeért, kiki magát úgy oltalmazza Isten ereje által, hogy egy vagy két emberért az egész helységteket utolsó veszedelemben ne ejtsétek, mivel már megkóstoltátok a mérgét azon veszedelemnek. Hogy Búzát innét, a kik pénzen akarják, némely Kgltek emberei, nem engedgyük, maguk oretenus okát megmondgyák: nem akarjuk azt, hogy tőllünk Kurucz ellenséget annonával provideálnátok, nekik szolgáltatnátok az eledelt, hanem ha eő Felsége Tábora ide közelebb érkezik, igenis a félével gazdálkodhatunk, akkoron a kinek szüksége lészen valamire, bízvást béjöhet; mindazonáltal Pestises helyeknek hadgyatok békét, ha minnyájan nem akartok egy-

czersmind utolsó veszedelemben esni. Költ Szegeden die 17. May. 1710. Joseph Comet. mp. (L. S.)

Jk. 1708—1713. 220. lap.

171.

1710. Oct. 5. Károlyi Sándor tábornagy nyiltlevele.

Én Károlyi Sándor, a Felséges II. Rákóczi Ferencz Erdélyi s Vezérlő Magyar Országi Fejedelem s az Confoederált Magyar Országi Statusok Hadainak Generalis Marschallussa, Senátora, Tizenhárom vármegyebéli Hadaknak s Nemes Erdély Országnak Generális Commendánsa és N. Szathmár Vármegye örökös Fő Ispánnya. Adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, kivált Városi Falusi Biráknak s lakosoknak közönségessen ez Levelemnek rendiben. Jóllehet az ellenségnek szokott felfuvalkodottsága szerént kiki elhitetheti magával, hogy minden útakon módokon igyekezik Hazánk Nemzetünk és Felséges Urunk eő Fejedelemsége fegyverét eltapodni, kivált Újvárnak megvételével, kevélységgel tellyes erejét tovább-tovább terjeszteni; de minthogy Újvárnak megvételével még Hazánk fegyverének és igaz ügye munkálkodásának gyükere meg nem szakadott, sőtt Isten eő szent Felsége csudálatos kegyelme által nemcsak mindenfelől gyülekeznek Hadaink s szaporodnak, de külső segítségekkel is óránként megsegíttetünk. Az okáért ámbár felfuvalkodott ellenségünk kevély szándékát terjeszteni igyekezik, vagy terjessze is, s a N. Vármegyék Lakossait csendes nyugodalomnak és kivált szabadságnak gyümölcsével édesgesse is, mivel szemlátomást tapasztallyuk színes hitegetése alatt fekvő és végső romlására a N. Haza Lakossainak czélozó csalárd elrejtett mérges rendelését, szükséges a lakosoknak magok megmaradásárúl jó idején gondolkodni és eleit venni; mert ha már is az felső N. Vármegyékben irtóztató és halálnál keservessebb igájának súllyát a szegény Lakosoknak nyakába vetette, nyomorgatni,

kétségkivűl a N. Vármegye Lakosai is mindnyájan azt várhattyák fejekre, maradékokra. Annakokáért ezen Pátensem által minden Várossi, falussi Biráknak s lakosoknak életek s jószágok elvesztése s Helységeknek porrá tétele büntetése alatt hagyom s parancsolom, hogy valamihent az ellenségnek az Iplon által való szállását megértendik, legottan magok megmaradására nézve minden helységbeliek lakóhelyekből kibontakozzanak, egész jószágokkal együtt az Mátrán által erre az Tisza mellékére takarodgyanak s az ellenséget lakóhelyekben bé ne várják, mert bizonyosak legyenek benne, valamely helység lakossai az ellenséget bevárják, minden kegyelem nélkűl, kicsinytűl fogva nagyig kardra hányattatik, jószágok prédára megyen, Helységek tűzzel emésztetik. Dósai Tábor. 5. 8-bris 1710. Károlyi Sándor. mpr.

Egykorú másolat a város levéltárában.

172.

1710. Oct. 14. Rendelet a kurucok javai lefoglalására.

Becsületes Kecskeméthi, Kőrösi és Czeglédi és más ide oda közel levő N. Pest Vármegyében levő Faluk Biráinak, Esküttyeinek sietséggel irám. Cito. Citius. Citissime.

Istentűl minden jót kivánok Kglteknek.

Méltóságos Generális Fő Campi Marschalk Groff Cussani Jakab Kglmes Uram ő Excellentiája kemény intimatiojából, úgy az Tekintetes Hadi Commissariatusság parancsolattyábúl is kelletvén az itt levő és alol subscribált Hadi Commissarius Uramnak Kuruczok egész javait (akármi névvel nevezendő, tudni illik ingó és ingatlan legyen az) conscribálni és azokat mindenestűl sietséggel kezéhez venni; kihez való képest Kgltek vévén ezen Levelemet, azonnal in gremio sui, mindenféle Kuruczok javait kemény hit alatt, minden tekintet nélkűl voltaképen conscribáltassa, és azon conscriptionak tenora szerint minden Fiscalitásokat (akár Gabona, akár pénz, akár marha

s akármi legyen az) minden fogyatkozás nélkűl, alúl nevezett Commissarius Uram kezében, ide ezen Levelem elvétele után sietséggel szolgáltassa. úgy hogy Birák Uraimék is, kiki másodmagával, Esküit Emberekkel, azon Fiscalitásokkal compareálni, el ne mulassanak, ezen Levelemet magokkal vissza hozván, kemény animadversio, úgymint Jószág s Fejvesztés alatt. Datum in Hatvan die 14-a 8-bris 1710. Kgltek igaz jóakarója Pataki Gáspár N. Pest Vármegye Vice Ispánnya. Josephus Srelizky. mp. Caesareus Belli Commissarius.

Jk. 1708—1713. 249. lap.

173.

1710. Nov. 2. Károlyi Sándor levele a kecskemétiekhez.

Károly. 2. 9-bris 1710. Isten veletek édes Atyámfiai. Nem reménlettem volna az Hadakozásnak ily kevés változásával oly hamar lett változástokat és tőlem való meg idegenyedésteket, holott ennyi idő alatt, ámbár az Ellenség ottan közel forgott is, de találhattatok volna módot felkeresésemben és kötelességteknek megmutatásában, annyival inkább, minthogy már az Ellenség alkalmas időtűl fogva távozott tűletek, bátorságosan küldhettétek volna Embereiteket, vessetek számot azért magatokkal, elbiztotokban ne vessétek vakmerőségre magatokat, küldgyétek Embereteket, a mi az Úré adgyátok meg az Úrnak, a mi az Asszonyé az Asszonynak, mert messze elhatnak még Isten kegyelméből karjaink, sőt ha Isten megtart, rövid idő alatt mindezek fenékkel fordúlnak fel, s jaj akkor, valakik hitetlenségben találtatnak. Ha azért emberetek indúl, Demeter György vagy Gergely, akár az ifjú Kalocsa jőjjön fel. Ezzel választotokat elvárván maradok jót kivánó szomszédotok Károlyi Sándor. mpr.

Adassék ezen Levelem Kecskeméthi Biráknak és Lakosoknak jó szomszédimnak. Kecskeméth.

Egykorú másolat a város levéltárában.

174.

1710. Dec. 24. Báró Ebergényi László császári altábornagy a kecskemétieket lefegyverzi és tőlük a hűségesküt kiveszi.

Modernis disturbialibus evolutis temporibus, Anno utpote **1704**-o personaliter insurgentium, partesque Rebellium protunc sequentium, ac per unius Anni spatium Arma tractantium, postmodum vero depositis iisdem, in propriis habitationibus sese detinentium, nunc vero fidelitatem Suae Mattis amplexorum hujatum Incolarum Kecskemétiensium specificatio.

Ductores

Stephanus Biró.
Joannes Hegedűs.
Stephanus Deák.

Vice Ductores

Michäel Bede.
Stephanus Kalocsa.
Gregorius Farkas.
Michäel Biró.
Stephanus Dékány.

Vexilliferi

Joannes Pataki.
Joannes Aczél.
Mihhäel Dömők.
Joannes Kelemen.

Vigiliarum Magister

Stephanus Szabó.

Decuriones

Joannes Lázár.
Joannes Tegzes.
Gregorius Kovács.
Franciscus Haraszti.
Paulus Váradi.
Petrus Takács.
Joannes Duksa.
Paulus Kovács.
Joannes Lipóczi.
Martinus Szepesi.
Joannes Tóth.
Stephanus Pap.
Gregorius Bene.

Gregarii

Joannes Szőke.
Andreas Bán.
Michäel Takács.
Michäel Tóth.
Franciscus Tóth.
Joannes Tomó.
Petrus Ács.
Nikolaus Markó.
Joannes Hagymási.
Georgius Kiss.
Gregorius Kara.

Joannes Csertő.
Michäel Vida.
Paulus Nagy.
Franciscus Farkas.
Gregorius Kósa.
Gregorius Szabó.
Joannes Csősz.
Michäel Horváth.
Stephanus Zana.
Stephanus Szántó.
Stephanus Szentmártoni.
Georgius Paréj.
Michäel Cséplő.
Joannes Böddi.
Georgius Kaposi.
Joannes Hemző.
Stephanus Hemző.
Michäel Varga.
Michäel Hemző.
Gregorius Balassa.
Gaspar Deák.
Gregorius Herczeg.
Joannes Herczeg.
Joannes Kucsora.
Gregorius Fekete.
Michäel Szűcs.
Joannes Dani.
Joannes Fazekas.
Michäel Szijártó.
Joannes Almási.
Stephanus Markó.
Nicolaus Tok.
Martinus Vajda.
Joannes Mészáros.
Paulus Szappanos.
Georgius Nagy.
Stephanus Juhász.
Stephanus Horváth.
Georgius Solthi.
Georgius Madocs.
Thomas Kolozsvári.
Gregorius Boldogh.
Joannes Dékány.
Stephanus Csorba.
Michäel Beke.
Joannes Mócza.
Stephanus Domonkos.
Joannes Szabó.
Gregorius Zana.
Joannes Kőfaragó.
Joannes Kincses.
Michäel Domián.
Stephanus Komlós.
Joannes Berta.
Joannes Hajagos.
Petrus Galló.
Stephanus Főző.
Petrus Nagy.
Joannes Szőke.
Andreas Czirkos.
Gregorius Barát.
Petrus Nagy.
Valentinus Hajagos.
Andreas Lángi.
Gaspar Pólya.

Quos ego in toto N-ro **102.** idest Centum duos omnes et singulos homagiale Fidelitatis Juramentum deposuisse, înterque caeteros Suae Mattis Fideles receptos esse, pro

futura eorundem cautela, per praesentes, manus meae subscriptione ac Sigilli appressione corroboratas Litteras attestor et recognosco. Actum in Oppido Kecskemétiensi die 24-a X-bris Anno 1710. Sacrae Caesareae Regiaeque Maltis Generalis Campi Marschalli Locumtenens, unius Regiminis Equestris Ordinis Colonellus, necnon Circumadjacentium postirung pronunc Commendans Generalis L. B. L. de Ebergény. mpr. Pecsét.

Eredeti a város levéltárában.

175.

1711. Maj. 10. Károlyi Sándor a lefegyverzett zsoldosok elmaradt fizetése iránt.

Minthogy az Kőrösi Lakosoktúl álló 'Soldos Tisztességeket, úgy lévén Hadi Szolgálatot viselt Személyeknek mostani békességnek conclusioja erejével az Felséges Római Császár és Koronás Király Urunk eő felsége hivségire homagiumjokat le tévén és lakó helyekben vissza bocsátatván, Méltóságos Generalis Felt Marsalk Groff Erdődi Pálfi János Uram eő excellentiája Consensussábúl is, és az egész Statusok végezésébűl, mind azoknak az 'Soldossoknak valakik végig az Haza mellett való szolgálattyokban végig megmaradtanak, ha mi fizetések restantiában maradott, azokrúl gazdájok által contentáltassanak, includáltatott; Ahoz képest Kőrös várossa Birája Tanácsa és Lakossai azon universalis determinatio és titulált Méltóságos Generális Feld Marsalk Uram eő Excellentiája intimátioja mellett mind azon 'Soldossainknak, kik végig az szolgálatban, akár tisztségben, akár közhivatalban megmaradtanak, restantiában lévő fizetéseket minden fogyatkozás nélkűl megadni tartoznak, el se mulassák. Másként Felséges Római Császár és Koronás Király Urunk ő Felsége Szögedi és Budai Méltóságos Generálissai általam böcsülettel kérettetnek, hogy

ha meg említett Lakosok Contentumot tenni nem akarnak, az midőn felyebb specificálttak által illendőképen instantialiter megtaláltatnak, az jó csendesség megtartása kedvejért, az köz igasság is azt hozván magával, contentátiojokat méltóztassanak parancsolni. Actum Öcsin die **10** May **1711**. Károlyi Sándor. mpr.

Eredeti Kecskemét város levéltárában.

Nyomdahibák.

---

lap	*alul*	*fölül*	*hiba*	*helyett*	*olvasandó*
94	—	4	a népre	„	1707-ik év elött a népre
127	—	4	jegyőkönyveink	„	jegyzökönyveink
169	—	14	forradami	„	forradalmi
186	4	—	extrahitus	„	extrahitur
213	—	18	várparacsnok	„	várparancsnok
252	—	14	Cemmendantes	„	Commendantes
254	—	8	Octoberis	„	Octobris
254	2	—	Comens	„	Comes
265	—	2	Leopodus	„	Leopoldus
281	—	15	méltóztalott	„	méltóztatott
287	—	17	nostris	„	nostri
302	—	2	revoluerint	„	revaluerint
361	5	—	reselválni	„	reserválni
380	—	1	Millesimo Quinto	„	Millesimo Septingentesimo Quinto
399	—	17	Most	„	Mostan
399	—	20	old	„	told
403	—	4	Hog	„	Hogy

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 29 12 06 009 7